

SÁMEDIGGI
SÁMEDIGGE
SAEMIEDIGKIE
SAMETINGET

Sámedikki dievasčoahkkin

Čoahkkingirji 1/97

Áigi: Guovvamánu 3. - 7. b. 1997

Báiki: Troanddin

- Ášši 1/97 Čoahkkima vuoddudeapmi
- nammačuorvun, pearmišuvnnat, gohččojuvvon várrelahtut
- gohččuma ja áššelisttu dohkkeheapmi
- Ášši 2/97 Sámedikki čoahkkinortnet
- Ášši 3/97 Sámediggeráđi diedáhus doaimmas birra, dás maiddái referáhtaáššit
- Ášši 4/97 Gažaldagat sámediggeráđđái Čoahkkinortnega § 26 vuodul
- Ášši 5/97 Odda áššiid diediheapmi
- Ášši 6/97 Sámi girjelágádusdoaimma - Doarjja ja rámmaeavttut
- Ášši 7/97 Sámedikki 1996 jahkediedáhus
- Ášši 8/97 NOU 1996:11 Eavttuhuvvon minerálašhka
- Ášši 9/97 Sámi ovddidanfoandda njuolggadusaid rievdadus - doaibmaguovllu viiddideapmi
- Ášši 10/97 Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadus - Čuovvoleapmi Sámedikkis
- Ášši 11/97 Sámedikki organiseren boahhteáiggis

Čoahkkináiggit

Áigi	Ášši	Siidu
Guovvamánu 4. b. dii. 09.00 - 12.05	Ášši 1/97	3,118
	Ášši 2/97	5
	Ášši 3/97	7
Guovvamánu 4. b. dii. 15.00 - 18.00	Ášši 3/97 joatka	
	Ášši 4/97	9
	Ášši 5/97	13
Guovvamánu 5. b. dii. 09.00 - 12.00	Ášši 6/97	16
	Ášši 7/97	23
Guovvamánu 5. b. dii. 15.00 - 18.15	Ášši 7/97 joatka	
	Ášši 8/97	81
Guovvamánu 6. b. dii. 09.00 - 11.30	Oktasaščoahkkin sámedikkiid gaska	
Guovvamánu 7. b. dii. 09.00 - 14.00	Ášši 8/97 (jiena- stepmi)	
	Ášši 9/97	105

Vuolláičállit: SS, RA

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjiis leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 1/97 Čoahkkima vuoddudeapmi

Dievasčoahkkinn álggii guovvamánu 4. b. dii. 09.00.

Áirasat

Čuovvovaš áirasat ledje mielde čoahkkima vuoddudeames:

1. Olav M. Dikkanen	manai sajásis dii. 09.20.
2. Magnhild Mathisen	
3. Berit Ranveig I. Nilssen	
4. Steinar Pedersen	
5. Viktor Trosten	Marianne Balto Henriksen sadjásaš áirras
6. Hartvik Hansen	
7. Ragnhild Nystad	
8. Egil Olli	
9. John Henrik Eira	
10. Ole Henrik Magga	
11. Heaika Skum	
12. Inger Anne S. Gaup	
13. Olaf Eliassen	Peder Mathisen sadjásaš áirras
14. Alf Edvard Nystad	
15. Jens Petter Olsen	
16. Tore Bongo	
17. Terje K. Haugen	
18. Ingar Eira	
19. Mary Mikalsen Trollvik	
20. Eilif O. Larsen	
21. Geir Tommy Pedersen	
22. Sven Roald Nystø	
23. Margreta Páve Kristiansen	
24. Inger A. Skum	
25. Olav Andersen	
26. Anders Oskal	
27. Inger-Ann Fossli	
28. Magne A. S. Huuva	
29. Per Solli	
30. Roger Pedersen	
31. Ing-Lill Pavall	
32. Amund Eriksen	
33. Nils O. Nilsen	
34. Jarle Jonassen	
35. Åsta Vangberg	
36. Odd Kappfjell	
37. Máret Guhttor	
38. Johan Mikkel Sara	
39. Berit Johnskareng	

Vuolláičállit: SS

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Juolluduvvon pearmišuvnnat

Áirras nr 9 John Henrik Eira 4.02.97 dii. 15.00 - 5.02.97 dii. 12.00.

Áirras nr 39 Berit Johnskareng 4.02.97 dii. 15.00 - 7.02.97.

I. Áššebáhpirat

Oddajagemánu 8. b. 1997 beaiváduvvon gohččun ja áššelistu.

II. Ovddiduvvon eavttuhusat

– Čoahkkinjodihangotti árvalus

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 39 čoahkis.

1. Gohččuma dohkkeheapmi:

Oddajagemánu 8. b. beaiváduvvon gohččun dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

2. Áššelisttu dohkkeheapmi:

Áššelistu, mii čuovui gohččuma dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Egil Olli, áššejodiheaddji	

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

Oddajagemánu 8. b. 1997 gohččun oktan áššelisttuin dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

Vuolláičállit: SS , RN

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 2/97 Sámedikki čoahkkinortnet

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 4.b. dii. 09.15.

I. Áššebáhpirat

Eai lean áššebáhpirat áššái.

II. Ovddiduvvon eavttuhusat**Čoahkkinjodihangotti árvalus Sámediggái:**

Čoahkkinjodihangottis eai leat rievdaduseavttuhusat čoahkkinortnegii.

Eavttuhus 1, áirasa Olav Andersen, NSR sámediggejoavku:

Lasáhus §ii 23,

- Ođda teakstaoassi:
Juohke joavku galgá válljet iežas váldoságasteaddji, gii galgá maiddáid ovddidit joavkku eavttuhusa áššái.
Jos seamma joavku ovddida mánja eavttuhusa, de rehkenastojuvvojit dat oktan eavttuhussan sártnunáiggiid mearrideami oktavuodas.
- Lasáhus manimus teakstaoassái: (sierra teakstaoassin)
Sártnunáiggi sáhtá gáržžidit jos Sámediggi dan dohkkeha.

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 39 čoahkis.

- Eavttuhus 1, vuosttas oassi, gessojuvvui ruovttoluotta.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Eavttuhus 1, nubbi oassi, ovttajienalaččat mearriduvvon.
2. Čoahkkinortnet oktan lasáhusain lea ovttajienalaččat dohkkehuvvon.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Olav Andersen	
2.	Johan Mikkel Sara	
3.	Hartvik Hansen	
4.	Ingar Eira	
5.	Olav Andersen	
6.	Steinar Pedersen	
7.	Heaika Skum	
8.	Ingar Eira	
9.	Sven-Roald Nystø	

Vuolláičállit: SS / RT

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

10. Hartvik Hansen

Sven-Roald Nystø

VI. Sámedikki mearrádus maŋŋá jienasteami lea ná:

Dálá čoahkkinortnet oktan lasáhusain.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 4. b. dii. 09.40.

Vuolláičállit: SS, Rn

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 3/97 Sámediggeráđi diedáhus doaimmas birra, dás maddái referáhtaáššit

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 4. b. dii. 09.40.

I. Áššebáhpirat

– Sámediggeráđi diedáhus doaimmas birra referáhtaáššiiguin

II. Ovddiduvvon eavttuhusat

Sámediggeráđi árvalus Sámediggái:

Sámediggeráđi diedáhus váldojuvvui diehtun.

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Sámediggeráđi árvalus dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Ole Henrik Magga, áššejodiheaddji	
2.	Magnhild Mathisen	
3.	Ingar Eira	
4.	Hartvik Hansen	
5.	Ragnhild Nystad	Amund Eriksen Ragnhild Nystad
6.	Per Solli	Ing-Lill Pavall Per Solli
7.	Sven-Roald Nystø	
8.	Berit Ranveig I. Nilssen	
9.	Máret Guhttor	Magnhild Mathisen Per Solli Máret Guhttor
10.	Olav Andersen	
11.	Anders Oskal	
12.	Margreta Páve Kristiansen	Olav Andersen Margreta Páve Kristiansen Máret Guhttor Margreta Páve Kristiansen
13.	Steinar Pedersen	Hartvik Hansen Berit Ranveig I. Nilssen

Vuolláičállit: SS, R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjies leat oktiibuot 119 siidu

		Steinar Pedersen
14.	Ing-Lill Pavall	
15.	Geir Tommy Pedersen	Per Solli
		Steinar Pedersen
		Geir Tommy Pedersen
16.	Ragnhild Nystad	
17.	Ole Henrik Magga	

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

Sámediggeráđi dieđáhus válđojuvvui diehtun.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 4. b. dii. 15.54.

Vuolláičállit: SS / RK

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 4/97 Gažaldagat Sámediggeráddái čoahkkinortnega § 26 vuodul

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 4. b. 1997 dii. 15.54.

I. Áššebáhpirat

- Árras Margreta Páve Kristiansena, BB sámediggejoavku gažaldat, joavdan 27.1.97
- Árras Amund Eriksen, Sámejoavku, joavdan 29.1.97
- Árras Tore Bongo, NSR sámediggejoavku, joavdan 28.1.97

II. Ovddiduvvon gažaldagat, vástádusat ja vejolaš eavttuhusat

Áirasa Margarethe Páve Kristiansena, BB sámediggejoavku, gažaldat:

Manne Sámediggeráddi boasttu dieđuid addá ?

Ráddelahttu Máret Guhttor jearahalai Ruota sámeradios maŋjit čakčat 1996. Sin gažaldat sutnje lei, leago Norgga Sámedikki giedahallan beallalačča vuoigatvuoda leat Sámi jienastuslogus. Son muitalii Ruota sámeradioi ahte dán ášši Norgga Sámediggi ii leat giedahallan. Jearahallama duogáš lei, ahte Ruota Sámediggi lea mearridan ahte beallalaččain galgá leat vuoigatvuolta leat sámi jienastuslogus. Bb sámediggejoavku buvttii eavttuhusa áššái 31/95 Sámediggeválgga njuolggadusat, ja lávdegotti árvalus čuoggái § 2-6 Sámi jienastuslohku.

«Lassin berre čielggaduvvot galgágo beallalaččain ja earáin geain lea gullelašvuolta sámi kultuvrii ja servodateallimii, leat lágalaš vuoigatvuolta leat sámi jienastuslogus?

Dan hilggui Sámedikki eanetlohku. Danne mii oaivvildit ahte ráddelahttu gilvá boasttu dieđuid.

Sámediggerádi vástáduš Margreta Páve Kristiansen, BB sámediggejoavku, gažaldahkii:

Árras Margreta Páve Kristiansen čujuha radiojearahallamii ruotabeale sámeradios 1996 čavčča, man oktavuodas ráddelahttu Máret Guhttor jearahallui sámi jienastuslohkui čáliheami kriteriijaid birra. Nugo árras Kristiansen čujuha, de guoskkai jearahallan digáštallamii ruotabealde náittosbeallalaččaid vuoigatvuhtii čálihit jienastuslohkui geat eai leat sápmelaččat muhto leat náitalan sápmelaččaiguin. Guhttor čilgii dan guhkes ja oktilaš proseassa birra 1989 rájes, mii Norggabeale Sámedikkis lea leamaš jienastuslohkui čáliheami birra, maddái mii guoská dás namuhuvvon náittosbeallalaččaid vuoigatvuhtii čálihit jienastuslohkui. Dán radiojearahallamis leai Guhttora váldooaivil ahte dát ášši lea guorahallon viidát Sámedikkis sullii 6 jagi, - juste nuppeláhkái go Páve Kristiansen dán gažaldagas čuočuha ráddái.

Guovddáš áirasa Kristiansena gažaladagas ferte guoskat boasttu áddejupmái. Lea áibbas riehta ahte Bargiidbellodaga sámediggejoavku ovddidii ášši maŋimuččat meannudeames áššis 31/95 eavttuhusa, ahte lagabuidda čielggadit gažaldaga, mii guoská náittosbeallalaččaid vuoigatvuhtii čálihit jienastuslohkui. Dát eavttuhus hilgojuvvui, go Sámedikkis ii lean dasa doarvái nana doarja. Ii ovddiduvvon makkárge konkrehta eavttuhus Sámedikkis ahte rievdadit válganjuolggadusaid dán čuoggás. Sámediggerádi mielas lea danin jearahallama ollislašvuodas buorre vuodđu dan prosessa mii Sámedikkis leamaš.

Áirasa Amund Eriksena, Sámejoavku, gažaldat:

Divttasvuona Muoski

Vuolláičállit: SS / RM

Min joavku lea mángii dán Sámedikki áigodagas váldán ovdan Moskki servodaga dilálašvuodaid.

Moski, man sáhtášeimmet gohčodit áidna julevsámi báikkálaš servodahkan, lea leamaš viiddis mediaságain mañimus jagiid, ja mánga almmolaš sáttagotti leat fitnan báikkis. Dat lea buoridan dán servodaga rápmavevttuid, muhto ain váilot plánalaš álggaheamit mat seailuhivčče gili ealli sámi báikegoddin.

Oanehis áigái leat guokte ášši dehálaččat:

1) Viessu.

Daidda nuoraide gudet háliidit ássat gildii, leat dohkálaš viessofálaldagat guovdilis ášši. Dainnago Moski vuos ain adnojuvvo «váravuloš gillin» viesuid jodihanárvvu dáfus, de eatnašiin váilot várit ruhtadit viessoháhkama.

Viessobánkkus sii celket ahte eai sáhte doarjut earágo jos Moskki viessohuksema leat oassi guovllu politihkalaš plánas.

Dán oktavuodas mii sáhttit namahit ahte 70-jagiid álggu viessoakšuvnnain stuorraservodat «bággii» Moskki olbmuid dainna lágiin ahte sidjiide addojuvvui govttolaš loatna go huksejedge Ájluktii.

2) Oarjevuona ovddidanplána čuovvoleami prošeaktajodiheaddji

Divttasvuona gieldda olis leat ohcan ásahtit odđa virggi. Ohcama mielde fylka galggašii ruhtadit 70% ja Divttasvuona gieldda ja Sámediggi goabbáge 15%.

Dan muddui buohkat leat ovttaoavvilis. Váttisvuohta lea ahte Divttasvuona gieldda lea mearridan ahte dán virggi kantuvrabáiki galgá leat Ájluokta. Dat lea suhtadan sámiiid. Dat buktá viehka heajos váikkuhusaid. Mo galget Moskki olbmot sáhttit govvidit báikki soamálaš báikin nuoraide go gieldda ii áiggo diktit oppa prošeaktajodiheaddjige ássat ja bargat Moskkis. Go kantuvra lea Ájluovttas, de prošeaktajodiheaddji ii oáččo dárbbášlaš lahkavuoda Oarjevuonii ja prošeaktadoaimmaide iige dieđuid daid birra.

Iežan čilgehusa vuodul mun de áiggun jearrat ná:

- a) Mo Sámediggeráđdi sáhtta veahkehit dás, nu ahte viessoášši čoavdása Moskkis?
- b) Áigugo Sámediggeráđdi bargat dan badjelii ahte prošeaktajodiheaddji virgi biddjojuvvo Moskái?

Sámediggeráđi vástáduš Amund Eriksenii, Sámejoavku, gažaldahkii:

Giliservodaga ovddideapmái lea dieđusge deatálaš ahte gávdnojit dohkálaš viessofálaldagat. Nugo árras Eriksen čujuha, de lea leamaš issoras váttis vejolašvuohta ásahtit viesu/ásodaga Oarjevuonas Divttasvuona suohkanis. Dát boahká earret eará dan dihtomiellalaš guovddášstahttinpolitihkas maid eiseválddit leat fievrridan, man oktavuodas ásodatakšuvdna (boligaksjon) 70-logu álggus lea guovddášis. Sámediggeráđdi oavvilda ahte Moskki gilli ii leat boaittoeale báiki sámi oktavuodas. Gilli lea julevsápmelaččaid guovddáš ássansadji, ja dárbbáša buriid rámmaevttuid odđa-ásahemiide.

Sámediggeráđdi áigu ávžžuhit Gielddapartemeantta láchit dilálašvuodaid viessohuksen loanaide ja doarjagiidda Moskkis. Dán oktavuodas livčče Stáhta viessobánku deatálaš gaskaoapmi, muhto maiddái Divttasvuona gieldda ferte čadahit dárbbášlaš plánabarggu.

Sámediggeráđdi lea duhtavaš go ruđaid háhkan Oarjevuona ovddidanplána čuovvoleapmái lea álggahuvvon. Dán oktavuodas lea Sámi ealáhusráđdi oassálastán čoahkkimii ovttrasáđiid Moskkiakšuvnnain Gieldda- ja bargodepartemeanttas, man oktavuodas guorahallui dát plána ja ruhtadeapmi. Sámi ealáhusráđdi lea meannudeamen oasseruhtadanohcama prošeaktajodiheaddji virgái, mii galgá bargat plánain. Sámediggeráđi mielas lea deatálaš ahte dát

Vuolláičállit: SS, RN

deatálaš ovddidanbargu álggahuvvo oanehis áiggi siste. Ráđi mielas lea lunddolaš ahte prošeaktajodiheaddji virgi biddjo dan guvlui, gosa ovddidanplána vuosttažettiin guoská.

Áirasa Tore Bongo, NSR sámediggejoavku, gažaldat:

Ruovttusjuovvan gildosa birra

Čakčamánu 95as divvon mun jearaldaga dán ášši birra ja mun dál fas jearan:

Lea go ášši ovdánan ja ožžot go sámi guovllut sierra lobi njuovvat ruovttus ja sáddet daid njuovahagaide?

Dát ášši guoská erenoamážit mearrasámiide muhto maiddá

i johttisápmelaččaide olggo beale Finnmarkku goit.

Sámediggeráđi vástáduš Tore Bongoi, BB sámediggejoavku, gažaldahkii:

Áirras Tore Bongo čujuha gažaldahkii maid ieš ovddidii Sámedikki dievasčoahkkimis čakčamánu 1995, sávzzaid ruovttusjuovvan gildosa hárrái.

Sámediggeráđi lea čuovvolan dán ášši Eanandoaldepartemeanttain, ja čállošis 21.06.96 Sámediggi sihtá ahte dain šibitdálolaččain geat nu háliidit, galggašii lea vejolašvuhta dan gildosis beassat. Sámediggi eavttuhii ahte dát ortnet berrešii leat fámus dan guovllus mii lea eavttuhuvvon sámi eanandoallopoltihkalaš guovllun.

Čállošis 02.11.96 Eanandoaldepartemeanta čujuha biergobearráigeahču njuolggadussii, mas bohtá ovdan ahte vuovdima várás lea bierggu vejolaš njuovvat ruovttus dušše dispensašuvnna vuodul. Njuolggadusaid mielde dispensašuvdna addojuvvo duššefal erenoamáš dáhpašusain ja go juohke dáhpašus lea vuodolaččat árvoštallojuvvon. Departemeanta ii sáhte otnáš njuolggadusaid vuodul addit oppalaš lobi spiehkastit ruovttunjuovvama gildosis geográfalaččat dárkileappot mearriduvvon guovllus.

Lea dattetge ain lohpi njuovvat ruovttus iežas atnui.

Muđui čujuhit mielddusin biddjon vástádussii Eanandoaldepartemeanttas. Sámediggeráđi ii leat duhtavaš departemeanta vástádussii, ja áigu ain bargat dan ala ahte njuolggadusat rievdaduvvojit.

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis.

Ášši loahpahuuvui jienasteami haga.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Margreta Páve Kristiansen	
2.	Máret Guhttor	
3.	Steinar Pedersen	
4.	Amund Eriksen	
5.	Ing-Lill Pavall	
6.	Amund Eriksen	

Vuolláičállit: SS, KP

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

7.	Nils O. Nilsen	
8.	Sven-Roald Nystø	
9.	Ing-Lill Pavall	
10.	Tore Bongo	
11.	Alf Edvard Nystad	
12.	Tore Bongo	
13.	Alf Edvard Nystad	

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

Geahča čuoggá III. Jienasteapmi.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 4. b. 1997 dii. 16.26.

Vuolláičállit: SS , R17

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 5/97 Odđa áššiid almmuheapmi

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 4. b. 1997 dii. 16.45.

I. Áššebápirat

1. Áirras Steinar Pedersen, BB sámediggejoavku: Boraspirenáli berre geahpedit

Sámediggi diehtá ahte lagamus boahhteáiggis ovddiduvvo odđa stuorradiggediedáhus boraspiriid hárrái. Dán oktavuodas čájeha Sámediggi garra balu mii guoská boraspirenáli ovdáneapmái.

Ii sáhte eahpidit ahte eai go dát leat garrasit lassánan. Šibihat ja bohccot gillájit garrasit dán geažil, ja daidda maidda dát čuohcá leat vuosttažettiin guovllu vuoddoealáhusat. Dát guoská maiddái sámi boazodollui ja sávzadollui, maid bargovejolašvuodaid boraspiret leat headuštan mañimus jagiid.

Gánnáhahttivuohta lea juo nu heittot, ahte vahágat boraspiriid geažil dál sáhttet dagahit dan ahte olbmot fertejit heaitit doaluiguin. Dán leat juo ollugat dovddahan ollu sajiin.

Sámediggi oaidná dán duodalašvuoda, ja sihke sámi ja eará boaittobeliid ássama geažil bivdá rievdadit boraspirehálddašeami prinsihpaid, mat leat dagahan dan ahte boraspiret leat garrasit laskan. Áigeguovdilis doaibmabidjun dan oktavuodas berre danin leat, ahte heaittihit nu gohčoduvvon boraspiriid guovddášguovlluid dahje daid berre ráddjet.

Fertešii maiddái leat álkit oažžut báhčinlobi, nu ahte boraspiret, mat dahket vahágiid eai šat eanet vaháguhte.

Dát ii mearkkaš dan ahte Sámediggi livčče vuostá dan ulbmila ahte seailuhit stuorra boraspiriid náli. Muhto dán dihte eai galgga boaittobeale olbmot massit vejolašvuodaset luondduresurssaid geavaheapmái ealáhusdoibmii.

2. Áirras Margreta Páve Kristiansen, BB sámediggejoavku: Náittosbeallalaččaid vuoigatvuohta sámi jienastuslohkui čáliheapmái

Láhkiičadnojuvvon vuoigatvuohta čálihit iežaset jienastuslohkui berre čielggaduvvot náittosbeallalaččaid ja earáid vuoigatvuoda hárrái, geain lea oktavuoha sámi kultuvrii ja servodat-eallimii.

3. Áirras Johan Mikkel Sara, BB sámediggejoavku: Jávrrid kultiveren

Sáivačáhcebivdu lea lotnolasealáhus, borramuš lassi ja kultuvrra guoddi oassi sápmelaččaide, erenoamážit siskkit guovlluin.

Bargiidbellodat bivdá jávrriid kultiverema álggaheami, doalahan ja ovddidan dihte guollejávrriid kvalitehta.

4. Áirras Dure Inggá Dure, NSR sámediggejoavku: Stáhtalaš ášahusaid sámelága giellanjuolggadusaid garvin

Stáhtalaš ášahusaid sámelága giellanjuolggadusat garvin dáhpáhuvá beare dávjá.

Sámediggeráddi ferte bargat dan badjelii ahte dát ášahusat čuvvot sámelága giellanjuolggadusaid: Norgga stáhtagirku, lensmánne ja politijja ášahusat, duopmostuolut Statens innkrevingsentral, Brønnøysund registarat ja livnnetásahusat.

Sámelága giellanjuolggadusain han čuožžu ahte sámeigiella ja dárogiella leaba ovttadássásaččat Norggas ja stáhtalaš ášahusain lea erenoamáš ovttasvástáduš.

Vuolláičállit: SS Rh

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

5. Árras Hartvik Hansen, Sámejoavku: Sáiva čáhcebivddu fierbmebivdonjuolggadusat Finnmarkkus - Gulaskuddan

Dáláš sáivačáhce fierbmebivdonjuolggadusat leat mearriduvvon 31.03.1992. Finnmarkku Fylkamánne háliida dál ođasmahttit dáid njuolggadusaid. Gulaskuddanáigemearrin lea biddjojuvvon guovvamánu 21. b. 1997.

Dainna leat fas ođđasit álgimin reguleret ja gáržžidit sámiid ja báikegottiid olbmuid vejolašvuodaid deatálaš resursa geavaheapmái nugo sáivačáhcebivdu lea.

Fylkamánne háliida earret eará mearridit ođđa fierbmebivdogildosa jávrriin, mat leat uhccit go 100 dekara (200x500 m), dát rádjji lea dáláš njuolggadusaid mielde 40 dekara (200x200 m) fierpmebivddu ektui. Ollu jávrrit šaddet maiddái ovttá-fierpmečáhcin.

Fylkamánne birasgáhttenossodat čállá ná (dás jorgaluvvon sámegillii):

Dát dahkkojuvvo dan geažil vai smávva járvvit eai goariduvvo garra fierbmebivdduin. Dávjá geasuhit smávva járvvit eanemusat lustabivdiid, iige dain berre bivdit firpmiiguin, mii lea eahpeoiddolaš.

Sámediggi ferte gáibidit ahte dáid njuolggadusaid rievdadeapmi bissehuvvo, dál go Sámi vuoigatvuodalávdegoddi dál lea ovddidan árvalusas.

6. Árras Ragnhild Nystad, NSR sámediggejoavku: Boraspirehálddašanprošeakta Lullisámi guovllus

Lullisámi boazodoallu lea, erenoamážit mañimus jagiid gillán stuorra vahágiid dan geažil go boraspiret leat garrasit lassánan. Lea duodaštuvvon, ahte vaháгат, maid ealáhus lea gillán, uhkidit dál materiálalaš vuodu guovllu boazodoalus. Go dál oaidnit ahte boazodoalu ekonomálaš dilli šaddá heajut jagis jahkáii, de váikkuha dat negatiivvalaččat olles lullisámi álbmogii.

Ovddit iskkadeamit čájehit, ahte boraspiret dagahit gaskal 64-75% dain vahágiin, maid boazodoallu ollislaččat gillá dán guovllus.

Dán áigodagas lea njuovvanbuvttadus njiedjan 58%as 40%ii. Vaháгат leat seamma áigodagas lassánan 13%as 33%ii. Boazodoallohálddaha raporta, vahátovdáneami birra, ulbmilin lea leamaš čájehit movt dan negatiivvalaš ekonomálaš ovdáneames lea čielga oktavuoha vahágiidda maid boraspiret dagahit.

Davvi-Trøndelága Fylkamánne logut čájehit maiddái ahte boazoráppit leat registrerejuvvon seamma áigodagas measta 8 geardde eanet.

Ferte bidjat johtui proseassa, man bokte fas ealáskuhttit optimismma ealáhusas nu ahte boahhteáiggi boazodoalliid rekrutteren sihkkarasto.

Sámediggi bivdá ráđi bargagoahhtit álggahan dihte geahččalanprošeavtta, man oktavuodas boazodoalloealáhus ja vejolaččat eará vuoddoealáhusat ožžot ovddasvástádusa boraspiriide lullisámi guovllus.

II. Ovddiduvvon eavttuhusat

Čoahkkinjođihangotti árvalus Sámediggái:

Áššebápirat 1, 3, 4, 5 ja 6 sáddejuvvojit Sámediggeráđđái meannudeapmái.

Áššebápir 2 giedahallojuvvo dán čoahkkimis.

Vuolláičállit: SS, RN

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Čoahkkinjodihangotti árvalus, 1. oassi, dohkkehuvvui ovttajienalaččat.
2. Čoahkkinjodihangotti árvalus, 2. oassi, hilgojuvvui 11 jiena vuostá.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Steinar Pedersen	
2.	Margreta Páve Kristiansen	
3.	Tore Bongo	
4.	Berit Ranveig I. Nilssen	
5.	Hartvik Hansen	
6.	Ingar Eira	
7.	Jens Petter Olsen	
8.	Johan Mikkell Sara	
9.	Ole Henrik Magga	
10.	Tore Bongo	
11.	Hartvik Hansen	
12.	Tore Bongo	
13.	Steinar Pedersen	
14.	Geir Tommy Pedersen	
15.	Hartvik Hansen	
16.	Ragnhild Nystad	
17.	Anders Oskal	
18.	Jarle Jonassen	
19.	Heaika Skum	
20.	Tore Bongo	
21.	Margreta Páve Kristiansen	

VI. Sámedikki mearrádus manná jjeanasteami lea ná:

Áššebáhpirat 1, 3, 4, 5, 6 sáddejuvvojit Sámediggeráddái meannudeapmái. Áššebáhpír 2 lea hilgojuvvon.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 4. b. 1997 dii. 17.55.

Vuolláičállit: SS, 817

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 6/97 Sámi girjelágádusdoaimma - Doarjja ja rámmaeavttut

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 5. b. 1997 dii. 09.00.

I. Áššebápirat

- Bargojoavkku 12.06.96 árvalus
- Min 13.09.96 reive
- Sámi oahpahusráði 28.10.96 reive
- 5.11.96 cealkámuš Idut lágádusas
- 5.11.96 cealkámuš Davvi Girjjis
- 5.11.96 cealkámuš Sámi fágalaš girječálliid- ja jorgaleaddjiidsearvvis (SFGJS)
- Sámi girjelágádus doaimmadoarjaga njuolggadusat, mearriduvvon áššis 17/93

II. Ovddiduvvon eavttuhusat**Sámediggeráði árvalus Sámediggái:**

Lohkan- ja čállindáidu leat vealtameahttun deatálaččat gillii, vuodđu olbmuid gaskasaš oktavuhtii ja doaimmaide. Girji lea deatálaš gaskaoapmi gillii, identitehtii, iešáddejupmái ja doaimmaide. Dušše dat olbmot, geat leat oadjebasat iežaset identitehtain, ja geat dovdet iežaset kultuvrralaš duogáža sáhttet leat doarvái rahpasat olggobeale impulssaide. (Sd. diedáhus nr. 61 (1991-92) Kultur i tiden).

Sámediggi lea duhtavaš dasa go bargojoavkku lea guorahallan sámi girjjiid almmustahttima ekonomálaš váikkuhangaskaomiid. Sámediggi doarju bargojoavkku mihttomeriid sámi girjebuvttadusa hárrái, mas váldomihttomearrin lea:

Sámegiela girjjit galget almmuhuvvot eanemus lági mielde, nu buori kvalitehtii go vejolaš nannen dihte sámegiela geavaheami ja ovddidan dihte giela, kultuvrra ja identitehta.

Oassemihttomearri 1:

Galgá huksejuvvot sihkkariš girjelágádussuorgi sámi guovlluide vai gávdnojit orgánat main leat váldoulbmilat almmuhit girjjiid sámegillii ja hukset sámi kultuvrralaš infrastruktuorra sámi guovlluin, girječálliid geat čállet sámegiela ja sámegiela buvttadeddjiid bokte.

Oassemihttomearri 2:

Galgá geahččalit buoremus lági mielde atnit resurssaid, geahččalit resursarámmaid siskkobealde buvttadit nu ollu go vejolaš ja lasihit sámegiela girjjiid geavaheami.

Sámediggi lea ovttaoavilis bargojoavkkuin, ahte lea dárbu doalahit dáláš produkšuvdna- ja jodihandoarjjaortnegiid sámi lágádusaide. Lea maiddá deatálaš bajidit doarjjaortnegiid rámmaid. Sámedikki mihttomearrin boahpte logijagi áigodagas lea nohkadit dili mii guoská lohkan- ja čállindáidduhisvuhtii eatnigiela dáfus, dainna oavvildit dan ahte movttidahttit eanet geavahit sámegiela sihke njálmálaččat ja čálalaččat. Deatálaš oassin dán barggus lea sámegiela girjjálašvuoda- ja girjebuvttadus.

Dikki ádejemii mielde ferte, bargojoavkku sámi lágádusaide jodihandoarjaga odđa njuolggadus-eavttuhus leat minimumkriteriijan doarjaga juogadeapmái. Mihttomearrin lea lasihit sámi girjjiid almmustahttima, ja sihkkarastit sámi lágádussuorggi bissovažžan. Lea

Vuolláičállit: SS RA

dárbblaš nugo bargojovku eavttuha, ahte prioriteret sámegiel oahppogirjebuvttadusa, ja doarjut dan.

Sámedikkis lea seammalágan ballu go gulaskuddaninstánsain ge sámegiel girjjálašvuoda vuovdima ja juohkima dáfus. Vuolggasajstis lea Sámediggi ovttaoavilis bargojovkkuin, ahte dát vuosttazettiin lea almmuheaddji ovddasvástáduš. Dilli mas sámegiella lea eaktuda dattetge ahte almmolaččat fertet nannoseabbo váikkuhit sámi girjjálašvuoda eambbo olamuddui buktimii ja dovddusin dahkamii sápmelaččaide. Čálalaš gáldut leat hirbmat deatálaččat giela ja kultuvrra gaskkusteames, ja dán oktavuodas lea sámi girjjálašvuoda fáhten deatálaš. Erenoamážit lea deatálaš lasihit girjjiid logu julev- ja lullisámegillii.

Sámi girjjálašvuoda olamuddui buktin lea deatálaš gaskaoapmi sámi kulturárbbi ja giela viidáseabbot doalvumii ođđaáigásaš servodagas. Sámediggi áigu guhkkat áiggi vuollái aktiivvalaččat ja systemáhtalaččat bargat sámi giela geavaheami nannema ala. Lassin áigu Sámediggi badjelassat váldit sámi lágádeaddjin sámi girjjálašvuoda oastinortnega viiddideami ja buoredeami oktavuodas. Sámi kulturráđdi galgá árvvoštallat otnáš oastinortnega, ja čadahit oastinortnega duohtadahkama mii guoská sámi girjjálašvuhtii ollislaččat. Jodihandoarjaga (§3c) juogadeami oktavuodas prioriterejuvvojit oanehot áigái sámi lágádusaid oktasaš-doaimmat mat gusket sámi girjjálašvuoda juogadeapmái. Sámediggi ávžžuha lágádusaid vuodduid ovttasbarggu viidat sámi girjjiid oainnusin dahkama ja juohkima oktavuodas, omd. girjeklubbaortnega bokte ja muđui ovddidit ovttasbarggu Sámi Sierrabibliotekain ja bibliotekadoaimmahagain muđui. Sámi girjjiid čoahkkaneapmi rájuide lea hirbmat eahpeiddolaš ja danin fertetiige buoremus lági mielde ángiruššat ortnegiid ášahemiin maid bokte buktit girjjiid lohkkiiid olamuddui.

Sámediggi áigu golmma jagi sisa evalueret sámi girjebuvttadusa doarjjaortnegiid, maiddái Sámi kulturráđi buvttadusdoarjaga. Dát evalueren geavahuvvo vuodduin njuolggadusaid ja doarjjageavahusa vejolaš rievdadusaide.

Sámediggi mearrida čuovvovaš njuolggadusaid:

Sámi girjelágádusat jodihandoarjaga njuolggadusat

Mearriduvvon Sámedikkis guovvamánu 1997.

§ 1 Ulbmil

Jodihandoarjaga juolluduvvo sámi girjjálašvuoda buvttadusa sihkarastimii jeavddalaččat, maiddái oahppogirjjiid, ja sámi lágádussuorggi doalaheapmái ja ovddideapmái bissovažžan. Mihttomearrin lea maiddái váikkuhit gelbbolašvuoda lassáneapmái suorggis, ja nannet sámi girjjiid márkafievrideami ja juogadeami.

§ 2 Doarjaga eavttut

Jodihandoarjaga juolluduvvo sámi girjelágádusaid ohcamiid vuodul. Sámi girjelágádusain oaivvilduvvo lágáduš, mii lea registrerejuvvon Norggas, ja man ulbmilin lea, ja mii váldoáššis almmustahtá girjjiid sámegillii.

Eaktun lea ahte lágáduš maŋimus guovtti jagis lea almmustahtán uhccimusat 10 girjji. Lágádusa bruttovuovdin galgá leat unnimusat 0,5 mill. kruvnnu jahkái, ja sámegiel girjjiid galget leat stuorámuš oassin bruttoruhtajuodas.

Jodihandoarjaga juolluduvvo obalaš doaimma vuodul, ja erenoamážit deattuhuvvo lágádusa obalaš girjebuvttadus sámegillii vuovdima ja logu dáfus. Ferte maiddái vuhtiváldit erohusaid deaddilemiin guoskevaš sámi suopmaniid ektui.

Vuolláičállit: *SS* *R17*

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

§ 3 Jodihandoarjaga juohkáseapmia) Vuoddodoarjja:

25% jahkasaš rámmas juogaduvvo dásálagaid doarjjavuoigadasaid gaskka 2. paragrafa vuodul.

b) Doarjja gelbbolašvuoda ovddideapmái:

50% rámmas juolluduvvo lágádusaid gelbbolašvuoda ovddideapmái, vuosttažettiin sámi oahppogirjiid buvttadeami lasiheami sihkarastimii. Doarjaga juogadettiin vuhtiiváldojuvvo lágádusa ollislaš oahppogirjebuvttadus, mas deaddileapmi ja vuovdin, ja sámi giellaguovlluid viidodeapmi deattuhuvvojit. Girjebuvttadusa oktavuodas lohko dat siidolohku, mii šaddá go girji lea gárvvis.

c) Márkanfievrridan- ja juogadandoarjja:

25% rámmas juolluduvvo sámi girjiid márkanfievrrideapmái ja juogadeapmái. Lágádusa iežas vuovdinlohku, gustovaš plánat ja rutiinnat sámi girjiid márkanfievrrideami ja juogadeami ovddideapmái deattuhuvvojit. Lágádusaid gaskasaš doaimmat prioriterejuvvojit.

§ 4 Hálddahaslaš ortnet

Sámi kulturráđdi almmuha ja meannuda ohcamiid, ja juogada jodihandoarjaga sámi girjelágádusaide.

Sámi kulturráđdi ráhkada jahkasaččat raportta Sámediggái ruđaid hálddašeami birra. Sámi kulturráđdi sáhtá bidjat njuolggadusaide ja daid čadaheapmái deavdda-mearrádusaid, ja bidjat juolludemiide eavttuid.

§ 5 Váidaleapmi/Guoddaleapmi

Sámediggeráđđái ovddiduvvojit váidalusat.

§ 6 Bearráigeahččan

Sámediggi galgá fuolahit ahte ruđat hálddašuvvojit njuolggadusaid mielde.

§ 7 Njuolggadusaid rievdadeapmi

Sámediggi sáhtá rievdat dád njuolggadusaid.

§ 8 Fápmuiboahhtin

Dát njuolggadusat biddjojuvvojit fápmui dan beaivve go Sámedikki presideanta nu mearrida.

Eavttuhus 1, áirasa Jens Petter Olsen, BB sámediggejoavku, árvalu:

Lassiárvalu:

- vuosttas siidui, goalmát teakstaoassái (odda cealkka maŋná maŋimuš cealkaga): Sámediggi áigu maddái bargat dan ala ahte jorgaluvvojit eanet fágagirjiit sámegillii.
- nuppi siidui, goalmát teakstaoassái (odda cealkka maŋná maŋimuš cealkaga): Sámediggi áigu maddái sierralágan doaibmabijuid bokte movttiidahttit eanet sámi girječállin- ja čállindoaimmaide.

Evtuhus 2, Sámediggeráđdi, Jarle Jonassen bokte, lassi árvalu:

- Nuppi teakstaoasis rievdaduvvo 1. cealkka leat ná: Eaktun lea ahte lágádus unnimusat lea almmuhan oktiibuot 10 girji, ja lea leamaš doaimmas guokte maŋimuš jagi.

Vuolláičállit: S.S. / P.11

Čoahkkingirji čállit: Synneve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Eavttuhus 1, 1. oassi, mearriduvvui ovttajienalaččat.
2. Eavttuhus 1, 2. oassi, mearriduvvui ovttajienalaččat.
3. Eavttuhus 2, mearriduvvui ovttajienalaččat.
4. Sámediggerádi árvalus dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Jarle Jonassen, áššejodiheddji	
2.	Jens Petter Olsen	
3.	Tore Bongo	
4.	Heaika Skum	
5.	Hartvik Hansen	
6.	Ragnhild Nystad	Magnhild Mathisen
7.	Olav Magnar Dikkanen	
8.	Jens Petter Olsen	
9.	Heaika Skum	
10.	Jarle Jonassen	

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

Lohkan- ja čállindáidu leat vealtameahtun deatálaččat gillii, vuoddu olbmuid gaskasaš oktavuhtii ja doaimmaide. Girji lea deatálaš gaskaoapmi gillii, identitehtii, iešáddejupmái ja doaimmaide. Dušše dat olbmot, geat leat oadjebasat iežaset identitehtain, ja geat dovdet iežaset kultuvrralaš duogáža sáhttet leat doarvái rahpasat olggobeale impulssaide. (Sd. diedáhus nr. 61 (1991-92) Kultur i tiden).

Sámediggi lea duhtavaš dasa go bargojoavku lea guorahallan sámi girjjiid almmustahttima ekonomálaš váikkuhangaskaomiid. Sámediggi doarju bargojoavkku mihttomeriid sámi girjebuvttadusa hárrái, mas váldomihttomearrin lea:

Sámegiela girjjit galget almmuhuvvot eanemus lági mielde, nu buori kvalitehtii go vejolaš nannen dihte sámegielaheami ja ovddidan dihte giela, kultuvrra ja identitehta.

Čuovvovaš lasáhusan:

Sámediggi áigu maiddá bargat dan ala ahte jorgaluvvojit eanet fágagirjjit sámegillii.

Oassemihhtomearri 1:

Galgá huksejuvvot sihkkaris girjelágádussuorgi sámi guovlluide vai gávdnojit orgánat main leat váldoulbmilat almmuhit girjjiid sámegillii ja hukset sámi

Vuolláičállit:SS....., RN.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

kultuvrralaš infrastruktuvrra sámi guovlluin, girječálliid geat čállet sámegiela ja sámegiela buvttadeddjiid bokte.

Oasseihttomearri 2:

Galgá geahččalit buoremus lági mielde atnit resurssaid, geahččalit resursarámmaid siskkobealde buvttadit nu ollu go vejolaš ja lasihit sámegiela girjjálašvuoda geavaheami.

Sámediggi lea ovttaoaivilis bargojoavkkuin, ahte lea dárbu doalahit dáláš produkšuvdna- ja jodihandoarjaneid sámi lágádusaide. Lea maiddá deatálaš bajidit doarjaneid rámmaid. Sámedikki mihttomearrin boahpte logijagi áigodagas lea nohkadit dili mii guoská lohkan- ja čállindáidduhisvuhtii eatnigiela dáfus, dainna oaiuvildit dan ahte movttidahttit eanet geavahit sámegiela sihke njálmmálaččat ja čálalaččat. Deatálaš oassin dán barggus lea sámegiela girjjálašvuoda- ja girjebuvttadus.

Dikki áddejumi mielde ferte, bargojoavkku sámi lágádusaid jodihandoarjaga odđa njuolggadus-eavttuhus leat minimumkriteriijan doarjaga juogadeapmái. Mihttomearrin lea lasihit sámi girjjiid almmustahttima, ja sihkarastit sámi lágádussuorggi bissovažžan. Lea dárbbalaš nugo bargojoavku eavttuha, ahte prioriteret sámegiela oahppogirjebuvttadusa, ja doarjut dan.

Sámedikkis lea seammalágan ballu go gulaskuddaninstánsain ge sámegiela girjjálašvuoda vuovdima ja juohkima dáfus. Vuolggasajistis lea Sámediggi ovttaoaivilis bargojoavkkuin, ahte dát vuosttažettiin lea almmuheaddji ovddasvástádus. Dilli mas sámegiela lea eaktuda dattetge ahte almmolaččat ferte nannoseabbo váikkuhit sámi girjjálašvuoda eambo olamuddui buktimii ja dovddusin dahkamii sápmelaččaide. Čálalaš gáldut leat hirbmat deatálaččat giela ja kultuvrra gaskkusteames, ja dán oktavuodas lea sámi girjjálašvuoda fáhten deatálaš. Erenoamážit lea deatálaš lasihit girjjiid logu julev- ja lullisámegillii.

Sámi girjjálašvuoda olamuddui buktin lea deatálaš gaskaoapmi sámi kulturárbbi ja giela viidáseabbot doalvumii odđáigásaš servodagas. Sámediggi áigu guhkkit áiggi vuollái aktiivvalaččat ja systemáhtalaččat bargat sámi giela geavaheami nannema ala. Lassin áigu Sámediggi badjelassat váldit saji láidesteadđin sámi girjjálašvuoda oastinortnega viiddideami ja buoredeami oktavuodas. Sámi kulturráđdi galgá árvvoštallat otnáš oastinortnega, ja čadahit oastinortnega duohtadahkama mii guoská sámi girjjálašvuhtii ollislaččat. Jodihandoarjaga (§3c) juogadeami oktavuodas prioriterejuvvojit oanehot áigái sámi lágádusaid oktasaš-doaimmat mat gusket sámi girjjálašvuoda juogadeapmái. Sámediggi ávžžuha lágádusaid vuodđudit ovttasbarggu viidát sámi girjjiid oainnusin dahkama ja juohkima oktavuodas, omd. girjeklubbaortnega bokte ja muđui ovddidit ovttasbarggu Sámi Sierrabibliotekain ja bibliotekadoaimmahagain muđui. Sámi girjjiid čoahkkaneapmi rájuide lea hirbmat eahpeiddolaš ja danin fertešige buoremus lági mielde ángiruššat ortneid áhahemiin maid bokte buktit girjjiid lohkkaid olamuddui. Sámediggi áigu maiddá sierralágan doaimbajuid bokte movttiidahttit eanet sámi nuoraid girječállin- ja čállindoaimmaide.

Sámediggi áigu golmma jagi sisa evalueret sámi girjebuvttadusa doarjaneid, maiddá Sámi kulturráđi buvttadusdoarjaga. Dát evalueren geavahuvvo vuodđun njuolggadusaid ja doarjjageavahusa vejolaš rievdadusaide.

Sámediggi mearrida čuovvovaš njuolggadusaid:

Sámi girjelágadusat jodihandoarjaga njuolggadusat

Mearriduvvon Sámedikkis guovvamánu 5. b. 1997.

Vuolláičállit: SS RN

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

§ 1 Ulbmil

Jodihandoarjja juolluduvvo sámi girjjálašvuoda buvttadusa sihkarastimii jeavddalaččat, maiddá oahppogirjjiid, ja sámi lágádussuorggi doalaheapmái ja ovddideapmái bissovažžan. Mihttomearrin lea maiddá váikkuhit gelbbolašvuoda lassáneapmái suorggis, ja nannet sámi girjjiid márkafievrrideami ja juogadeami.

§ 2 Doarjaga eavttut

Jodihandoarjja juolluduvvo sámi girjelágádusaid ohcamiid vuodul. Sámi girjelágádussan oaivvilduvvo lágádus, mii lea registrerejuvvon Norggas, ja man ulbmilin lea, ja mii válđoáššis almmustahhtá girjjiid sámegillii.

Eaktun lea ahte lágádus unnimusat lea almmuhan oktiibuot 10 girjji, ja lea leamaš doaimmas guokte mañimus jagi. Lágádusa bruttovuodn galgá leat unnimusat 0,5 mill. kruvnu jahkái, ja sámegiel girjjiid galget leat stuorámuš oassin bruttoruhtajođus.

Jodihandoarjja juolluduvvo obalaš doaimma vuodul, ja erenoamážit deattuhuvvo lágádusa obalaš girjebuvttadus sámegillii vuovdima ja logu dáfus. Ferte maiddá vuhtiiváldit erohusaid deaddilemiin guoskevaš sámi suopmaniid ektui.

§ 3 Jodihandoarjaga juohkáseapmi**a) Vuoddodoarjja:**

25% jahkásaš rámmas juogaduvvo dássálagaid doarjavuoigadasaid gaska 2. paragrafa vuodul.

b) Doarjja gelbbolašvuoda ovddideapmái:

50% rámmas juolluduvvo lágádusaid gelbbolašvuoda ovddideapmái, vuosttažettiin sámi oahppogirjjiid buvttadeami lasiheami sihkarastimii. Doarjaga juogadettiin vuhtiiváldojuvvo lágádusa ollislaš oahppogirjebuvttadus, mas deaddileapmi ja vuovdin, ja sámi giellaguovlluid viidodeapmi deattuhuvvojit. Girjebuvttadusa oktavuodas lohko dat siidolohku, mii šaddá go girji lea gárvis.

c) Márkanfievrridan- ja juogadandoarjja:

25% rámmas juolluduvvo sámi girjjiid márkanfievrrideapmái ja juogadeapmái. Lágádusa iežas vuovdinlohku, gustovaš plánat ja rutiinnat sámi girjjiid márkanfievrrideami ja juogadeami ovddideapmái deattuhuvvojit. Lágádusaid gaskasaš doaimmat prioriterejuvvojit.

§ 4 Hálddahaslaš ortnet

Sámi kulturráđdi almmuha ja meannuda ohcamiid, ja juogada jodihandoarjaga sámi girjelágádusaide.

Sámi kulturráđdi ráhkada jahkásaččat raportta Sámediggái ruđaid hálddašeami birra. Sámi kulturráđdi sáhtá bidjat njuolggadusaide ja daid čadaheapmái deavdda-mearrádusaid, ja bidjat juolludemiide eavttuid.

§ 5 Váidaleapmi/Guoddaleapmi

Sámediggeráđđái ovddiduvvojit váidalusat.

§ 6 Bearráigeahččan

Sámediggi galgá fuolahit ahte ruđat hálddašuvvojit njuolggadusaid mielde.

Vuolláičállit:SS....., P11.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjji leat oktiibuot 119 siiddu

§ 7 Njuolggadusaid rievdadeapmi

Sámediggi sáhtta rievdadit dáid njuolggadusaid.

§ 8 Fápmuiboahhtin

Dát njuolggadusat biddjojuvvojit fápmui dan beaivve go Sámedikki presideanta nu mearrida.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 5. b. 1997 dii. 09.30.

Vuolláičállit: SS / PA

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjis leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 7/97 Sámedikki 1996 jahkediedáhus

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 5. b. dii. 09.30

I. Áššebáhpirat

- Sámedikki 1995 jahkediedáhus
- St.died. nr. 49 Sámedikki 1995 doaimma birra
- Jahkediedáhusat 1995 - Vuollásaš rádit
 - Sámi kulturráđdi
 - Sámi ealáhusráđdi
 - Sámi giellaráđdi
 - Sámi kultormuitoráđdi

II. Ovddiduvvon eavttuhusat

Sámediggeráđi árvalus Sámediggái:

Sámedikki 1996' jahkediedáhus

1. Sámedikki organiseren

1.1 Jahkediedáhusa perspektiivvat

Ráđdehus lea Sd. diedáhusas nr. 49 (1995-96) "Sámedikki doaimma birra 1995s", čujuhan ahte dan jahkásaš stuorradiggediedáhusas Sámedikki doaimma birra galgá juohke njealját jagi vuđolaččat ja prinsihpalaččat guorahallat eiseválddiid sámepolitihka juohke stuorradigge-áigodaga várás. Vuosttamuš dán lágan guorahallan dahkkui Sd. diedáhusas nr. 52 (1992-93) "Norgga sámepolitihkka". Boahte heave goas eiseválddit galget guorahallat viidát sámepolitihkka lea Sámedikki 1996 jahkediedáhusa oktavuodas, mii ovddiduvvo diedáhussan Stuorradiggái 1997 gida.

Sámedikki 1992 jahkediedáhusas, mii leai vuodđun Sd. diedáhussii nr. 52 (1992-93) čuožžu čuovvovaččat vuosttamuš prinsihpadiedáhusa birra:

"Ráđdehusa prisihppadiedáhus stáhta sámepolitihka birra, veahkeha ovddidit sámi demokratiija ja Sámedikki. Dat doarju proseassa dan bokte go čállá mo otná dilli lea, ja makkár linjaid galgá bidjat boahte 4-jagi áigodahkii. Lea čielggas ahte dikki doaibma iežas vuosttas áigodagas lea bajidan ollu prisihpalaš čuolmmaid maid lea dárbu čoavdit. Sámediggi áigu dás konkretiseret muhtun ráje boahttevaš áigodaga hástalusain. Dát kapihttal ii leat oaivvilduvvon dadi várás ahte čilget ollásit Sámedikki boahttevaš doaimma. 1993 čavčča välljejuvvo odđa Sámediggi mii ieš ferte bidjat eavttuid iežas bargui." (gč. Sd. died. nr. 52 (1992-93) mielddus, čk. 7.1, siidu 142).

Ráđdehusas lea ulbmilin Sd. diedáhusas nr. 52 (1992-93) ahte sáhttit fievrridit nu ollislaš sámepolitihka go vejolaš. Dat bidjá deattu dasa ahte sámepolitihkka nu ollu go vejolaš lea vuodđuduvvon sámiid iežaset eavttuide. Dán politihkas "lea Sámediggi sámi álbmotválljen orgánan deatáleamos eavttuid biddji. Geahččaluvvojit mállet stuorát sámi iešstivrejupmái surggiin gokko lea lunddolaš ja govttolaš." (kap. 1, siidu 9)

Vuolláičállit: SS / R11

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjiis leat oktiibuot 119 siiddu

Ulbmilin lea bidjat sámepolitihkalaš ovdáneami Norggas dan 4-jagi perspektiivii go dat fievrriduvvo. Dása válđojuvvojit mielde maidđái dat hástalusat ja vejolašvuodat, mat Sámedikkis leat leamaš ovddabealde 1996s, ja dat bidjá vuodu stuorradiggediedáhusa, Sámedikki 1996 doaimma birra čuovvoleapmái.

1.2 Politihkalaš vuogádaga organiseren

Sámedikki politihkalaš oassi lea organiserejuvvon ná:

- Sámedikki ollesčoahkkin
- Sámedikki čoahkkinjodihangoddi
- Sámediggeráđđi

Orgánaid doaimmat juohkásuvvet čuovvovaččat:

Sámedikki ollesčoahkkin

Sámedikki ollesčoahkkin lea Sámedikki bajimus orgána. Ollesčoahkkin sáhtá ieš mearridit doaimmaidis daid rámmaid mielde mat leat mearriduvvon geassemánu 12. b. 1987 lágas nr.56 Sámedikki ja eará sámi riektidiliid birra. Sámedikki ollesčoahkkin mearrida dikki čoahkkinortnega ja regulere vuollásaš orgánaid doaimmaid.

Sámedikki čoahkkinjodihangoddi

Čoahkkinjodihangotti välljen ja čoahkkinjodihangotti doaibma lea regulerejuvvon čoahkkinortnega paragrafain 9 ja 16. Čoahkkinjodihangoddi mearrida áššelisttu Sámedikki ráđđádallamiidda, ja gohčču ja jodiha Sámedikki ollesčoahkkimiid.

Sámediggeráđđi

Sámediggeráđdis leat presideanta, várrepresideanta ja 3 ráđđelahtu. Ráđi ovddasvástáduš lea jodihit Sámedikki doaimma. Ráđđi lea välljejuvvon eanetlohkoválggaid bokte Sámedikki bissovaš áirasiid gaskkas.

1.3 Sámedikki hálldahusorgánaid organiseren

Sámedikkis lea gitta ásaheami rájes 1989:s leamaš mihttomearrin váldit badjelasas eanemus vejolaččat doaimmaid dain surggiin mat nannosit gusket sámi servodahkii. Sámediggi lea bargan nannet iežas siskkáldas vuogádaga vai dát doaibmá daid barguid ektui mat vurdojuvvojit dahkkot. Sámediggi válddii badjelasas 1993' bušehttajagi rájes ollu hálldašandoaimmaid. Sámedikkis lea hálldašanovddasvástáduš buot ortnegiidda mat 1993' rájes leat biddjon Sámedikki bušehttakapihttalii 0540 stáhtabušehtas .

Dáid ortnegiid beaivválaš hálldašeami várás mearridii Sámediggi ásahtit vuollásaš ráđiid sierra hálldahusaiguin gozihit dáid doaimmaid.

Ráđđestruktuvra

Sámediggi lea ásahan čuovvovaš vuollásaš hálldašanorgánaid:

- Sámi ealáhusráđđi
- Sámi kulturráđđi
- Sámi giellaráđđi
- Sámi kulturmuitoráđđi

Vuolláičállit: SS / R17

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Iešgudet rádiide addojit hálldašandoaimmat seammás go galget maiddái doaibmat fágapolitihkalaš ráddeaddi orgánan.

Ráđiid lokaliseren ja hálldahusat

Juohke rádđái lea ásahuvvon sierra hálldahus. Hálldahusat leat čuovvovaš báikkiin:

Sámi ealáhusráđdi	Karášjogas (seamma visttis go dikki váldohálldahus)
Sámi kulturráđdi	Divttasvuonas
Sámi giellaráđdi	Guovdageainnus
Sámi kulturmuitoráđdi	Unjárggas (váldohálldahus)

Sámi kulturmuitorádis lea sierralágan guovlludoaimmahus. Snoasái lea ásahuvvon kántuvra man hálldašanovddasvástádussii gullá lullisámi guovlu. Tromssa guovllukántuvrras lea ovddasvástádus Tromssa ja Norlánda fylkkain. Unjárgga kántuvrras lea fas ovddasvástádus Finnmárkkku fylkkas.

Bušehta juogadeapmi ja doaimmat

Sámedikki vuollásaš rádit gullet stáhtabušehta kapihttalii 0540. Sámediggi mearrida rádiid doaibmabušehtaid ja bargguid.

Sámi ealáhusráđdi:

- Sámi ovddidanfoanda
- Lotnolasealáhusa geahččalanprošeakta
- Duodjedoarjja

Sámi kulturráđdi:

- Sámi kulturfoanda
- Sámi kulturguovddášdoarjja
- Sámi kulturorganisašuvnnaid doarjja
- Sámi mánáid bajásšaddaneavttuid doarjja
- Sámi girjelágádusaid doarjja

Sámi giellaráđdi:

- Sámi dulkonbálvalusat ja guovttegielalašvuohta (doarjja gielddaide ja fylkagielddaide)
- Sámi nuoraid oahppostipeanda

Sámi kulturmuitoráđdi:

- Sámi kulturmuittuid hálldašeapmi

Sámi giellaráđdi lea 1996' čavčča rájes váldán badjelassas sámi nuoraid oahppostipeanda hálldašanbarggu.

Earret Sámi kulturmuitorádi, de lea Sámediggeráđdi vuollásaš rádiid hálldahusmearrádusaid váidalusásahus. Kulturmuitorádi mearrádusaid váidalusásahus lea Riikaantikvára.

Lassin doaimmaide mat ovdelis leat namahuvvon juogada Sámediggeráđdi rudaid sámi organisašuvnnaide, ja Sámedikki joavkočálliid doarjaga, ja "Eará doarjaga" (poasta 70.6).

Vuolláičállit: SS / R17

2. Sámedikki politihkalaš doaibma

Dán kapihttalis čalmmustuvvojit guovddáš áššesuorggit, maid Sámediggi ja Sámediggeráđđi leat meannudan 1996s. Mearrádusaid, maida čujuhuvvo lea Sámedikki ollesčoahkkima eanetlohku mearridan. Uhcitlogu árvalusat oidnojit dikki čoahkkingirjiin.

2.1 Mánáid- ja nuoraid politihkka

Sámediggi lea 1996 álggahan sámi mánáid- ja nuoraidplána barggu. Plánabarggu ulbmilin lea čilget eavttuid sámi mánáid ja nuoraid identitehtaovddideapmái, ja sin oktavuoda sámi servodahkii. Plánas galget leat mihttomearit ja doaimmat mat nannejit identitehta ja gullevašvuoda sámi servodahkii. Plána meannuduvvo 1997s.

Sámediggi lea ovddidan gulaskuddancealkámuša NAČ 1995:26 Mánáidáittardeaddji ja mánnávuolta Norggas, ja lea earret eará čujuhan ahte sámi mánáid- ja nuoraidpolitihka organiseren árvoštallojuvvo sámi mánáid- ja nuoraidplánabarggus.

Muđui lea Sámediggi dán áigodagas ovddidan cealkámušaid, mat gusket oahppoplánaneavvuide L 97 ja Sámi L-97.

2.2 Eanavuoigatvuodát ja minerálalaš ressursat

Sámi vuoigatvuodalávdegoddi bargá ain sámi vuoigatvuodaiguin eatnamiidda ja čáziide. Dattetge ii leat sámi vuoigatvuodaidlávdegoddi dán rádjái geavahan doarvái ressursaid gustovaš riektiádejjumiid, obalaš riektinjuolggadusaid, obalaš riektidili čielggadeapmái, ja sámi guovlluid duodalaš geavaheami čilgemii eatnamiidda ja čáziide (sámi árbevierut). Sámediggi lea duhtavaš go lávdegoddi, mii galgá kártet namuhuvvon čuoimmaid lea nammaduvvon (árbevierovuoigatvuolta-lávdegoddi).

Minerálláhkálávdegoddi lea ovddidan árvalusas minerálláhkii. Ođđa minerálláhkaeavttuhus čuočá garrasit sámi vuoigatvuodaide eatnamiidda ja čáziide, ja eavttuhus šaddá maiddái vuostálaga daid áššiiguin, maid sámi vuoigatvuodalávdegoddi čielggada. Sámediggi meannuda minerálláhkálávdegotti árvalusa 1997 álggus. Sámi vuoigatvuodalávdegoddi áigu maiddái ovddidit árvalusas sámi vuoigatvuodaid birra eatnamiidda ja čáziide jagi 1997 álgogeahčen.

Sámediggi lea fas bargagohtán Norlánda ja Tromssa meahccekomišuvnna proseassain. Meahccekomišuvdna joatká ain dadistaga ođđa fealhtaid meannudemiin. Dainna bargguin jotkojuvvo vaikko Sámedikki mielas proseassa lea vuostálaga ILO-konvenšuvnnain 169, ja ahte meahccekomišuvdna seaguha riektidillái ovdal go sámi vuoigatvuodalávdegotti mandáhta lea ollašuhhton, ja ovdal go leat ásahuvvon ulbmállaš ortnegat riektigáibádusaid mearrideapmái mat gusket sámi beroštumiide. Muđui lea čájehuvvon ahte sámi riektioasálaččain leat váttisvuodát ovddidit iežaset beroštumiid proseassas, omd. Leigasfealhtas. Dát čuočá sámiid riektisihkkarvuhtii dain guovlluin.

2.3 Ealáhuspolitihkka

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána

Sámedikkis lea váldoulbmilin váikkuhit dasa ahte báikegottit leat nana ja ealli, bissovaš ássamiin ja buotbealálaš ealáhusaiguin ja servodateallimiin. Sámediggi lea dán oktavuodas oaidnán dárbbu ráhkadit sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána 1997 - 2001 áigodahkii (gč. ášši 21/96). Dán doaibmaplána bokte ovddida Sámediggi dárbašlaš doaimmaid sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimii ja ovddideapmái sámi riddo- ja vuotnaguovlluin.

Vuolláičállit: SS , R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána eanadiedálaš doaibmaguovlu lea prisihpas Divvtasvuona rájes Norlánddas gitta riddo- ja vuotnagiellaide davás gitta Vuorjámi Finnmárkkus. Mielde, plána čadaheami vuodđun leat ollu báikkálaš, regiovnínaš ja guovddáš dási instánsat.

Sámi eanadoallu

Eanadoallu lea guovddáš sámi vuodđoealáhus, ja lea deatálaš oassi árbevirolaš lotnolasdoalus. Sámi eanadoallu lea materiálalaš vuodđun ássami sámi guovlluin.

Sámediggi lea čadahán sierra čielggadusbarggu sámi eanadoalu ja dan mearkkašumi birra sámi servodatovddideapmái. Diggi lea meannudan sámi eanadoallogažaldagaid áššis 10/96 - "Sámi eanadoalloplána".

Guolástusáššit

Sámediggi lea odđa instuksa ráhkadeami oktavuodas Regulerenráddái árvvoštallan, ahte dat lea deatálaš orgána man bokte ovddidit dikki oainnu guolástusáššiin departementii. Dát ráddi lea maid dáid deatálaš sadji ságastallami ja goabbasiige diehtujuohkimii. Diggi nammada ovttá dán rádi lahtuin. Sámediggi eaktuda diedusge ahte oktavuotta departemeanta politihkalaš jodiheadđjiide muđuige doalahuvvo ja ovddiduvvo.

Sámediggi lea buktán gulaskuddancealkámuša eavttuhussii, maid Guolástusdepartemeanta lea ovddidan olggut guolástusossodagaid odđa organiserema hárrái. Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte hálddašeami báikkálaš dási ferte nannet. Diggi lea čujuhan ahte olggut hálddašapparáhta boahttevaš organiserema ferte geahččat Sámedikki guolástuspolitihka ja daid hálddašančovdosiid olis maid diggi ovddida.

Boazodoalloáššit

Láhkadiggi mearridii odđa boazodoallolága 1996 guovvamánus. Guhkes ságastallamiid maŋná lea dalle oassi mihttomeriid čuovvoleapmái, mat leat stuorradiggediedáhusas nr. 28 (1991-92) sajis. Sámediggi áigu sierra plána bokte ealáhussii, váikkuhit dasa ahte boazodoallu fas šaddá positiivvalaš duvddusin sámi servodagas. Mánngaid jagiid negatiivvalaš fokuserema maŋná, lea dál deatálaš addit ealáhussii eavttuid ovdáneapmái, sihke kultuvrralaččat ja ávnnaslaččat. Maŋimuš jagiid lea boazolohku garrasit uhciduvvon, muhtun muddui Sis-Finmárkkku nuppástuhtinprográmma geažil, muhto erenoamážit lunddolaš nálleheiveheami geažil heajos guohtumiid geažil, man leat čuvvon massimat ja heaitimat ealáhusa heajos ekonomiija geažil.

Sámediggi lea nammadan lahtuid boazodoallostivrii ja guovllustivrraide boahhte 4-jagi áigodahkii. Dat sadji, mii Sámediggái dál šaddá beaivválaš boazodoallohálddašeames buktá diggái stuorát ovddasvástádusa boazodollui. Dán jagi odđa boazodoallošiehtadallamiid rájes lea Sámediggi mielde áicin stáhta šiehtadussáttagottis.

Boraspirehálddašeapmi ja buhtadusgažaldagat

Mearrádusas boraspirehálddašeami ja buhtadusgažaldagat (áššis 39/96) lea diggi dadjan ahte ferte dohkkehit ja vuhtiiváldit dan ahte ferte sihkkarastit mánngalágan elliid lunddolaš oassin ekologálaš eatnatgeardáivuodas. Danin leage dikkis áddejupmi ahte sámi guovlluinge ferte heivehit nu ahte dohkkehuvvo dihto sadji lunddolaš boraspirenállái.

Dattetge čujuha Sámediggi garrasit ahte lea dárbu hálddašeapmái, mainna sihkkarastit ja gáhttet vuodá šibit- ja boazodollui. Danin fertege boraspirenáli sámi guovlluin doalahit dan dásis ahte dat ii leat áittan sámi ealáhusberoštumiide, ja dan mielde áittan sámi báikegottiide ollislaččat.

Vuolláičállit: S Rh

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjiis leat oktiibuot 119 siiddu

Stuorra boraspiriid hálldašeami oktavuodas lea lunddolaš geahčadit olles sámi guovllu oktlaččat, sihke norgga-, ruota- ja suomabealde. Gávdnan dihte dása oktasaš strategiija, áigu Sámediggi guorahallat ášši Ruota ja Suoma sámedikkiiguin.

Lotnolasealáhusat

Sámediggi lea áigodagas 1991 rájes 1995 rádjái čadahan geahččalanortnega, man bokte lea addojuvvon ekonomálaš doarjja lotnolasealáhusbargiide sámi ássanguovlluin. Diggi lea joatkán proševtta bissovaš doarjjaortnegiin, go lea čájehan ahte dat bures heive árbevirolaš ealáhusaide ja kultuvrii sámi guovlluin. Diggi mearridii áššis 38/96 njuolggadusaid bissovaš ortnegii.

Davvi-Norggain gulahalli stivrenjoavku

Sámediggi, Sámedikki presideantta bokte oassálastá Davvi-Norggain gulahalli stivrenjovkui. Mearrádusaid, čielggadusaid, lávdegotti barggu ja čoahkkimiid bokte sierralágan fágadepartemeanttaiguin, lea Sámediggi ovddidan ealáhuspolitihkalaš oainnu juste stivrenjoavkku barggu guovddáš surggiide. Vuodđogeadgin stivrenjoavkku barggus lea dárbu ovddidit ja gozihit dan ealáhusdoaimma, mii lea materiálalaš vuodđun sámi kultuvrii ja identitehtii. Sámedikki oainnu mielde ferte dát perspektiiva vuhttot strategiijabáhpiriin, ja mihttomearit fakkastuvvojit daid konkreetta doaimmaide maid joavku ovddida.

2.4 Gaskariikkalaš bargu

ONa eamiálbmot vuogatvuodaid julggáštus-eavttuhus

1996 čavčča dollojuvvui ONa bargojoavkku, man bargun lea ráhkadit eamiálbmot vuogatvuodaid julggáštus-eavttuhusa, nubbi čoahkkin Genevas.

Sámedikki ávžžuhusain beroškeahttá válljii Norgga sáttagoddi dán jagige doallat viehka vuollegis profiila šiehtadallamiin. Ovdal dán Geneva čoahkkima doalai Sámedikki presideanta čoahkkima stáhtarádiin, Godal, man oktavuodas dahkkui šiehtadus julggáštusa vuodđogažaldagaid hárrái. Beroškeahttá dás ja Godala lohpadusain ahte Norga jodiha proseassa, de válljii Norga leat buvtekeahttá mearkkašumiid dáid gažaldagaide. Otne leat sihke Kanada, Danmárku ja Suopma ollu ovdelis go Norga, julggáštusa konstruktiiivvalaš barggu ektui.

ON-logijahki máilmmi eamiálbmogiidda

1995-2004 jagit leat julggáštuvvon ONa logijahkin máilmmi eamiálbmogiid hárrái. Dán oktavuodas lea departemeanttaid gaskasaš joavku Norgga Ráđdehusas ráhkadan prográmma árvalusa logijagi várás. Sámediggi ovddidii oainnus prográmmii 1994s. Nugo ollu earáge áššiin, de ii leat ráđdehus buktán makkárga konkreetta vástádusa daid hástalusaide maid Sámediggi ovddidii dán áššis.

Sámediggi lea jahkásaččat bivdán ruđaid dán logijagi doaimmaide. Go juolludusat stáhtabušeahas ja várrejuvvon fievrredeamit eai leat boahtán, de lea Sámediggi čujuhan buot ohcamiid eamiálbmotlogi oktavuodas sierralágan departemeanttaide. Dát lea dahkkon dan vuodul go gielaministar lea ávžžuhan eará departemeanttaid várret ruđaid dán ulbmili, gč. 1996 juolludusreivve Sámediggái. Departemeanttat eai leat čuovvolan ávžžuhusa. 1997s, mii lea dat njealját jahki logijagis, eai leat vel biddjon sierra ruđat stáhtabušeahas doaimmaide maid sámmit ieža vuolggahit.

Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaskka lea áiddo beliid álggahuvvon bargu, ahte ovttahttit mihttomeriid ja doaimmaid eamiálbmot logijagi váste. Dát bargu vurdojuvvo

ollašuhttot 1997 l. njealjehasas, ja Sámediggi vuordá oážžut ruđaid stáhtabušehtas eamiálbmot logijagi doaimmaide.

2.5 Sámiid ovttasbargu riikarájaid rastá

Sámi parlamentáralaš ráđđi

1996s dollojuvvui goalmát sámi álbmotválljen orgánaid stivrraid gaskasaš čoahkkin. Dán čoahkkimis mearriduvvui earret eará ahte Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaskka dahkkojuvvo parlamentáralaš ovttasbargošiehtadus Sámi parlamentáralaš ráđđi ásaheami bokte. Sámedikkiid gaskka ráhkaduvvo konkrehta ovttasbargošiehtadus, maid dikkiid jodiheaddjit vuolláičállit. Sámi parlamentáralaš ráđđái ásaheami maddái čállingoddi. Sámedikkid barget dál dan ala ahte gávdnat čovdosa ráđđi ruhtadeapmái.

Sámeekonvenšuvdna

Sámediggi lea duhtavaš go davviriikkat čájehit beroštumi ja dáhttot ahte bargu davviriikkaid sámeekonvenšuvnnain jotkojuvvo. Sámediggái lea leamaš deatálaš ahte Sámedikkid dan golmma riikkas leat guovddáš sajis dán barggus. Bargu viidáseabbot galgá vuodduuvvot dan bargui maid Sámiráđđi juo lea dahkan.

EOa interreg II-prográmma

Mihttomeari vuodul, ahte nannet ja ovddidit sámi giela ja kultuvrra ja ollislaš sámi perspektiivva lea Sámediggi árvvoštallan ahte EOa interreg-áingiruššamiid bokte lea buorre vejolašvuolta ollašuhttit dárbbalaš sámi rájirastildeaddji doaimmaid ja proševttaid.

Sámi oassi prorámmas lea juhkkujuvvon ealáhus- ja kulturoassin. Ealáhusoasi rámmán lea 3,6 milj. ECU, ja kulturoasi rámmán fas 1,2 milj. ECU. Oktiibuot lea várrejuvvon 4,7 milj. ECU sámeprorámmii. Ruota Sámedikki jodiheaddji Ingvar Åhren lea válljejuvvon sámiid ovddasteaddjin Bearráigeahččankomiteas. Lea maddái ásaheami sámi interregional mearridankomitea, mas leat guhtha olbmo, guokte guđege sámedikkis.

Norgga ja Ruota Sámedikkid leat maddái bivdán sierra sámi mearrádušjoavkku ásaheami lulli-sámi interreg-prográmma várás "Nordens grønne belte" bokte (Davvi- ja lulli-Trøndeláha ja Jämtlánda leana). Dán oasi organiseren ii leat danin vuos čielggas. Vuordit ahte Sámedikki eavttuhus čuovvoluvvo.

Barentsovttasbargu

Sámediggi guorahalai viidát Barentsovttasbarggu áššis 12/96. Sámediggi lea dovddahan balus eamiálbmot vuogatvuodaid hárrái dáláš proseassas, go lea rahppojuvvon vejolašvuolta olgoriikkalaš investeremiidda luondduressursaid geavaheami oktavuodas regiovnnas. Sámediggi lea Barentsovttasbarggu bokte bargan eamiálbmogiid ja eamiálbmotservodagaid vuogatvuodaid sihkkarastimiin sin iežaset árbevirolaš guovlluide ja resurssaide regiovnnas. Sámediggi deattuha ahte guovddáš mihttomearrin lea čilget ja sihkkarastit eamiálbmogiid vuogatvuodaid eatnamiidda ja čáziide guovllus, maddái daidda gullelaš resurssaide. Sámediggi lea fas čujuhan ollu doaimmaide maiguin nannet eamiálbmotprofila dán barggus.

2.6 Sámi dutkan ja oahpahus

Sámi dutkama čielggadus

Sd. diedáhusas nr. 52 (1992-93), Norgga sámepolitihkka, ja Sd. diedáhusas nr. 36 (1992-93), Dutkan searvevuhtii, bivdá ráđdehus Sámedikki ja Norgga dutkanráđđi (NFR) árvvoštallat

Vuolláičállit: SS , RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

maid galgá bargat go galgá háhkat dárbblaš gelbbolašvuoda sámi dutkamis. Dasto ávžžuhuvvo, ahte dát institušuvnnat čujuhit makkár surggiid sámi dutkamis berre prioriteret.

Sámediggi lea ovttasrádiid Norgga dutkanrádiin ráhkadan čielggadusa sámi dutkama birra. Dán čielggadusa meannuda Sámediggi 1997s. Dalle ovddiduvvojit prinsihpat ja konkrehta plánat boahhteáiggi ángiruššamiidda sámi dutkama oktavuodas.

Arktálaš álbmoga árbeávdnasiid molsašumi kárten

Sámediggi lea Sosiála- ja dearvvasvuodadepartementii vástidan plánaide

dutkanprošeavtta hárrái man fáddán lea kártet árbeávdnasiid molsašumi arktálaš álbmogiin sámiin, komiin ja nenetsain. Sámediggi ii sáhtán árvalit addit lobi prošeavtta čadaheapmái go prošeavtta ulbmilin ii lean čoavdit dihto medisiinnalaš gažaldaga. Ii gávdno dohkálaš dáhkádus dasa ahte iigo materála sáhtášii geavahuvvot vuorddekeahces ulbmiliidda manjá. Sámedikki oaidnu dávista Sámirádi mearrádussii.

Sámi Instituhta ođdasit organiseren

Sámediggeráddi lea meannudan ášši Sámi Instituhta (SI) ođdasit organiserema. Sámediggi lea dovddahan positiivvalaš miellaguottu dasa ahte instituhta boahhteáiggi doaibma guorahallo. Lea deatálaš ahte SIA hábmejuvvo gozihit ođda dutkanpolitihkalaš hástalusaid sámi servodagas. Ulbmil Sámi Instituhtain ferte leat nannet instituhta doaimma ollislaččat. Danin leage vealttakeahces ahte instituhta ekonomálaš rámmat eai unniduvvo. Dasto lea diggi garrasit deattuhan dan ahte Sámedikki plánat oktasaš čállingotti ásaheami hárrái sámi álbmotválljen orgánaide ja daid ruhtadeapmi, ii galgga dagahit dan ahte juolludusat maid Davviriikkaid Ministerráddi juolluda Sámi Instituhtii geahpeduvvojit.

Sámi oahpaheaddjioahppu

Sámediggi lea cealkámušastis NAČii 1996:22 Oahpaheaddjioahppu gáibádusaid ja ideála gaskka, čujuhan sámi oahpaheaddjioahpu čielggadusa váiluma. Čielggadusas váilu earret eará historjálaš čilgehus ja analysa otnáš sámi oahpaheaddjioahpu birra vuodđun sámi servodaga boahhteáiggi dárbbuide. Diggi lea bivdán Girko-, oahpahuš- ja dutkandepartemeantta álggahit sierra čielggadusbarggu sámi oahpaheaddjioahpu birra.

Ođda oahpahusláhka/oahppoplánat

Departemeantta, Sámi oahpahrádi ja Sámedikki gaskasaš ovttasbargu deatálaš áššebáhpiriid ráhkadettiin, mat gusket sámi skuvlamánáid oahpahussii lea doaibman bures, ja sáhtá leat ovdamearkan dasa movt departemeantta ja Sámedikki ovttasbargu sáhtá doaibmat. Ođda oahpahuslága prinsihpat vurdojuvvojit boahtit 1997 jagi álggus, ja Sturorradiggi meannuda lága giddasešuvnnas. Ođda oahppoplánat sámi skuvlamánáid oahpahussii leat hábmejuvvomin.

Sámi oahpahusráddi

Sámediggi lea duhtavaš dasa go sámi oahpahussuorggi organiserema bargu lea álggahuvvon, ja illuda go Sámi oahpahusráddi šaddá oassin sámediggevuogádagas.

2.7 1997 Sámediggeválga

Sámediggi lea árrat álggahan 1997 sámediggeválgga plánema. Ráhkaneapmi lea dahkkojuvvon mángga dásis, ja nu ahte diehtujuohkin ja láchin leat leamaš guovddázis. Ráddehus lea 1996 čavčča ovddidan proposišuvnna Sámelága rievdadusaid hárrái, mas earret eará leat kriterijiat sámi jienastuslohkui čáliheapmái rievdaduvvon. Objektivvalaš kriterijiat leat viiddiduvvon nu ahte dál lohko máttarvánhen buolva maid mielde gáibádussii sámegeiela

Vuolláičállit: SS R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

hárrái. Daid olbmuid, geat juo leat jienastuslogus, mánát sáhttet maiddái čálihit iežaset jienastuslohkui. Gieldepartemeanta áigu 1997 oddajagimánus rievdadit válganjuolggadusaid, nu ahte dat dávistit dábálaš njuolggadusaide earret eará poastajienasteami oktavuodas. Sámedikki mielas lea deatálaš ahte lágat ja njuolggadusat muđui čilgejuvvojit jođáneamosit, nu ahte válgga sáhttá plánet vudolaččat hui árrat.

2.8 Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi álbmoga várás

Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat Norggas leat válđoáššis leamaš heivehuvvon majoritehta álbmogii ja sin dárbbuide. Sámegiella ja kulturáddejupmi ii leat dohkálaččat vuhtiiválđojuvvon, dearvvasvuodafálaldagaid plánedettiin og ovddidettiin. Danin leatge viehka stuorra hástalusat boahpteáiggis ollislaš dearvvasvuoda- ja sosiálafálaldagaid ovddideami oktavuodas sámi álbmogii. Ain leat ollu dearvvasvuoda- ja sosiálafálaldagat mat eai leat lámččojuvvon dohkálaččat sámi álbmoga várás.

Sámediggi lea meannudan sámi álbmoga dearvvasvuoda- ja sosiálaplána Norggas, NAČ 1995:6. Sámediggi lea nammadan refereansajoavkku man ovddasvástádussan lea plána čuovvleapmi áigeuovdilis stuorradiggediedáhhusain sierralágan dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaid hárrái. Dasto ásahuvvo, plána viidáseabbot čuovvleapmái prošeaktastivra man ovddasvástádussan lea čadahit konkrehta doaimmaid plána ektui. Sámediggi lea bidjan merkii ja lea duhtavaš go Stuorradiggi lea bivdán ovddiduvvot sierra stuorradiggediedáhhusa dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaid hárrái sámi álbmoga várás.

2.9 Sámi giellabargu

Sámi giellalávdegoddi/SGL

Sámediggi lea áššis 42/96 SGLa boahpteáiggi organiserema hárrái, mearridan dahkat šiehtadusa sámi giellabarggu hárrái Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaska, Sámi giellalávdegotti ásaheami bokte. 1997 rájes lea Sámi giellalávdegoddi Sámedikkiid oktasaš orgána. Sámi giellalávdegoddi lea alimus oktasaš mearridanorgána sámiide sámi giellabarggus.

Sámi giellalávdegoddi lea hálddahušlaš gullan Sámiráddái dan rájes go ásahuvvui 1971s, ja lea bargan hirbmat deatálaš giellaovddidan- ja giellanormerenbarggu. Lávdegoddi lea dohkkehan guokte dan golmma sámegiella riektáčállinvuogis Norggas, ja goalmáda (lullisámegiella) lea lávdegoddi guorahallan ja rávven oktasaš riektáčállinnorpman. Lávdegoddi lea bargan tearbminologijain, sátnelisttuid almmustuhttimiin ja grammatihkain, giellalágaiguin ja oassálastán davviriikkalaš giellabargui. Lea deatálaš ahte oktasaš sámi vuoddu nannejuvvo giellabarggus ja várrejuvvojit ruđat lávdegoddái vai sáhttá čadahit bargguis. Davviriikkaid Ministerráddi lea mañimus jagiid ruhtadan giellalávdegotti čállingotti.

2.10 Meavkki ja blátind báhčinsiljuid viiddideapmi ja ovttahttin

Sámediggi lea addán cealkámuša Suodjalusdepartemeantta proposišuvdna árvalussii mii guoská Meavkki ja Blátind báhčinsiljuid viiddidan- ja ovttahttinplánaide. Sámedikki oainnu mielde ii leat proposišuvdna-árvalus dievaslaš sámi beroštumiid ektui. Muhtun deatálaš čuolmmat leat čujuhuvvon, muhto váikkuhusat oktiibuot, erenoamážit boazodollui, leat dušše gáržžet geahčaduvvon. Ii leat dohkálaš doarjut iige bealuštit Meavkki- ja Blátind báhčinsiljuid viiddidan- ja ovttahttinplánaid dan materiála vuodul mii lea áššis.

Cealkámušas deattuhuvvo maiddái dat ahte ášši ii leat ollislaččat árvoštallojuvvon sámi servodaga, sámi kultuvrra ja Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui. Dán lágan ášši

Vuolláičállit: SS R17

go dát lea, lea veadjemeahtun meannudit nu láivvet dan ovddasvástádusa ektui mii Norggas lea sámi kultuvrra guovdu. Lihkahallan, mas dás lea sáhka, lea nu viiddis ahte rádjji rastilduvvo.

2.11 Sámedikki diehtujuohkinstrategiija

Sámi diehtujuohkinbálvalus

Sámedikki diehtujuohkinstrategiija mearriduvvui 1995 miessemánus, ja lea vuodđun dikki diehtujuohkindoaimma oktilaš plánemii. Strategiijas vuoruhuvvo bajimužžii dilálašvuodaid láhčín almmolaš sámi diehtujuohkinbálvalusa ásaheapmái. Sámediggi lea 1996s álggahan Sámedikki ja Sámi Sierrabibliotehka (SSB) gaskasaš boahteáiggi organiserema definerenbarggu. Dasa nammaduvvon bargujoavku galgá ovdal 1997a vuosttaš jahkenjealjehasa ovddidit organiseren-eavttuhusa meroštallojuvvon bibliotehka- ja diehtujuohkinbargguid ja -doaimmaid vuodul. Sámi diehtujuohkinbálvalusa ásaheapmi lea oassi dán barggus.

Válgadiehtujuohkin

Diehtujuohkinstrategiija čuovvoleapmái lea Sámediggi 1996s mearridan čadahit diehtujuohkinkampánjja 1997 sámediggeválgga olis. Kampánjja mihttomearrin lea lasihit sámi jienastuslohkui čáliheami. Mihttomearrin lea maiddái oččodit eanet nissonolbmuid Sámediggái. Kampánjja 1997s čadahuvvo guovvamánu rájes gitta dassáži go sámi jienastuslohku giddejuvvo čáliheapmái ovdal 1997 válgga. Kampánjja plánemii ja dan čažaheapmái lea bálkáhuvvon kampánjajodiheaddji 1996 juovlamánu rájes.

2.12 Kulturáššit

Kulturviesut

Sámediggi lea áššis 23/96 meannudan Sámi kulturviesuid ollislaš plána, maid Sámi kulturráđdi lea ráhkadan. Sámediggi válljii gávccii sámi kulturinstitušuvnna/guovddáža našuvnnalažžan. Sámediggái lea deatálaš ahte min bargu sámi kulturviesuid ollislaš plánain buktá bohtosiid, nu ahte dáláš sámi kulturinstitušuvnnat/-guovddážat rustejuvvojit, ovddimuččat našuvnnalaš dási institušuvnnat/-guovddážat, ja ahte áiggi mielde áshuvvojit odđa kulturinstitušuvnnat/-guovddážat. Sámediggi bivdá Kulturdepartemeantta ásaheapmi sierra kulturviessofoandda, mii galgá geavahuvvot kulturviessoplána ollašuttimii Sámedikki prioriterema ektui.

Našuvnnalaš institušuvnnaide ferte sihkkarastit 100% ruhtadeami stáhta beales. Sámediggi lea prioriteren dáláš sámi kulturguovddážiid jodihanruhtadeami sihkkarastima ovdal go odđa kulturviesuid ásaheapmi álggahuvvojit.

Doarjja sámi kulturorganisašuvnnaide - njuolggadusat

Sámediggi lea áššis 8/96 mearridan sámi kulturorganisašuvnnaide doarjjanjuolggadusaid. Doarjaga sáhtá addit sámi kulturorganisašuvnnaide mat ovddidit sierralága dáiddahámiid. Doarjjaortnegii gullet maiddái organisašuvnnat mat ovddidit sámi valáštallama.

Sámediggi áigu muđui joatkit bargguin, ahte oažžut sierra juolludusa sámi valáštallamii ja áigu fas oddasit ovddidit konkrehta gáibádusa dasa, go vurdojuvvon valáštallanorganisašuvnnaid organisašuvdnaplána lea gárvvis.

Vuolláičállit: SS, PN

Sámi museat

Sámediggi lea buktán cealkámuša NAČii 1996:7 Musea - eatnatgeardáivuohta, muittut, deaivvadanbáiki. Sámediggi lea cealkámušastis čujuhan ahte lea dárbu lagabuidda geahčadit sámi museadoaimma ollu sajjiin, ovdamearkka dihte museaid boahtteáiggi doaimmaid ja doaimmajuohtáseami ja ruhtadeami málle. Dárbu vuodustuvvo museačielggadusa váilevaš kultur- ja vuoigatvuodapolitihkalaš vuolggasajjiin, ja ahte eavttuhuvvon málle ii vuhttiiváldde stáhta geatnegasvuodaid sámiid guovdu. Sámediggi lea bivdán sierra plána sámi museaid várás.

Sámi dáiddačoahkkádus

Sámediggi lea Sámi kulturviesuid ollislaš plána, Sámi Dáiddačehpiid searvvi Sámi dáiddamusea čielggadusa ja NAČ 1996:7 meannudettiin, dorjon sámi dáidaga našuvnnaš čoahkkádusa ásaheami Sámiid Vuorká-Dávviriid. Sámediggi lea bivdán Sámiid Vuorká-Dávviriid stivrra plánet ja jodihit dáiddamusea ásaheami barggu Sámi Vuorká-Dávviriin.

Mediaáššit

Sámediggi lea 1996s buktán cealkámuša sámi preassadoarjjaortnega evaluerenraportii ja NAČii 1996:12 Mediaáittardeaddji.

Sámedikki mihttomearri preassadoarjjaortnegiin lea láchit beaivválaš sámegielat mediafálaldaga, dát mearkkaša sámegielat beaiveáviissaid ásaheami. Danin leage Sámediggi prioriteren bajimužžii beaivválaš ja mánggalágan sámegielat áviisafálaldagaid ja - almmustumiid, ja ahte sámegielat áviisafálaldat guoská maiddá lulli- ja julevsámegielat fálaldagaide.

Sámediggi doarju eavttuhusa ahte lasihit juolludusaid sámi pressii 1997s. Diggi eaktuda ahte juolludusaid lasihepmi prioriterejuvvo dušše sámegielat áviissaide. Sámediggi doarju maiddá bissovaš doarjjaortnegiid ásaheami áigodatlaš sámi mánáid- ja nuoraid publikašuvnnaide.

2.13 Sámi nissonprošeakta

Sámi nissonprošeakta álggahuvvui ođđajagimánu 1. b. 1996. Sámedikki mihttomearri Sámi nissonprošeavttain lea ahte sámi nissonolbmuid erenoamáš dárbbut servodatovddideames gozihuvvojit ja vuhttiiváldojuvvojit. Prošeaktajodiheaddji bargun lea oaivadi, vuolggahit ja ovttaštahtit. Váldobargun vuosttaš jagi lea leamaš vuodduhit prošeavtta Sámedikki beaivválaš doibmii. Ángiruššansuorggit leat njeallje; 1. Sámedikki intergrerenpolitihkka. 2. Buorit eavttut nissonolbmuid sámi báikegottiin. 3. Nissonolbmot Sámediggái. 4. Gaskariikkalaš ovddasvástáduš.

Ovttadássásašvuoda seminára

Čakčamánu 25. b. 1996 dollojuvvon ovttadássásašvuoda seminára leai oassi Sámi nissonprošeavttas. Semináras lea ráhdaduvvon raporta, mas leat sáhkadoalliid sártnit oaneduvvon hámis. Guovddáš bealli semináras leai oážžut ságastallama Sámedikki ja birra gaska sohkelalliid váttisvuodaid ja ovttadássásašvuoda áššiid birra.

2.14 Rámmabušeahhta

Sámediggi lea meannudan "čielggadusa mii guoská váikkuhusaide jos Sámediggái addojuvvo stuorat friijavuohta bušeahhta oktavuodas", man oktavuodas Sámedikki sirdin vejolaš rámmabušeahhta geavaheapmái lea čielggaduvvon. Raporta konkludere dainna ahte buoremus vuohki movt ásahtit dan ahte Sámediggi sáhtá friijaseabbot prioriteret ja hálddašit dan

Vuolláičállit: SS R17

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

bušehta maid Stuorradiggi lea mearridan, lea dat ahte olles juolludus Sámediggái, maddái bálká- ja jodihanbušehta addojuvvo Sámedikki geavahussii poasttas 50. Dát addá Sámediggái friijaseabbo dili mearridit movt juolludus galgá juogaduvvot bálká- ja jodihanruđaid gaskka ja eará doarjja- ja sirdinortnegiid gaskka sámi álbmoga várás.

Sámediggi ballá dain vejolaš negatiivvalaš váikkuhusain maid rámmabušehtii sirdin sáhtta dagahit, danin go guovddáš eiseválddit sáhttet čujuhit buot bušehttagáibádusaid sámiin Sámediggái - almmá ahte vuhtiiváldet daid dárbbuid mat leat gáibádusaid duogábealde. Jos dát šaddá boadusin, de lea ođastus lávki maŋosguvlui. Otná rájes manná ain guhkes áigi ovdal go leat ásahuvvon ortnegat ja institušuvnnat, ja gávdnojit doarvái fágaolbmot nu ahte šaddá ollislaš oadjebasvuohta dan hárrái ahte sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sáhtta suodjalit ja ovddidit.

Ii sáhte deattuhit doarvái garrasit dan ahte vaikko Sámediggi hálddašage ruđaid sámi kultuvrra suodjaleapmái ja ovddideapmái, de ii mearkaš dat dan ahte eará orgánat guovddáš, regionála ja báikkálaš dásis luvvejuvvojit ovddasvástádusas sámi kultuvrii ja servodateallimii.

Eaktun rámmabušehtii sirdimii ferte danin leat čuovvovaš:

Fertejit ásahuvvot rutiinnat nu ahte Sámediggi sáhtta šiehtadallat guovddáš politihkalaš eiseválddiiguin ovddasvástádusa ja válddi juohkáseami birra Sámedikki ja Ráđdehusa gaskka daid resurssaid ektui mat biddjojuvvojit geavahussii.

Eará eavttut rámmabušehtaortnega atnui váldimii Sámediggái leat:

1. Sámedikki bušehta oázžu viidodaga mii dahká vejolažžan gokčat daid dárbbuid mat gávdnojit sámi servodagas.
2. Ásahuvvo vuoigatvuohta Sámediggái sáhttit šiehtadallat guovddáš politihkalaš eiseválddiiguin ovddasvástádusa ja válddi juohkáseami hárrái Sámedikki ja Ráđdehusa gaskka, daid resurssaid ektui mat biddjojuvvojit geavahussii.

2.15 Ođđa sámediggevisti Kárášjohkii - plána

Ođđa sámediggevisti plánaid oktavuodas dollojuvvui arkiteaktgilvu. Fágajurya, mas ledje mielde Sámedikki, Statsbygg:a ja Norgga Arkiteavttaid Riikasearvvi ovddasteaddjit, árvoštalai 48 eavttuhusa. Gilvuu vuittiiga arkiteavtta guovttos Stein Halvorsen ja Christian Sundby Oslos, ja árvalusa namma leai 69,3° Davvin. Vuoitoárvalus ollašuhtho sámediggevistiin. Sámediggi vuordá ahte huksenbarggut álggahuvvojit jodáneamosit.

2.16 Direktevrra virgáibidjan

Sámediggi lea virgáibidjan Per Edvard Klemetsena direktevran jahkemearrevirgái áigodahkii 1996 - 2001.

2.17 Plána ja huksenlága váikkuhusčielggadusat

Sámediggi lea buktán gulaskuddancealkámuša plána ja huksenlága váikkuhusčielggadusa mearrádus-árvalussii. Sámediggái lea deatálaš sihkarastit ahte erenoamážit sámi beroštumit vuhtiiváldojuvvojit plánejuvvon doaimmaid oktavuodas. Dikki mielas lea dárbu ahte sámi beroštumit leat mielde kriteriijain go lea sáhka váikkuhusčielggadusa ráhkadeames plána- ja huksenlága mearrádusaid ektui, ja eavttuha dán vuodul ođđa mearrádusa láhka-ásahusaide - § 5 nr. 6 - gokko sámi beroštumit erenoamážit deattuhuvvojit kriteriijan mildosa II-doaimmaid váikkuhusčielggadusa gáibádusa oktavuodas.

Vuolláičállit: SS R17

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

2.18 Eará doaimma

Guossit ja seminárat

Bassi Dalai Lama fáruinis galledii Ruota, Suoma ja Norgga miessemánu 25. - 27. b. 1996. Guossástallama lágidedje Ruota, Suoma ja Norgga beale Sámedikkít.

Sámediggi lea 1996s lágidan guokte seminára Sámedikki dievasčoahkkimiid oktavuodas: Ovtadássásašvuoda seminára čakčamánu 25. b. 1996 ja seminára odđa mineralláhka-eavttuhusa birra, skábmamánu 27. b. 1996.

Nammadeamit

Sámediggi lea 1996s nammadan olbmuid čuovvovaš lávdegottiide/joavkkuide:

- Mohtorjohtaluslávdegoddái
- ONa eamitálmot logijagi bargojovkui
- Sámi mánáid- ja nuoraidlávdegoddái
- Sámi Vuorká-Dávviid stivrii
- Beavváš Sámi Teáhtera stivrii
- Divttasvuona-Healmmu ráddeaddi gulahallanlávdegoddái
- Autoriserejuvnon sámi dulkkaid dohkkehanlávdegoddái
- Interreg-Davvikalohtta mearridanjovkui
- Odasmuvakeahtes fuođđo- ja guollesurssaid báikkálaš hálddašeami koordinerenlávdegoddái
- Davviriikkaid Sámi Instituhta stivrii
- Norgga dutkanrádi guovllustivrii
- Boazodoallostivrii
- Guovllustivrii
- Eamiálmotprográmma fágaráddái (eavttuhus)
- Regulerenráddái
- Refereansajovkui - sámi álbmoga dearvasvuoda- ja sosiálaplána
- Kreatsasámevástivtraide - sámediggeválgá 1997
- Davviriikkaid diehtujuohkinkántuvra Davvi-Norggas

3. Sámedikki hálddašandoaimmat

3.1 Doarjaga juogadeapmi

Sámedikki doibmii gullet ollu hálddašandoaimmat. Sámedikkis lea ovddasvástádus hálddašit buot daid ortnegiid, mat leat biddjon Sámedikki bušehttakapihttalii, kap. 503 stáhtabušehtas. Vai dán hálddašanoovddasvástádusa lea sáhtán gozihit dohkálaččat, de lea Sámediggi ferten ráhkadit ollu njuolggadusaid ruđaid juogadeapmái Sámedikki bušehtas.

Sámedikki hálddašandoaimman 1996s lea leamaš juohkit doarjaga sámi organisašuvnnaide (kr. 2.600.000,-), Sámedikki joavkočalliide ruđaid juogadeapmi (kr.850.000,-) ja "eará doaimmaide" (poasta 70.6, kr. 147.000,-).

Vuolláičállit: *SS* *Rn*

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

3.2 Sámedikki doaibmarehketdoallu 1996

Poasta	Namahus	Juolludus	Rehketdoallu *
01	Bálkkát ja buhtadusat	16,131,040	
11	Dávvirat ja bálvalusat	10,866,354	
Submi		26,997,394	

* Loahpalaš rehketdoallologut bohtet maŋŋá Finansdepartemeanttas.

4. Mearkkašumit Sámedikki vuollásaš ráđiid doaimmaide

4.1 Obalaččat

Sámedikki hálddahušlaš oassi lea doaibman válđoáššis vuollásaš ráđiid bokte, ja lea obalaččat doaibman bures 1996s. Dát boahťá erenoamážit das go ráđiid politihkalaš ja hálddahušlaš dásis lea gelbbolašvuohta ja ámmátlašvuohta. Sámedikki beales čujuhuvvo dattetge ahte lea dárbu dan dihte buorádusaide buot sámediggevuogádaga osiin. Lea dárbu bajidit gelbbolašvuođa ja beaktileabbon dahkat doaimmaid.

Sámediggi lea bidjan merkii ahte vuollásaš ráđit ráhkadit doaibma- ja strategiiaplánaid maiguin plánejit boahhteáiggi doaimma mihttomearre- ja boadusstivrema vuodul. Dán deatálaš barggus lea hástalussan čatnat plánejuvvon doaimma dáláš plánaid vuostá, mat leat eará osiin sámediggevuogádagas. Sámediggái lea vealtameahttun ahte vuollásaš ráđiid doaibma lea koordinerejuvvon ja ovttastahtton dikki eará doaimmaiguin.

Hálddahušlaš dásis lea Sámediggi bidjan johtui proseassa sámediggeplána ráhkadeapmái boahhte plánaáigodahkii. Dás lea vuollásaš ráđiid oassálastin guovddážiis. Sámediggeplána bidjá rámmaid ja addá politihkalaš signálaid vuollásaš ráđiid doibmii.

Dasa nammaduvvon lávdegoddi lea 1996s guorahallan sámediggevuogádaga dainna ulbmilin ahte buoridit ja beaktileabbon dahkat Sámedikki organisašuvdnan. Lávdegotti bargu meannuduvvo árrat 1997s. Dás sáhttet leat viehka stuorra váikkuhusat Sámedikki vuollásaš ráđiide, muhto eai nu áktánasat čuoza bargiide.

4.2 Mearkkašumit Sámi ealáhusráđi doibmii

Sámediggi registrere ollu doaimmaid Sámi ealáhusráđis, ja leat viehka ollu ohcamat Sámi ovddidanfondiis. Sámediggi lea duhtavaš dan doarjjaprofiilii mii Sámi ealáhusráđis lea ja dat orru dávisteamen-Sámedikki ealáhuspolitihkkii.

Foanddas berre leat vejolašvuohta leat iešheanalis ja álggaheaddji sajis ealáhuspolitihkalaš barggus vai sáhttá váikkuhit dihto servodat- ja ealáhusekonomálaš ovdáneapmái. Dárbu foandda ollislaš rámma lasiheapmái lea lassánan lotnolasealáhusaid bissovaš doarjjaortnega ásaheami geažil. Sámedikki sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čuoovvoleapmi gáibida foandda nannema ain eanet.

Go ráđdehus 1997 stáhtabušeahta árvlusastis garvá iežas ovddasvástádusa sámi riddo- ja vuotnaguovlluid ovddideapmái, de ferta Sámediggi ieš prioriteret doaimmaid dain guovlluin otnáš Sámi ovddidanfoandda bušeahtarámmaid siste. Dát lea maiddái vuosttáš lávki sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čađaheames.

Vuolláičállit: SS RH

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Sámediggi áigu ain bargat foandda nannemiin, earret eará geahččalit oažžut ruđaid guolástus- ja eanadoallošiehtadusa bokte. Sámi ovddidanfoandda vejolaš viiddideapmi 1997s lasiha kapitála dárbbu ain eanet.

Sámedikkis lea ulbmilin ráhkadit sámi mátkkoštusplána 1997s. Dán ráhkadeames šaddet Sámi ealáhusráđdi ja Sámi kulturmuitoráđdi leat guovddáš oasálaččat.

Sámediggi bidjá merkii ahte áššemeannudan kapasitehta dárbu lassána dan geažil go ráđđái fievrriduvvojit eanet doaimmat, ja foandda doaibmaguovllu vejolaš viiddideami geažil. Okta virgi Riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čuovvoleapmái buoredivčče várra áššemeannudan dili veaháš.

Muđui leat Sámedikkis vuordámušat lotnolasealáhusa bissovaš ortnegii, ja Davvi-Norggain gulahalli oktavuohalávdegotti barggu bohtosii ja EUa interreg II ángirusšamiidda. Dát sáhtášii nannet sámi ealáhusovddideami kapitála dili ollislaččat, masa lea dárbu.

4.3 Mearkkašumit Sámi giellaráđi doibmii

Sámi giellarádis lea ovddasvástádussan ovddidit ja suodjalit sámegiela Norggas. Iskkadeamit maid Sámi giellaráđdi lea dahkan hálddašanguovllu gielddain čájehit konkrehta bohtosiid guovttegielalášvuoda ruđain, go sámegiela geavaheapmi lea lassánan gielddain. Sámediggi lea tearpmabarggu oktavuodas ásahan gaskaboddosaš virggi giellaráđđái, man ovddasvástádussan lea jodihit sámi sátnebájkku doaimma, masa čohkkehuvvojit otnáš sátnegirjjit ja giellamateriálat. Prošeakta bistá golbma jagi.

Sámi giellaráđdi lea dán jagi bargan hálddašanguovllu stáhtalaš dulkonbálvalusa ja guovttegielalášvuoda ruđaid juogadeami njuolggadusaid rievdademiin. Sámediggi lea 1994s, go rievdadii njuolggadusaid mearridan addit doarjagis muhtun oasi prošeavttaide maidđái olggobealde hálddašanguovllu. 1996s juolluduvvui 1.087.100,- kruvnnu prošeavttaide, mat čadahuvvojedje olggobealde hálddašanguovllu. Ruđaid sáhtta juolludit ii-stáhtalaš almmolaš orgánaide, mat ovddidit sámegiela. Muhtun doarjjavuostáiváldit leat divvon gažaldagaid Sámedikki ja Sámi giellaráđi vuoigatvuoda hárrái bidjat gáibadusaid njuolggadusaid vuodul, ja daid fápmudusaid vuodul mat gávdnojit.

Sámelága giellanjuolggadusat bohte fápmui 1992s. Dát leat dagahan ja dagahit rievdadusaid gielddain ja eará stáhtalaš ossodagain, mii guoská sámegiela geavaheapmái almmolaš ossodagain. Sámi giellaráđdi hálddaša 16 650 000,- kruvdnosaš juolludusa sámi dulkonbálvalussii ja guovttegielalášvuhtii. Orru leamen stuorra politihkalaš ovtamielalášvuoha nannet giela, muhto biddjojuvvon mihttomeriid orru leamen váttis čadahit almmá erenoamáš váikkuhangaskaomiid.

1996 čavčča sirdojuvvui Sámi giellaráđđái sámi nuoraid stipeandda hálddašeapmi. Ohccit leat ollu. 1996 rámmas, mii lei 850.000,- kruvnnu juogaduvvui badjelaš 2.000,- kruvnnu oahppi nammii stipeanda, ja sáhtta jearrat movttidahtta go dan muttos stuorra rámma sámi nuoraid joatkkaskuvllain válljet sámegiela fágan. Sámedikkis lea mihttomearrin ásaht govttolaš sturrosaš stipeandaortnega. Sámediggi oaidná dárbbu lasihit stipendda ollislaš rámma.

Sámi giellaráđdi lea 1996s ásahan dulkadohkkehanortnega sámi dulkkaid várás. Dán ortnega ja eará doaimmaid ovddideapmi ja ollašuttin sámegiela ovddideami oktavuodas gáibida viehka stuorra olmmošlaš ja ekonomálaš resurssaid.

4.4 Mearkkašumit Sámi kulturráđi doibmii

Sámi kulturráđdi lea 1996s hálddašan oktiibuot 11 055 000,- kruvdnosaš juolludusa sámi kulturulbmiliidda, dát leat sámi kulturfuonda, sámi girjelágádusdoaimma, sámi kulturviesut, sámi kulturorganisašuvnnat ja sámi mánáid bajásšaddaneavttut. Dan lassin go Sámi

Vuolláičállit: SS RA

kulturráđđi jodiha hálddašandoaimmaid Sámedikki ovddas, lea dat maiddá fágapolitihkalaš orgána Sámediggái, ja sáhtta buktit fágapolitihkalaš cealkámušaid mat gusket sámi kultuvrii, erenoamážit váikkuhangaskaomiid ektui maid dát ráđđi hálddaša.

Sámi kultuvra orru positiivvalaččat ovdáneamen go nu ollu bohtet ohcamat dikki ortnegiidda mat leat sámi kulturulbmiliid várás. Kulturráđđi ferte bidjat gáržžes rámmaid doarjaga juolludeapmái, doaimmaid lassáneami geažil. Dán fondii dárbbasuvvojit eanet ruđat. Dát lea hirbmat eahpeiddolaš, ja sáhtta guhkkit áiggi vuollái buktit negatiivvalaš váikkuhusaid sámi kulturovddideapmái. Dadi bahábut ii leat lihkestuvvan oažžut ortnegiidda stuorát rámmaid.

Sámediggi áigu ain bargat árjjalaččat doarjjaortnegiid nannemiin. Sámediggi lea eavttuhan juolludusa lasiheami kulturfondii, ja áigu ain ákkastallat dán beali. Seamma deatálaš lea oažžut áigái stuorát jodihandoarjja rámmaid sámi kulturguovddážiidda. Dáláš bušeahhtarámmaid siste ii leat vejolašvuolta doarjut odđa institušuvnnaid, danin fertege vuos fievrridit odđa ruđaid doarjjaortnegii (gč. dikki mearrádusa áššis 23/96 Sámi kulturviesuid ollislaš plána).

Sámediggi lea duhtavaš go kulturráđđi lea prioriteren mánáid ja nuoraid. Dát ángiruššamat sáhttet nannet mánáid ja nuoraid identitehta ja oktavuoda sámi servodahkii. Sámediggi bivdá Sámi kulturráđi fuolahit ahte sámi mánáin ja nuorain ain leat sámeielat publikašuvdna-fálaldagat 1997s, go doaisttáži ii leat lihkestuvvan oažžut sierra ruđaid dán ulbmili.

Sámediggi áigu 1997 jagi álggus rievdatit sámi girjelágádusaid jodihandoarjaga juogadeami njuolggadusaid. Bargojoavku, mas ledje mielde dikki, kulturráđi, oahpahusráđi ja SALASA ovddasteaddjit lea guorahallan sámi girjebuvttadusa ekonomálaš váikkuhangaskaomiid, ja lea earret eará ovddidan eavttuhusa jodihandoarjaga juogadeapmái.

Sámediggi lea duhtavaš dan doarjjaprofiilii, mii Sámi kulturrádis lea sierralágan kulturulbmiliidda doarjaga juogadeami oktavuodas. Sámediggi ávžžuha Sámi kulturráđi prioriteret doaimmaid nuortasápmelaččaide boahhte jagi.

4.5 Mearkkašumit Sámi kulturmuitoráđi doibmii

Sámi kulturmuitoráđi ulbmilin lea gáhttet sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasa boahttevaš sohka buolvvaide dainna lágiin ahte váikkuhit sámi kultuvra ja identitehta nannemii. Danin leage Sámi kulturmuitoráđi deatálaš instrumeanta Sámediggái dan barggus mii guoská biraslaš kulturárbbi gáhttema, duodašteami ja mađasatnima sihkarastimii buoremus lági mielde.

Sámediggi oaidná ahte Sámi kulturmuitoráđi lea viiddidan doaimmaidis prošeaktainitiatiivvaid ja áššesurggiid dáfus. Viiddis doaimmaid lassin mat gusket sámi kulturmuittuid vuhtiiváldima goziheapmái plána- ja huksenlága ja kulturmuitolága vuodul, lea ráđđi maiddá vuđolaččat bargan sámi dakteriggeávdnasiid genehtalaš dutkamiin ja koltálaš gili kulturmuittoguovllu ráfáiduhhtimiin Njávdamis. Sámediggi oaidná maiddá positiivvalažžan dan go kulturmuitoráđi deattuha gaskariikkalaš ovttasbarggu barggustis. Sámediggi oaidná ahte Sámi kulturmuitorádis leat eanet ángiruššamat plána- ja arealáššiin. Plána- ja huksenláhka, lassin kulturmuitoláhkii, leat deatálaš gaskaoamit dikki beroštumiid goziheapmái arealáššiin.

Sámediggi oaidná dárbbu ráhkadit gáhttenplána sámi visttiid gáhttemii. Dikki mielas lea dárbu ahte dát bargu álggahuvvo jodáneamosit, ja ahte sámi visttiid hálddašepmi ja suodjaleapmi organiserjuvvojit dohkálaš vuogi mielde. Dán barguige lea čielga dárbu fievrridit resurssaid Sámi kulturmuitoráđái.

Sámedikki mearrádussii dávistettiin ávžžuhuvvo kulturmuitoráđi ovttasráđiid eará guoskevaš institušuvnnaiguin álggahit sámi museadoaimma čielggadeami.

Vuolláičállit: SS RA

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjiis leat oktiibuot 119 siiddu

Sámediggi áigu ráhkadit sámi mátkkoštusplána 1997s. Dán barggu oktavuodas šaddá Sámi kulturmuitoráđdi leat guovddáš oasálažžan.

Muđui orru leamen vuodđu evalueret kulturmuitoráđdi hálldašanorgána dáláš lokaliserema.

5. Sámedikki hástalusat ja vejolašvuodát boahtteáiggis

I. Vuoigatvuohta iešmearrideapmái

Sámit lea sierra álbmot. Álbmogiid vuoigatvuohta iešmearrideapmái lea gaskariikkalaččat dohkkehuvvon prinsihppa, maid ONa lahttoriikkat leat geatnegahtton ovddidit ja suodjalit. Sápmealaččat nugo earáge eamiálbmogat miehtá máilmmi leat čuoččuhan ja čuoččuhit ahte vuoigatvuohta iešmearrideapmái guoská maiddái máilmmi eamiálbmogiidda, ja danin ferte máilmmi servodat dan dohkkehit.

Danmárku, Suopma ja Kanada leat stáhtat mat leat addán čielga signálaid ahte dáhttot dohkkehit eamiálbmogiid vuoigatvuodaid iešmearrideapmái prinsihpalaš vuolggasadjin ON-julggástusa eamiálbmogiid vuoigatvuodaid bargui. Norga ii leat dán rádjái mearridan oainnus dán áššái.

Álbmoga vuoigatvuohta iešmearrideapmái mearkaša, ahte sámiin lea vuoigatvuohta mearridit iežas boahtteáiggi buot servodatsurggiin. Dát vuoigatvuohta mearkaša, ahte leat ieža sámit geat mearridit makkár servodatsurggiid sámi álbmot háliida stivret, bearráigeahččat ja hálldašit.

Sámediggi julggásta dan duohtavuoda ahte Norgga stáhtas leat guokte vuoddo álbmoga, sápmelaččat ja norgalaččat. Historjjá čađa leat norgalaččat ja sápmelaččat eallán sierralága ja bálddalagaid. Dát lea duohtavuoda mii dagaha ahte eanaš sámi guovlluid oktavuodas ii sáhte ovttabealálaččat čuoččuhit sierra sámi vuoigatvuoda mearridit buot ja buohkaid. Muhto maid baicce sáhtta gáibidit lea, ahte ovttabealálaččat eai sirrejuvvo buot vuoigatvuodát mearridit dihto guovlluin.

Dán čuovvu dat, ahte guoddi prinsihppan sápmelaččaid ja norgalaččaid oktavuoda gaska ferte leat, ahte šiehtadallat ovttamielalašvuhtii ja oktasaš šiehtadusaide min álbmoga ovddasteaddji orgánaid gaska. Ferte dohkkehit dan ahte seamma uhccán go sápmelaččat sáhttet stivret norgalaččaid buot áššiin olles sámi ássanguovllus, de seamma uhccán sáhttet norgalaččatge stivret sápmelaččaid. Berre árvvoštallat sáhtta go sápmelaš ja norgalaš eiseválddiid gaskasaš ovddasvástádusa ja váikkuhanfámu gaska ráji bidjama čoavdit duodalaš siehtadallamiid ja šiehtadusaid bokte.

Materiálalaš vuodđu sámi kultur bargui

Norgga stáhta lea dán rádjái dohkkehan sámiid minoritehtan ja eamiálbmogin, geain lea álbmotrievttálaš vuoigatvuohta erenoamáš kulturgáhttemii. Dát čuožžu maiddái gaskariikkalaš šiehtadusain ja sisrievttálaš lánka-ásahusain. Guovddázis dán šiehtadusain leat sámeaparagraffa Vuoddolágas (§110a), sámelánka, ILO-konvenšuvdna nr. 169 Eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain ja ONa 1996 konvenšuvdna, siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái, 27. artihkkal.

Sisrievttálaš njuolggadusaid ja álbmotrievttálaš šiehtadusaid bokte lea nášuvnnalaš stáhtain ovddasvástádus sámi kultuvrra suodjaleapmái ja ovddideapmái. Dán sáhtta geahččat dainna vuoddo-oainnuin, ahte álbmoga vuoigatvuohta kultur bargui lea okta dain vuoddo olmmošvuoigatvuodain. Dán riektigeatnegasvuhtii gullá maiddái *materiálalaš* kulturvuodu sihkkarastin. Sihke ráđdehus ja Stuorradiggi leat earret eará dán oktavuodas guorrasan daláš professora Carsten Smith konklusuvnnaide čielggadusas Guolástusdepartementii 1990s, ahte

Vuolláičállit: SS, RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

guolástus sámi álbmoga ealáhusvuodu deatálaš oassin, gullá materiálalaš kulturvuodui maid eiseválddit leat geatnegahtton rievttálaččat gáhttet.

Dasto čujuha Sámediggi ONa 1996 konvenšuvnna, siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái, 27. artihkkalii. Artihkkala kulturdoahpagii gullet ideálalaš kultuvra, kultuvrralaš čájehanhámit nugo giella, musihkka, girjjálašvuohta. Kulturdoahpagii gullet maiddá kultuvrra materiálalaš eavttut. Artihkkala bokte ii sihkkarasto dušše sámi kultuvrra gáhtten gáržžes áddejumiin, muhto dasa gullet maiddá materiálalaš eavttut sámi kultuvrra suodjaleapmái ja nannemii obalaččat. Dát lea ain eanet nannejuvvon dan bokte go Norga ratifiserii ILO-konvenšuvnna.

1997 ovddiduvvo Sámi vuoigatvuodálávdegotti árvalus Finnmárkku eatnamiid ja čáziid hálddašeami vuoigatvuoda hárrái. Dát buktá álggu hirbmat guovddáš ságastallamii, dasage ahte makkár sadji Sámedikkis šaddá resursahálddašeami ja areálaplánema oktavuodas. Dasto leat čielga hástalusat sierralágan politihkalaš oasálaččaide mat galget leat mielde proseassas árvalusa loahpalaččat meannudeami oktavuodas. Sámediggi ballá ahte myhtat, boasttu dieđut ja baldaladdan propagánda šaddet guovddázii dán proseassas, ja oaidná danin stuorra hástalusas guovddáš oasálaččaide ahte dat váldet ovddasvástádusa sihkkarastit ságastallamiidda nu áššálaš vuodu go vejolaš. Dán oktavuodas lea maiddá dárbu sihkkarastit ahte gulaskuddanvurrui addojuvvo dohkálaš áigemearmi árvalusa meannudeapmái. Danin fertege gulaskuddanáigemearrin bidjat 2,5 jagi.

Sámediggi vuordá ahte eará guovllunge go dušše Finnmárkkus čielggaduvvojit sámiid vuoigatvuodat guovlluide.

Sámedikki áddejumi mielde lea eatnamiid ja čáziid vuoigatvuoda gažaldagas guokte váldo-oasi. Nubbi lea gudnejahtit ja dohkkehít vuodu ahte kollektiivvalaš sámi vuoigatvuodat guovlluide gitta otnáš rádjái leat leamaš sámi geavaheapmi ja árbevierru, ja bidjet iešheanalís vuodu vuoigatvuodaide maid ferte ollašuttit lága hámis. Ja nubbi eará lea fas dat ahte movt dáid vuoigatvuodaid laktit hálddašeapmái boahpteáiggis mainna čájehit sihke gudnejahttojumi sámi kultuvrii ja suodjalit daid dárbbuid mat guovllu ollislaš álbmogis leat, beroškeahttá etnalaš gullevašvuodas.

Sámedikki vuoddo-oaidnu lea dattetge ahte guovllu resurssat sihke eatnama alde ja vuolde gullet sámi álbmogii. Dát muitala maiddá Sámedikki vuoddo miellaguottu resurssaid hálddašeapmái sámi guovlluin. Otne hálddaša stáhta sámi álbmoga ovddas sámi guovlluid. Sámit eai leat goassige eahpidan dan ahte árbevirolaš sámi eaiggátvuoigatvuohta livčče nohkan. Vuoigatvuohta eatnamiidda ja čáziide gažaldaga oktavuodas lea danin sáhka čiekŋaleamosit sámi kultuvrra materiálalaš vuodu suodjaleames ja ovddideames viiddis áddejumiin. Materiálalaš vuodu sihkkarastin leage danin guovddáš bealli ollislaš sámi riektivuodus politihkalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaide lassin.

Eanavuoigatvuodaid ja riektidili rievdamas gažaldat, čadnojuvvon čulbmii sámi vuoigatvuodaid hárrái bidjá erenoamáš hástalusaid demokrátalaš servodahkii positiivvalaš áddejumiin.

Norgga ja gaskariikkalaš riektiovdáneapmi

Gaskariikkalaš riektiovdáneapmi etnalaš minorigitehtaid ja eamiálbmogiid hárrái ferte leat guovddázis go eiseválddit hábmejit sámedipolitiikkalaš doaimmaid. Stáhta eiseválddiid ovddasvástádussan lea láchit dilálašvuodaid nu ahte sámit ožžot daid dárbbalaš váikkuhan-gaskaomiid maiguin ieža sihkkarastet ja ovddidit kultuvrraset iežasat eavttuid vuodul. Sámit galget danin sáhttit stivret daid áššiid main lea mearkkašupmi sámi kultuvrra dillái.

Erenoamážit daid rámmaeavttuid maid eiseválddit bidjet sámi kulturbargui áiggis áigái. Dán oktavuodas lea deatálaš áddet doahpaga sámi kultuvra nu ahte dasa gullet maiddá kultuvrra materiálalaš eavttut.

Vuolláičállit: SS, RM

Lea deatálaš deattuhit ahte prinsihpalaš ulbmilhápmehusat hástalit systemáhtalaččat ja dadistaga geahčadit sihke lágaid ja hálddahuslaš lánka-ásahusaid vai sáhtta ovddidit konkrehta politihka ja hálddašan čovdosiid mat dávistit mihttomeriide. Dál lea deatálaš čilget, riektidiedalaš vugiin, daid juo mearriduvvon prinsihpaid praktihkalaš váikkuhusaid. Otne lea nu ahte hálddašeami geavahus ii nu áktánasat dávis Stuorradikki ja Ráddehusa mearriduvvon politihkkii. Go váilu lánkavuoddu, dahje go lágat eai leat vuodduuvvon daid stáhta sámepolitihka odđa prinsihpaide, de lea váttis ovddidit sámi beroštumiid ja sámi riektiáddejumi. Sámediggi lea bivdán geahčadit deatálaš ja áigeovuodilis lágaid dainna ulbmilin ahte sihkarastit dan lágan hálddašan geavahusa mii dávista eisieválldiid sámepolitihka bajit dási vuđui ja mihttomeriide. Giellakomitea lea deattuhan dán Árvalusas S. nr. 116 (1993-94) s. 9, mas komitea bivdá Ráddehusa dadistaga árvoštallat lágaid mat gusket sámi riektidillái ja rievdadit ovttaskas lágaid go nu lea dárbu dahkat.

Sámediggi oaidná ahte seammás go nášuvnnalaš riektinjuolggadusat dahkkojuvvojit beaktileabbon, lea dárbu ahte maiddái álbmotrievttálaš njuolggadusat maidda Norga lea čadnon, ja main lea mearkkašupmi sámiid rievttálaš dillái, rehkenastojuvvojit oassin Norgga riektái. Sámediggi oaidná ahte dán oktavuodas lea dárbu odasmahttit sisrievttálaš vuodu dáláš riektiovdideami ektui minoritehta ja eamiálmot áššiin. Dát mearkkaša dan ahte Lága, Sámedikki ja sámiid riektidili birra (Sámelánka) ferte rievdadit ja odasmahttit vai dat dávista gustovaš gaskariikkalaš ovdáneapmái. Sámelánka lea dan lágan lánka dadistaga ovdánan lánka-addin proseassas, ja ferte rievdaduvvot ovdáneami ektui muđui.

Sámediggi čujuha earret eará Suoma sámelánkkii, man bokte lea mearriduvvon nášuvnnalaš stáhta ja sámiid, eamiálmogin, gaskasaš šiehtadallan geatnegasvuohta. Eiseválddit leat geatnegasat šiehtadallat Sámedikkiin buot viiddis ja deatálaš áššiin, mat njuolga dahje sierra sáhttet guoskat sámiide, eamiálmogin. Dát lea eanet go dušše seaiva ráddádallangeatnegasvuohta, go lea maiddái geatnegasvuohta gávdat čovdosa šiehtadallamiid bokte Sámedikkiin. Dán beali berre maiddái heivehit Norgga lágaid, vai gozihuvvo eambo jearggalaš vuolggasadji das ahte sámit lea sierra álbmot.

Dán ovdáneami čuovvu dat ahte Sámediggi álbmotválljen orgánan oážžu friijaseabbo saji. Sámedikki konstitušuvnnalaš saji ferte dainna lágiin čilget lagabuidda, Sámedikki ja stáhta eiseválddiid gaskasaš ovddasvástádusa oktavuoda čilgema bokte. Jos dát dilli ii leat čielggas, de ilbmet álohii dárbbasmeahtun rokkit politihka ja hálddašeami ovddasvástádusa saji ektui.

II. Praktihkalaš váikkuhusat

Álggahus

Dainna vuolggasajiin ahte sámit lea sierra álbmot ja dan čuovvu vuoigatvuohta iešmearrideapmái, galgá álbmot Sámedikki bokte, mii lea bajimus sámepolitihkalaš orgána hápmet iežas politihka. Dán politihka lea Sámediggi čalmmustan ollu mearrádusaid, árvalusaid ja ávžžuhusaid bokte dan rájes go áshuvvui 1989s. Sámediggi ii leat gal ožžon doarjaga buot iežas oainnuide. Nášuvnnalaš stáhta ii leat, beroškeahtta mearriduvvon prinsihpain, čuovvolan iežas geatnegasvuodaid dan muttos go Sámedikki mielas livčče lean dárbu.

Norga lea bures ovdánan riika mii guoská norgalaš kultuvrra materiálalaš ovdáneapmái. Norgalaš servodatovdáneapmi lea erenoamážit maŋná soadi huksejuvvon viidát eanaš servodatsurggiin. Danin lea norgalaš servodat beassan vásihit stáhta huksema buorre dillái, man oktavuodas almmolaš ángiruššamat leat leamaš deatálaččat. Dál oaidnit fas ahte stáhta ovdáneami huksen lea issorasat rievdan. Stáhta ángiruššamat ollu guovddáš servodatsurggiin leat odasmahttojuvvoimin. Danin lea stáhta dego odđasit vuodduuvvomin, man okta boadus lea dat ahte almmolaš bušeahat čavgejuvvojit.

Vuolláičállit: SS, RN

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Boadusin stáhta duolbmama geažil guhkkit áiggi, de lea sámi servodat easka gieskat álgán hukset fálddagaid deatálaš servodatsurggiin. Dán oktavuodas leat ollu hástalusat, guovddážiis dás lea deatálaš vuoddo sámi fálddagaid huksen. Danin leage hirbmat stuorra ja viiddis dárbu oazžut ruđaid ja resurssaid sámi servodaga huksemii. Danin eai galgga sámi servodaga ovddideapmái čuočcat dat čuohppamat ja bissáneapmi mii muđui guoská almmolaš bušehtaide.

Dat ruđat mat berrejit biddjot geavahussii sámi servodatovddideapmái, eai leat nu stuorra ahte dat váikkuhivčče ekonomii ja ovdáneapmái Norggas. Eai gávdno danin ekonomálaš ákkat dasa ahte ii sáhte addit dohkálaš rámmaeavttuid sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimii ja ovddideapmái. Dat mii váilu lea politihkalaš dáhttu čuočcolit daid konkrehta kapitáladárbbuid mat leat sámi servodagas.

Obalaš gáibádusat stáhtaeseválddiide

Eamiálbmotriekti ja lágat

Sámediggi lea ollu servodatsurggiin čujuhan beliid maid fertešii čadahit sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimii. Seammás lea diggi maiddá vuostálastan guovddáš eiseválddiid eavttuhusaid ollu surggiin. Danin áigu Sámediggi fas čujuhit deatálaš konkrehta beliid ja politihkalaš geaidnoválljemiid, mat leat deatálačat sámi servodaga ovddideapmái boahteáiggis.

Sámediggi oaidná dárbbu ahte guovddáš stáhtalaš eiseválddit čilgejit ollu guovddáš beliid mat čuvvot ILO-konvenšuvna ratifiserema, maid Norga lea dohkkehan. Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte Norgga stáhta ii leat mearrádusainis ja áigumušainis dan dásis mat leat vuoddu konvenšuvnnii. Sámi vuoigatvuodalávdegotti árvalusa meannudettiin lea lunddolaš vuđolačat čilget dan movt geatnegasvuodat konvenšuvnnas galget ollašuttjuvvot. Dát berrejit oidnot sámelágas, ja eará lágain ja njuolggadusain. Stáhta ferte bissehit áššiid gokko lea vejolašvuhta vuostálasvuodaide sámi beroštumiid ektui, dassáži go leat ásašuvvon ulbmálaš ortnegat našuvnnalaš rievttis mat gusket sámi áššiide, erenoamážit sáhtá namuhit Norlánda ja Tromssa meahcekomišuvna.

Sámediggi lea ollu surggiin čujuhan dárbbu fievrridit ain eanet válddi Sámediggái. Dás ferte vuhtiiváldit maiddá dan ahte ruđaid fievrrideapmi dávista Sámedikki ovdáneapmái ja maiddá stuorát ruđalaš friijavuhtii. Diggi oaihvilda ahte berrejit čadahuvvot sierra šiehtadallamat stáhta ja Sámedikki gaska jahkásaš rámmaid hárrái dikki doibmii.

Diehtujuohkin

Sámediggi áigu boahteáiggis nannet diehtujuohkinbarggu, sihke sámi servodatdiliid birra obalačat ja Sámedikki doaimma birra. Ođđa válgáigodaga álggus galgá diggi meannudit diehtujuohkinstrategiija evaluerema ja dahkat dan áigeguovdilin. Sávaldahan lea ahte norgalaš oahpahušvuogádat ođđa oahppoplánačoahkkádusainis guhkkit áiggi vuollái duhtada muhtun ráje dan diehtujuohkindárbbus, mii Norgga servodagas lea sámi servodatdiliid birra, ja ná addá diggái vejolašvuoda eanet deattuhišgoahit iežas diehtujuohkindoaimma, olahusjoavkkuid hárrái maid ieš lea defineren.

Sámedikki hástalusson lea gávnnahtit vugiid movt kommuniseret olahusjoavkkuiguin, maid sáhtá kategoriseret dialogan. Dikki beales sáhtá njálmmálaš árbevierru, mii lea vuoddušuvvon sámi kultuvrii, buktit buoremus bohtosiid, ja viiddidit dan mearkkašumi, mii oaihvilda dan ahte nannoseabbot ángiruššat oazžun dihte peršuvnnalaš oktavuoda olahusjoavkkuiguin. Dát lea maiddá 1997 válgadiehtujuohkinkampánja vuolggasadji, mii ovttá láhkái sáhtá leat geahččalanprošeaktan dán láhkái doaimmi diehtujuohkimii.

Vuolláičállit: SS, R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjiis leat oktiibuot 119 siiddu

Media

Medias lea guovddáš sadji juohke demokrátalaš servodagas. Jos galgá sáhttit ollašuttit Sámedikki mihttomeari beaivválaš sámegeiel mediafálaldaga hárrái, de áigu diggi 1997s álggahit sámi mediaplánabarggu. Ulbmilin livčče ollislaččat guorahallat sámi mediadili. Plánas berre maiddá kartet ja guorahallat daid váttisvuodaid ja hástalusaid maid ovddabealde sámi media lea otne, sihke rámmaeavttuid, ruhtadeami, márkana, eaiggátstruktuvrra, etihka j.d. ektui.

Sierra mediaplána álggaheapmi ja bargu dainna ii galgga dattetge hehttet sámi preassa doarjjaortnegiid hálddašeami sirdima Sámediggái. Dát lea oassi guovddáš eiseválddiid ja Sámedikki sávaldagas lasihit sámi iešmearrideami. Lea dárbu lasihit eanet juolludusaid sámegeiel pressii (áviissaide). Sámediggi áigu bargat maiddá dan ala ahte doalahuvvo sámi mediafálaldat mánáide, nuoraide, dan bokte ahte áigodatlaš sámi publikašuvnnaide sihkarasto bissovaš doarjjaortnet.

Giella/kultuvra

ILO-konvenšuvnna vuodul geatnegahttojuvvojit stáhta eiseválddit addit dohkálaš ekonomálaš resurssaid nu ahte sámiin alddineaset lea vejolašvuhta suodjalit ja ovddidit giela. Sámegeiella lea erenoamáš váttis ja deddojuvvon dilis. Jos dan galgá ealáskuhttit ja ovddidit positiivvalaččat ovddosguvlui, de lea dárbu ollu eanet ángiruššat go ovdal, sihke fagalaš ja ekonomálaš resurssaid bokte.

Sámediggi lea mearridan giellaplánaid lulli- ja julevsámegeiella ja vel Ofuohta/Lulli-Tromssa guovlluid várás. Sámedikki dievasčoahkkimis leat ovddiduvvon dán sullasaš plánaid ja doaimmaid dárbu ollu guovlluin miehtá rittu, mii čájeha ahte lea dárbu ealáskuhttit giela riddo- ja vuotnaguovlluin Várjjagis gitta Divttasvutnii. Dán oktavuodas čujuhit maiddá Sámedikki Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmapláni.

Duodalaš vejolašvuhta ja friijavuhta kultuvrra čájehemiide lea diedusge vuoigatvuhta, mii gullá juohke našuvdnii ja buot álbmogiidda. Kultuvrra gáhtten lea alla árvvus buot gaskariikkalaš barguid oktavuodas. Sámi kultuvrra ovddideapmi lea nugo earáge kultuvrrat dan duohken ahte beassat ovddidit dan iežas eavttuid vuodul. Leat sámit ieža geat feritejit bargat iežasat kultuvrrain ja ovddidit dan. Eiseválddiin lea fas geatnegasvuhta láhčit dilálašvuodaid kulturbargui.

Danin leage Sámediggái bajit dási mihttomearrin sihkarastit ahte sámi álbmogis lea duodalaš vejolašvuhta sámi kulturbargui. Lea stuorra mearkkašupmi háhkat ja fuolahit ahte sámi servodagas gávdnojit sajít, sihke almmolaččat ja priváhta, kulturbargui. Sámi kulturinstitušuvnna ja kulturguovddážat leat deatálaš ovdamearkkat dán lágan almmolaš sajiide. Sámiid dárbu iežasat kulturinstitušuvnnaide guoská sihke seaiva temáhtalaš institušuvnnaide nugo teáhter, musea, bibliotekha leat, ja nuppe bealde fas mánggagavahus visttit ja čoahkkanansajit. Goappašat kategoriijat leat deatálaččat sámi kultuvrra ovddideapmái. Sámediggi bivdá guovddáš eiseválddiid čuovvolit dikki Sámi kulturviesuid plána barggu ja dikki prioriteremiid.

Sámediggi lea duhtavaš Norlándda ja Tromssa fylkagiidda bargguin ahte lokaliseret kulturmuittogáhttema vuolit kántuvrraid sámi guovlluide Árranii Divttasvuonas ja Ája kulturguovddážii Gáivuonas. Dát dávista Sámedikki mearrádussii. Sámediggi čujuha ahte jahki 1997 lea čalmmustanjahki kulturmuittogáhttemii, ja vuordá ahte lokaliseren maid diggi lea mearridan čuovvoluvvo doaimmaiguin čalmmustanjagi.

Sámi mánát ja nuorat - oahpahus

Sámi mánát ja nuorat leat min boahhteáigi. Sámedikki ulbmilin lea oážžut buriid bajásšaddaneavttuid, mat leat vuodduvuvvon sámi kultuvrii, sihke oahpahusinstitušuvnnaid ja

Vuolláičállit: SS, RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

friijaáiggi bokte. Dát guoská váldoáššis dasa ahte diggi háliida ieš eanet mearridit sámi mánáid- ja nuoraidpolitihka, erenoamážit oahpahussuorggis, muhto maiddái váikkuhit dasa ahte mánáin ja nuorain leat ortnegat ja fálaldagat, mat leat vuodđuduvvon sin iežaset kultuvrii ja gillii, omd. friijaáigedoaimmat nugo valáštallan, girjjit, áigečállagat jna. ja sámi nuoraid organisašuvdnabargu.

Sámedikki oahpahaspolitihkalaš mihttomearrin lea ovddidit sámi oahpahas- ja oahppovuogádaga nu ahte dat váikkuha dasa ahte máhtolašvuohta, dáiddut, miellaguottut, norpmat ja árvvut formaliserejuvvojit, ovddiduvvojit ja heivehuvvojit sámi servodagas.

Sámi servodat lea proseassas mii ovdána ja rievdá johtilit. Dát gáibida gelbbolašvuođa ollu servodatsurggiin. Danin leage erenoamáš stuorra hástalusas háhkat gelbbolaš bargonávccaid, váldoáššis sámezielat resurssaid boahpteáiggi sámi servodaga várás. Dán oktavuodas lea deatálaš ovddidit buriid sámi oahpahasfálaldagaid mánáide ja nuoraide. Sámediggi oaidná danin ahte oahpahasuorgi lea okta dain deatáleamos osiin man bokte sáhttit bargat dan ala ahte Sámedikki bajit dási mihttomeari ulbmil olahuvvo.

Sámediggi lea eatnat gerddiid gáibidan individuálalaš vuoigatvuođa oahpahussii sámegillii ja sámezielas ja sámi kultuvrras. Stuorradikki NAČ 1995:18 meannudeapmi odđa oahpahuslága hárrái, ferte vealtameahttumit addit dán lágan vuoigatvuođa jos ILO-konvenšuvnna nr. 169, artihkkaliid 27, 28 ja 29 galgá sáhttit ollašuhhtit. Sámediggi lea bivdán ahte vuoigatvuohta oahpahussii sámezielas ja sámegillii nannejuvvo lágain, ja ahte Sámediggi oazžut mearridit sámi oahpahasplánaid sámi skuvlamánáid várás.

Artihkkal 27 bidjá čielga čanastagaid dasa makkár váldi Sámedikkis galgá leat mii guoská oahpahasfálaldagaid hápmemii sámi álbmoga várás. Dát mearkkaša ovdamearkka dihte ahte oahppoplánaid ferte ovddidit ovttasrádiid Sámedikkiin, ja ahte dikkis galgá leat vuoigatvuohta dohkkehít daid, maŋŋá go departemeanta lea mearridan uhccimus standárdaid.

Sámediggi háliida maiddái váldit badjelasas sámi mánáidgárddiid sierra doarjaga hálddašeami. Vuolggsadjin lea ovttaštittit ekonomálaš váikkuhangaskaomiid, mat gávdnojit sámeziela nannema bargui, ja mánáidgárddiiguin ferte ángiruššat. Otne sáhttet duohtavuodas oazžut buot mánáidgárddit dan doarjaga, maid ovdal dušše ožžo čielgasit definerejuvvon sámi mánáidgárddit. Sámediggi háliida ahte doarjja geavahuvvo sámeziela nannemii ja ahte duodalaš sámeziel mánáidgárddit ožžot buhtadusa iežaset goluid ovddas.

Sámi dearvvasvuođa- ja sosiálabálvalusat

Go ovddit áiggiid ii leat prioriterejuvvon iige fuolahuvvon sámi álbmoga dárbu dearvvasvuođa- ja sosiálabálvalusaide, de buktá dat garra dárbbu ángiruššamiidda suorggis. Jos sámi álbmogii galgá sihkkarastojuvvot mihttomeari ovttaárvosaš fálaldagaid hárrái, de ferte bidjat viehka ollu ruššaid konkrehta barggu ja doaimmaid čuovvolemái, mat leat hábmejuvvon čielggadusas; NAČ 1995:6 - Sámi álbmoga dearvvasvuođa- ja sosiálabálvalusaid plána Norggas. Sámediggi lea bivdán ruššaid prošeaktastivrra ásaheapmái áigeovdilis doaimmaid ovttaštittimii, prioritieremii ja ollašuhhtimii.

Nissonpolitihkalaš áššit

Sámi nissonprošeavtta bokte leat čujuhuvvon njeallje ángiruššansuorggi Sámedikki guovddáš bargosuorgin. Dát guoská ollislaš ovttaššasašvuođa ja sohkaalperspektiivva integreremii Sámedikki politihka hápmema ja hálddašeami oktavuodas, ásahtit buriid eavttuid nissonolbmuid sámi báikegottiin, sihkkarastit ahte Sámedikkis leat ollu nissonolbmot ja ahte nissonpolitihkalaš mihttomearit suodjaluvvojit gaskariikkalaš eamiálbmotbarggus.

Biologálaš eatnatgeardáivuoda konvenšuvdna

Norga lea okta riika daid riikkaid gaskkas mat leat ratifiseren ONa konvenšuvna biologálaš eatnatgeardáivuoda hárrái. Konvenšuvna artihkkaliin 8j ja (10c(d)) lea erenoamáš mearkkašupmi eamiálbmogiidda. Artihkkal 8(j) guoská eamiálbmotservodaga ja báikegottiid máhtolašvuoda suodjaleapmái ja mearkkašumi odasmahttimii biologálaš eatnatgeardáivuoda geavaheami suodjaleami ja nana guoddi oktavuodas, ja ovdamuniid juogadeami govttolaččat sihkkarastimii mat čuvvot dán lágan dieđuid ja odasmahttimiid lonuheami olis. Sámedikki vuordámušat dán konvenšuvdnii leat ahte sisdoallu heivehuvvo Norgga lágaide ja ahte konvenšuvna sisdoallu oažžu positiivlaš beaktivuoda sámi álbmogii. Artihkkala 8(j) čuovvoleami oktavuodas berre sámi álbmot leat das mielde nu ollu go vejolaš.

Barentsovttasbargu

Sámediggi lea dovddahan balus eamiálbmot vuoigatvuodaid hárrái, go Barentsguovllu luonddu resurssaid geavaheapmi lea rahppojuvvon olgoriikkalaš investeremiidda. Váldomihttomearri eamiálbmot vuoigatvuodaid goziheami oktavuodas ferte leat Rio-konfereansa prinsihpaid (UNCED 1992) ja ILO-konvenšuvna nr. 169 prinsihpaid duohtandahkan.

Sámediggi deattuha eamiálbmotbarggu goalmmát dimenšuvdnan Barentsovttasbarggus guovddáš ja regiovnnalaš dási lassin. Danin áigu ge diggi geardduhit iežas prinsihpalaš oainnu ahte ásahuvvo sierra eamiálbmotráđdi. Dákko ohcala Sámediggi Ráđdehusa ja Stuorradikki oainnu dán gažaldahkii. Dassázi go dát dahkko, de oaivvilda Sámediggi ahte lea dárbu rustet Eamiálbmotlávdegotti resurssaid dáfus nu ahte lávdegoddi sáhtá gozihit iežas ráddeaddi saji sihke Regiovdnaráđi ja Barentsráđi guovdu.

Sámediggi áigu čujuhit ahte lea dárbu lasihit ruđaid Barentsprogramma eamiálbmot prošeavttaid čadaheapmái lassin dan 4 miljovdnii mii juolluduvvo.

Sámediggi váidala go ferte konstateret ahte dat hástalusat mat čujuhuvvojit eamiálbmot barggu oktavuodas Sd. diedáhusas nr. 42 (1992-93) eai leat čuovvoluvvon 1992-96 Nuorta-Eurohpa doaibmaprogrammas (gč. Sd. diedáhusa nr. 47 (1994-95)). Dás eai measta oba leatge eamiálbmot doaimmat čadahuvvon prošeavttaid gaskkas, eaige prošeavttaid gaskkas mat leat jodus. Dasto lea dárbu etnopolitihkalaš beliid sulastahttin dutkamiidda regiovnnas, makkár váikkuhusat našuvnnalaš stáhtaid politihkas leat eamiálbmogiidda ja etnálaš minoritehtaide, ja daid resursalaš dillái ja báikkálaš luondduresurssaid hálddašeapmái

Dasto oaivvilda Sámediggi ahte dat hástalusat mat namuhuvvojit Sd. diedáhusas nr. 42 (1992-93) eamiálbmotsuorggi oktavuodas nugo áigequovdilis FOU-prošeavttat (gč. čuoggá 3.4.2.5, s. 51), leat maidái eanemusat áššáiguoski ja áigequovdilát politihkkasuorgin Barentsguovllu eamiálbmot barggu oktavuodas. Sámedikki oaivila mielde ferte dán politihka ovddideapmi dáhpuhuvvat plánaid hámis, Barentsregiovna sierra eamiálbmotpolitihkalaš programma bokte, nugo regiovnnalaš eamiálbmotlávdegottit leat eavttuhan 1996 Barentsprogrammas, čuokkis 5.3.4.

Danin bivdáge Sámediggi guovddáš eiseválddiid ráhkadit sierra stuorradiggediedáhusa Norgga politihka birra Barentsovttasbargui ja muđuige davviguovlluide, mas hástalusat maid Sámediggi lea čujuhan eamiálbmotpolitihkalaš suorggis árvvoštallojuvvojit.

Sámi ealáhusovddideapmi

Johtilis rievdadusproseassa buktá sámiid dáđistaga odđa áššiid ovdii. Norgga servodagas dáhpuhuvvá ovdáneapmi ekonomálaš gaskariikkalažžan dahkamiin ja rašonaliseremiin. Mii leat obalaš moderniserenproseassas, man oktavuodas ovdáneapmi dáhpuhuvvá márkaniidda heivehuvvon čovdosiid guvlui eanaš surggiin, mii fas dagaha uhccit stáhtalaš fievrriedimiid guolástusaide ja eanadollui. Dát buktá dáđistaga stuorát hástalusá Sámediggái. Oaidnit ahte

Vuolláičállit: SS.....R17.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

ovdáneapmi nášuvnnalaš dásis eambo ja eambo šaddá vuostálaga dainna ealáhuspolitihkain maid Sámediggi fievrrida.

Danin čujuhage Sámediggi ollu guovddáš čuolmmaid ja doaibmeavttuhusaid ealáhussuorggis maid Sámediggi lea ovddidan;

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána

Sámediggi lea eatnat gerddiid čujuhan dárbbu ulbmáláččat ángiruššat nannen dihte sámi identitehta, giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima riddo- ja vuotnaguovlluin. Ollu mearrasámi báikegottit leat negatiivvalaš ovdáneami oaffarat, ja lea dárbu mealgat nannoseabbot almmolaččat ángiruššat buoridan dihte dili.

Lea váidalahhti go Ráđđehus ii leat čuovvolan daid mearkkašumiid, maid Stuorradikki gieldda ja birasgáhttenkomitea ovdal leat ovddidan, main lea deattuhuvvon dárbu eambo ulbmáláččat ja systemáhtalaččat almmolaččat ángiruššat áksuvdnaplánaid hámis mearrasámi guovlluide ávkin. Gieladepartemeanta lea čujuhan ahte lotnolasealáhusaid čielggadus NAČ 1988:42, galggai čuovvoluvvot "plánain, mas leat áigeiguovdilis doaimmat riddo- ja vuotnaguovlluide gos sámit orrot". Go Ráđđehus ii leat vuolggahan dán barggu, de lea diggi oaidnán dárbbaslažžan ieš bidjat johtui dán lágan plánabarggu.

Sámedikki mearridan Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána lea vuodduuvvon dasa ahte gielddat, fylkagielddat ja ollu eará bealit sihke sámediggevuogádagas ja instánsain birrasis leat viidát mielde barggus. Diggi čujuha ahte lea dárbu viidát ja positiivvalaččat ovttasbargat sihke plána- ja čadahandásis. Sámedikki boahhteáiggi bargui šaddet gullat viiddis offensiivvalaš ángiruššamat ealáhusovddideami, ja giella- ja kulturdoaimmaid oktavuodas. Lea áibbas vealtameahtun ahte Sámediggi oazžu ruđaid plána čadaheapmái, ja ahte geahčalanortnegat riddo- ja vuotnavuogádagaid hálddašeamái álggahuvvojit. Lassin fertejit sierralágan orgánat báikkálaččat, regiovnalaččat ja guovddáš dásis váikkuhit plána čadaheapmái.

Sámi eanadoallu

Eanadoallu lea sámi kultuvrra materiálalaš vuodu oassi. Nu leage eanadoalus hirbmat deatálaš mearkkašupmi Sámedikki mihttomearrái nana ealli sámi servodaga ektui bissovaš ássamiin ja buotbealálaš ealáhus- ja servodateallimiin. Obalaččat sáhtta sámi eanadoalu birra dadjat ahte das lea sierra doaibmavuohki, man doibmii čuhcet garra dálkkádagat, ja mas smávvdoadut ja lotnolasdoaibma leat guovddázis.

Sámi ássanguovlluid sámi eanadoalloplána ovddida ollu guovddáš hástalusaid ja čuolmmaid sámi eanadoalu oktavuodas boahhteáiggis. Sámediggi áigu hápmet ja čadahit sierra eanadoallopolitihka, sámi ássanguovlluide ásahuvvon sierra eanadoallopolitihkalaš biire bokte. Biiriin galggašii háhkat čielga ja guhkes áiggi bissovaš rámmaeavttuid ealáhussii.

Sámediggi ferte oanehis áiggis oazžut duodalaš váikkuhanfámu nášuvnnalaš eanadoallopolitihka hápmemii, ja sierralágan váikkuhangaskaomiid hálddašeamái. Dán sáhtta čadahit čuovvovaš doaimmaid bokte:

- Sámediggi lea mielde jahkásaš eanadoallošiehtadallamiin
- Sámediggi lea ovddastuvvon dain stivrrain, ráđiin ja sullasaččain nášuvnnalaš ja regiovnalaš dásis, main lea deatálaš mearkkašupmi eanadoalloaláhusa ovddideapmái, nugo omd. Stáhta eanadoallobánkku stivra, Fylkaeanadoallostivrrat j.d.
- Lotnolasealáhusaid heiveheami rámmaeavttut nannejuvvojit, earret eará sierra lotnolasealáhussiehtadusa bokte
- Sámedikki geavahussii berre bidjat ruđaid eanadoallošiehtadusa bokte nu ahte Sámediggi sáhtta fievrridit sierra politihka sámi eanadoalu várás, lassin stáhta eanadoallopolitihkkii mii fievrriduvvo.

Vuolláičállit: SS, R11

– Sámi "refereansadaollu" ferte šaddat vuodđun eanadoallošiehtadallamiidda.

Deatálaš bealli maid maddái ferte rievdatit lea dat ahte ii galgga leat nu ahte dušše oktoámmátdoallu sáhtta oažžut ruhtadoarjaga árbevirolaš doalu huksemii. Dán mearrádusas (75% njuolggadus) ferte sáhttit spiehkastit go lea sáhka sámi guovlluid eanadoalus.

Norgga álbmotrievttálaš ja sisrievttálaš geatnegasvuodaid, ja bajit dási sámedipolitiikkalaš prinsihpaidge ferte bidjat vuodđun mihttomeriide, váikkuhangaskaomiide ja doaimmaide. Viidáseabbo barggus dán oktavuodas lea deatálaš ahte Sámediggi ovttasrádiid guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin johtileamosit konkretisere mihttomeriid, váikkuhangaskaomiid ja doaimmaid sámi eanadoalu suodjaleapmái materiálalaš vuodđun sámi kultuvrra sihkkarastimis. Dasa gullá maddái sierralágan ortnegiid árvvoštallan, maiguin ovddidit Sámedikki guovddáš eanadoallopoltiikkalaš oasálaš boahhteáiggis.

Sámi ovddidanfoanda

Foanda doaimma evalueremis (NIBR 1993) deattuhuvvo foanda mearkkašupmi oassin ja duodalaš molsaeaktun eará ealáhus- ja distriktapolitiikkalaš váikkuhangaskaomiide. Dasto orru foanda sierra sámi ealáhus- ja kulturprofiila dávisteamen foanda 1975 ásaheami áigumušaide.

Sámediggi lea ollu jagiid bivdán ahte Sámi ovddidanfondii fievrreidemit nannejuvvojit mealgat. Ohcamiid lohku fondii ja dat, go ollu guovllut ja gielddat sámi ássanguovlluin leat sávvan laktojuvvot foanda doaibmaguvlui, buktá albmosii ahte dárbu lassána dađistaga.

Lea deatálaš ahte foanddas leat resurssat álggahit sámi ealáhusovddideami mii lea heivehuvvon sihke luonddu- ja kulturvuodđui sámi guovlluin. Sámediggi oaidná vejolašvuoda ahte foanda kapitála sáhtta nannet nu ahte dasa fievrriiduvvojit ruđat eanadoallošiehtadallamiid ja guolástusšiehtadusa bokte, nugo boazodoallošiehtadusage bokte fievrriiduvvojit ruđat fondii.

Guolástus

Sámedikki mihttomearrin guolástusáššiin lea nannet vuodu guolástusa gáhttemii boahhteáiggis, materiálalaš vuodđun sámi ássamii. Guolástus ferte nugo earáge sámi vuoddoealáhusat sáhttit leat sihkkaris ja nana vuodđun dietnasii ja barggolašvuhtii árbevirolaš sámi guovlluin. Jahkásaš reguleremiid bokte boahhteáiggis ferte sihkkarastit dohkálaš dietnasa vuotnabivdiide. Norgga sadji gaskariikkalaš eamiálbmotáššiin lea hedjonan dan geažil go árbevirolaš riddo- ja vuotnaguolástusaid ovddideami dohkkeheapmi váilu. Carsten Smith čielggadus, mas rievttálaš bealit leat čilgejuvvon, lea buktán vuordamušaid. Sámedikki mielas eai leat stáhtalaš eiseválddit čuovvolan Smith čielggadusa. Sámediggái lea danin áibbas vealtameahtun dat ahte stáhta dávista/vástida dán čielggadusa prinsihpalaš beliide, doalaha Sámedikki mearrádusaide ja árvalusaide guolástusáššiin, ovddida sámi guolástusčielggadusa, ja čuovvola Sámedikki riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána praktiikkalaš politiikkas.

Luossabivdu lea maddái oassi sámi kultuvrra materiálalaš vuodus. Dán dohkkeheapmi ja dán oasi sihkkarastin sámi oalgealáhusain lea danin deatálaš ealáhusaide ja ássamii sámi guovlluin. Diggi ii leat ovdal ožžon doarjaga luossabivddu lagabuidda čielggadeapmái. Diggi áigu dattetge dego Riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čuovvoleapmái ain bargat dan ala ahte luossabivddu mearkkašupmi čielggaduvvo viidát sámi guovlluin.

Doarjja lotnolasealáhusaide

Lotnolasealáhusain lea árbevirolaš heiveheapmi sámi guovlluin. Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte lea čielga oktavuoha distriktapolitiikkalaš mihttomeari, ángiruššat lotnolasealáhusaiguin ja celkojuvvon minoritehtalaš dárbbu gaska nannet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Vuolláičállit: SS RIT

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Sámediggi čujuha ahte lea vealtameahtun deatálaš fievrridit Sámi ealáhusráddái ruđaid nu ahte lotnolasealáhusaiguin bissovaš ángiruššama sáhtá čadahit govtolaš beaktilvuodain.

Otne biddjojuvvojit hui olu čanastagat dasa movt luondduresurssaiguin galget nana organisatuvralaš ovttagat ávkástallat, man oktavuodas sámi beroštumit čielgasit leat uhccitlogus. Konkrehta čuolbma lea dat ahte sii, geat barget lotnolasealáhusaiguin báhcet geavahusas olggobeallái daid ásahuvvon šiehtadusaid ja eará doarjjaortnegiid. Dát oidno NAČas 1988:42 Lotnolasealáhusat sámi ássanguovlluin, mas čuožžu ahte "Árbevirolaš sámi ealáhusheiveheapmi, earret boazodoallu báhcá olggobeallái otnáš ealáhusšiehtadusaid" (s. 105). Čielggadusas deattuhuvvo ahte sierra ealáhusšiehtadus dohkkehuvvon ealáhusorganisašuvnnain livčče demokrátalaš ortnet mas:

"... bargit báikkálaš organisašuvnnaid bokte, sáhtásedje oazžut njuolgo váikkuhanfámu daid doarjjaortnega beliide ja sturrodahkii šiehtadallamiid bokte. Ealáhusat ožžot dalle oasi ovddasvástádusas mii guoská sierralágan váikkuhangaskaomiid juogademiide ja prioriteremiidda. Šiehtadusvuogádaga bokte oččošedje maiddái stáhtalaš eiseválddit njuolgo oktavuoda ealáhussii." (s. 111)

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ásahuvvo sierra ealáhusšiehtadus lotnolasealáhusaide.

Boazodoallu

Boazodoalloealáhusas lea váldomihttomearrin lámčit dilálašvuodaid dan lágan ovdáneapmái mii áiggi mielde addá ealáhussii sihke ekologálaš, kultuvrralaš ja ekonomálaš birgejumi. Boazodoalloealáhusas eai leat erenoamáš márkanválttisvuodát otne, muhto hástalussan lea erenoamážit oazžut buoret gánnáhahttivuoda, stuorát produkšuvnna areálaovttadaga nammii. Lea hástalussan buvttadit bohccos eanet ja viidáseabbot man ektui ferte dihtomielalaččat bargat. Boraspirevaháгат lea maiddái bealli mii lea giksin boazodollui. Ii buhtadusa sturrodát, vahágiid duodašteapmi iige ortnega hálddašeapmi doaimma nu dohkálaččat.

Sámediggi lea lagas boahteáiggis álggaheamen barggu ráhkadit sierra plána boazodoalloealáhusa ovddideapmái. Dán barggu váldomihttomearrin lea oazžut áigái dan ahte ealáhus birge eallingievra oassin sámi servodagas sihke ekonomálaččat ja kultuvrralaččat. Sámedikki ovddasvástádus boazodollui lassána jagiin mat bohtet, ja dán oktavuodas lea stuorra dárbu eambbo strategálaš, boahteáigái čujuheaddji politiikkii. Maŋimus jagiid heahtedili deattuheapmi ealáhusas lea vaháguhtán boazodoalu obalaččat, ja lea buktán hirbmat bonju gova ovttá deatáleamos sámi ealáhusas. Sámediggi áigu váldit ovddasvástádusa ja čájehit luotta boazodoalu hápmemis aiddo dan máhtolašvuoda bokte mii erenoamážit ealáhusas alcesis lea.

Áššit mat eai leat ollašuvvan

Loahpas logahallat vel daid áššiid maid Sámediggi lea ovddidan ja maid stáhta eiseválddit eai dohkálaččat leat čuovvolan;

- Riikka lágaid rievdadeapmi sámi beroštumiid ektui
- Sámedikki konstitušuvnnalaš saji čilgen
- ONa gaskariikkalaš eamiálbmot logijahki
- Vástádus guovddáš mearrádusaide ILO-konvenšuvnnas
- Ruđat Sámi parlamentáralaš ráđi ásaheapmái
- Ollislaš lahttovohta Davviriikkaid rádis
- Sámi kulturguovddášfoandda ásaheapmi
- Sihkkarastit dáláš doaimma dain kulturinstitušuvnnain maid diggi lea prioriteren
- Našuvnnalaš sámi dáiddačoahkkádusa ásaheapmi

Vuolláičállit: SS...../.....RO.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

- Dohkálaččat lasihit preassadoarjaga sámegiel áviissaide, maid Sámediggi hálddašit doarjaortnega
- Bissovaš doarjaortnet sámi mánáid, nuoraid ja nissonolbmuid áigodatlaš publikašuvnnaide
- Ruđat sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čađaheapmái
- Sierra doarjaortnet sámi valáštallama organiseremii ja jodiheapmái
- Eambo ruhta Sámi kulturfondii ja Sámi ovddidanfondii
- Ruđat almmolaš sámi diehtujuohkinbálvalusa huksemii Sámi Sierrabibliotekain
- Ruđat sámi dearvvasvuoda- ja sosiálaplána prošeaktastivrii ja dan čuovvleapmái konkrehta doaimmaiguin
- Meahccekomišuvnna bargu
- Lotnolasealáhusaid nannen sierra ealáhusšiehtadusa ásaheami bokte

Eavttuhus 1, áirasa Per Solli, BB sámediggejoavku:

Ovddiduvvui čoahkkingirjelasáhussan, gč. čuo. IV.

Eavttuhus 2, áirasa Ingar Eira, GB sámediggejoavku:

Lasáhus Sámediggerádi árvalussii:

2.3 Ealáhuspolitihkka, teakstaoassi lotnolasealáhusaid birra, maŋŋá maŋimuš čuoggá lasihuvvo:

«Sámediggi ferte maddái muittuhit ahte dikki áigumušat ásaht sierra ealáhusšiehtadusa lotnolasealáhusaid várás ii leat čuovvoluvvon guovddáš eiseválddiid beales.»

2.6 Sámi dutkan ja oahpahuš, teakstaoassi; Ođđa oahpahušláhka/oahppoplánat, maŋŋá maŋimuš čuoggá lasihuvvo:

«Dilli lea guhkkín eret dohkálaš ovdal go šaddá individuálalaš vuoigatvuohta buot sámi mánáide oazžut oahpahuš sámegielas ja sámegillii.»

2.12 Kulturgazaldagat, teakstaoassi; Mediaáššit, nubbi cealkka maŋimuš teakstaoasis rievdaduvvo leat ná:

«Seammás go diggi eaktuda ahte juolludeami lasiheapmi prioriterejuvvo dušše sámegiel áviissaide, oaidná Sámediggi dárogiel sámi beaivválaš áviissaid dárbbu oazžut govttolaš preassadoarjaga.»

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis.

- Eavttuhus 1 biddjojuvvo beavdegirjelasáhussan áššái.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Eavttuhus 2 mearriduvvui ovttajienalaččat (lásahussain 5. kap.).
2. Sámediggerádi árvalus dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

IV. Beavdegirjelasáhus

Áirras Per Solli, BB sámediggejoavku, ovddidi čuovvovaš beavdegirjelasáhusa:

Mearkkašumit áššái 7/97 - Sámedikki 1996 jahkediedáhus

Vuolláičállit: SS RT

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Mearkkašumit galget čuovvut jahkediedáhusa

Media

Bargiidbellodaga sámediggejoavku mearkkaša ahte sihke sámegeiel ja dárogeiel sámi áviissat galget oažžut preassadoarjaga.

Bargiidbellodaga sámediggejoavku oaivvilda maiddáa ahte galgá šaddat bissovaš doarjja-ortnet sámegeiel mánáid- ja nuoraidbládiide ja Nuortanástái.

Vuoigatvuohta iešmearrideapmái

Faktaide vuodđuduvvon digáštallama álggadettiin Finnmárkku riektidiliid birra, oaivvilda Bargiidbellodaga joavku ahte Sámediggi ieš berre váikkuhit eanemusat dasa ahte háhkat eavttuid vuoigatvuodadigáštallamiidda mat vuodđuduvvojit duohtavuodaide, ja man oktavuodas ii addojuvvo vejolašvuohta dárbbasmeahtun boasttu áddejumiide.

Jahkediedáhusa muhtun osiin livčče dát perspektiiva berren eanet boahit oidnosii.

Dán geažil livčče dat galgan leat deattuhuvvon ja meroštallojuvvon lagabuidda mii materiálalaččat lea duogábealde dan eavttuhuvvon mihttomearis 5. kapihtalis, ahte sámiin lea vuoigatvuohta iešmearrideapmái. Stuorradikki ja Sámedikki válldi gaskasaš oktavuoha livčče maiddáa galgan leat lagamuidda čilgejuvvon dán oktavuodas. Erenoamážit guoská dat dasa go jahkediedáhusas čuožžu ahte leat «ieža sámit geat mearridit makkár servodatsurggiid sámi álbmot háliida stivret, bearráigeahččat ja hálddašit.»

Jos galgá vealtat das maid sámediggeráđdi ieš ballá vuoigatvuodadigáštallamis - «myhtat, boasttu dieđut ja baldaladdan propaganda» - de ferte dat čilgejuvvot dárkileabbot maiddáa Sámedikki beales.

Dát guoská erenoamážit dasa mii daddjo Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadusa birra Finnmárkku (siidu 21). Gos leat ovdamearkka dihte daddjon ahte - «... guovllu resursat sihke eatnama alde ja vuolde gullet sámi álbmogii», ja ahte dát guoská maiddáa hálddašanoassái. Jos dát guoská Finnmárkui, osiide Finnmárkku, dahje guovlluide olggobealde Finnmárkku, de berre Sámediggeráđdi muitalit gos dat leat.

Dán lágan lagabuidda čilgekahtes dajaldagat sáhttet namalassii addit biepmu boasttu áddejumiide ja jáhkuide, ja váikkuhit dasa ahte digáštallan mannagoahtá viivvuheamet ja rastilda dárbbasmeahtun ránesrájiid.

Norgga ja gaskariikkalaš riektiovdáneapmi ja II. Praktihkalaš váikkuhusat - Álggahus

Bargiidbellodaga joavku divvu gažaldaga mii guoská čuoččuhusa dáhkideapmái ahte lea «dávjá nu ahte hálddahusa geavahus ii nu áktánasat dávis Stuorradikki ja Ráđdehusa politihkkii.» Goittotge váilu jahkediedáhusa duodaštus mii berrešii leat vuodđun ná garra dajaldahkii.

Dasto áigut mearkkašit ahte duodai ii dávis gal duodalaš dillái ahte «...Sámediggi ii leat gal ožžon doarjaga buot iežas oainnuide.»

Go geahččat dán ovdáneami mii lea dáhpáhuvvan álggu rájes 1989s, de čájeha dat áibbas eará - ja Sámedikki iniciatiivvat leat hirbmat ollu čuovvoluvvon.

Dán oktavuodas áigut maiddáa čujuhit ahte livčče dárbu lagabuidda čilget makkár «... vuoddo sámi fáldadagat» váilot.

Jáhkkit ahte dát ii mearkkaš dan ahte hukset guovttelágan bálldalis vuoddosystemaid sámi guovlluin. Mii dulkot ahte dát guoská sámi kultuvrralaš doaibmabijuide, giellafáldadagaide, mánáid ja nuoraid doaibmabijuide, j.s.

Sámi ealáhusovddideapmi

Vuolláičállit: ...SS... RM...

Gaskariikkalaš ovdáneapmi ja stuorra rievdadusproseassat buktet sámiid odđa gažaldagaid ovdii. Norgga servodagas dáhpáhuvvá ovdáneapmi mii guoská ekonomálaš gaskariikkalaš ja rašonaliserendoaimmaide. Proseassat johtet márkanheiveheami ja stuorra ovttadagaid guvlui. Dán oaidnit maiddá earet eará eanadoalus, guolástusas, mat leat guokte ealáhusa mat leat hirbmat deatálaččat sámi oktavuodas.

Guolástusealáhusas lea measta buot doarjjaortnegat jávkan. Ealáhusas leat oaidnán čavga reguleremiid dorskebiiddus. Dáid čavga reguleremiid bokte leat dál dattetge dan dilis ahte dorskenálli lea historjálaččat alimus dásis. Dát lea fas dagahan dan ahte uhccimus fatnasat leat dadjat dal juo measta friija sáhtán bivdit.

Uhccimus fatnasiid friija bivdin lea leamaš Sámedikki gáibáduš ollu jagiid.

Measta dal juo friija bivdin uhccimus fatnasiiguin mii dál lea váldojuvvon atnui, dat dávista Sámedikki guolástuspolitihkkii/ealáhuspolitihkkii - iige mange láhkái leat vuostálaga Sámedikki guolástuspolitihkain/ealáhuspolitihkain.

Váldováttisvuolta smávva riddo- ja vuotnabivdiin leat dál vuovdinvejolašvuodat.

Áiggi mielde huksejuvvon vuostáiváldin rusttegiid ja/dahje dáláš rusttegiid huksen, ja doaibma- ja fievrridanortnegiid ásaheapmi guolástussii lea áibbas vealtameahtun jos galgá lihkostuvvat sihkkarastit guolásteaddjiide sámi riddo- ja vuotnaguovlluin vejolašvuodaid birget guolástusain.

Lea maiddá deatálaš addit odđa ealáhusaide vejolašvuoda ovdánit, dattetge nu ahte dat bearráigeheččojuvvojit.

Odđa hástalusat ja odđa vejolašvuodaid geavaheapmi guolástusain ja áhpeguolástusealáhusas (earret eará odđa bivdoteknihkka, ealli guolit, guollebiebman, márkančujuhush ja lotnolasealáhusat).

Sámi eanadoallu

Historjálaččat lea sámi eanadoalus leamaš sierra doaibmavuogit garra dálkkádagaid siste, man oktavuodas smávvdadoaimmat ja lotnolasdoaimmat leat leamaš deatálaččat.

Oktiibuot sáhttit dadjat ahte sámi eanadollui gullet doaibmavuogit garra dálkkádagaid siste, man oktavuodas leat smávva- ja gaskastuoro doaibmavuogit ja lotnolasdoaimmat leat leamaš nannosat.

Eanadoalus lea doarjjaprofiila nu ahte uhccimus doalut, sihke sávzadoalus ja mielkebuvttadusas, ožžot stuorámuš doarjagiid. Juogadeapmi lea dasto nu ahte doarjagiid sturrodat lea stuorát mađi davveleabbui riikkas joavdat. Nuppiin sániin daddjon, de leat uhccimus doalut davveleamosis mat ožžot eanemusat doarjaga. Eanadoalu doarjjaprofiila dávista Sámedikki eanadoalpolitihkkii.

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána

Bargiiddellodaga sámediggejoavku váillaha ain dan doaresparlamentáralaš bargojoavkku mii galgá meannudit gárvvisin «Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána.»

Lea áibbas čielggas ahte hirbmat ollu mearrasámi báikegottit vásihit negatiivvalaš ovdáneami. Jos dán ovdáneami galgá jorgalahttit, de fertejit sihke gielddat, fylkkat, stáhta ja Sámediggi ángiruššat mealgat.

Sámedikki mearriduvvon doaibmaplána gulaskuddamis ledje hirbmat ollugat mielde. Árvalusat bohte earkil olbmui, lágádusain ja servviin, gielddain, fylkagielddain ja eará oasálaččain. Dát viiddis ángiruššamat berrejit maiddá joatkašuvvat ovddosguvlui, daid beales geat leat buktán cealkámušaid.

Gielddat, mat leat lagamus ealáhus oasálaččat ja álbmot muđui, berrejit eanet geatnegahttot iežaset plánaid bokte gozihit sámi beroštumiid. Gieldalaš plánaid, ja erenoamážit gielddaid bušehtaidda bokte berrejit sámi doaibmabijut oainnusin dahkkot. Dasto berrejit gielddat mat ožžot doarjaga Sámedikkis sáddet ávžžutkeahtá jahkediedáhusaset Sámediggái.

Min joavku áigu dadjat nu garrasit ahte jos sámevuolta ii oainnusin dahkko erenoamážit dain gielddain mat ožžot viehka ollu ruđaid sierralágan váikkuhangaskaomiid bokte mat Sámedikkis leat, de ferte doaibmabijuid dain gielddain vuoruhit botnelii daid guovlluid ja gielddaid ektui mat oainnusin dahket sámevuoda.

Mii oaivvildit maiddá ahte dál lea deatálaš, earret eará vátna ruđaid geažil, ahte ferte čavgadit prioriteret makkár doaimmaid doarjut, ovdamearkka dihte SOF-rudaiguin.

Min beales oaivvildit ahte lea deatálaš doarjut prošeavttaid mat váldet vuolggasaji báikkálaš resurssaid geavaheames guolástusas, eanadoalus, duojsis, mátkkoštuseallimis ... Dasto berre prioriteret bálvalusdoaimmaid mat huksejit, nannejit ja ovddidit dáid ealáhusaid. Earalágan bálvalusaid berre prioriteret botnelii. Deatálaš infrastruktuurdoaimmaid nugo guollevuostáiváldin doaimmaid berrešii maiddá prioriteret.

Sámi ovddidanfoanda

Gulaskuddan Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána oktavuodas buvtii ovdan stuorra ángiruššamiid lassin maiddá negatiivvalaš miellaguottuid muhtun gielddain sámi gažaldagaide. Dasto leat dain gielddain sámi gilit mat háliidit leat mielde sámi servodagas sihke jurdagiiguin, fuomášumiiguin ja plánaiguin iežaset giliid ovdáneapmái. Ollu gilit dáid gaskkas mat leat gieldalaš eanetlogu bokte vállejuvvon leat olggobealde, massán vejolašvuodaid earret eará ohat ruđaid sierralágan doaimmaide ovdamearkka dihte SOFas.

Bargiidbellodaga sámediggejovkui lea deatálaš ahte addit dáid giliide alcceseaset vejolašvuoda laktojuvvot SOFa doaibmaguvlui. Dat ahte gilli lea sámi gilli mearkkaša ahte stuorra oassin doppe leat sápmelaččat. Okta vuohki movt dán oainnusin dahkat lea ahte lea čálihuvvon dahje čáliha iežas sámi jienastuslohkui.

Dán doaimma váikkuhusat berrejit mearkkašit ahte gili/giliid ohcama vuodul laktojuvvojit Sámi ovddidanfoandda doaibmaguvlui.

Bargiidbellodaga joavku lea hirmmat movtta daid signálaid geažil mat leat bohtán eanadoalloministeris, ahte fievriddit ruđaid eanadoallošiehtadusas sámi ealáhusovddideapmái.

Go eiseválddit 1997 stáhtabušehta meannudeami oktavuodas eai čuovo Sámedikki dárbbuid lassi resurssaiguin Sámedikki iežas plánaid ektui, de ferte Sámediggi ieš prioriteret doaibmabijuid dain guovlluin Sámi ovddidanfoandda dáláš bušehttarámmas. Sámi ealáhusráddi berre iežas doarjjageavahusa oktavuodas prioriteret Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čuovvoleami. Erenoamáš deatálaš lea prioriteret vuostáiváldin rusttegiid huksema dain guovlluin.

Boazodoallu

Nissonolbmuid ángiruššamat boazodoalus galget erenoamážit oainnusin dahkkojuvvot.

Boraspireválttisvuodat

Bargiidbellodaga joavku čujuha váilevuoda jahkediedáhusas. Dát guoská dasa go boraspireválttisvuodat eai leat namuhuvvon. Erenoamáš áigeguovdil lea dát go lagamus boahpteáiggis ovddiduvvo odđa stuorradiggediedáhus boraspiriid birra.

Ii leat eahpáhusge ahte eaigo boraspiret leat lassánan garrasit. Šibihat ja bohccot gillájit ollu, ja vuosttažettiin dát čuoheá vuoddoealáhusaide guovlluin. Dát mearkkaša ahte maiddá sámi boazodoalu ja sávzodoalu doaibmavejolašvuodat leat heađuštuvvon mañimuš jagiid.

Vuolláičállit: SS Rn

Gánnahahttivuohta lea juo nu vuollin, ahte boraspirevahágit sáhttet dagahit dan ahte olbmot fertejit heaitit doaluiguin. Dát vuhtto juo ollu guovlluin.

Mii oaidnit dán duodalašvuoda, ahte sihke sámi ja eará boaittobeali ássama vuhtiiválddedettiin, ávžžuhit rievdadit boraspirehálddašan prinsihpaid, mat leat dagahan dan ahte boraspiriid lohku lea sakka lassánan. Áigequovdilis doaibman berre danin leat heaittihit dahje gáržžidit nu gohčoduvvon boraspiriid guovddášguovlluid, ja ahte ferte leat álkit oazžut goddin/báhčinlobi.

Dát ii mearkkaš dan ahte Sámediggi livčče vuostá ulbmila ahte seailuhit stuorra boraspirenáli. Muhto dát ii galgga hehttet boaittobeliid vejolašvuodaid geavahit luondduresurssaid ealáhusdoibmii.

Áššit mat eai leat ollašuvvan

Bargiidbellodaga joavku konstatere ahte leat ollu áššit maiguin bargojuvvo, ja proseassat leat jođus. Nugo bargo-ortnet lea Sámedikkis, de lea min joavkkus uhccán diehtu, ja dieđut ollu dáid áššiid birra. Dát mearkkaša dan ahte mii dán váttis áššiin eat sáhte addit árvosániid gudege guvlui.

Muhtun áššiid ektui doarjut ráđi, ahte dat eai leat dohkálaččat vuhtiiváldojuvvon.

Nuppi eará gažaldaga sáhttit maiddáid divvut, ahte leatgo buot diet listun biddjojuvvon áššit joavdan nu guhkás ahte daid sáhtášii evalueret - positiivvalaččat dahje negatiivvalaččat.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Máret Guhttor, áššejodiheaddji	
2.	Per Solli	Olav Andersen Ing-Lill Pavall Alf Edvard Nystad Per Solli
3.	Ingar Eira	
4.	Sven-Roald Nystø	
5.	Hartvik Hansen	Magnhild Mathisen Hartvik Hansen
6.	Steinar Pedersen	
7.	Olaf Eliassen	
8.	Mary Mikalsen Trollvik	
9.	Terje K. Haugen	
10.	Magnhild Mathisen	
11.	Eilif O. Larsen	
12.	Per Solli	
13.	Olav Andersen	
14.	Egil Olli	
15.	Steinar Pedersen	
16.	Máret Guhttor	
17.	Amund Eriksen	
18.	Hartvik Hansen	
19.	Máret Guhttor, áššejodiheaddji Per Solli (jienastepmái) Sven-Roald Nystø (jienasteapmái) Hartvik Hansen (jienasteapmái)	

Vuolláičállit: SS, R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Ingar Eira (jienastepmái)

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

Sámedikki 1996' jahkediedáhus

1. SÁMEDIKKI ORGANISEREN

1.1 JAHKEDIEDÁHUSA PERSPEKTIIVVAT

Ráddehus lea Sd. diedáhusas nr. 49 (1995-96) "Sámedikki doaimma birra 1995s", čujuhan ahte dan jahkásaš stuorradiggediedáhusas Sámedikki doaimma birra galgá juohke njealját jagi vuđolaččat ja prinsihpalaččat guorahallat eiseválddiid sámpolitiikka juohke stuorradiggeáigodaga várás. Vuosttamuš dán lágan guorahallan dahkkui Sd. diedáhusas nr. 52 (1992 - 93) "Norgga sámpolitiikka". Boahte heave goas eiseválddit galget guorahallat viidát sámpolitiikka lea Sámedikki 1996 jahkediedáhusa oktavuodas, mii ovddiduvvo diedáhusan Stuorradiggái 1997 gida.

Sámedikki 1992 jahkediedáhusas, mii lei vuodđun Sd. diedáhusii nr. 52 (1992-93) čuožžu čuovvovaččat vuosttamuš prinsihpadiedáhusa birra:

"Ráddehusa prisihppadiedáhus stáhta sámpolitiikka birra, veahkeha ovddidit sámi demokratiija ja Sámedikki. Dat doarju proseassa dan bokte go čállá mo otná dilli lea, ja makkár linjaid galgá bidjat boahte 4-jagi áigodahkii. Lea čielggas ahte dikki doaimma iežas vuosttas áigodagas lea bajidan ollu prinsihpalaš čuolmmaid maid lea dárbu čoavdit. Sámediggi áigu dás konkretiseret muhtun ráje boahttevaš áigodaga hástalusain. Dát kapihttal ii leat oaivvilduvvon dađi várás ahte čilget ollásit Sámedikki boahttevaš doaimma. 1993 čavčča välljejuvvo odđa Sámediggi mii ieš ferte bidjat eavttuid iežas bargui." (gč. Sd. died. nr. 52 (1992-93) mielddus, čk. 7.1, siidu 142).

Ráddehusas lea ulbmilin Sd. diedáhusas nr. 52 (1992-93) ahte sáhttit fievrredit nu ollislaš sámpolitiikka go vejolaš. Dat bidjá deattu dasa ahte sámpolitiikka nu ollu go vejolaš lea vuodđiduvvon sámiid iežaset eavttuide. Dán politihkas "lea Sámediggi sámi álbmotválljen orgánan deatáleamos eavttuid biddji. Geahččaluvvojit mállat stuorat sámi iešstivrejupmái surggiin gokko lea lunddolaš ja govttolaš." (kap. 1, siidu 9)

Ulbmilin lea bidjat sámpolitiikkalaš ovdáneami Norggas dan 4-jagi perspektiivii go dat fievrreduvvo. Dása váldojuvvojit mielde maiddái dat hástalusat ja vejolašvuodát, mat Sámedikkis leat leamaš ovddabealde 1996s, ja dat bidjá vuodu stuorradiggediedáhusa, Sámedikki 1996 doaimma birra čuovvoleapmái.

1.2 Politihkalaš vuogádaga organiseren

Sámedikki politihkalaš oassi lea organiserejuvvon ná:

- Sámedikki ollesčoahkkinn
- Sámedikki čoahkkinjođihangoddi
- Sámediggeráđdi

Orgánaid doaimmat juohkásuvvet čuovvovaččat:

Vuolláičállit: SS Rn

Sámedikki ollesčoahkkin

Sámedikki ollesčoahkkin lea Sámedikki bajimus orgána. Ollesčoahkkin sáhtta ieš mearridit doaimmaidis daid rámmaid mielde mat leat mearriduvvon geassemánu 12. b. 1987 lágas nr.56 Sámedikki ja eará sámi riektidiliid birra. Sámedikki ollesčoahkkin mearrida dikki čoahkkinortnega ja regulere vuollásaš orgánaid doaimmaid.

Sámedikki čoahkkinjodihangoddi

Čoahkkinjodihangotti välljen ja čoahkkinjodihangotti doaibma lea regulerejuvvon čoahkkinortnega paragrafain 9 ja 16. Čoahkkinjodihangoddi mearrida áššelisttu Sámedikki ráddádallamiidda, ja gohčču ja jodiha Sámedikki ollesčoahkkimiid.

Sámediggeráđdi

Sámediggeráđis leat presideanta, várrepresideanta ja 3 ráddelahtu. Rádi ovddasvástádus lea jodihit Sámedikki doaimma. Ráđdi lea välljejuvvon eanetlohkoválggaid bokte Sámedikki bissovaš áirasiid gaskkas.

1.3 Sámedikki hálddahusorgánaid organiseren

Sámedikkis lea gitta ásaheami rájes 1989:s leamáš mihttomearrin váldit badjelasas eanemus vejolačat doaimmaid dain surggiin mat nannosit gusket sámi servodahkii. Sámediggi lea bargan nannet iežas siskkáldas vuogádaga vai dát doaibmá daid bargguid ektui mat vurdojuvvojit dahkkot. Sámediggi válddi badjelasas 1993' bušehttajagi rájes ollu hálddašandoaimmaid. Sámedikkis lea hálddašanoovddasvástádus buot ortnegiidda mat 1993' rájes leat biddjon Sámedikki bušehttakapihttalii 0540 stáhtabušehtas .

Dáid ortnegiid beaivválaš hálddašeami várás mearridii Sámediggi ásaht vuollásaš ráđiid sierra hálddahusaiguin gozihit dáid doaimmaid.

Ráđdestruktuvra

Sámediggi lea ásahan čuovvovaš vuollásaš hálddašanorgánaid:

- Sámi ealáhusráđdi
- Sámi kulturráđdi
- Sámi giellaráđdi
- Sámi kulturmuitoráđdi

Iešgudet ráđiide addojit hálddašandoaimmat seammás go galget maiddáid doaibmat fágapolitihkalaš ráđdeaddi orgánan.

Ráđiid lokaliseren ja hálddahusat

Juohke ráđái lea ásahuvvon sierra hálddahus. Hálddahusat leat čuovvovaš báikkiin:

Sámi ealáhusráđdi	Kárásjogas (seamma visttis go dikki váldohálddahus)
Sámi kulturráđdi	Divttasvuonas
Sámi giellaráđdi	Guovdageainnus
Sámi kulturmuitoráđdi	Unjárggas (váldohálddahus)

Sámi kulturmuitorádis lea sierralágan guovlludoaimmahus. Snoasái lea ásahuvvon kántuvra man hálddašanoovddasvástádussii gullá lullisámi guovlu. Tromssa guovllukántuvrras lea ovddasvástádus Tromssa ja Norlánda fylkkain. Unjárgga kántuvrras lea fas ovddasvástádus Finnmárkku fylkkas.

Vuolláičállit: JS / Rn

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Bušehta juogadeapmi ja doaimmat

Sámedikki vuollásaš rádit gullet stáhtabušehta kapihttalii 0540. Sámediggi mearrida rádiid doaimbabušehtaid ja bargguid.

Sámi ealáhusráđdi:

- Sámi ovddidanfoanda
- Lotnolasealáhusa geahččalanprošeakta
- Duodjedoarjja

Sámi kulturráđdi:

- Sámi kulturfoanda
- Sámi kulturguovddášdoarjja
- Sámi kulturorganisašuvnnaid doarjja
- Sámi mánáid bajásšaddaneavttuid doarjja
- Sámi girjelágádusaid doarjja

Sámi giellaráđdi:

- Sámi dulkonbálvalusat ja guovttegielalašvuohta (doarjja gielddaide ja fylkagielddaide)
- Sámi nuoraid oahppostipeanda

Sámi kulturmuitoráđdi:

- Sámi kulturmuittuid hálldašeapmi

Sámi giellaráđdi lea 1996' čavčča rájes váldán badjelassas sámi nuoraid oahppostipeanda hálldašanbarggu.

Earret Sámi kulturmuitoráđi, de lea Sámediggeráđdi vuollásaš rádiid hálldahusmearrádusaid váidalusásahus. Kulturmuitoráđi mearrádusaid váidalusásahus lea Riikaantikvára.

Lassin doaimmaide mat ovdelis leat namahuvvon juogada Sámediggeráđdi ruđaid sámi organisašuvnnaide, ja Sámedikki joavkočálliid doarjaga, ja "Eará doarjaga" (poasta 70.6).

2. Sámedikki politihkalaš doaimma

Dán kapihttalis čalmmustuvvojit guovddáš áššesuorggit, maid Sámediggi ja Sámediggeráđdi leat meannudan 1996s. Mearrádusaid, maida čujuhuvvo lea Sámedikki ollesčoahkkima eanetlohku mearridan. Uhccitlogu árvalusat oidnojit dikki čoahkkingirjiin.

2.1 Mánáid- ja nuoraid politihkka

Sámediggi lea 1996-álggahan sámi mánáid- ja nuoraidplána barggu. Plánabarggu ulbmilin lea čilget eavttuid sámi mánáid ja nuoraid identitehtaovddideapmái, ja sin oktavuoda sámi servodahkii. Plánas galget leat mihttomearit ja doaimmat mat nannejit identitehta ja gullevašvuođa sámi servodahkii. Plána meannuduvvo 1997s.

Sámediggi lea ovddidan gulaskuddancealkámuša NAČ 1995:26 Mánáidáittardeaddji ja mánnávuohta Norggas, ja lea earret eará čujuhan ahte sámi mánáid- ja nuoraidpolitihka organiseren árvvoštallojuvvo sámi mánáid- ja nuoraidplánabarggus.

Muđui lea Sámediggi dán áigodagas ovddidan cealkámušaid, mat gusket oahppoplánaneavvuide L 97 ja Sámi L-97.

Vuolláičállit: SS Rn

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjiis leat oktiibuot 119 siiddu

2.2 Eanavuoigatvuodát ja minerálalaš ressursat

Sámi vuoigatvuodálávdegoddi bargá ain sámi vuoigatvuodaiguin eatnamiidda ja čáziide. Dattetge ii leat sámi vuoigatvuodáidlávdegoddi dán rádjái geavahan doarvái resurssaid gustovaš riektiáddejumiid, obalaš riektinjuolggadusaid, obalaš riektidili čielggadeapmái, ja sámi guovlluid duodalaš geavaheami čilgemii eatnamiidda ja čáziide (sámi árbevierut). Sámediggi lea duhtavaš go lávdegoddi, mii galgá kártet namuhuvvon čuolmmaid lea nammaduvvon (árbevierrovuoigatvuoha-lávdegoddi).

Minerálláhkálávdegoddi lea ovddidan árvalusas minerálláhkii. Ođđa minerálláhkaeavttuhus čuohcá garrasit sámi vuoigatvuodaide eatnamiidda ja čáziide, ja eavttuhus šaddá maiddái vuostálaga daid áššiiguin, maid sámi vuoigatvuodálávdegoddi čielggada. Sámediggi meannuda minerálláhkálávdegoddi árvalusa 1997 álggus. Sámi vuoigatvuodálávdegoddi áigu maiddái ovddidit árvalusas sámi vuoigatvuodaid birra eatnamiidda ja čáziide jagi 1997 álgogeahčen.

Sámediggi lea fas bargagohtán Norlándda ja Tromssa meahccekomišuvnna proseassain. Meahccekomišuvdna joatká ain dadistaga ođđa fealttaid meannudemiin. Dainna bargguin jotkojuvvo vaikko Sámedikki mielas proseassa lea vuostálaga ILO-konvenšuvnnain 169, ja ahte meahccekomišuvdna seaguha riektidillái ovdal go sámi vuoigatvuodálávdegoddi mandáhta lea ollašuhhton, ja ovdal go leat ášahuvvon ulbmálaš ortnegat riektigáibádusaid mearrideapmái mat gusket sámi beroštumiide. Muđui lea čájehuvvon ahte sámi riektioasálaččain leat váttisvuodát ovddidit iežaset beroštumiid proseassas, omd. Leigasfealttas. Dát čuohcá sámiid riektisihkkarvuhtii dán guovlluin.

2.3 Ealáhuspolitihkka

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána

Sámedikkis lea váldoulbmilin váikkuhit dasa ahte báikegottit leat nana ja ealli, bissovaš ássamiin ja buotbealálaš ealáhusaiguin ja servodateallimiin. Sámediggi lea dán oktavuodas oaidnán dárbbu ráhkadit sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána 1997 - 2001 áigodahkii (gč. ášši 21/96). Dán doaibmaplána bokte ovddida Sámediggi dárbbášlaš doaimmaid sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimii ja ovddideapmái sámi riddo- ja vuotnaguovlluin.

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána eanadiedálaš doaibmaguovlu lea prisihpas Divttasvuona rájes Norlánddas gitta riddo- ja vuotnagiellaide davás gitta Vuorjámi Finnmárkkus. Mielde, plána čadaheami vuodđun leat ollu báikkálaš, regiovnnaš ja guovddáš dási instánsat.

Sámi eanadoallu

Eanadoallu lea guovddáš sámi vuodđoealáhus, ja lea deatálaš oassi árbevirolaš lotnolasdoalus. Sámi eanadoallu lea materiálalaš vuodđun ássami sámi guovlluin.

Sámediggi lea čadahan sierra čielggadusbarggu sámi eanadoalu ja dan mearkkašumi birra sámi servodatovddideapmái. Diggi lea meannudan sámi eanadoallogažaldagaid áššis 10/96 - "Sámi eanadoalloplána".

Guolástusáššit

Sámediggi lea ođđa instuksa ráhkadeami oktavuodas Regulerenráddái árvoštallan, ahte dat lea deatálaš orgána man bokte ovddidit dikki oainnu guolástusáššiin departementii. Dát ráddi lea maiddái deatálaš sadji ságastallamii ja goabbasiige diehtujuohkimii. Diggi nammada ovttá

dán rádi lahtuin. Sámediggi eaktuda diedusge ahte oktavuoha departemeantta politihkalaš jodiheaddjiide muđuige doalahuvvo ja ovddiduvvo.

Sámediggi lea buktán gulaskuddancealkámuša eavttuhussii, maid Guolástusdepartemeanta lea ovddidan olggut guolástusossodagaid odđa organiserema hárrái. Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte hálddašeami báikkálaš dási ferte nannet. Diggi lea čujuhan ahte olggut hálddašapparáhta boahttevaš organiserema ferte geahččat Sámedikki guolástuspolitihka ja daid hálddašančovdosiid olis maid diggi ovddida.

Boazodoalloáššit

Láhkadiggi mearridii odđa boazodoallolága 1996 guovvamánus. Guhkes ságastallamiid maŋjá lea dalle oassi mihttomeriid čuovvleapmái, mat leat stuorradiggediedáhusas nr. 28 (1991-92) sajis. Sámediggi áigu sierra plána bokte ealáhussii, váikkuhit dasa ahte boazodoallu fas šaddá positiivvalaš duvddusin sámi servodagas. Mánnggaid jagiid negatiivvalaš fokuserema maŋjá, lea dál deatálaš addit ealáhussii eavttuid ovdáneapmái, sihke kultuvrralaččat ja ávnnaslaččat. Maŋimuš jagiid lea boazolohku garrasit uhciduvvon, muhtun muddui Sis-Finmárkku nuppástuhtinprográmma geažil, muhto erenoamážit lunddolaš nálleheiveheami geažil heajos guohtumiid geažil, man leat čuvvon massimat ja heaitimat ealáhusa heajos ekonomijja geažil.

Sámediggi lea nammadan lahtuid boazodoallostivrii ja guovllustivrraide boahhte 4-jagi áigodahkii. Dat sadji, mii Sámediggái dál šaddá beaivválaš boazodoallohálddašeames buktá diggái stuorát ovddasvástádusa boazodollui. Dán jagi odđa boazodoallošiehtadallamiid rájes lea Sámediggi mielde áicin stáhta šiehtadussáttagottis.

Boraspirehálddašeapmi ja buhtadusgažaldagat

Mearrádusas boraspirehálddašeami ja buhtadusgažaldagat (áššis 39/96) lea diggi dadjan ahte ferte dohkkehit ja vuhtiiváldit dan ahte ferte sihkkarastit mánnggalágan elliid lunddolaš oassin ekologálaš eatnatgeardáivuodas. Danin leage dikkis áddejupmi ahte sámi guovllunge ferte heivehit nu ahte dohkkehuvvo dihto sadji lunddolaš boraspirenállái.

Dattetge čujuha Sámediggi garrasit ahte lea dárbu hálddašeapmái, mainna sihkkarastit ja gáhttet vuodu šibit- ja boazodollui. Danin fertege boraspirenáli sámi guovlluin doalahit dan dásis ahte dat ii leat áittan sámi ealáhusberoštumiide, ja dan mielde áittan sámi báikegottiide ollislaččat.

Stuorra boraspiriid hálddašeami oktavuodas lea lunddolaš geahčadit olles sámi guovllu oktilaččat, sihke norgga-, ruota- ja suomabealde. Gávdnan dihte dása oktasaš strategiija, áigu Sámediggi guorahallat ášši Ruota ja Suoma sámedikkiiguin.

Lotnolasealáhusat

Sámediggi lea áigodagas 1991 rájes 1995 rádjái čadahan geahččalanortnega, man bokte lea addojuvvon ekonomálaš doarjja lotnolasealáhusbargiide sámi ássanguovlluin. Diggi lea joatkán prošeavtta bissovaš doarjjaortnegiin, go lea čájehan ahte dat bures heive árbevirolaš ealáhusaide ja kultuvrii sámi guovlluin. Diggi mearridii áššis 38/96 njuolggadusaid bissovaš ortnegii.

Davvi-Norggain gulahalli stivrenjoavku

Sámediggi, Sámedikki presideantta bokte oassálastá Davvi-Norggain gulahalli stivrenjovkui. Mearrádusaid, čielggadusaid, lávdegotti barggu ja čoahkkimiid bokte sierralágan fágadepartemeantaiguin, lea Sámediggi ovddidan ealáhuspolitihkalaš oainnu juste stivrenjoavkku barggu guovddáš surggiide. Vuoddogeadgin stivrenjoavkku barggus lea dárbu ovddidit ja gozihit dan ealáhusdoaimma, mii lea materiálalaš vuodđun sámi kultuvrii ja

Vuolláičállit: SS..... RN.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

identitehtii. Sámedikki oainnu mielde ferte dát perspektiiva vuhttot strategijabáhpiriin, ja mihttomearit fakkastuvvojat daid konkrehta doaimmaide maid joavku ovddida.

2.4 Gaskariikkalaš bargu

ONa eamiálbmot vuoigatvuodaid julggáštus-eavttuhus

1996 čavčča dollojuvvui ONa bargojoavkku, man bargun lea ráhkadit eamiálbmot vuoigatvuodaid julggáštus-eavttuhusa, nubbi čoahkkin Genevas.

Sámedikki ávžžuhusain beroškeahhtá välljii Norgga sáttagoddi dán jagige doallat viehka vuollegis profiila šiehtadallamiin. Ovdal dán Geneva čoahkkima doalai Sámedikki presideanta čoahkkima stáhtarádiin, Godal, man oktavuodas dahkkui šiehtadus julggáštus vuoddogazaldagaid hárrái. Beroškeahhtá dás ja Godala lohpadusain ahte Norga jodiha proseassa, de välljii Norga leat buvttkeahhtá mearkkašumiid dáid gazaldagaide. Otne leat sihke Kanada, Danmárku ja Suopma ollu ovdelis go Norga, julggáštus konstruktiiivvalaš barggu ektui.

ON-logijahki máilmmi eamiálbmogiidda

1995-2004 jagit leat julggáštuvvon ONa logijahkin máilmmi eamiálbmogiid hárrái. Dán oktavuodas lea departemeanttaid gaskasaš joavku Norgga Ráddehusas ráhkadan prográmma árvalusa logijagi várás. Sámediggi ovddidii oainnus prográmmii 1994s. Nugo ollu earáge áššiin, de ii leat ráddehus buktán makkárge konkrehta vástádusa daid hástalusaide maid Sámediggi ovddidii dán áššis.

Sámediggi lea jahkásaččat bivdán ruđaid dán logijagi doaimmaide. Go juolludusat stáhtabušehtas ja várrejuvvon fievrreidamit eai leat bohtán, de lea Sámediggi čujuhan buot ohcamiid eamiálbmotlogi oktavuodas sierralágan departemeanttaide. Dát lea dahkkon dan vuodul go gielaministar lea ávžžuhan eará departemeanttaid várret ruđaid dán ulbmilii, gč. 1996 juolludusreivve Sámediggái. Departemeanttat eai leat čuovvolan ávžžuhusa. 1997s, mii lea dat njealját jahki logijagis, eai leat vel biddjon sierra ruđat stáhtabušehtas doaimmaide maid sámit ieža vuolggahit.

Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaskka lea áiddo beliid álggahuvvon bargu, ahte ovttahttit mihttomeriid ja doaimmaid eamiálbmot logijagi váste. Dát bargu vurdojuvvo ollašuhhtot 1997 1. njealjehasas, ja Sámediggi vuordá oazžut ruđaid stáhtabušehtas eamiálbmot logijagi doaimmaide.

2.5 Sámiid ovttasbargu riikarájaid rastá

Sámi parlamentáralaš ráđdi

1996s dollojuvvui goalmát sámi álbmotválljen orgánaid stivrraid gaskasaš čoahkkin. Dán čoahkkimis mearriduvvui earret eará ahte Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaskka dahkkojuvvo parlamentáralaš ovttasbargošiehtadus Sámi parlamentáralaš ráđi ásaheami bokte. Sámedikkiid gaskka ráhkaduvvo konkrehta ovttasbargošiehtadus, maid dikkiid jodiheaddjit vuolláičállat. Sámi parlamentáralaš ráđđái ásaheami maddái čállingoddi. Sámedikkid barget dál dan ala ahte gávdnat čovdosa ráđi ruhtadeapmái.

Sámekonvenšuvdna

Sámediggi lea duhtavaš go davviriikkat čájehit beroštumi ja dáhttot ahte bargu davviriikkaid sámekonvenšuvnnain jotkojuvvo. Sámediggái lea leamaš deatálaš ahte Sámedikkid dan

golmma riikkas leat guovddáš sajis dán barggus. Bargu viidáseabbot galgá vuodduduvvot dan bargui maid Sámiráddi juo lea dahkan.

EOa interreg II-programma

Mihttomeari vuodul, ahte nannet ja ovddidit sámi giela ja kultuvrra ja ollislaš sámi perspektiivva lea Sámediggi árvvoštallan ahte EOa interreg-áŋgiruššamiid bokte lea buorre vejolašvuohta ollašuhttit dárbbášlaš sámi rájirastildeaddji doaimmaid ja prošeavttaid.

Sámi oassi prorámmas lea juhkkovuvvon ealáhus- ja kulturoassin. Ealáhusoasi rámmán lea 3,6 milj. ECU, ja kulturoasi rámmán fas 1,2 milj. ECU. Oktibuot lea várrejuvvon 4,7 milj. ECU sámeprogrammii. Ruota Sámedikki jodiheaddji Ingvar Åhren lea välljejuvvon sámiiid ovddasteaddjin Bearráigeahččankomiteas. Lea maiddái ásaheavvon sámi interregional mearridankomitea, mas leat guhtha olbmo, guokte gudege sámedikkis.

Norgga ja Ruota Sámedikkis leat maiddái bivdán sierra sámi mearrádusjoavkku ásaheami lulli-sámi interreg-programma várás "Nordens grønne belte" bokte (Davvi- ja lulli-Trøndeláhka ja Jämtlánda leana). Dán oasi organiseren ii leat danin vuos čielggas. Vuordit ahte Sámedikki eavttuhus čuovvoluvvo.

Barentsovttasbargu

Sámediggi guorahalai viidát Barentsovttasbarggu áššis 12/96. Sámediggi lea dovddahan balus eamiálbmot vuoigatvuodaid hárrái dáláš proseassas, go lea rahppojuvvon vejolašvuohta olgoriikkalaš investeremiidda luondduressurssaid geavaheami oktavuodas regiovnnas. Sámediggi lea Barentsovttasbarggu bokte bargan eamiálbmogiid ja eamiálbmotservodagaid vuoigatvuodaid sihkkarastimiin sin iežaset árbevirolaš guovlluide ja resurssaide regiovnnas. Sámediggi deattuha ahte guovddáš mihttomearrin lea čilget ja sihkkarastit eamiálbmogiid vuoigatvuodaid eatnamiidda ja čáziide guovllus, maiddái daidda gullevaš resurssaide. Sámediggi lea fas čujuhan ollu doaimmaide maiguin nannet eamiálbmotprofila dán barggus.

2.6 Sámi dutkan ja oahpahus

Sámi dutkama čielggadus

Sd. diedáhusas nr. 52 (1992-93), Norgga sámeapolitihkka, ja Sd. diedáhusas nr. 36 (1992-93), Dutkan searvevuhtii, bivdá ráddehus Sámedikki ja Norgga dutkanrádi (NFR) árvvoštallat maid galgá bargat go galgá háhkat dárbbášlaš gelbbolašvuoda sámi dutkamis. Dasto ávžžuhuvvo, ahte dát institušuvnnat čujuhit makkár surggiid sámi dutkamis berre prioriteret.

Sámediggi lea ovttasrádiid Norgga dutkanrádiin ráhkadan čielggadusa sámi dutkama birra. Dán čielggadusa meannuda Sámediggi 1997s. Dalle ovddiduvvojit prinsihpat ja konkrehta plánat boahpteáiggi áŋgiruššamiidda sámi dutkama oktavuodas.

Arktálaš álbmoga árbeávdnasiid molsašumi kárten

Sámediggi lea Sosiála- ja dearvasvuodadepartementii vástidan plánaide dutkanprošeavtta hárrái man fáddán lea kártet árbeávdnasiid molsašumi arktálaš álbmogiin sámiiin, komiin ja nenetsain. Sámediggi ii sáhtán árvalit addit lobi prošeavtta čadaheapmái go prošeavtta ulbmilin ii lean čoavdit dihto medisiinnalaš gažaldaga. Ii gávdno dohkálaš dáhkádus dasa ahte iigo materála sáhtášii geavahuvvot vuorddekeahces ulbmiliidda maŋŋá. Sámedikki oaidnu dávista Sámirádi mearrádussii.

Sámi Instituhta ođdasit organiseren

Sámediggeráddi lea meannudan ášši Sámi Instituhta (SI) ođdasit organiserema. Sámediggi lea dovddahan positiiivvalaš miellaguottu dasa ahte instituhta boahpteáiggi doaibma guorahallo.

Vuolláičállit: SS, RN

Lea deatálaš ahte SIA hábmejuvvo gozihit ođđa dutkanpolitihkalaš hástalusaid sámi servodagas. Ulbmil Sámi Instituhtain ferte leat nannet instituhta doaimma ollislaččat. Danin leage vealttakeahtes ahte instituhta ekonomálaš rámmat eai unniduvvo. Dasto lea diggi garrasit deattuhan dan ahte Sámedikki plánat oktasaš čállingotti ásaheami hárrái sámi álbmotválljen orgánaide ja daid ruhtadeapmi, ii galgga dagahit dan ahte juolludusat maid Davviriikkaid Ministerráđdi juolluda Sámi Instituhtii geahpeduvvojit.

Sámi oahpaheaddjioahppu

Sámediggi lea cealkámušastis NAČii 1996:22 Oahpaheaddjioahppu gáibádusaid ja ideála gaskka, čujuhan sámi oahpaheaddjioahpu čielggadusa váiluma. Čielggadusas váilu earret eará historjálaš čilgehus ja analysa otnáš sámi oahpaheaddjioahpu birra vuodđun sámi servodaga boahhteáiggi dárbbuide. Diggi lea bivdán Girko-, oahpahus- ja dutkandepartemeantta álggahit sierra čielggadusbarggu sámi oahpaheaddjioahpu birra.

Ođđa oahpahusláhka/oahppoplánat

Departemeantta, Sámi oahpahusráđi ja Sámedikki gaskasaš ovttasbargu deatálaš áššebáhpiriid ráhkadettiin, mat gusket sámi skuvlamánáid oahpahussii lea doaibman bures, ja sáhtá leat ovdamearkan dasa movt departemeantta ja Sámedikki ovttasbargu sáhtá doaibmat. Ođđa oahpahuslága prinsihpat vurdojuvvojit boahtit 1997 jagi álggus, ja Stuorradiggi meannuda lága gidđasešuvnnas. Ođđa oahppoplánat sámi skuvlamánáid oahpahussii leat hábmejuvvomin.

Sámi oahpahusráđdi

Sámediggi lea duhtavaš dasa go sámi oahpahussuorggi organiserema bargu lea álggahuvvon, ja illuda go Sámi oahpahusráđdi šaddá oassin sámediggevuogádagas.

2.7 1997 Sámediggeválga

Sámediggi lea árrat álggahan 1997 sámediggeválgga plánema. Ráhkaneapmi lea dahkkojuvvon mánngga dásis, ja nu ahte diehtujuohkin ja lámčin leat leamaš guovddázis. Ráđdehus lea 1996 čavčča ovddidan proposišuvnna Sámelága rievdadusaid hárrái, mas earret eará leat kriteriijat sámi jienastuslohkui čáliheapmái rievdaduvvon. Objektii vvalaš kriteriijat leat viiddiduvvon nu ahte dál lohko máttarvánhen buolva maid mielde gáibádussii sáme giela hárrái. Daid olbmuid, geat juo leat jienastuslogus, mánát sáhttet maiddái čálihit iežaset jienastuslohkui. Gieladepartemeanta áigu 1997 ođđajagimánus rievdadit válganjuolggadusaid, nu ahte dat dávistit dábálaš njuolggadusaide earret eará poastajenasteami oktavuodas. Sámedikki mielas lea deatálaš ahte lágat ja njuolggadusat muđui čilgejuvvojit jodáneamosit, nu ahte válgga sáhtá plánet vudolaččat hui árrat.

2.8 Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi-álbmoga várás

Dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat Norggas leat váldoáššis leamaš heivehuvvon majoritehta álbmogii ja sin dárbbuide. Sáme giella ja kulturádejuvvo ii leat dohkálaččat vuhtiiváldojuvvon, dearvvasvuodafálaldagaid plánedettiin og ovddidettiin. Danin leatge viehka stuorra hástalusat boahhteáiggis ollislaš dearvvasvuoda- ja sosiálafálaldagaid ovddideami oktavuodas sámi álbmogii. Ain leat ollu dearvvasvuoda- ja sosiálafálaldagat mat eai leat lámččojuvvon dohkálaččat sámi álbmoga várás.

Sámediggi lea meannudan sámi álbmoga dearvvasvuoda- ja sosiálaplána Norggas, NAČ 1995:6. Sámediggi lea nammadan refereansajoavkku man ovddasvástádussan lea plána čuovvoleapmi áigejuvvo dilis stuorradiggediedáhusain sierralágan dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaid hárrái. Dasto ásaheavvo, plána viidáseabbot čuovvoleapmái prošeaktastivra

Vuolláičállit: SS / RN

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

man ovddasvástádussan lea čadahit konkrehta doaimmaid plána ektui. Sámediggi lea bidjan merkii ja lea duhtavaš go Stuorradiggi lea bivdán ovddiduvvot sierra stuorradiggediedáhusa dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaid hárrái sámi álbmoga várás.

2.9 Sámi giellabargu

Sámi giellalávdegoddi/SGL

Sámediggi lea áššis 42/96 SGLa boahpteáiggi organiserema hárrái, mearridan dahkat šiehtadusa sámi giellabarggu hárrái Ruota, Suoma ja Norgga Sámedikkiid gaska, Sámi giellalávdegoddi ásaheami bokte. 1997 rájes lea Sámi giellalávdegoddi Sámedikkiid oktasaš orgána. Sámi giellalávdegoddi lea alimus oktasaš mearridanorgána sámiide sámi giellabarggus.

Sámi giellalávdegoddi lea hálddahušlaš gullan Sámiráddái dan rájes go áshuvvui 1971s, ja lea bargan hirbmat deatálaš giellaovddidan- ja giellanormerenbarggu. Lávdegoddi lea dohkkehan guokte dan golmma sámegeiela riektáčállinvuogis Norggas, ja goalmáda (lullisámegeiella) lea lávdegoddi guorahallan ja rávven oktasaš riektáčállinnorpman. Lávdegoddi lea bargan tearbminologijain, sátnelisttuid almmustuhttimiin ja grammatihkain, giellalágaiguin ja oassálastán davviriikkalaš giellabargui. Lea deatálaš ahte oktasaš sámi vuoddu nannejuvvo giellabarggus ja várrejuvvojit ruđat lávdegoddái vai sáhtá čadahit bargguidis. Davviriikkaid Ministerráddi lea mañimuš jagiid ruhtadan giellalávdegoddi čállingotti.

2.10 Meavkki ja blátind báhčinsiljuiddideapmi ja ovttahttin

Sámediggi lea addán cealkámuša Suodjalusdepartemeantta proposišuvdna árvalussii mii guoská Meavkki ja Blátind báhčinsiljuiddideapmi- ja ovttahttinplánaide. Sámedikki oainnu mielde ii leat proposišuvdna-árvalus dievaslaš sámi beroštumiid ektui. Muhtun deatálaš čuolmmat leat čujuhuvvon, muhto váikkuhusat oktiibuot, erenoamážit boazodollui, leat dušše gáržžet geahčaduvvon. Ii leat dohkálaš doarjut iige bealuštit Meavkki- ja Blátind báhčinsiljuiddideapmi- ja ovttahttinplánaid dan materiála vuodul mii lea áššis.

Cealkámušas deattuhuvvo maiddái dat ahte ášši ii leat ollislaš árvvoštallojuvvon sámi servodaga, sámi kultuvrra ja Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid ektui. Dán lágan ášši go dát lea, lea veadjemeahtun meannudit nu láivvet dan ovddasvástádusa ektui mii Norggas lea sámi kultuvrra guovdu. Lihkahallan, mas dás lea sáhka, lea nu viiddis ahte ráđji rastilduvvo.

2.11 Sámedikki diehtujuohkinstrategiija

Sámi diehtujuohkinbálvalus

Sámedikki diehtujuohkinstrategiija mearriduvvui 1995 miessemánus, ja lea vuodđun dikki diehtujuohkindoaimma oktalaš plánemii. Strategiijas vuoruhuvvo bajimužžii dilálašvuodaid láchčn almmolaš sámi diehtujuohkinbálvalusa ásaheapmái. Sámediggi lea 1996s álggahan Sámedikki ja Sámi Sierrabibliotehka (SSB) gaskasaš boahpteáiggi organiserema definerenbarggu. Dasa nammaduvvon bargujoavku galgá ovdal 1997a vuosttaš jahkenjealjehasa ovddidit organiseren-eavttuhusa meroštallojuvvon bibliotehka- ja diehtujuohkinbargguid ja -doaimmaid vuodul. Sámi diehtujuohkinbálvalusa ásaheapmi lea oassi dán barggus.

Válgadiehtojuohtin

Diehtojuohtinstrategiija čuovvoleapmái lea Sámediggi 1996s mearridan čadahit diehtojuohtinkampanjja 1997 sámediggeválgga olis. Kampanjja mihttomearrin lea lasihit sámi jienastuslohkui čáliheami. Mihttomearrin lea maiddái oččodit eanet nisssonolbmuid Sámediggái. Kampanjja 1997s čadahuvvo guovvamánu rájes gitta dassázi go sámi jienastuslohku giddejuvvo čáliheapmái ovdal 1997 válgga. Kampanjja plánemii ja dan čažaheapmái lea bálkáhuvvon kampanjajodíheaddji 1996 juovlamánu rájes.

2.12 Kulturáššit

Kulturviesut

Sámediggi lea áššis 23/96 meannudan Sámi kulturviesuid ollislaš plána, maid Sámi kulturráđdi lea ráhkadan. Sámediggi válljii gávccii sámi kulturinstitušuvnna/guovddáža našuvnnalažžan. Sámediggái lea deatálaš ahte min bargu sámi kulturviesuid ollislaš plánain buktá bohtosiid, nu ahte dáláš sámi kulturinstitušuvnna/-guovddážat rustejuvvojit, ovddimuččat našuvnnalaš dási institušuvnna/-guovddážat, ja ahte áiggi mielde ásahuvvojit odđa kulturinstitušuvnna/-guovddážat. Sámediggi bivdá Kulturdepartemeantta ásahit sierra kulturviessofoandda, mii galgá geavahuvvot kulturviessoplána ollašuhttimii Sámedikki prioriterema ektui.

Našuvnnalaš institušuvnnaide ferte sihkkarastit 100% ruhtadeami stáhta beales. Sámediggi lea prioriteren dáláš sámi kulturguovddážiid jodihanruhtadeami sihkkarastima ovdal go odđa kulturviesuid ásaheamit álggahuvvojit.

Doarjja sámi kulturorganisašuvnnaide - njuolggadusat

Sámediggi lea áššis 8/96 mearridan sámi kulturorganisašuvnnaide doarjjanjuolggadusaid. Doarjaga sáhtta addit sámi kulturorganisašuvnnaide mat ovddidit sierralága dáiddahámiid. Doarjjaortnegii gullet maiddái organisašuvnna mat ovddidit sámi valáštallama.

Sámediggi áigu muđui joatkit bargguin, ahte oazžut sierra juolludusa sámi valáštallamii ja áigu fas odđasit ovddidit konkrehta gáibádusa dasa, go vurdojuvvon valáštallanorganisašuvnnaid organisašuvdnaplána lea gárvvis.

Sámi museat

Sámediggi lea buktán cealkámuša NAČii 1996:7 Musea - eatnatgeardáivuoha, muittut, deaivvadanbáiki. Sámediggi lea cealkámušastis čujuhan ahte lea dárbu lagabuidda geahčadit sámi museadoaimma ollu sajiin, ovdamearkka dihte museaid boahpteáiggi doaimmaid ja doaibmajuohtkaseami ja ruhtadeami málle. Dárbu vuodustuvvo museačielggadusa váilevaš kultur- ja vuoigatvuodapolitihkalaš vuolggasajiin, ja ahte eavttuhuvvon málle ii vuhttiiváldde stáhta geatnegasvuodaid sámiid guovdu. Sámediggi lea bivdán sierra plána sámi museaid várás.

Sámi dáiddačoahkkádus

Sámediggi lea Sámi kulturviesuid ollislaš plána, Sámi Dáiddačehpiid searvvi Sámi dáiddamusea čielggadusa ja NAČ 1996:7 meannudettiin, dorjon sámi dáidaga našuvnnalaš čoahkkádusa ásaheami Sámiid Vuorká-Dávviriid. Sámediggi lea bivdán Sámiid Vuorká-Dávviriid stivrra plánat ja jodíhit dáiddamusea ásaheami barggu Sámi Vuorká-Dávviriin.

Mediaáššit

Sámediggi lea 1996s buktán cealkámuša sámi preassadoarjjaortnega evaluerenraportii ja NAČii 1996:12 Mediaáittardeaddji.

Vuolláičállit: SS, RN

Sámedikki mihttomearri preassadoarjjaortnegiin lea láchit beaivválaš sámegiela mediafálaldaga, dát mearkkaša sámegiela beaiveáviissaid ásaheami. Danin leage Sámediggi prioriteren bajmužžii beaivválaš ja mánggalágan sámegiela áviisafálaldagaid ja - almmustumiid, ja ahte sámegiela áviisafálaldat guoská maiddái lulli- ja julevsámegiela fálaldagaide.

Sámediggi doarju eavttuhusa ahte lasihit juolludusaid sámi pressii 1997s. Diggi eaktuda ahte juolludusaid lasiheapmi prioriterejuvvo dušše sámegiela áviissaide. Sámediggi doarju maiddái bissovaš doarjjaortnegiid ásaheami áigodatlaš sámi mánáid- ja nuoraid publikašuvnnaide.

2.13 Sámi nissonprošeakta

Sámi nissonprošeakta álggahuvvui ođđajagimánu 1. b. 1996. Sámedikki mihttomearri Sámi nissonprošeavttain lea ahte sámi nissonolbmuid erenoamáš dárbbut servodatovddideames gozihuvvojit ja vuhtiiváldojuvvojit. Prošeaktajodiheaddji bargun lea oaivadi, vuolggahit ja ovttahttit. Váldobargun vuosttaš jagi lea leamaš vuodđuhit prošeavtta Sámedikki beaivválaš doibmii. Ángiruššansuorggit leat njeallje; 1. Sámedikki intergrerenpolitihkka. 2. Buorit eavttut nissonolbmuid sámi báikegottiin. 3. Nissonolbmot Sámediggái. 4. Gaskariikkalaš ovddasvástáduš.

Ovttadássásašvuoda seminára

Čakčamánu 25. b. 1996 dollojuvvo ovttadássásašvuoda seminára lea oassi Sámi nissonprošeavttas. Semináras lea ráhdaduvvon raporta, mas leat sáhkadoalliid sártnit oaneduvvon hámis. Guovddáš bealli semináras lea oazžut ságastallama Sámedikki ja birrasa gaska sohkaelliid váttisvuodaid ja ovttadássásašvuoda áššiid birra.

2.14 Rámmabušeahhta

Sámediggi lea meannudan "čielggadusa mii guoská váikkuhusaide jos Sámediggái addojuvvo stuorát friijavuohka bušeahhta oktavuodas", man oktavuodas Sámedikki sirdin vejolaš rámmabušeahhta geavaheapmái lea čielggaduvvon. Raporta konkludere dainna ahte buoremus vuohki movt ásaht dan ahte Sámediggi sáhtta friijaseabbot prioritet ja hálldašit dan bušeahhta maid Stuorradiggi lea mearridan, lea dat ahte olles juolludus Sámediggái, maiddái bálká- ja jodihanbušeahhta addojuvvo Sámedikki geavahussii poasttas 50. Dát addá Sámediggái friijaseabbo dili mearridit movt juolludus galgá juogaduvvot bálká- ja jodihanruđaid gaska ja eará doarjja- ja sirdinortnegiid gaska sámi álbmoga várás.

Sámediggi ballá dain vejolaš negatiivvalaš váikkuhusain maid rámmabušehttii sirdin sáhtta dagahit, danin go guovddáš eiseválddit sáhttet čujuhit buot bušeahhtagáibádusaid sámiin Sámediggái - almmá ahte vuhtiiváldet daid dárbbuid mat leat gáibádusaid duogábealde. Jos dát šaddá boadusin, de lea odastus lávki maŋosguvlui. Otná rájes manná ain guhkes áigi ovdal go leat ásahtuvvon ortnegat ja institušuvnnat, ja gávdnojit doarvái fágaolbmot nu ahte šaddá ollislaš oadjebasvuohka dan hárrái ahte sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sáhtta suodjalit ja ovddidit.

Ii sáhte deattuhit doarvái garrasit dan ahte vaikko Sámediggi hálldašage ruđaid sámi kultuvrra suodjaleapmái ja ovddideapmái, de ii mearkkaš dat dan ahte eará orgánat guovddáš, regionála ja báikkálaš dásis luvvejuvvojit ovddasvástádus sámi kultuvrii ja servodateallimii.

Eaktun rámmabušehttii sirdimii ferte danin leat čuovvovaš:

Fertejit ásahtuvvot rutiinnat nu ahte Sámediggi sáhtta šiehtadallat guovddáš politihkalaš eiseválddiiguin ovddasvástádusa ja válddi juohkáseami birra

Vuolláičállit: *SS* *RN*

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Sámedikki ja Ráđđehusa gaska daid resurssaid ektui mat biddjojuvvojit geavahussii.

Eará eavttut rámmabušeahhtaortnega atnui váldimii Sámediggái leat:

1. Sámedikki bušeahhta oázžu viidodaga mii dahká vejolažžan gokčat daid dárbbuid mat gávdnojit sámi servodagas.
2. Ásahuvvo vuoigatvuohta Sámediggái sáhttit šiehtadallat guovddáš politihkalaš eiseválddiiguin ovddasvástádusa ja válddi juohkáseami hárrái Sámedikki ja Ráđđehusa gaska, daid resurssaid ektui mat biddjojuvvojit geavahussii.

2.15 Ođđa sámediggevisti Kárášjohkii - plána

Ođđa sámediggevisti plánaid oktavuodas dollojuvvui arkiteaktagilvu. Fágajurya, mas ledje mielde Sámedikki, Statsbygg:a ja Norgga Arkiteavttaid Riikasearvvi ovddasteaddjit, árvoštalai 48 eavttuhusa. Gilvuu vuittiiga arkiteavtta guovttos Stein Halvorsen ja Christian Sundby Oslos, ja árvalusa namma lei 69,3° Davvin. Vuoitoárvalus ollašuhtho sámediggevistin. Sámediggi vuordá ahte huksenbarggut álggahuvvojit jođáneamosit.

2.16 Direktevrra virgáibidjan

Sámediggi lea virgáibidjan Per Edvard Klemetsena direktvrran jahkemearrevirgái áigodahkii 1996 - 2001.

2.17 Plána ja huksenlága váikkuhusčielggadusat

Sámediggi lea buktán gulaskuddancealkámuša plána ja huksenlága váikkuhusčielggadusa mearrádus-árvalussii. Sámediggái lea deatálaš sihkkarastit ahte erenoamážit sámi beroštumit vuhtiiváldjojuvvojit plánejuvvon doaimmaid oktavuodas. Dikki mielas lea dárbu ahte sámi beroštumit leat mielde kriteriijain go lea sáhka váikkuhusčielggadusa ráhkadeames plána- ja huksenlága mearrádusaid ektui, ja eavttuha dán vuodul ođđa mearrádusa láhka-ásahusaide - § 5 nr. 6 - gokko sámi beroštumit erenoamážit deattuhuvvojit kriteriijan mildosa II-doaimmaid váikkuhusčielggadusa gáibádusa oktavuodas.

2.18 Eará doaibma

Guossit ja seminárat

Bassi Dalai Lama fáruinis galledii Ruota, Suoma ja Norgga miessemánu 25. - 27. b. 1996. Guossástallama lágidedje Ruota, Suoma ja Norgga beale Sámedikkid.

Sámediggi lea 1996s lágidan guokte seminára Sámedikki dievasčoahkkimiid oktavuodas: Ovtadássásašvuoda seminára čakčamánu 25. b. 1996 ja seminára ođđa mineralláhka-eavttuhusa birra, skábmamánu 27. b. 1996.

Nammadeamit

Sámediggi lea 1996s nammadan olbmuid čuovvovaš lávdegottiide/joavkkuide:

- Mohtorjohtaluslávdegoddái
- ONa eamitálmot logijagi bargojovkui
- Sámi mánáid- ja nuoraidlávdegoddái
- Sámi Vuorká-Dávviid stivrii
- Beaivváš Sámi Teáhtera stivrii

Vuolláičállit: SS RII

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

- Divttasvuona-Healmmu ráddeaddi gulahallanlávdegoddái
- Autoriserejuvvon sámi dulkkaid dohkkehanlávdegoddái
- Interreg-Davvikalohtta mearridanjovkui
- Odasmuvakehtes fuoddo- ja guolleresurssaid báikkálaš hálddašeami koordinerenlávdegoddái
- Davviriikkaid Sámi Instituhta stivrii
- Norgga dutkanrádi guovllustivrii
- Boazodoallostivrii
- Guovllustivrii
- Eamiálbmotprográmma fágaráddái (eavttuhus)
- Regulerenráddái
- Refereansajovkui - sámi álbmoga dearvvasvuoda- ja sosiálaplána
- Kreatsasámevágastivrraide - sámediggeválga 1997
- Davviriikkaid diehtjuohkinkántuvra Davvi-Norggas

3. Sámedikki hálddašandoaimmat

3.1 Doarjaga juogadeapmi

Sámedikki doibmii gullet ollu hálddašandoaimmat. Sámedikkis lea ovddasvástádus hálddašit buot daid ortnegiid, mat leat biddjon Sámedikki bušehttakapihttalii, kap. 503 stáhtabušehtas. Vai dán hálddašanovddasvástádusa lea sáhtán gozihit dohkálaččat, de lea Sámediggi ferten ráhkadit ollu njuolggadusaid ruđaid juogadeapmái Sámedikki bušehtas.

Sámedikki hálddašandoaibman 1996s lea leamaš juohkit doarjaga sámi organisašuvnnaide (kr. 2.600.000,-), Sámedikki joavkočállide ruđaid juogadeapmi (kr.850.000,-) ja "eará doaimmaide" (poasta 70.6, kr. 147.000,-).

3.2 Sámedikki doaibmarehketdoallu 1996

Poasta	Namahus	Juolludus	Rehketdoallu *
01	Bálkkát ja buhtadusat	16,131,040	
11	Dávvirat ja bálvalusat	10,866,354	
Submi		26,997,394	

* Loahpalaš rehketdoallologut bohtet maŋŋá Finansdepartemeanttas.

4. Mearkkašumit Sámedikki vuollásaš rádiid doaimmaide

4.1 Obalaččat

Sámedikki hálldahuslaš oassi lea doaimman válđoáššis vuollásaš rádiid bokte, ja lea obalaččat doaimman bures 1996s. Dát boahťa erenoamážit das go rádiid politihkalaš ja hálldahuslaš dásis lea gelbbolašvuolta ja ámmátlašvuolta. Sámedikki beales čujuhuvvo dattetge ahte lea dárbu dan dihte buorádusaide buot sámediggevuogádaga osiin. Lea dárbu bajidit gelbbolašvuoda ja beaktileabbon dahkat doaimmaid.

Sámediggi lea bidjan merkii ahte vuollásaš rádit ráhkadit doaimma- ja strategiiaplánaid maiguin plánejit boahťeáiggi doaimma mihttomearre- ja boadusstivrema vuodul. Dán deatálaš barggus lea hástalussan čatnat plánejuvvon doaimma dáláš plánaid vuostá, mat leat

Vuolláičállit:SS.....RM.....

eará osiin sámediggevuogádagas. Sámediggái lea vealtameahtun ahte vuollasaš rádiid doaimma lea koordinerejuvvon ja ovttastahtton dikki eará doaimmaiguin.

Hálddahuslaš dásis lea Sámediggi bidjan johtui proseassa sámediggeplána ráhkadeapmái boahhte plánaáigodahkii. Dás lea vuollasaš rádiid oassálastin guovddázis. Sámediggeplána bidjá rámmaid ja addá politihkalaš signálaid vuollasaš rádiid doibmii.

Dasa nammaduvvon lávdegoddi lea 1996s guorahallan sámediggevuogádaga dainna ulbmilin ahte buoridit ja beaktileabbon dahkat Sámedikki organisašuvdnan. Lávdegotti bargu meannuduvvo árrat 1997s. Dás sáhttet leat viehka stuorra váikkuhusat Sámedikki vuollasaš rádiide, muhto eai nu áktánasat čuoza bargiide.

4.2 Mearkkašumit Sámi ealáhusrádi doibmii

Sámediggi registrere ollu doaimmaid Sámi ealáhusrádis, ja leat viehka ollu ohcamat Sámi ovddidanfondii. Sámediggi lea duhtavaš dan doarjjaprofiilii mii Sámi ealáhusrádis lea ja dat orru dávisteamen Sámedikki ealáhuspolitihkkii.

Foanddas berre leat vejolašvuohta leat iešheanalis ja álggaheaddji sajis ealáhuspolitihkalaš barggus vai sáhttá váikkuhit dihto servodat- ja ealáhusekonomálaš ovdáneapmái. Dárbu foandda ollislaš rámma lasiheapmái lea lassánan lotnolasealáhusaid bissovaš doarjjaortnega ásaheami geažil. Sámedikki sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaimmaplána čuovvoleapmi gáibida foandda nannema ain eanet.

Go ráddehus 1997 stáhtabušehta árvlusastis garvá iežas ovddasvástádusa sámi riddo- ja vuotnaguovlluid ovddideapmái, de ferte Sámediggi ieš prioriteret doaimmaid dán guovlluin otnáš Sámi ovddidanfoandda bušehtarámmaid siste. Dát lea maiddái vuosttáš lávki sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaimmaplána čadaheames.

Sámediggi áigu ain bargat foandda nannemiin, earret eará geahččalit oazžut rušaid guolástus- ja eanadoallošiehtadusa bokte. Sámi ovddidanfoandda vejolaš viiddideapmi 1997s lasiha kapitála dárbbu ain eanet.

Sámedikkis lea ulbmilin ráhkadit sámi mátkkoštusplána 1997s. Dán ráhkadeames šaddet Sámi ealáhusráddi ja Sámi kulturmuitoráddi leat guovddáš oasálaččat.

Sámediggi bidjá merkii ahte áššemeannudan kapasitehta dárbu lassána dan geažil go ráddái fievrriduvvojit eanet doaimmat, ja foandda doaimmagoovllu vejolaš viiddideami geažil. Okta virgi Riddo- ja vuotnaguovlluid doaimmaplána čuovvoleapmái buoredivčče várra áššemeannudan dili veaháš.

Muđui leat Sámedikkis vuordámušat lotnolasealáhusa bissovaš ortnegii, ja Davvi-Norggain gulahalli oktavuohtalávdegotti barggu bohtosii ja EUa interreg II ánggiruššamiidda. Dát sáhtášii nannet sámi ealáhusovddideami kapitála dili ollislaččat, masa lea dárbu.

4.3 Mearkkašumit Sámi giellarádi doibmii

Sámi giellarádis lea ovddasvástádussan ovddidit ja suodjalit sámegiela Norggas. Iskkadeamit maid Sámi giellaráddi lea dahkan hálldašanguovllu gielddain čájehit konkrehta bohtosiid guovttegielalašvuođa rušain, go sámegiela geavaheapmi lea lassánan gielddain. Sámediggi lea tearpmabarggu oktavuođas ásahan gaskaboddosaš virggi giellaráddái, man ovddasvástádussan lea jodihit sámi sátnebánjku doaimma, masa čohkkehuvvojit otnáš sátnegirjjit ja giellamateriálat. Prošeakta bistá golbma jagi.

Sámi giellaráddi lea dán jagi bargan hálldašanguovllu stáhtalaš dulkonbálvalusa ja guovttegielalašvuođa rušaid juogadeami njuolggadusaid rievdademiin. Sámediggi lea 1994s, go rievdadii njuolggadusaid mearridan addit doarjagis muhtun oasi prošeavttaide maiddái

Vuolláičállit: SS R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

olggobealde hálddašanguovllu. 1996s juolluduvvui 1.087.100,- kruvnnu prošavttaide, mat čadahuvvojede olggobealde hálddašanguovllu. Rudaid sáhtá juolludit ii-stáhtalaš almmolaš orgánaide, mat ovddidit sámegiela. Muhtun doarjjavuostáiváldit leat divvon gažaldagaid Sámedikki ja Sámi giellarádi vuoigatvuoda hárrái bidjat gáibádusaid njuolggadusaid vuodul, ja daid fápmudusaid vuodul mat gávdnojit.

Sámelága giellanjuolggadusat bohte fápmui 1992s. Dát leat dagahan ja dagahit rievdadusaid gielddain ja eará stáhtalaš ossodagain, mii guoská sámegiela geavaheapmái almmolaš ossodagain. Sámi giellarádi hálddaša 16 650 000,- kruvdnosaš juolludusa sámi dulkonbálvalussii ja guovttegielalašvuhtii. Orru leamen stuorra politihkalaš ovttamielalašvuhta nannet giela, muhto biddjojuvvon mihtomeriid orru leamen váttis čadahit almmá erenoamáš váikkuhangaskaomiid.

1996 čavčča sirdojuvvui Sámi giellaráddái sámi nuoraid stipeandda hálddašeapmi. Ohccit leat ollu. 1996 rámmas, mii lei 850.000,- kruvnnu juogaduvvui badjelaš 2.000,- kruvnnu oahppi nammii stipeanda, ja sáhtá jearrat movttidahtá go dan muttos stuorra rámma sámi nuoraid joatkaskuvllain válljet sámegiela fágan. Sámedikkis lea mihtomearrin ásaht govttolaš sturrosaš stipeandaortnega. Sámediggi oaidná dárbbu lasihit stipendda ollislaš rámma.

Sámi giellarádi lea 1996s ásahan dulkadohkkehanortnega sámi dulkkaid várás. Dán ortnega ja eará doaimmaid ovddideapmi ja ollašuttin sámegiela ovddideami oktavuodas gáibida viehka stuorra olmmošlaš ja ekonomálaš resurssaid.

4.4 Mearkkašumit Sámi kulturrádi doibmii

Sámi kulturrádi lea 1996s hálddašan oktiibuot 11 055 000,- kruvdnosaš juolludusa sámi kulturulbmiliidda, dát leat sámi kulturfoanda, sámi girjelágádusdoaimma, sámi kulturviesut, sámi kulturorganisašuvnnat ja sámi mánáid bajásšaddaneavttut. Dan lassin go Sámi kulturrádi jodiha hálddašandoaimmaid Sámedikki ovddas, lea dat maiddái fágapolitihkalaš orgána Sámediggái, ja sáhtá buktit fágapolitihkalaš cealkámušaid mat gusket sámi kultuvrii, erenoamážit váikkuhangaskaomiid ektui maid dát rádi hálddaša.

Sámi kultuvra orru positiivvalaččat ovdáneamen go nu ollu bohtet ohcamat dikki ortnegiidda, mat leat sámi kulturulbmiliid várás. Kulturrádi ferte bidjat gáržžes rámmaid doarjaga juolludeapmái, doaimmaid lassáneami geažil. Dán fondii dárbbášuvvojit eanet rudat. Dát lea hirbmat eahpeiddolaš, ja sáhtá guhkket áiggi vuollái buktit negatiivvalaš váikkuhusaid sámi kulturovddideapmái. Dádi bahábut ii leat lihkestuvvan oazžut ortnegiidda stuorát rámmaid.

Sámediggi áigu ain bargat árjjalaččat doarjjaortnegiid nannemiin. Sámediggi lea eavttuhan juolludusa lasiheami kulturfondii, ja áigu ain ákkastallat dán beali. Seamma deatálaš lea oazžut áigái stuorát jodihandoarjja rámmaid sámi kulturguovddážiidda. Dáláš bušeahhtarámmaid siste ii leat vejolašvuhta doarjut odđa institušuvnnaid, danin fertege vuos fievrridit odđa rudaid doarjjaortnegii (gč. dikki mearrádusa áššis 23/96 Sámi kulturviesuid ollislaš plána).

Sámediggi lea duhtavaš go kulturrádi lea prioriteren mánáid ja nuoraid. Dát ángiruššamat sáhttet nannet mánáid ja nuoraid identitehta ja oktavuoda sámi servodahkii. Sámediggi bivdá Sámi kulturrádi fuolahit ahte sámi mánáin ja nuorain ain leat sámegielat publikašuvdnafálaldagat 1997s, go doaisttázi ii leat lihkestuvvan oazžut sierra rudaid dán ulbmili.

Sámediggi áigu 1997 jagi álggus rievdatit sámi girjelágádusaid jodihandoarjaga juogadeami njuolggadusaid. Bargojoavku, mas ledje mielde dikki, kulturrádi, oahpahrádi ja SÁLASa ovddasteaddjit lea guorahallan sámi girjebuvttadusa ekonomálaš váikkuhangaskaomiid, ja lea earret eará ovddidan eavttuhusa jodihandoarjaga juogadeapmái.

Vuolláičállit: SS, RN

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siidu

Sámediggi lea duhtavaš dan doarjjaprofiilii, mii Sámi kulturrádis lea sierralágan kulturulbmiliidda doarjaga juogadeami oktavuodas. Sámediggi ávžžuha Sámi kulturrádi prioriteret doaimmaid nuortasápmelaččaide boahhte jagi.

4.5 Mearkkašumit Sámi kulturmuitorádi doibmii

Sámi kulturmuitorádi ulbmilin lea gáhttet sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasa boahhtevaš sohka buolvvaide dainna lágiin ahte váikkuhit sámi kultuvrra ja identitehta nannemii. Danin leage Sámi kulturmuitoráddi deatálaš instrumeanta Sámediggái dan barggus mii guoská biraslaš kulturárbbi gáhttema, duodašteami ja mađasatnima sihkkarastimii buoremus lági mielde.

Sámediggi oaidná ahte Sámi kulturmuitoráddi lea viiddidan doaimmaidis prošeakta-initiativvaid ja áššesurggiid dáfus. Viiddis doaimmaid lassin mat gusket sámi kulturmuittuid vuhtiiváldima goziheapmái plána- ja huksenlága ja kulturmuittolága vuodul, lea ráddi maiddáid vuodolaččat bargan sámi dákteriggeávdnasiid genehtalaš dutkamiin ja koltálaš gili kulturmuittoguvllu ráfáiduhhtimiin Njávdamis. Sámediggi oaidná maiddáid positivvalažžan dan go kulturmuitoráddi deattuha gaskariikkalaš ovttasbarggu barggustis. Sámediggi oaidná ahte Sámi kulturmuitorádis leat eanet ángirusšamat plána- ja arealáššiin. Plána- ja huksenláhka, lassin kulturmuittoláhkii, leat deatálaš gaskaoamit dikki beroštumiid goziheapmái arealáššiin.

Sámediggi oaidná dárbbu ráhkadit gáhttenplána sámi visttiid gáhttemii. Dikki mielas lea dárbu ahte dát bargu álggahuvvo jođáneamosit, ja ahte sámi visttiid hálddašeapmi ja suodjaleapmi organiserejuvvojit dohkálaš vuogi mielde. Dán barguige lea čielga dárbu fievrredit resurssaid Sámi kulturmuitoráddái.

Sámedikki mearrádussii dávistettiin ávžžuhuvvo kulturmuitoráddi ovttasrádiid eará guoskevaš institušuvnnaiguin álggahit sámi museadoaimma čielggadeami.

Sámediggi áigu ráhkadit sámi mátkkoštusplána 1997s. Dán barggu oktavuodas šaddá Sámi kulturmuitoráddi leat guovddáš oasálaš.

Muđui orru leamen vuoddu evalueret kulturmuittogáhttema hálddašanorgána dáláš lokaliserema.

5. Sámedikki hástalusat ja vejolašvuodát boahhteáiggis

I. Vuoigatvuohta iešmearrideapmái

Sámit lea sierra álbmot. Álbmogiid vuoigatvuohta iešmearrideapmái lea gaskariikkalaččat dohkkehuvvon prinsihppa, maid ONa lahttoriikkat leat geatnegahtton ovddidit ja suodjalit. Sápmelaččat nugo earáge eamiálbmogat miehtá máilmmi leat čuočuhan ja čuočuhit ahte vuoigatvuohta iešmearrideapmái guoská maiddáid máilmmi eamiálbmogiidda, ja danin ferte máilmmi servodat dan dohkkehit.

Danmárku, Suopma ja Kanada leat stáhtat mat leat addán čielga signálaid ahte dáhttot dohkkehit eamiálbmogiid vuoigatvuodaid iešmearrideapmái prinsihpalaš vuolggasadjin ON-julggáštusa eamiálbmogiid vuoigatvuodaid bargui. Norga ii leat dán rádjái mearridan oainnus dán áššái.

Álbmoga vuoigatvuohta iešmearrideapmái mearkkaša, ahte sámiin lea vuoigatvuohta mearridit iežas boahhteáiggi buot servodatsurggiin. Dát vuoigatvuohta mearkkaša, ahte leat ieža sámit geat mearridit makkár servodatsurggiid sámi álbmot háliida stivret, bearráigeahččat ja hálddašit.

Vuolláičállit: SS / RP

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu.

Sámediggi julggášta dan duohtavuoda ahte Norgga stáhtas leat guokte vuoddo álbmoga, sápmelaččat ja norgalaččat. Historijá čađa leat norgalaččat ja sápmelaččat eallán sierralága ja bálddalagaid. Dát lea duohtavuoha mii dagaha ahte eanaš sámi guovlluid oktavuodas ii sáhte ovttabealálaččat čuoččuhit sierra sámi vuoigatvuoda mearridit buot ja buohkaid. Muhto maid baicce sáhtá gáibidit lea, ahte ovttabealálaččat eai sirrejuvvo buot vuoigatvuodat mearridit dihto guovlluin.

Dán čuovvu dat ahte guoddi prinsihppan sápmelaččaid ja norgalaččaid oktavuoda gaskka ferte leat ahte šiehtadallat ovttamielalašvuhtii ja oktasaš šiehtadusaide min álbmoga ovddasteaddji orgánaid gaskka. Ferte dohkkehit dan ahte seamma uhccán go sápmelaččat sáhttet stivret norgalaččaid buot áššiin olles sámi ássanguovllus, de seamma uhccán sáhttet norgalaččatge stivret sápmelaččaid. Berre árvvoštallat sáhtá go sápmelaš ja norgalaš eiseválddiid gaskasaš ovddasvástádusa ja váikkuhanfámu gaskka ráji bidjama čoavdit duodalaš siehtadallamiid ja šiehtadusaid bokte.

Materiálalaš vuoddu sámi kultur bargui

Norgga stáhta lea dán rádjái dohkkehan sámiid minoritehtan ja eamiálbmogin, geain lea álbmotrievttálaš vuoigatvuoha erenoamáš kulturgáhttemii. Dát čuožžu maiddái gaskariikkalaš šiehtadusain ja sisrievttálaš láhka-ásahusain. Guovddázis dán šiehtadusain leat sámeaparagráffa Vuoddolágas (§110a), sámeláhka, ILO-konvenšuvdna nr. 169 Eamiálbmogiid ja čearddalaš álbmogiid hárrái iešmearrideaddji riikkain ja ONa 1996 konvenšuvdna, siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái, 27. artihkkal.

Sisrievttálaš njuolggadusaid ja álbmotrievttálaš šiehtadusaid bokte lea nášuvnnaš stáhtain ovddasvástádus sámi kultuvrra suodjaleapmái ja ovddideapmái. Dán sáhtá geahččat dainna vuoddo-oainnuin, ahte álbmoga vuoigatvuoha kultur bargui lea okta dain vuoddo olmmošvuoigatvuodain. Dán riektigeatnegasvuhtii gullá maiddái *materiálalaš* kulturvuodu sihkkarastin. Sihke ráddehus ja Sturradiggi leat earret eará dán oktavuodas guorrasan daláš professora Carsten Smith konklusuvnnaide čielggadusas Guolástusdepartementii 1990s, ahte guolástus sámi álbmoga ealahusvuodu deatálaš oassin, gullá materiálalaš kulturvuodui maid eiseválddit leat geatnegahtton rievttálaččat gáhttet.

Dasto čujuha Sámediggi ONa 1996 konvenšuvnna, siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid hárrái, 27. artihkkalii. Artihkkala kulturdoahpagii gullet ideálalaš kultuvra, kultuvrralaš čájehanhámit nugo giella, musihkka, girjjálašvuoha. Kulturdoahpagii gullet maiddái kultuvrra materiálalaš eavttut. Artihkkala bokte ii sihkkarasto dušše sámi kultuvrra gáhtten gáržžes áddejumiin, muhto dasa gullet maiddái materiálalaš eavttut sámi kultuvrra suodjaleapmái ja nannemii obalaččat. Dát lea ain eanet nannejuvvon dan bokte go Norga ratifiserii ILO-konvenšuvnna.

1997 ovddiduvvo Sámi vuoigatvuodalávdegotti árvalus Finnmárkku eatnamiid ja čaziid hálddašeami vuoigatvuoda hárrái. Dát buktá álggu hirbmat guovddáš ságastallamii, dasage ahte makkár sadi Sámedikkis šaddá resursahálddašeami ja areálaplánema oktavuodas. Dasto leat čielga hástalusat sierralágan politihkalaš oasálaččaide mat galget leat mielde proseassas árvalusa loahpalaččat meannudeami oktavuodas. Sámediggi ballá ahte myhtat, boasttu diedut ja baldaladdan propagánda šaddet guovddázii dán proseassas, ja oaidná danin sturra hástalusson guovddáš oasálaččaide ahte dat váldet ovddasvástádusa sihkkarastit ságastallamiidda nu áššálaš vuodu go vejolaš. Dán oktavuodas lea maiddái dárbu sihkkarastit ahte gulaskuddanvurrui addojuvvo dohkálaš áigemearmi árvalusa meannudeapmái. Danin fertege gulaskuddanáigemearrin bidjat 2,5 jagi.

Sámediggi vuordá ahte eará guovllunge go dušše Finnmárkkus čielggaduvvojit sámiid vuoigatvuodat guovlluide.

Vuolláičállit: *SS* *R11*

Sámedikki áddejumi mielde lea eatnamiid ja čáziid vuoigatvuoda gažaldagas guokte váldo-oasi. Nubbi lea gudnejahtit ja dohkkehit vuodu ahte kollektiivvalaš sámi vuoigatvuodat guovlluide gitta otnáš rádjái leat leamaš sámi geavaheapmi ja árbevierru, ja bidjet iešheanalis vuodu vuoigatvuodaide maid ferte ollašuttit lága hámis. Ja nubbi eará lea fas dat ahte movt dáid vuoigatvuodaid laktit hálddašeapmái boahhteáiggis mainna čájehit sihke gudnejahttojumi sámi kultuvrii ja suodjalit daid dárbbuid mat guovllu ollislaš álbmogis leat, beroškeahttá etnálaš gullevašvuodas.

Sámedikki vuoddo-oidnu lea dattetge ahte guovllu resurssat sihke eatnama alde ja vuolde gullet sámi álbmogii. Dát muitala maiddá Sámedikki vuoddo miellaguottu resurssaid hálddašeapmái sámi guovlluin. Otne hálddaša stáhta sámi álbmoga ovddas sámi guovlluide. Sámit eai leat goassige eahpidan dan ahte árbevirolaš sámi eaiggátvuoigatvuohta livčče nohkan. Vuoigatvuohta eatnamiidda ja čáziide gažaldaga oktavuodas lea danin sáhka čieknaleamosit sámi kultuvrra materiálalaš vuodu suodjaleames ja ovddideames viiddis áddejumiin. Materiálalaš vuodu sihkkarastin leage danin guovddáš bealli ollislaš sámi riektivuodus politihkalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaide lassin.

Eanavuoigatvuodaid ja riektidili rievdamas gažaldat, čadnojuvvon čulbmii sámi vuoigatvuodaid hárrái bidjá erenoamáš hástalusaid demokrátalaš servodahkii positiivvalaš áddejumiin.

Norgga ja gaskariikkalaš riektiovdáneapmi

Gaskariikkalaš riektiovdáneapmi etnálaš minoritehtaid ja eamiálbmogiid hárrái ferte leat guovddázis go eiseválddit hábmejit sámpolitiikkalaš doaimmaid. Stáhta eiseválddiid ovddasvástádussan lea láchit dilálašvuodaid nu ahte sámit ožžot daid dárbbaslaš váikkuhangaskaomiid maiguin ieža sihkkarastet ja ovddidit kultuvrraset iežaset eavttuid vuodul. Sámit galget danin sáhttit stivret daid áššiid main lea mearkkašupmi sámi kultuvrra dillái. Erenoamážit daid rámmaeavttuid maid eiseválddit bidjet sámi kulturbargui ággis áigái. Dán oktavuodas lea deatálaš áddet doahpaga sámi kultuvra nu ahte dasa gullet maiddá kultuvrra materiálalaš eavttut.

Lea deatálaš deattuhit ahte prinsihpalaš ulbmilhápmehusat hástalit systemáhtalaččat ja dadistaga geahčadit sihke lágaid ja hálldahuslaš láchka-ásahusaid vai sáhtta ovddidit konkrehta politihka ja hálldašan čovdosiid mat dávistit mihtomeriide. Dál lea deatálaš čilget, riektiedalaš vugiin, daid juo mearriduvvon prinsihpaid praktihkalaš váikkuhusaid. Otne lea nu ahte hálddašeami geavahus ii nu áktánasat dávis Stuorradikki ja Ráddehusa mearriduvvon politihkkii. Go váilu láchkavuoddu, dahje go lágat eai leat vuodduvuvvon daid stáhta sámpolitiikka odđa prinsihpaide, de lea váttis ovddidit sámi beroštumiid ja sámi riektiáddejumi. Sámediggi lea bivdán geahčadit deatálaš ja áigeovvudil lágaid dainna ulbmilin ahte sihkkarastit dan lágan hálldašan geavahusa mii dávista eiseválddiid sámpolitiikka bajit dási vuodui ja mihtomeriide. Geldakomitea lea deattuhan dán Árvalusas S. nr. 116 (1993-94) s. 9, mas komitea bivdá Ráddehusa dadistaga árvoštallat lágaid mat gusket sámi riektidillái ja rievdadit ovttaskas lágaid go nu lea dárbu dahkat.

Sámediggi oaidná ahte seammás go nášuvnnalaš riektinjuolggadusat dahkkojuvvojit beaktileabbon, lea dárbu ahte maiddá álbmotrievttálaš njuolggadusat maidda Norga lea čadnon, ja main lea mearkkašupmi sámiid rievttálaš dillái, rehkenastujuvvojit oassin Norgga riektái. Sámediggi oaidná ahte dán oktavuodas lea dárbu odasmahttit sisrievttálaš vuodu dáláš riektiovdáneami ektui minoritehta ja eamiálbmot áššiin. Dát mearkkaša dan ahte Lága, Sámedikki ja sámiid riektidili birra (Sámeláhka) ferte rievdadit ja odasmahttit vai dat dávista gustovaš gaskariikkalaš ovdáneapmái. Sámeláhka lea dan lágan láchka dadistaga ovdánan láchka-addin proseassas, ja ferte rievdaduvvot ovdáneami ektui muđui.

Sámediggi čujuha earret eará Suoma sámeláhkii, man bokte lea mearriduvvon nášuvnnalaš stáhta ja sámiid, eamiálbmogin, gaskasaš šiehtadallan geatnegasvuohta. Eiseválddit leat

geatnegasat šiehtadallat Sámedikkiin buot viiddis ja deatálaš áššiin, mat njuolga dahje sierra sáhttet guoskat sámiide, eamiálbmogin. Dát lea eanet go dušše seaiva ráddádallangeatnegasvuohta, go lea maiddá geatgegasvuohta gávdnat čovdosa šiehtadallamiid bokte Sámedikkiin. Dán beali berre maiddá heivehit Norgga lágaide, vai gozihuvvo eambo jearggalaš vuolggasadi das ahte sámít lea sierra álbmot.

Dán ovdáneami čuovvu dat ahte Sámediggi álbmotválljen orgánan oázžu friijaseabbo saji. Sámedikki konstitušuvnnaš saji ferte dainna lágiin čilget lagabuidda, Sámedikki ja stáhta eiseválddiid gaskasaš ovddasvástádusa oktavuoda čilgema bokte. Jos dát dilli ii leat čielggas, de ilbmet álohii dárbašmeahtun rokkít politihka ja hálddašeami ovddasvástádusa saji ektui.

II. Praktikalaš váikkuhusat

Álggahus

Dainna vuolggasajiin ahte sámít lea sierra álbmot ja dan čuovvu vuoigatvuohta iešmearrideapmái, galgá álbmot Sámedikki bokte, mii lea bajimus sámepolitihkalaš orgána hápmet iežas politihka. Dán politihka lea Sámediggi čalmmustan ollu mearrádušaid, árvalusaid ja ávžžuhusaid bokte dan rájes go ášahuvvui 1989s. Sámediggi ii leat gal ožžon doarjaga buot iežas oainnuide. Nášuvnnaš stáhta ii leat, beroškeahtá mearriduvvon prinsihpain, čuovvolan iežas geatnegasvuodaid dan muttos go Sámedikki mielas livčče lean dárbu.

Norga lea bures ovdánan riika mii guoská norgalaš kultuvrra materiálalaš ovdáneapmái. Norgalaš servodatovdáneapmi lea erenoamážit maŋŋá soadi huksejuvvon viidát eanaš servodatsurggiin. Danin lea norgalaš servodat beassan vásihit stáhta huksema buorre dillái, man oktavuodas almmolaš ángiruššamat leat leamaš deatálaččat. Dál oaidnit fas ahte stáhta ovdáneami huksen lea issorasat rievdan. Stáhta ángiruššamat ollu guovddáš servodatsurggiin leat odasmahttojuvvoimin. Danin lea stáhta dego odđasit vuodđuduvvoimin, man okta boadus lea dat ahte almmolaš bušehtat čavgejuvvojit.

Boadusin stáhta duolbmama geažil guhkkít áiggi, de lea sámi servodat easkka gieskat álgán hukset fálddagaid deatálaš servodatsurggiin. Dán oktavuodas leat ollu hástalusat, guovddázis dás lea deatálaš vuodđo sámi fálddagaid huksen. Danin leage hirbmat stuorra ja viiddis dárbu oázžut rušaid ja resurssaid sámi servodaga huksemii. Danin eai galgga sámi servodaga ovddideapmái čuohcat dat čuohppamat ja bissáneapmi mii muđui guoská almmolaš bušehtaide.

Dat rušat mat berrejit biddjot geavahussii sámi servodatovddideapmái, eai leat nu stuorra ahte dat váikkuhivčče ekonomijja ovdáneapmái Norggas. Eai gávdno danin ekonomálaš ákkat dasa ahte ii sáhte addit dohkálaš rámmaeavttuid sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimii ja ovddideapmái. Dat mii váilu lea politihkalaš dáhttu čuovvolit daid konkrehta kapitáladárbbuid mat leat sámi servodagas.

Obalaš gáibádušat stáhtaeseválddiide

Eamiálbmotriekti ja lágat

Sámediggi lea ollu servodatsurggiin čujuhan beliid maid fertešii čadahit sámi giela, kultuvrra ja servodateallima sihkkarastimii. Seammás lea diggi maiddá vuostálastan guovddáš eiseválddiid eavttuhusaid ollu surggiin. Danin áigu Sámediggi fas čujuhit deatálaš konkrehta beliid ja politihkalaš geaidnoválljemiid, mat leat deatálaččat sámi servodaga ovddideapmái boahhteáiggis.

Vuolláičállit:SS...../.....R11.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Sámediggi oaidná dárbbu ahte guovddáš stáhtalaš eiseválddit čilgejit ollu guovddáš beliid mat čuvvot ILO-konvenšuvna ratifiserema, maid Norga lea dohkkehan. Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte Norgga stáhta ii leat mearrádusainis ja áigumušainis dan dásis mat leat vuodđun konvenšuvnii. Sámi vuoigatvuođalávdegotti árvalusa meannudettiin lea lunddolaš vuđolaččat čilget dan movt geatnegasvuodát konvenšuvnnas galget ollašuhthuvvot. Dát berrejit oidnot sámelágas, ja eará lágain ja njuolggadusain. Stáhta ferte bissehit áššiid gokko lea vejolašvuohta vuostálasvuodaide sámi beroštumiid ektui, dassáži go leat áсахuvvon ulbmállaš ortnegat našuvnnalaš rievttis mat gusket sámi áššiide, erenoamážit sáhtá namuhit Norlánda ja Tromssa meahccekomišuvna.

Sámediggi lea ollu surggiin čujuhan dárbbu fievrredit ain eanet válddi Sámediggái. Dás ferte vuhtiiváldit maiddá dan ahte ruđaid fievrredeapmi dávista Sámedikki ovdáneapmái ja maiddá stuorat ruđalaš frijavuhtii. Diggi oaivvilda, ahte berrejit čadahuvvot sierra šiehtadallamat stáhta ja Sámedikki gaskka jahkásaš rámmaid hárrái dikki doibmii.

Diehtujuohkin

Sámediggi áigu boahhteáiggis nannet diehtujuohkinbarggu, sihke sámi servodatdiliid birra obalaččat ja Sámedikki doaimma birra. Ođđa válgaáigodaga álggus galgá diggi meannudit diehtujuohkinstrategiija evaluerema ja dahkat dan áigeguovdilin. Sávaldahkan lea ahte norgalaš oahpahušvuogádat ođđa oahppoplánačoahkkádusainis guhkkit áiggi vuollái duhtada muhtun ráje dan diehtujuohkindárbbus, mii Norgga servodagas lea sámi servodatdiliid birra, ja ná addá diggái vejolašvuođa eanet deattuhišgoahtit iežas diehtujuohkindoaimma, olahusjoavkkuid hárrái maid ieš lea defineren.

Sámedikki hástalussan lea gávnnahtit vugiid movt kommunisteret olahusjoavkkuiguin, maid sáhtá kategoriseret dialogan. Dikki beales sáhtá njálmmálaš árbevierru, mii lea vuodđuduvvon sámi kultuvrii, buktit buoremus bohtosiid, ja viiddidit dan mearkkašumi, mii oaivvilda dan ahte nannoseabbot ángiruššat oazžun dihte peršuvnnalaš oktavuoda olahusjoavkkuiguin. Dát lea maiddá 1997 válgadiehtujuohkinkampánja vuolggasadi, mii ovttá láhkái sáhtá leat geahččalanprošeaktan dán láhkái doaibmi diehtujuohkimii.

Media

Medias lea guovddáš sadi juohke demokrátalaš servodagas. Jos galgá sáhttit ollašuhthit Sámedikki mihttomeari beaivválaš sámegiel mediafálaldaga hárrái, de áigu diggi 1997s álggahit sámi mediaplánabarggu. Ulbmilin livčče ollislaččat guorahallat sámi mediadili. Plánas berre maiddá kártet ja guorahallat daid váttisvuodaid ja hástalusaid maid ovddabealde sámi media lea otne, sihke rámmaeavttuid, ruhtadeami, márkana, eaiggátstruktuvrra, etihka j.d. ektui.

Sierra mediaplána álggaheapmi ja bargu dainna ii galgga dattetge hehttet sámi preassa doarjjaortnegiid hálddašeami sirdima Sámediggái. Dát lea oassi guovddáš eiseválddiid ja Sámedikki sávaldagas lasihit sámi iešmearrideami. Lea dárbu lasihit eanet juolludusaid sámegiel pressii (áviissaide). Seammas go diggi eaktuda ahte juolludeami lasiheapmi prioriterejuvvo dušše sámegiel áviissaide, oaidná Sámediggi dárogiel sámi beaivválaš áviissaid dárbbu oáččut govttolaš preassadoarjaga. Sámediggi áigu bargat maiddá dan ala ahte doalahuvvo sámi mediafálaldat mánáide, nuoraide, dan bokte ahte áigodatlaš sámi publikašuvnnaide sihkarasto bissovaš doarjjaortnet.

Giella/kultuvra

ILO-konvenšuvna vuodul geatnegahttojuvvojit stáhta eiseválddit addit dohkálaš ekonomálaš resurssaid nu ahte sámiin alddineaset lea vejolašvuohta suodjalit ja ovddidit giela. Sámegiella lea erenoamáš váttis ja deddojuvvon dilis. Jos dan galgá ealáskuhttit ja ovddidit

positiivvalaččat ovddosguvlui, de lea dárbu ollu eanet ángiruššat go ovdal, sihke fagalaš ja ekonomálaš resurssaid bokte.

Sámediggi lea mearridan giellaplánaid lulli- ja julevsámegiela ja vel Ofuohta/Lulli-Tromssa guovlluid várás. Sámedikki dievasčoahkkimis leat ovddiduvvon dán sullasaš plánaid ja doaimmaid dárbu ollu guovlluin miehtá rittu, mii čájeha ahte lea dárbu ealáskuhttit giela riddo- ja vuotnaguovlluin Várjjagis gitta Divttasvutnii. Dán oktavuodas čujuhit maiddái Sámedikki Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmapláni.

Duodalaš vejolašvuohta ja frijavuohta kultuvrra čájehemiide lea diedusge vuoigatvuohta, mii gullá juohke našuvdnii ja buot álbmogiidda. Kultuvrra gáhtten lea alla árvvus buot gaskariikkalaš bargguid oktavuodas. Sámi kultuvrra ovddideapmi lea nugo earáge kultuvrrat dan duohken ahte beassat ovddidit dan iežas eavttuid vuodul. Leat sámít ieža geat fertejit bargat iežaset kultuvrrain ja ovddidit dan. Eiseválddiin lea fas geatnegasvuohta láhčit dilálašvuođaid kulturbargui.

Danin leage Sámediggái bajit dási mihttomearrin sihkarastit ahte sámi álbmogis lea duodalaš vejolašvuohta sámi kulturbargui. Lea stuorra mearkkašupmi háhkat ja fuolahit ahte sámi servodagas gávdnjit sajít, sihke almmolaččat ja priváhta, kulturbargui. Sámi kulturinstitušuvnnat ja kulturguovddážat leat deatálaš ovdamearkkat dán lágan almmolaš sajiide. Sámiid dárbu iežaset kulturinstitušuvnnaide guoská sihke seaiva temáhtalaš institušuvnnaide nugo teáhter, musea, bibliotekha leat, ja nuppe bealde fas mánggageavahus visttit ja čoahkkanansajit. Goappašat kategoriijat leat deatálaččat sámi kultuvrra ovddideapmái. Sámediggi bivdá guovddáš eiseválddiid čuovvolit dikki Sámi kulturviesuid plána barggu ja dikki prioriteremiid.

Sámediggi lea duhtavaš Norlándda ja Tromssa fylkagiidda bargguin ahte lokaliseret kulturmuítogáhttema vuolit kántuvrraid sámi guovlluide Árranii Divttasvuonas ja Ája kulturguovddážii Gáivuonas. Dát dávista Sámedikki mearrádussii. Sámediggi čujuha ahte jahki 1997 lea čalmmustanjahki kulturmuítogáhttemii, ja vuordá ahte lokaliseren maid diggi lea mearridan čuovvoluvvo doaimmaiguin čalmmustanjagi.

Sámi mánát ja nuorat - oahpahus

Sámi mánát ja nuorat leat min boahteáigi. Sámedikki ulbmilin lea oažžut buriid bajásšaddaneavttuid, mat leat vuodđuduvvon sámi kultuvrii, sihke oahpamusinstitušuvnnaid ja friijaáiggi bokte. Dát guoská váldoáššis dasa ahte diggi háliida ieš eanet mearridit sámi mánáid- ja nuoraidpolitihka, erenoamážit oahpahussuorggis, muhto maiddái váikkubít dasa ahte mánáin ja nuorain leat ortnegat ja fálddagat, mat leat vuodđuduvvon sin iežaset kultuvrii ja gillii, omd. friijaáigedoaimmat nugo valáštallan, girjjit, áigečállagat jna. ja sámi nuoraid organisašuvdnabargu.

Sámedikki oahpamuspolitihkalaš mihttomearrin lea ovddidit sámi oahpamus- ja oahppovuogádaga nu ahte dat váikkuha dasa ahte máhtolašvuohta, dáiddut, miellaguottut, norpmat ja árvvut formaliserejuvvojit, ovddiduvvojit ja heivehuvvojit sámi servodagas.

Sámi servodat lea proseassas mii ovdána ja rievdá johtilit. Dát gáibida gelbbolašvuođa ollu servodatsurggiin. Danin leage erenoamáš stuorra hástalussan háhkat gelbbolaš bargonávccaid, váldoáššis sámegeielat resurssaid boahteáiggi sámi servodaga várás. Dán oktavuodas lea deatálaš ovddidit buriid sámi oahpamusfálaldagaid mánáide ja nuoraide. Sámediggi oaidná danin ahte oahpamusorgi lea okta dain deatáleamos osiin man bokte sáhttit bargat dan ala ahte Sámedikki bajit dási mihttomeari ulbmil olahuvvo.

Sámediggi lea eatnat gerddiid gáibidan individuálalaš vuoigatvuođa oahpamusii sámegeillii ja sámegeielas ja sámi kultuvrras. Stuorradikki NAČ 1995:18 meannudeapmi odđa oahpamuslága hárrái, ferte vealtameahttumit addit dán lágan vuoigatvuođa jos ILO-konvenšuvnna nr. 169, artihkkaliid 27, 28 ja 29 galgá sáhttit ollašuttit. Sámediggi lea bivdán ahte vuoigatvuohta

Vuolláičállit: SS RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

oahpahussii sámegeielas ja sámegillii nannejuvvo lágain, ja ahte Sámediggi oažžut mearridit sámi oahpahusplánaid sámi skuvlamánáid várás. Dilli lea guhkin eret lea dohkálaš ovdal go šaddá individuálalaš vuoigatvuohta buot sámi mánáide oažžut oahpahusa sámegeielas ja sámegillii.

Artihkkal 27 bidjá čielga čanastagaid dasa makkár váldi Sámedikkis galgá leat mii guoská oahpahusfálaldagaid hápmemii sámi álbmoga várás. Dát mearkkaša ovdamearkka dihte ahte oahppoplánaid ferte ovddidit ovttasrádiid Sámedikkiin, ja ahte dikkis galgá leat vuoigatvuohta dohkkehit daid, manjá go departemeanta lea mearridan uhccimus standárdaid.

Sámediggi háliida maiddái váldit badjelasas sámi mánáidgárddiid sierra doarjaga hálddašemi. Vuolggasadjin lea ovttaštáhtit ekonomálaš váikkuhangaskaomiid, mat gávdnojit sámegeiela nannema bargui, ja mánáidgárddiiguin ferte ángiruššat. Otne sáhttet duohtavuodas oažžut buot mánáidgárddit dan doarjaga, maid ovdal dušše ožžo čielgasit definerejuvvon sámi mánáidgárddit. Sámediggi háliida ahte doarjja geavahuvvo sámegeiela nannemii ja ahte duodalaš sámegeiel mánáidgárddit ožžot buhtadusa iežaset goluid ovddas.

Sámi dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat

Go ovddit áiggiid ii leat prioriterejuvvon iige fuolahuvvon sámi álbmoga dárbu dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaide, de buktá dat garra dárbbu ángiruššamiidda suorggis. Jos sámi álbmogii galgá sihkkarastojuvvot mihttomearri ovttaárvosaš fálaldagaid hárrái, de ferte bidjat viehka ollu ruđaid konkrehta barggu ja doaimmaid čuovvleapmái, mat leat hábmejuvvon čielggadusas; NAČ 1995:6 - Sámi álbmoga dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaid plána Norggas. Sámediggi lea bivdán ruđaid prošeaktastivrra ásaheapmái áigejuovdilis doaimmaid ovttaštáhtimii, prioritieremii ja ollašuhttimii.

Nissonpolitihkalaš áššit

Sámi nissonprošeavtta bokte leat čujuhuvvon njeallje ángiruššansuorggi Sámedikki guovddáš bargosuorgin. Dát guoská ollislaš ovttašasašvuoda ja sohkaalperspektiivva integreremii Sámedikki politihka hápmema ja hálddašemi oktavuodas, ásahtit buriid eavttuid nissonolbmuide sámi báikegottiin, sihkkarastit ahte Sámedikkis leat ollu nissonolbmot ja ahte nissonpolitihkalaš mihttomearit suodjaluvvojit gaskariikkalaš eamiálbmotbarggu.

Biologálaš eatnatgeardáivuoda konvenšuvdna

Norga lea okta riika daid riikkaid gaskkas mat leat ratifiseren ONa konvenšuvdna biologálaš eatnatgeardáivuoda hárrái. Konvenšuvdna artihkkaliin 8j ja (10c(d)) lea erenoamáš mearkkašupmi eamiálbmogiidda. Artihkkal 8(j) guoská eamiálbmotservodaga ja báikegottiid máhtolašvuoda suodjaleapmái ja mearkkašumi odasmahttimii biologálaš eatnatgeardáivuoda geavaheami suodjaleami ja nana guoddi oktavuodas, ja ovdamuniid juogadeami govttolaččat sihkkarastimii mat čuvvot dán lágan dieđuid ja odasmahttimiid lonuheami olis. Sámedikki vuordamušat dán konvenšuvdnii leat ahte sisdoallu heivehuvvo Norgga lágaide ja ahte konvenšuvdna sisdoallu oažžu positiivvalaš beaktivuoda-sámi álbmogii. Artihkkala 8(j) čuovvleami oktavuodas berre sámi álbmot leat das mielde nu ollu go vejolaš.

Barentsovttasbargu

Sámediggi lea dovddahan balus eamiálbmot vuoigatvuodaid hárrái, go Barentsguovllu luonddu resurssaid geavaheapmi lea rahppojuvvon olgoriikkalaš investeremiidda. Valdómihhttomearri eamiálbmot vuoigatvuodaid goziheami oktavuodas ferte leat Rio-konfereansa prinsihpaid (UNCED 1992) ja ILO-konvenšuvdna nr. 169 prinsihpaid duohtandahkan.

Sámediggi deattuha eamiálbmotbarggu goalmmát dimenšuvdnan Barentsovttasbarggus guovddáš ja regiovnnalaš dási lassin. Danin áigu ge diggi geardduhit iežas prinsihpalaš

Vuolláičállit: SS Rn

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirji leat oktiibuot 119 siiddu

oainnu ahte ásahuvvo sierra eamiálbmotráđđi. Dákko ohcala Sámediggi Ráđdehusa ja Stuorradikki oainnu dán gažaldahkii. Dassázi go dat dahkko, de oaivvilda Sámediggi ahte lea dárbu rustet Eamiálbmotlávdegotti resurssaid dáfus nu ahte lávdegoddi sáhtá gozihit iežas ráddeaddi saji sihke Regiovdnaráđi ja Barentsráđi guovdu.

Sámediggi áigu čujuhit ahte lea dárbu lasihit rudaid Barentsprogramma eamiálbmot prošeavttaid čadaheapmái lassin dan 4 miljovdnii mii juolluduvvo.

Sámediggi váidala go ferte konstateret ahte dat hástalusat mat čujuhuvvojit eamiálbmot barggu oktavuodas Sd. diedáhusas nr. 42 (1992-93) eai leat čuovvoluvvon 1992-96 Nuorta-Eurohpa doaibmaprogrammas (gč. Sd. diedáhusa nr. 47 (1994-95)). Dás eai measta oba leatge eamiálbmot doaimmat čadahuvvon prošeavttaid gaskkas, eaige prošeavttaid gaskkas mat leat jođus. Dasto lea dárbu etnopolitihkalaš beliid sulastahttin dutkamiidda regiovnas, makkár váikkuhusat našuvnnalaš stáhtaid politihkas leat eamiálbmogiidda ja etnálaš minoritehtaide, ja daid resursalaš dillái ja báikkálaš luondduresurssaid hálddašeapmái

Dasto oaivvilda Sámediggi ahte dat hástalusat mat namuhuvvojit Sd. diedáhusas nr. 42 (1992-93) eamiálbmotsuorggi oktavuodas nugo áigequovdilis FOU-prošeavttat (gč. čuoggá 3.4.2.5, s. 51), leat maiddá eanemusat áššáiguoski ja áigequovdilát politihkkasuorgin Barentsguovllu eamiálbmot barggu oktavuodas. Sámedikki oaivila mielde ferte dán politihka ovddideapmi dáhpuhuvvat plánaid hámis, Barentsregionna sierra eamiálbmotpolitihkalaš programma bokte, nugo regiovnalaš eamiálbmotlávdegottit leat eavttuhan 1996 Barentsprogrammas, čuokkis 5.3.4.

Danin bivdage Sámediggi guovddáš eiseválddiid ráhkadit sierra stuorradiggediedáhusa Norgga politihka birra Barentsovtasbargui ja muđuige davviguovlluide, mas hástalusat maid Sámediggi lea čujuhan eamiálbmotpolitihkalaš suorggis árvvoštallojuvvojit.

Sámi ealáhusovddideapmi

Johtilis rievdadusproseassa buktá sámiid dáđistaga odđa áššiid ovdii. Norgga servodagas dáhpuhuvvá ovdáneapmi ekonomálaš gaskariikkalažžan dahkamiin ja rašonaliseremiin. Mii leat obalaš moderniserenproseassas, man oktavuodas ovdáneapmi dáhpuhuvvá márkaniidda heivehuvvon čovdosiid guvlui enaš surggiin, mii fas dagaha uhccit stáhtalaš fievrredemiid guolástusaide ja eanadollui. Dát buktá dáđistaga stuorát hástalusá Sámediggái. Oaidnit ahte ovdáneapmi našuvnnalaš dásis eambo ja eambo šaddá vuostálaga dainna ealáhuspolitihkain maid Sámediggi fievrreda.

Danin čujuhage Sámediggi ollu guovddáš čuolmmaid ja doaibmeavttuhusaid ealáhussuorggis maid Sámediggi lea ovddidan;

Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána

Sámediggi lea eatnat gerddiid čujuhan dárbbu ulbmálaččat ángiruššat nannen dihte sámi identitehta, giela, kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima riddo- ja vuotnaguovlluin. Ollu mearrasámi-báikegottit leat negatiivvalaš ovdáneami affarat, ja lea dárbu mealgat nannoseabbot almmolaččat ángiruššat buoridan dihte dili.

Lea váidalahti go Ráđdehus ii leat čuovvolan daid mearkašumiid, maid Stuorradikki giela- ja birasgáhttenkomitea ovdal leat ovddidan, main lea deattuhuvvon dárbu eambo ulbmálaččat ja systemáhtalaččat almmolaččat ángiruššat áksuvdnaplánaid hámis mearrasámi guovlluide ávkin. Geldadepartemeanta lea čujuhan ahte lotnolasealáhusaid čielggadus NAČ 1988:42, galggai čuovvoluvvot "plánain, mas leat áigequovdilis doaimmat riddo- ja vuotnaguovlluide gos sámit orrot". Go Ráđdehus ii leat vuolggahan dán barggu, de lea diggi oaidnán dárbbalažžan ieš bidjat johtui dán lágan plánabarggu.

Sámedikki mearridan Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána lea vuodduuvvon dasa ahte gielddat, fylkagielddat ja ollu eará bealit sihke sámediggevuogádagas ja instánssein

Vuolláičállit: SS / R11

birrasis leat viidát mielde barggus. Diggi čujuha ahte lea dárbu viidát ja positiiivalaččat ovttasbargat sihke plána- ja čadahandásis. Sámedikki boahhteáiggi bargui šaddet gullat viiddis offensiivvalaš ángiruššamat ealáhusovddideami, ja giella- ja kulturdoaimmaid oktavuodas. Lea áibbas vealtameahtun ahte Sámediggi oazžu ruđaid plána čadaheapmái, ja ahte geahččalanortnegat riddo- ja vuotnavuogádagaid hálddašeapmái álggahuvvojit. Lassin fertejit sierralágan orgánat báikkálaččat, regiovnalaččat ja guovddáš dásis váikkuhit plána čadaheapmái.

Sámi eanadoallu

Eanadoallu lea sámi kultuvrra materiálalaš vuodu oassi. Nu leage eanadoalus hirbmat deatálaš mearkkašupmi Sámedikki mihttomearrái nana ealli sámi servodaga ektui bissovaš ássamiin ja buotbealálaš ealáhus- ja servodateallimiin. Obalaččat sáhtta sámi eanadoalu birra dadjat ahte das lea sierra doaibmavuohki, man doibmii čuhcet garra dálkkádagat, ja mas smávvaldoallut ja lotnolasdoaibma leat guovddášis.

Sámi ássanguovlluid sámi eanadoalloplána ovddida ollu guovddáš hástalusaid ja čuolmmaid sámi eanadoalu oktavuodas boahhteáiggi. Sámediggi áigu hápmet ja čadahit sierra eanadoallopolitihka, sámi ássanguovlluide ásahuvvon sierra eanadoallopolitihkalaš biire bokte. Biiriin galggašii háhkat čielga ja guhkes áiggi bissovaš rámmaeavttuid ealáhussii.

Sámediggi ferte oanehis áiggi oazžut duodalaš váikkuhanfámu našuvnnalaš eanadoallopolitihka hápmemii, ja sierralágan váikkuhangaskaomiid hálddašeapmái. Dán sáhtta čadahit čuovvovaš doaimmaid bokte:

- Sámediggi lea mielde jahkásaš eanadoallošiehtadallamiin
- Sámediggi lea ovddastuvvon dain stivrrain, rádiin ja sullasaččain našuvnnalaš ja regiovnalaš dásis, main lea deatálaš mearkkašupmi eanadoalloaláhusa ovddideapmái, nugo omd. Stáhta eanadoallobáŋkku stivra, Fylkaeanadoallostivrrat j.d.
- Lotnolasealáhusaid heiveheami rámmaeavttut nannejuvvojit, earret eará sierra lotnolasealáhusšiehtadusa bokte
- Sámedikki geavahussii berre bidjat ruđaid eanadoallošiehtadusa bokte nu ahte Sámediggi sáhtta fievriddit sierra politihka sámi eanadoalu várás, lassin stáhta eanadoallopolitihkkii mii fievridduvvo.
- Sámi "refereansadaollu" ferte šaddat vuodđun eanadoallošiehtadallamiidda.

Deatálaš bealli maid maidái ferte rievdatit lea dat ahte ii galgga leat nu ahte dušše oktoámmátdoallu sáhtta oazžut ruhtadoarjaga árbevirolaš doalu huksemii. Dán mearrádušas (75% njuolggadus) ferte sáhttit spiehkastit go lea sáhka sámi guovlluid eanadoalus.

Norgga álbmotrievttálaš ja sisrievttálaš geatnegasvuodaid, ja bajit dási sámpolitihkalaš prinsihpaidge ferte bidjat vuodđun mihttomeriide, váikkuhangaskaomiide ja doaimmaide. Viidáseabbo barggus dán oktavuodas lea deatálaš ahte Sámediggi ovttasrádiid guovddáš eanadoalloeiseválddiiguin johtileamosit konkretisere mihttomeriid, váikkuhangaskaomiid ja doaimmaid sámi eanadoalu suodjaleapmái materiálalaš vuodđun sámi kultuvrra sihkarastimis. Dasa gullá maidái sierralágan ortnegiid árvoštallan, maiguin ovddidit Sámedikki guovddáš eanadoallopolitihkalaš oasálaš boahhteáiggi.

Sámi ovddidanfoanda

Foandda doaimma evalueremis (NIBR 1993) deattuhuvvo foandda mearkkašupmi oassin ja duodalaš molsaeaktun eará ealáhus- ja distriktapolitihkalaš váikkuhangaskaomiide. Dasto orru foandda sierra sámi ealáhus- ja kulturprofiila dávisteamen foandda 1975 ásaheami áigumušaide.

Vuolláičállit: SS R17

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Sámediggi lea ollu jagiid bivdán ahte Sámi ovddidanfondii fievrredeamit nannejuvvojit mealgat. Ohcamiid lohku fondii ja dat, go ollu guovllut ja gielddat sámi ássanguovlluin leat sávvan laktojuvvot foandda doaibmaguvlui, buktá álbmosii ahte dárbu lassána dadistaga.

Lea deatálaš ahte foanddas leat resurssat álggahit sámi ealáhusovddideami mii lea heivehuvvon sihke luonddu- ja kulturvuddui sámi guovlluin. Sámediggi oaidná vejolašvuoda ahte foandda kapitála sáhttá nannet nu ahte dasa fievrriiduvvojit ruđat eanadoallošiehtadallamiid ja guolástusšiehtadusa bokte, nugo boazodoallošiehtadusage bokte fievrriiduvvojit ruđat fondii.

Guolástus

Sámedikki mihttomearrin guolástusáššiin lea nannet vuodu guolástusa gáhttemii boahteáiggis, materiálalaš vuodđun sámi ássamii. Guolástus ferte nugo earáge sámi vuodđoealáhusat sáhttit leat sihkkaris ja nana vuodđun dietnasii ja barggolašvuhtii árbevirolaš sámi guovlluin. Jahkásaš reguleremiid bokte boahteáiggis ferte sihkkarastit dohkálaš dietnasa vuotnabivdiide. Norgga sadji gaskariikkalaš eamiálbmotáššiin lea hedjonan dan geažil go árbevirolaš riddo- ja vuotnaguolástusaid ovddideami dohkkeheapmi váilu. Carsten Smith čielggadus, mas rievttálaš bealit leat čilgejuvvon, lea buktán vuordámušaid. Sámedikki mielas eai leat stáhtalaš eiseválddit čuovvolan Smith čielggadusa. Sámediggái lea danin áibbas vealtameahtun dat ahte stáhta dávista/vástida dán čielggadusa prinsihpalaš beliide, doalaha Sámedikki mearrádusaide ja árvalusaide guolástusáššiin, ovddida sámi guolástusčielggadusa, ja čuovvola Sámedikki riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána praktihkalaš politihkas.

Luossabivdu lea maiddá oassi sámi kultuvrra materiálalaš vuodus. Dán dohkkeheapmi ja dán oasi sihkkarastin sámi oalgeealáhussan lea danin deatálaš ealáhusaide ja ássamii sámi guovlluin. Diggi ii leat ovdal ožžon doarjaga luossabivddu lagabuidda čielggadeapmái. Diggi áigu dattetge dego Riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čuovvoleapmái ain bargat dan ala ahte luossabivddu mearkkašupmi čielggaduvvo viidát sámi guovlluin.

Doarjja lotnolasealáhusaide

Lotnolasealáhusain lea árbevirolaš heiveheapmi sámi guovlluin. Sámediggi lea ovdal čujuhan ahte lea čielga oktavuoha distriktapolitihkalaš mihttomeari, ángiruššat lotnolasealáhusaiguin ja celkojuvvon minoritehtalaš dárbbu gaskka nannet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima. Sámediggi čujuha ahte lea vealtameahtun deatálaš fievrriidit Sámi ealáhusráddái ruđaid nu ahte lotnolasealáhusaiguin bissovaš ángiruššama sáhttá čadahit govttolaš beaktilvuodain.

Otne biddjojuvvot hui olu čanastagat dasa movt luondduresurssaiguin galget nana organisatuvralaš ovttadagat ávkástallat, man oktavuodas sámi beroštumit čielgasit leat uhccitlogus. Konkrehta čuolbma lea dat ahte sii, geat barget lotnolasealáhusaiguin báhcet geavahusas olggobeallái daid ásahuvvon šiehtadusaid ja eará doarjjaortnegiid. Dát oidno NAČas 1988:42 Lotnolasealáhusat sámi ássanguovlluin, mas čuožžu ahte "Árbevirolaš sámi ealáhusheiveaheapmi, earret boazodoallu báhcá olggobeallái otnáš ealáhusšiehtadusaid" (s. 105). Čielggadusas deattuhuvvo ahte sierra ealáhusšiehtadus dohkkehuvvon ealáhusorganisašuvnnain livčče demokrátalaš ortnet mas:

"... bargit báikkálaš organisašuvnnaid bokte, sáhtášedje oážžut njuolgo váikkuhanfámu daid doarjjaortnega beliide ja sturrodahkii šiehtadallamiid bokte. Ealáhusat ožžot dalle oasi ovddasvástádusas mii guoská sierralágan váikkuhangaskaomiid juogademiide ja prioriteremiidda. Šiehtadusvuogádaga bokte oččošedje maiddá stáhtalaš eiseválddit njuolgo oktavuoda ealáhussii." (s. 111)

Sámediggi áigu bargat dan ala ahte ásahuvvo sierra ealáhusšiehtadus lotnolasealáhusaide. Sámediggi ferte maiddái muittuhit ahte dikki áigumušat ásahit sierra ealáhusšiehtadusa lotnolasealáhusaid várás ii leat čuovvoluvvon guovddáš eiseválddiid beales.

Boazodoallu

Boazodoalloealáhusas lea váldomihttomearrin láchit dilálašvuodaid dan lágan ovdáneapmái mii áiggi mielde addá ealáhusii sihke ekologálaš, kultuvrralaš ja ekonomálaš birgejumi. Boazodoalloealáhusas eai leat erenoamáš márkanválttisvuodát otne, muhto hástalussan lea erenoamážit oažžut buoret gánnáhahttivuoda, stuorát produkšuvnna areálaovttadaga nammii. Lea hástalussan buvttadit bohccos eanet ja viidáseabbot man ektui ferte dihtomielaččat bargat. Boraspirevahádat lea maiddái bealli mii lea giksin boazodollui. Ii buhtadusa sturrodát, vahágiid duodašteapmi iige ortnega hálddašeapmi doaimma nu dohkálaččat.

Sámediggi lea lagas boahhteáiggis álggaheamen barggu ráhkadit sierra plána boazodoalloealáhusa ovddideapmái. Dán barggu váldomihttomearrin lea oažžut áigái dan ahte ealáhus birge eallingievra oassin sámi servodagas sihke ekonomálaččat ja kultuvrralaččat. Sámedikki ovddasvástádus boazodollui lassána jagiin mat bohtet, ja dán oktavuodas lea stuorra dárbu eambo strategálaš, boahhteáigái čujuheaddji politihkkii. Mañimuš jagiid heahdedili deattuheapmi ealáhusas lea vaháguhtán boazodoalu obalaččat, ja lea buktán hirbmat bonju gova ovttá deatáleamos sámi ealáhusas. Sámediggi áigu váldit ovddasvástádusa ja čájehit luotta boazodoalu hápmemis aiddo dan máhtolašvuoda bokte mii erenoamážit ealáhusas alccesis lea.

Áššit mat eai leat ollašuvvan

Loahpas logahallat vel daid áššiid maid Sámediggi lea ovddidan ja maid stáhta eiseválddit eai dohkálaččat leat čuovvolan;

- Riikka lágaid rievdadeapmi sámi beroštumiid ektui
- Sámedikki konstitušuvnnalaš sáji čilgen
- ONa gaskariikkalaš eamiálbmot logijahki
- Vástádus guovddáš mearrádusaide ILO-konvenšuvnnas
- Rudat Sámi parlamentáralaš rádi ásaheapmái
- Ollislaš lahttovuohta Davviriikkaid rádis
- Sámi kulturguovddášfoandda ásaheapmi
- Sihkkarastit dáláš doaimma dain kulturinstitušuvnnain maid diggi lea prioriteren
- Našuvnnalaš sámi dáiddačoahkkádusa ásaheapmi
- Dohkálaččat lasihit preassadoarjaga sámegeiel áviissaide, maid Sámediggi hálddašit doarjjaortnega
- Bissovaš doarjjaortnet sámi mánaid, nuoraid ja nissonolbmuid áigodatlaš publikašuvnnaide
- Rudat sámi-riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána čadaheapmái
- Sierra doarjjaortnet sámi valástallama o
- rganiseremii ja jodiheapmái
- Eambo ruhta Sámi kulturfondii ja Sámi ovddidanfondii
- Rudat almmolaš sámi diehtujuohkinbálvalusa huksemii Sámi Sierrabibliotekain
- Rudat sámi dearvvasvuoda- ja sosiálaplána prošeaktastivrii ja dan čuovvoleapmái konkrehta doaimmaiguin
- Meahccekomišuvnna bargu
- Lotnolasealáhusaid nannen sierra ealáhusšiehtadusa ásaheami bokte

Vuolláičállit: SS / RH

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siidu

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 5. b. 1997 dii. 15.45.

Vuolláičállit: SS / RI

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 8/97 NOU 1996:11 Eavttuhuvvon minerálaláhka

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 5. b. 1997 dii. 15.45.

I. Áššebáhpirat

- Ealáhus- ja energijadepartemeantta 24.09.96 mannosáš mieldečálus - gulaskuddan NÁČ 1996:11 Forslag til minerallov
- Jan Petter Romsaas sáhkavuoru čálosvuoddu Sámedikki seminárii 27.11.96
- Kirsti Strøm Bull sáhkavuorru Sámedikki semináras 27.11.96
- Čálus árvaluvvon odđa minerálalága birra, čáli Otto Jebens
- Áššeovddideapmi Sámi kulturmuitoráđi áššái 25/96 Cealkámuš NÁČ 1996:11 Árvaluvvon minerálaláhka
- ILO áššedovdi lávdegotti cealkámuš
- Álbmotriektejoavkku čielggadeapmi
- Carsten Smith 1990 mannosáš čielggadeapmi Sámiid vuoigatvuodaid birra luonddu riggodagaide - erenomážit guolástusreguleremiid oktavuodas
- Od. prp. 33 (1986-97)

II. Ovddiduvvon eavttuhusat**Sámediggeráđi árvalus Sámediggái:****Álgosátni**

Vuoddolága § 110A, Sámeláhka ja Norgga ILO-soahpamuša nr. 169 dohkkehus, leat buktán odđa rápmaveavttuid norgalaš sámpolitihkkii. Lea mihttojuvvon ahte stáhta Norga lea ásahuvvon guovtti álbmoga guovlluide, sámi álbmoga ja dáža álbmoga. Deba leage stáhta ovddasvástádus suodjalit guktuid álbmogiid beroštumiid. Sámedikki ásaheapmi duodašta stáhta ovddasvástádusa sámi álbmogis. Seammás Sámedikki ásaheapmi mearkaša ahte lea dohkkehuvvon ahte sámiin lea vuoigatvuohta beassat ieža mearridit. Ahte sámiin alddiineaset lea ovddasvástádus sihkkarastit iežaset boahpteáiggi, boahťá oidnosii vuoddolágas ja sámelágas.

Dát de ferte leat vuoddojurddalaš vuolggabáikin go odđa lágat galget ráhkaduvvot guktuid álbmogiid várás. Jos láhkavuoddu lea váillálaš, dahje jos láhkavuoddu eai leat stáhta sámpolitihka odđa vuoddojurddagat, de lea sámi álbmogii váttis olahit gosage beroštumiideasetguin. Sámediggi lea mángii deattuhan ahte guovdilis lágaid geahčadeami ulbmil lea sihkkarastit ahte hálddahušmeanut vuhtii váldet eiseválddiid bajimus ulbmiliid ja vuodu sámpolitihkas.

Sámediggi oaidná ahte minerálalága lávdegotti eanetlohku ii leat doarvái bures vuhtii váldán dán vuoddojurddalaš vuodu go hábmii minerálaláhkaeavttuhusa.

Sámediggi čujuha dasa ahte Ráđdehus čoahkkimisttis sámi organisašuvnnaiguin guovvamánu 17. b. 1981 lohpidii e.e. dan:

6. Ii Ráđdehusa beales galgga dahkkojuvvoat álgga stuoribuš meassamiidda Finnmárkku duoddariid luonddus earágo mearriduvvon Álaheaju eanu ráddjejuvvon báddadeapmi - ovdalگو Sámi vuoigatvuodalávdegoddi lea loahpahan iežas barggu vuoigatvuoda áššiiguin.

Vuolláičállit: SS R11

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Doaibmabijut mat ležžet sávahahttit johtalusa ja dan sullasaš áššiid geažil, galget sierra árvoštallojuvvot e.e. sámi organisašuvnnaiguin. (Ot.prp. nr. 33 (1986-1987) pkt. 2.3, s. 9)

Norgga dohkkehettiin ILO-soahpamuša 169 Stuorradikki gielddaid ja birasgáhttenlávdegoddi celkkii ná:

«Dasto álgoálbmogis galgá leat vuoigatvuohta eaiggáduššat ja hálddašit eatnamiiguin iežas birgejupmái ja árbevirolaš doibmii. Departemeanta čujuha dasa ahte dát mearrádus lea dehálaš go álgoálbmot galgá jođihit boazodoalu ja leat mielde geavaheamen, stivremin ja seailluheamen iežaset guovlluid luondduriggodagaid. Dasto lea eiseválddiin geatnegasvuohta ráddádallat álgoálbmogiin ovdalgo álggahit iskkadit dahje geavahit luondduváljiid sin eatnamiin.»

Sámediggi maid čujuha daláš stáhtaministara Gro Harlem Brundtlanda sáhkavurrui, mii sus lei Sámedikkis guovvamánu 21. b. 1995, ja mas son dajai e.e. ná:

“Dainnago ii dušše okta, muhto guokte lávdegotti leat bargamin dáiguin áššiiguin, Sámi vuoigatvuodalávdegoddi ja minerálalága lávdegoddi, de lea govtolaš ahte eai dahkkojuvvo stuorra meassamat Finnmárkku duoddariin ovdalgo dán guovtti lávdegotti bargguin leat bohtosat, mat leat politihkalaččat meannuduvvon.»

Dát čájeha ahte riikka eiseválddit mángga dilálašvuodas leat dáhkidan ahte eai galgga dahkkojuvvot meassamat sámiid guovdu gulaskuttakehtái sámi álbmogiin, ja ahte áigumuš lea oktii heivehit Sámi vuoigatvuodalávdegotti ja minerálalága lávdegotti barggaid.

Minerálalága lávdegoddi lea geahčadan ášši ja buktán eavttuhusaid mat viehka garrasit čuhcet sámiid beroštumiide ja vuoigatvuodaide. Vásihusat čájehit ahte miehtá máilmmi aiddo minerálariggodagaid ávkin geavaheapmi lea dahkan eanemus vahágiid álgoálbmogiid kultuvrraide ja eallinvugiide. Maiddái sámi guovlluin leat ovdamearkkat mat čájehit ahte sámit leat gillán ruvkedoalu ja minerálaid ávkašuvvama geažil.

Sámediggi dáhttu deattuhit ahte minerálalága lávdegotti bargu danne čuohcá garrasit Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadeapmái sámiid vuoigatvuodaid dáfus eatnamiidda ja čáziide. Sámedikki mielas orru leamen viguhahtti ášši ahte ráddehus lea vuodđudan lávdegotti mas lea nu ollu váikkuhanfápmu sámi vuoigatvuohtaáššiide, go Sámi vuoigatvuodalávdegotti bargomearrádus ii leat ollašuvvan.

Sámediggi danne oaivvilda ahte minerálalága lávdegotti eavttuhus ferte mañiduvvot dasságo Sámi vuoigatvuodalávdegotti bargomearrádus lea ollašuvvan, ja dasságo vuđolaš gulaskuddan lea leamaš ja eavttuhusat politihkalaččat mennuduvvon. Dat ferte mearkkašit ahte odđa minerálaláhka galgá heivehuvvot Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadeapmái, álbmotrievtti eavttuhusaide ja dan bargui mii gieskat lea bohtán johtui sámiid árbevieruid ja riekteipmárdusa birra.

Gaskavuodát álbmotrievttalaš geatnegasvuodaide.

Oppalaččat

Norggas sámi kultuvra ja sámit leat álbmogin čavga čadnojuvvon sámiid ássanguovlluid luondduváljiid geavaheapmái. Danne sámiide erenoamážit čuhcet árvaluvvon minerálalága viiddis mearrádusat ovddimusat. Sámediggi dáhttu maid dárkilastit ahte stáhta Norga lea čadnojuvvon álbmotrievttalaš geatnegasvuodaide. Sámediggi atná vuodđunis ahte Norgga stáhta ferte deavdit iežas álbmotrievttalaš geatnegasvuodaid sámi álbmogii ollásit, vaikko

Vuolláičállit: SS.....RM.....

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

sáhttáge muhtun muddui leat nu, ahte dalle bohtá eará beroštumiiguin vuostálagaid. Ná lea njulgestaga vuodđolága § 110 a mielde.

Árvalusas leat, § 3 nubbi lađas, eavttuhuvvon mearrádusat mat addet vuodu njuolggadusaid ráhkadit mat suodjalit sámi beroštumiid. Sámediggi dáhttu deattuhit ahte dát njuolggadusat ja árvaluvvon mearrádusat adnojuvvojit áibbas váillálažžan sámi kultuvrra ja ealáhusberoštumiid suodjaleapmái, eaige leat dohkálaččat ollašuttit Norgga geatnegasvuodaid álbmotrivttiid vuodul.

Jos Norga stáhtan galgá deavdit iežas geatnegasvuodaid álbmotrivvtti mielde, de dat iešalddis juo lea čielggas ahte nu berre dahkat lahkamearrádusaid bokte njuolga, ii dušše njuolggadusaid bokte maid dammanaga departemeanta sáhtta nuppástuhtit dahje heaittihit. Dasto vel ii leat doarvái ahte mearrádus gusto dušše Finnmárkku fylkii, go sámiid ássanguovlu gokčá riikkas viidodagaid mat ollet davvin Finnmárkku rájis lulás gitta Femundena rádjai. Árvaluvvon njuolggadusat leat váillálaččat maiddái ávnnaslaš sisdoalu dáfus.

Jagi 1966 ON-soahpamušas siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra lea Artihkkal 27 mii jáhkiha iežas leamen oppalaš mearrádus mii gohčču suodjalit sámi kultuvrra viiddis mearkkašumis, nu ahte dat suodjala maiddái ávnnaslaš vuoduge daiguin vuoigatvuodaiguin mat sámiin leat luonddu riggodagaid geavaheapmái. Dan oktavuodas čujuhuvvo Sámi vuoigatvuodalávdegotti oassečielggadeapmái NÁČ 1984:18 Sámiid riektedili birra, Od. prp.33 (86-87) ja erenoamážit Allariektejustitariusa Carsten Smitha artihkkalii «Sámiid vuoigatvuolta luondduriggodagaide - erenoamážit guolástusreguleremiin» mii lea čállosis Lov og Rett for 1990. Das lea kulturdoahpágis mielde maiddái sámi kultuvrra ávnnaslaš bealli. Sámelágain Stuorradiggi lea nannen ahte Artihkkal 27 dáhkida suodjalusa sámi kultuvrii viiddis oaivilis. Sámediggi oaivvilda ahte Artihkkal 27 ferte leat guovdil go dát árvaluvvon láhka árvoštallojuvvo ja dan váikkuhusat sámi kultuvrii ja beroštumiide.

1989 ILO-soahpamuš nr. 169

Dán soahpamušas mii gustogodii Norggas 1991, leat dárkileabbo mearrádusat Norgga sámiid birra.

Erenoamážit Artihkkal 14 lea guovdil, mas leat mearrádusat álgoálbmoga vuoigatvuodas eatnamiidda. Artihkkala 14 nr. 1, 1. Cealkaga mielde dammanaga álgoálbmogis lea vuoigatvuolta "eaiggáduššat ja ávkinis atnit» árbevirolaš eatnamiiddiset. Sámi vuoigatvuodalávdegotti álbmotriektejoavku lea gieskat bidjan loahppajurddan iežas čielggadeapmái ILO-soahpamuša birra ahte leat dakkár guovllut main sámi álbmot sáhtá gáibidit vuoigatvuoltanis duohtadilis geavahit eatnamiid nu mo eanaš dušše sii geain lea eaiggáduššanvuoigatvuolta (eaiggátriecti). Álbmotriektejoavku oaivila mielde dat maid mearkkaša ahte dasa gullá guovllu hálddašeapmige. Dás oaivvilduvvo maid ahte lea vuoigatvuolta dakkár ávkingeavaheapmái mii ii leat ovdal leamaš.

Das čuovvu nappo ahte sámi álbmot sáhtá muhtun guovlluin oamastit alcces eananeaiggátvuoigatvuodaid iežaset eatnamiin, maiddái minerálaide vuoigatvuoda. Sámi vuoigatvuodalávdegotti álbmotriektejoavku cealká dán oktavuodas ná:

"Dain dáhpáhusain main álgotálbmogis leat vuoigatvuolta oažžut dohkkehuvvot eaiggátrievtti daidda eatnamiidda maiguin sii leat ávkašuvvan, gullet maiddái eatnanvuloš riggodagat - omd. olju ja minerálat - dan eaiggáduššanvuoigatvuhtii mii álgoálbmogis lea mađe mielde dát riggodagat riikka lágaid bokte leat eananvuoigatvuhtii gullelaš oasit."

Dás lea erenoamán stuorra mearkkašupmi oamaskeahtes (ikke-mutbar) minerálaide dáfus, mat árvaluvvon lága mielde galget biddjojuvvo sierra odđa lága hálddašeami vuollái.

Eará sámi guovlluin (sihke Finnmárkkus ja eará Norgga osiin main lea sámi álbmot ja ealáhus), erenoamážit boazodoalu hárrái, bohtet atnui mearrádusat mat leat Artihkkelis 14, 2.

Vuolláičállit: SS PM

cealkka geavahanvuoigatvuoda suodjalusa birra. Lea čielggas ahte minerálaid ohcamat, iskkadeamat ja roggamat leat roahpádussan ovddimusat boazodoalu beroštumiide ja nu maid-dái sámi kultuvriige. Leat arvat ovdamearkkat máilmmi eará osiin ahte viiddis ruvke-doaimmat leat billistan guovllu álgoálbmogiid ovdii ja birrasa oppalohká.

Dasa boahká lassin sierra suodjalus maid seammá soahpamuša Artihkkal 15 buktá. Artihkkala 15 nr. 1 mielde galgá "dammanaga álbmoga vuoigatvuoha luonddu riggodagaide suodjaluvvot sierra. Dát vuoigatvuodat fátmastit dáid álbmogiid vuoigatvuoda searvat dáid riggodagaide geavaheapmái, stivremii ja sealluheapmái." Sámi vuoigatvuodalávdegotti álbmotriektejoavku lea gávnahan ahte Artikkel 15 gusto sihke dain guovlluin gos sámit sáhttet gáibidit alcceseaset eaiggátrievtti ja geavaheami, ja dain main lea sáhka dušše geavahanvuoigatvuodas.

Prospektevrra riekti bággolotnut alcces vuoigatvuodaid luonddu riggodagaide vuoldá álgoálbmoga vuoigatvuodaid dáid mearrádusaid mielde, ja danne dan ferte jáhkkit leamen vuostálagaid Artihkkala 14 ja 15 ILO-soahpamušas.

Artihkkala 15 nr. 2 mielde sámit sáhttet, maiddái doppe gos Stáhtas lea eaiggáduššan-vuoigatvuoha minerálaide, gáibidit ahte eai galgga álggahuvvot doaimmat dahje addojuvvot lobit doaimmaide mat iskkadit dahje ávkin atnet minerála riggodagaide, ovdalgeat leat ásuohuvvon dahje váldojuvvon atnui ráddádallanortnegat dainna álbmogiin. Árvaluvvon lága mearrádusat minerálaid ohcamis ja iskkadeamis leat njulgestaga vuostálagaid dainna mearrádusain.

Álbmotriektejoavku cealká dasto vel ahte dat vuoigatvuoha mii álgoálbmogiin lea Artihkkala 15 nr. 1 mielde searvat iežaset eatnamiid luonddu riggodagaide geavaheapmái, stivremii ja sealluheapmái, ii mearkkaš dušše dan ahte álgoálbmogat sáhttet gáibidit ahte earát galget sis jearrat ovdalgeat meassagohtet daid luonddu riggodagaide mat leat sin eatnamiin. Álgoálbmogat maid sáhttet gáibidit beassat leat mielde aktiivvalaččat mearrideamen mo sin guovllu luonddu riggodagaide galget ávkin geavahuvvot. Dát ii gusto dušše dain guovlluin main álgoálbmogis lea eaiggáduššan- ja geavahanvuoigatvuoha, muhto dainge main sis dušše lea geavahanvuoigatvuoha. Dan nanne ILO áššedovdi lávdegoddi, mii cealká ahte Artikkel 15 gusto beroškeahttá das makkár vuoigatvuodat dohkkehuvojit Artihkkala 14 bokte.

Árvaluvvon lágas boahká ovdan ahte ohcanvuoigatvuoha ja iskkadanvuoigatvuoha galgá addojuvvot automáhtalaččat, almmá mange sierra eavttu haga. Go giige lea ožžon iskkadanlobi, de lea proseassa jodus maid sáhtta leat váttis jorgalahttit maññil. Nu galgá leat vejolaš, árvaluvvon lága mielde, velá individuála iskamage haga ovddalgihtii. Jos gánnáhahtti minerálagearddit gávdnojit, de sáhtta šaddat gierdameahttun stuorra deaddu mii bágge roggamiid álggahit.

Dat ruvkesearvvit mat háliidit ahte ohcanlohpi sámi guovlluin maid galgá mearkkašit ahte sis lea vuoigatvuoha roggat maid gávdnet, bahkkejit garrasit ovdan. Ná lea e.e. celkojuvvon ohcamis maid Ashton Mining Ltd lea sádden:

«Ruvkeindustriijas lea dovdomearkkalaš ahte stuorra sumit ruhtaduvvojit viehka áddjilis ohcamiidda. Ohcandoaimmat leat dan dáfus hirbmat sahtelárganat, ja dan geažil AML atná vuoddoeaktun ahte lea vuoigatvuoha roggat daid minerálaid mat soitet gávdnot.»

Dá leat bealit mat berrejit váldojuvvot vuhtii juo dalle go galggašii addojuvvot friddja ohcanvuoigatvuoha ja go árvoštallojuvvo galgágo iskkadanlohpi addojuvvot.

Vai Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodat ollašuvvet, de lea dárbu dasa ahte sámi organisašuvnnain jerrojuvvo ovdalgeat ohcamat ja iskkadeamat álggahuvvojit. Nu ferte dahkkojuvvot nu árrat ahte lea vejolaš, jos nu geavvá, buktit vuđolaš ákkaid vuostá ja váldojuvvot vuhtii.

Vuolláičállit: SS RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Dasto fertejit dahkkojuvvot láhkamearrádusat mat čadahit daid klausulaid mat ILO-soahpamuša Artihkkalis 14 ja 15 gustojit olles sámi ássanguovllu várás Norggas. Lassin fertejit dahkkojuvvot mearrádusat mat suodjalit daid álgoálbmoga sierra vuoigatvuodaid mat čuvvot soahpamuša Artihkkala 14 nr. 1, 1. cealkaga.

Dan, mii daddjojuvvui dás bajábealde, doarju maiddá ILO-soahpamuša Artikkel 7 mearrádus, mii e.e. cealká ahte dammanaga álbmogis galgá leat vuoigatvuotta ieš beassat vuoruhit dan proseassa várás mii guoská e.e. sin eallimii ja sin eatnamiidda main sii áset dahje geavahit, ja ahte álbmogis alddis galgá leat vejolašvuotta stivret dan ovdáneami. Dat minerálaid háhkansystema mii lea árvaluvvon lágas, danne bohtá vuostálagaid dáinna mearrádusain.

Árvaluvvon lágas leat § 2-3, 2. lađđasis sierra mearrádusat daid eatnamiid birra main ii leat lohpi ohcat almmá eatnamiid eaiggáda, geavaheaddji dahje eiseválddiid lobi haga. Dán eavttuhusa eavttuin eai leat boazodoalu guovlluide gulli áššiid birra ságastallojuvvon. Muhto guottetbáikkít, mearkun- ja njuovvansajit ja johtolagat leat seammá dehálaččat boazodollui go giettít bondii. Danne fertejit maiddá dakkár báikkítge čuldojuvvot eret ohcan- ja iskkadanvuoigatvuodas. Ii boazodoallolága § 15 iige § 28 dáikko atte doarvái suodjalusa.

Sámi kulturmuittut

Minerálalága lávdegotti árvalus dasto atná vuodđun dange ahte ohcci/iskkadeaddji iežas hálddus lea mearridit leago sus geatnegasvuotta sáddet dárbbaslaš ohcamiid ja dieđuid gávccenuppelot lánkačoakkáldaga mielde. Muhto lávdegoddi ii guoskkat šat eambo daid dáhpáhusaid main soaitá leat dárbu nu dahkat. Kulturmuitolága dáfus lea nu, ahte gažaldahkan bohcciida dat, leago iskkademiid ovdal dakkár geatnegasvuotta duššefal doppe gos kulturmuittut leat dihtosis ja registrerejuvvon/kártejuvvon.

Kulturmuitolága § 3 nanne ahte ii oktage galgga doaimma álggahit mii sáhtá vahágahttit, billistit, eret roggat, sirdit, nuppástuhttit, gokčat dahje eará lánkai heivemeahttumit vihkáduhttit automáhtalaččat ráfohuvvon kulturmuittuid dahje stuorrudit daid vihkáduvvanára.

Gos lea sávahahtti álggahit ohcama ja iskkadeami, doppe ii galgga automáhtalaččat suodjaluvvon registrerekeahes kulturmuittut billistuvvot. Dat mearkkaša ahte prospektivras lea geatnegasvuotta doaimmahit kulturmuitoiskkadeami ovdal go son soaitá álgit meassama, muhto árvaluvvon lánka lea eahpečielggas dán dáfus. Jos friddja ohcanvuoigatvuotta galggaš leat ja vahát dáhpáhuvá, de eananeaggáda vuhtiiváldima geažil galgá máksojuvvot buhtadus dan vahága ovdii dahje daid muosehisvuodaid ovdii mat deaividit su eatnamii, muhto kultumuittuid billisteamii dahje vahágahttimis ii leat čielgejuvvon ii mihkkege. Mañimuš jagiid eiseválddit leat čájehan eanet dáhtu hehttet kulturmuitolánkarihkkomiid.

Árvaluvvon minerálalága álgohápmi állana nuppe guvlui. Bohtosat sáhttet leat dakkárat, ahte prospektivrat fuomáškeahhtá rihkkot lága, go ii leat áshuvvon systema mii dáhkida ahte unnu fuomáškeahes vahágahttimiid várra automáhtalaččat ráfohuvvon kulturmuittuide.

Sámediggi oaivvilda ahte ovddasvástádus kulturmuittuid billisteamis, heivvolaš ránggáštusat dakkár dáhpáhusain ja muhtumassii vaháguvvan kulturmuittuid dieđalaš iskkademiid ruhta-deapmi leat áššit mat berrejit čielgat ovdal go odđa lágas mihkkege mearriduvvo.

Eanet lávdegotti eavttuhusaid birra

Báktefriddjavuoda vuodđojurdda - servodaga stivremii dárbu

Árvaluvvon lánka mearkkaša viggamuša sirdit báktefriddjavuoda vuodđojurdaga maiddá oamaskeahes minerálaide. Čielggadeapmi čájeha, ahte oamastahtti minerálaid árvu lea unnumin odne, ja oamaskeahes minerálaid árvu fas stuorrumin. Sámediggi oaivvilda, ahte

Vuolláičállit: SS RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

erenomážit dát buktá mielddis siva árvvoštallat krihtalaččat, berrego baktefriddjavuođa vuodđojurdda jotkojuvvot, ja fievrriiduvvot oamaskeahtes minerálaide, almmá dan haga, ahte dát dahku manná rivttiid ja servodaga beroštumiid vuostá.

Sámediggi dáhttu eahpidit baktefriddjavuođa vuodđojurdaga, ahte vuosttamuš gávdnis lea vuoigatvuohta, danin vuodđojurddan, mii ii berre šat gustot Norgga lánkaásahusas. Sámediggi oaivvilda, ahte lánvegoddi ii leat árvvoštallan dán beali doarvái bures. Eai leat e.e. geahčadan, leago vejolaš heaittihit dán vuodđojurdaga maiddái oamastahhti minerálaid hárrái, vai ávkin šaddá servodaga iežas hálddašepmi. Sámediggi oaivvilda, ahte lánkalánvegoddi eanetlohku lea ájahallan menddo ollu dainna áigumušain, ahte addit priváhta olbmuide buori movtta ruhtadit minerálaid ohcamiid ja iskkademiid.

Dán oktavuodas Sámediggi dáhttu čujuhit dasa, ahte norgalaš lánkaásahus miehtá dán jahkečuodi lea bargan ollu dan badjelii, ahte sihkkarastit servodahkii min dehálemos luondduriggodagaid geavaheami ja stivrema. Jagi 1917 čáhcereregulerenlága vuodđojurdda lea, ahte buotlágan goržeávkkástallamii lea dárbu oazžut konsešuvnna. Stuorimus báddadanáššiin lea lánkadahkki oaidnán dárbbu loktet mearridanválddi bajit dássái. Lágas boahťa ovdan, ahte Stuorradiggi berre beassat buktit cealkámuša ovdalگو addojuvvo lohpi stuoribuš báddadeapmái. Norgga mearabotni oljoohcama ja -bohka lágat leat vuodđuduvvon seammá vuodđojurdagii. Petroleumdoaimmalágas celkojuvvo, ahte ovdalگو odda guovllut rahppojuvvot ohcamiid várás, de galget iešgudetlágan beroštumit, mat gullet áššái, vihkkeduvvot vuostálagaid. Sámediggi oaivvilda, ahte seammá vuhttiiváldimiin ferte leat stuorra deaddu maiddái minerálaid roggamiid oktavuodas.

Minerálaid ohcamat ja roggamat ruvkedoalus, eatnanbajáš ruvkkestallamis jna. dávjá dagahit mearkkašan veara stuorra vahágiid sihke birrasii, kultuvrii ja eará ealáhusaide. Jáhkehahtti lea, ahte ruvkeindustriija prinsihpalaččat háliida roggat riggámuš gávdnosiid, dávjá vuhttiiválddekeahťa daid vahágiid, maid roggamat dagahit. Mineráallága lánvegoddi ovdeha galle, ahte eiseválddit plána- ja huksenlága bokte sáhttet reguleret sávakeahtes ruvkkestallamiid. Muhto de lea nu, ahte plána- ja huksenlága mielde plánejuvvo vuos ja ovddimusat gieldda ja fylkkagieldda dásis. Dan oktavuodas Sámediggi ballá, ahte eará vuhttiiváldimat, omd. gieldda ruhtadilli, sáhttet mearridit áššiid gielddaid/fylkkagielddaid plánemis. Danne lea riikka minerálariggodagaid geavaheami várás dárbu riikkaviidosáš plánaide, ja dasa, ahte servodaga hálddus lea geahččat bearrái, mo riggodagat ávkin adnojuvvot.

Sámedikki oainnu mielde ii leat vejolaš riggodagaid geavahit servodahkii dohkálaš vuogi mielde, jos minerálariggodagaid intensiiva kárten dáhpáhuvvá áigá juo ovdal eará riggodagaid kártema, sihke ekonomalaš ja kultuvrralaš riggodagaid, ja daid, mat leat luonddu iešárvvus. Kártendoaimma, ja bearráigeahčči ja stivrejeaddji neavvut, mat ásahuvvojit, fertejit atnit áigumuššan oazžut áigái čujuhusaid, maid vuodul lea vejolaš viidat árvvoštallat ja mearridit, mo riikka luondduárbi ja kulturárbi galgá geavahuvvot ja suodjaluvvot.

Sámediggi deattuha dasto, ahte sámi servodat ferte sáhttit plánet guhkás ovddas guvlui ja geavahit servodaga válddi bearráigeahččat, ahte minerálariggodagaid geavaheapmi sámi guovlluin lea dohkálaš. Dat mearkkaša, ahte Sámediggi galgá mearridit galgetgo minerálariggodagat sámi guovlluin roggajuuvvot boahťeáiggis, ja mo, jos nu mearrida. Dát dárbbut eai leat vuhttiiváldojuvvon dohkálaččat árvaluvvon lágas.

Sámediggi dáhttu dasto vel čujuhit dasa, ahte Ruota odda lánka minerálaid birra (Minerallagen av 1991) atná vuodđunis konsešuvnavuodđojurdaga, go minerálaid sihke iskkadeamit ja roggamat sorjájit konsešuvnnas. Lea galle nu, ahte konsešuvnaoazžuma eavttut leat liberála, muhto lágas leat sierra eavttut dasa, ahte oazžut lobi omd. ohcat e.e. diamánttaid.

Go dan vuhtii váldit, de imaštahtá, ahte minerálalága lávdegotti eanetlohku eavttuha juohkehaččas galgá leat áibbas friddja doaibma dán suorggis. Lága álgohápmi ovdeha dainna lágiin, ahte juohke norgalaš dahje olgoriikkalaš konseartnas lea dáhtus mielde lohpi ohcat ja iskkadit buotlágan minerálagávdnosiid Norggas (árvalusa § 1-2). Sámediggi oaivvilda, ahte álgohápmi dainna lágiin ovddasta rádjearastideaddji liberalistalaš oainnu dán áššiin. Dikki oaidnu lea, ahte lea dárbu nuppástahttit álgohámi sisdoalu ollu eambo, vai lea láhka, mas leat dássideappot mearrádušat, maid váldosisdoalu mielde lea nu, ahte servodat galgá stivret.

Sámediggi dáhttu dás čujuhit lávdegotti unnitlogu merkkášumiide, erenoamážit siidui 50, 69 ja 70. Dain lea erenoamážit deattuhuvvon, ahte juohke ohcama, mas ohccojuvvo lohpi ohcat dahje iskkadit minerálaid, lea dárbu iskkadit konkrehtalaččat servodaga vuhtiváldima geažil, e.e. birra ja báikkiid ealáhusdili geažil. Dásto lea celkojuvvon, ahte lea dárbu buorre muddui oktii heivehit riggodatdisponerema meannudeami. Dat buktá mielddis ahte almmolaš hálddahas fertet leat láchkavuoddu mas bissehit ruvkedoaimma, jos nu lea sávahahtti. Dat láchkavuoddu fertet boahit ovdan njuolga minerálalágas, vai ášši lea áibbas čielggas dán suorggis.

Sámediggi danne eavttuha, e.e. servodaga vuhtii váldima geažil, ahte odđa minerálaláhka nuppástahttojuvvo konsešuvdnaláhkan, mas baktefriddjavuoda vuoddojurdda lea váldojuvvon eret maiddi oamastahtti minerálaid hárrái. Konsešuvdnaláhka váldá buorebut vára dárbbuin oažžut čielggaduvvot, makkár váikkusat leat ealáhusaide, kultuvrii ja servodahkii.

Árvalus makkár sierramearrádušat galget leat sámi guovlluid várás

Sámediggi dáhttu maid buktit konkrehta mearkkášumiid árvaluvvon lága eankilosiide.

Sámediggi doarju unnitlogu árvalusa, ahte sámi guovlluid sierranjuolggadusaid mearrádušat galget leat mielde ieš láchkateavsttas, eaige čihkkojuvvo njuolggadusaide maid lea álki nuppástahttit. Sámi beroštumit fertet sihkkarastojuvvot lága hámis, ja gustot buot sámi guovlluid várás Norggas. Lágas maid fertet boahit ovdan, ahte sierra lohpi galgá leat dasa, ovdalگو giige beassá ohcat, iskkadit ja roggat minerálariggodagaid.

Sámi guovlluin galgá sámiid vuoigatvuohta minerálaide sihkkarastojuvvot. Sámi álbmogis galgá leat vuoigatvuohta searvat buot minerálariggodagaid geavaheapmái, stivremii ja seailuheapmái, geačča ILO-soahpamuša nr. 169 artihkkala 15 nr. 1. Gusto dain guovlluin maiddái mearráduš, mii lea artihkkalis 15 nr. 2. Vuoigatvuodaid, mat bohtet dán čuoggá mielde, galgá Sámediggi hálddašit sámi álbmoga beales.

Buot sámi guovlluin lea Sámedikki miediheapmái dárbu, ovdalگو lea vejolaš addit ohcanlobi, iskkadanlobi, ealáhuskonsešuvnna, vuoigatvuođa bággolotnut ja minerálaroggamiid álggahit. Nu lea sihke oamastahtti ja omaskeahtes minerálaid dáfus.

Lága álgohámi § 2-3, nuppi lađđasa mielde (ohcanguovlu bustávva i) fertet buot eatnamat, maid boazodoallu árbevieruid mielde geavaha, suodjaluvvot (guottetbáikkid, mearkun- ja njuovvanbáikki, bálganbáikkid, johtolagat jna.). Nu fertet datge guovllut, main leat duodaštuvvon erenoamán stuorra sámi kulturmuittoberoštumit, ja guovllut, main váilevaš registreren ja kárten sáhtá aitit automáhtalaččat ráfohuvvon kulturmuittuid.

Árvaluvvon minerálalága dábaláš mearrádušat

Oppalaččat

Árvaluvvon láhka guoská sihke sámi ja almmolaš beroštumiide nu garrasit, ahte Sámediggi oaidná dárbbu buktit mearkkášumiid ja eavttuhusaid maiddái dasa.

Minerálaid ohcama ja iskkadeami hárrái

Árvalus mearkkaša, ahte ohcanlohpi guoská oppa riikii. Dat fas mearkkaša, ahte ii oktage eiseváldi oáččo dieđu das, gos ohcci áigu álggahit doaimma, eaige dan, man viiddis dat doaimma šaddá leat. Nu eai leat bearrái geahččama vejolašvuodat ovdalگو vahágot juo soitet leat dáhpáhuvvan ohcandoaimma olis.

Ohcanlohpi fátmasta buotlágan bargguid mat ruvkestallamis leat dárbbášlaččat eatnama alde gávnahan dihtii leatgo oamastahtti dahje registrerehahtti minerálat. Dán sii leat álgohámmis geahččalan ráddjet dainna lágiin, ahte meassamat mat sáhttet dagahit «oppa stuorra vahága», eai galgga leat vejolaččat almmá eananeaggáda ja geavaheaddji dohkkehusa haga. Dát eavttut leat dattetge viehka muddui sahteárvvoštallama duohken. Meassamat eatnama alde sáhttet nappo vahágahttit šattuid, omd. jeahkáliid, vuvddiid dahje eará šattuid mat leat dehálaččat bohcco- ja šibitbiebmun, dahje mudui birrasii.

Jos galggaš ovttasge leat vejolašvuhta suodjalit iežas dáin sávakeahtes vahágiin, de eaktun lea, ahte eiseváldi, masa ášši gullá, ovddalgihtii oážžu dieđuid das, makkár doaimma lea jurddašuvvon. Dát ovdeha, ahte ohcamat fertejit leat sierra lobi duohken, mii addojuvvon individuála ohcama vuodul, ahte lohpi lea ráddjejuvvon dárkileappot mearriduvvon báikái, ja ahte lea vejolaš bidjat eavttuid ohcanlohpi.

Earret muhtun dihto spiehkastagaid, de lága álgohápmi miediha buohkaide vuoigatvuoda gáibidit lobi beassat iskkadit minerálaid. Iskkadanlohpi lea ráddjejuvvon dihto eatnamiidda ja gusto juogo oamastahtti dahje oamaskeahtes minerálaid.

Iskkadanvuoigatvuolta lea dattetge viehka viiddis, go dat siskkilda buot bargguid mat leat dárbbášlaččat ovdalگو lea vejolaš árvvoštallat gánnáhago gávdnosa roggat, dahje gánnáhago gávnnus áiggi mielde. Dát mearkkaša, ahte iskkadanlohpi adda vuodu muhtumassii viehka viiddis mearis meassat priváhta eatnama, dahje eatnamiid, main sámiin lea vuoigatvuolta jođihit boazodoalu boazodoallolága mielde.

Iskkadanvuoigatvuodas lea dakkár viidodat, ahte lea ain stuorit sivva dasa, ahte eai galgga leat friddja roggamat, muhto ahte dat galget leat sierra lobi duohken, mii lea addojuvvon individuála ohcama vuodul, ja maŋŋago almmolaš orgána lea sorjákeahtá árvvoštallan dan.

Makkárat addojuvvon iskkadanlobi bohtosat vel leat

Iskkadanlohpi addá vuoigatvuoda dárbbu mielde johtit iskkadanguvlui ja das eret. Iskkadanlohpi maid addá vuoigatvuoda roggat iskkadeami várás 2000 m³ brutto mássa. Das lea čielggas, ahte iskkadanvuoigatvuolta juo ieš alddis addá viiddis vuoigatvuodaid geavahit eatnama, muhtumassii vuostálagaid earáid beroštumiiguin ja vuoigatvuodaiguin. Iskkadeaddjis lea geatnegasvuolta dieđihit Bergvesenii 3-vahkkosaš áigemearis, oktan kopiaiguin gildii, eananeaggádii ja geavaheaddjiide. Áigemearri lea eanaš dáhpáhusain menddo oanehaš, nu ahte dieđiheamis ii leat báljo makkár geavatlaš mearkkašumiid sidjiide guđet ožžot dan. Ii leat sáhka das, ahte galgá leat vejolašvuolta gulaskuddat ovdalگو iskkadanbarggut álggahuvvojit.

Iskkadanlobi eaiggádis maid lea vuoigatvuolta gáibidit eatnamiid ja vuoigatvuodaid mat leat eanet go dat mat § 3-5 rájis § 3-7 rádjai vuoigaduvvojit sutnje. Dat mearkkaša, ahte dat «guhte ihkinassii» guhte sáhtá gáibidit ohcanvuoigatvuoda ja iskkadanlobi, maidá sáhtá gáibidit bággolotnuma. Dát dilli lea daid gustojeaddji vuodđojurdagiid vuostá mat mudui gustojit norgalaš riekteortnegis, go dákkko lea addojuvvon bággolotnumii lohpi almmá dan haga, ahte almmolaš orgána lea árvvoštallan ovddalgihtii.

Lága siskkáldas dynamihkka

Juohkehaš sáhtá gáibidit ohcanvuoigatvuoda ja iskkadanvuoigatvuoda. Lea vuorji ášši ahte lága álgohámmis ii leat viggamuš ráddjet daid lassiváikkuhusaid mat čuvvot dán vuoigatvuoda.

Vuolláičállit: SS RK

Árvalus mearkkaša dan ahte dát vuoigatvuodat addet viiddis ovdamuniid prospektivrii guhte lea geavahan vejolašvuoda gáibidit alces vuoigatvuoda ohcat ja iskkadit.

Iskkadanlobi eaiggádis geas lea buoremus prioritehta lea vuoigatvuoha oažžut mihttoeatnama almmá makkárga ráddjehusaid haga, earágo ahte son ferte jáhkíhit ahte gávnnus lea gánnáhahtti. Mihttoeatnama eaiggádis lea dasto áidnavuoigatvuoha geavahit buot oamastahtti minerálaid dan guovllus. Dát mearrádus lea 1500-logu ruvkestallama ovdamuniin. Ii leat duođastuvvon ahte dán systemas leat matge buriid bohtosiid min áiggi. Ii leat guorahallojuvvon makkár bohtosat das leat, jos seammá vuoddojurdda viiddiduvvo gustot maiddái oamaskeahes minerálaid hárrái.

Árvaluvvon lága álgohápmi addá ovdamunni sutnje geas lea buoremus prioritehta ja vejolašvuoda registrerehit soahpamuššan oamastuvvon vuoigatvuoda registrerehahtti minerálaide dahje bággolodnojuvvon vuoigatvuoha dakkár minerálaide. Dát mielddis buktá dan duohtadili, ahte eananeaiggát ii sáhte välljet, muhto ferte vuhtii váldit dan prospektivra geas lea «buoremus prioritehta».

Ovdavuoigatvuoha registrerehahtti minerálaide doalvu dasto ovdavuoigatvuhtii mii adda vuoigatvuoda bággolotnut daid gávdnosiid, mas fas bohtet odđa vuoigatvuodat. Sierradáhpáhus lea, ahte dat almmolaš eiseváldit geat sáhttet addit bággolotnunvuoigatvuoda, leat dáikko čadnojuvvon dihto ohccái, mas dasto lea fuomášahtti sierravuoigatvuoha.

Registrerehahtti minerálaid dáfus lea nu, ahte departemeantta mearridanfápmu geavahuvvo easkka dan dásis mas lea sáhka addimis vuoigatvuoda bággolotnut gávdnosa ja dárbbu mielde eatnamiid ja doaibmavuoigatvuodaid. Mun dán dásis prospektivra lea juo sihkkarastán alces vuoigatvuoda johtit iskkadanguvlui, vuoigatvuoda roggat iskkadeami dihtii ja vejolaččat lassin vuoigatvuoda bággolotnumii. Dasto prospektivra lea sihkkarastán alces ovdavuoigatvuoda šiehtadit eananeaiggádiin ja registrerehit dán vuoigatvuoda. Dasto lea sus, nugo daddjojuvvui, maiddái áidnavuoigatvuoha oažžut bággolotnunvuoigatvuoda.

Birasgáhttendepartemeantta áirras láhkalávdegottis doarjjui garrasit lága ovdabargguin ahte plána ja huksenlága areálamearrádusaide galgá sihkkarastojuvvot prioritehta. Dat doalvvui soabtmállii, mii lei nubbi vejolašvuoha, ja soabtmálla mearkkaša ahte ii leat vejolaš addit bággolotnunlobi mii manná plána ja huksenlága nannen plánaid vuostá, jos gieldda dahje stáhtalaš pláneneiseválddit eai mieda dasa.

Muhto dán dásis ášši lea juo nu guhkás ollen, ja duot «buoremus prioritehta» doalli prospektivra lea beassan nu buori posišuvdnii, ahte sihke pláneneiseválddit ja áššemeannudeaddji departemeanta leat rievtti mielde bággejuvvoma dilis. Mudui ii leat dušše bággolotnumis dárbu addit prioritehta plánen- ja huksenlága mearrádusaide duoid ektui gudet sihtet roggat minerálaid. Dát prioritehtagaskavuohta berre mearriduvvot ollu árabut proseassas, mii sáhtta addit doaibmanlobi.

Doaibmanlobi birra

Árvaluvvon lága álgohápmis boahtá gával ovdan ahte duot prospektivra maiddái dänge oktavuodas sáhtta gáibidit alces ovdavuoigatvuoda mihttoeatnama, registrerehuvvon šiehtadusa ja bággolotnunlobi vuodul.

Eananeaiggáda dili birra

Árvaluvvon lága álgohápmi ovdeha ahte registrerehahtti minerálat ain gullet eananeaiggádii. Árvalus mearkkaša dattetge ahte juohke eananeaiggát johtilit sáhtta čuoldásit eret go prospektivra oamasta alces iskkadanlobi (maid eai sáhte biehttalit addimis sutnje). Jos prospektivra lea leamaš vuosttamuzžan ovdan, de sus dalle lea áidnavuoigatvuoha šiehtadit eananeaiggádiin ja vuoigatvuoha bággolotnut. (Dieđuid mielde lea nu, ahte eai dát hirbmat

Vuolláičállit: SS, R11

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirji leat oktiibuot 119 siiddu

váikkuheaddji árvalusat leat biddjojuvvon ovttage organisašuvnna ovdii, mii ovddastativččii eananeaiggáda beroštumiid.)

Árvalus lága dábálaš mearrádusaid birra

Sámedikki oaivila mielde dát nuppástusat berrejit boahitit dábálaš mearrádusaide mat leat árvaluvvon lágas:

1. Ohcanvuoigatvuohta berre ráddjejuvvot báikkálaččat ja leat sierra lobis gitta, mii addojuvvo ohcama vuođul maŋŋágo ohcci lea mannan individuála iskkadeami čada. Ohcanlohpi berre addojuvvot dušše maŋŋágo eananeaiggádat ja geavaheaddjit (e.e. guovllu boazodoallu) leat ožžon vejolašvuođa cealkit oaiviliiddiset, govttoláš áigemearis. Dán dásis juo fertejit servodahkii čuoheci áššit guorahallojuvvot, ja makkár áššiid lea dárbu váldit vuhtii servodaga beales.
2. Ovdalis namahuvvon gáibádusat fertejit gustot ain čavgadeappot iskkadanlobiid oktavuođas. Maŋimusat dán dásis lea dárbu dasa, ahte gaskavuodat eará lágaide leat čielggaduvvon. Ferte čielggaduvvot juogo duon dihto dáhpáhusa minerálaroggamat rihkkot gustojeaddji plánaid, mat leat plánen- ja huksenlága olis. Nu maid kulturmuitalága, boazodoallolága, luonddupárkkaid mearrádusaid olis jna.

Árvaluvvon lánka ii báljo cealkke maidege das, ja dalle sáhtta prospektetra álkit boastut áddet. Erenoamážit olgoriikka prospektetvrrain ii leat vejolaš gáibidit, ahte sii galget dovdat daid lágaid mat muđui leat Norgga eanangeavaheami birra. Duot dalle lunddolaččat jáhkká álddis leat buot vuoigatvuođaid, ja doaibmá dan mielde. Lága álgohápmi mearkkaša dáláš dilis ahte eará lágaid eahccimat ja doahttaleapmi čuldojuvvo.

3. Mearrádusat su ovdavuoigatvuođa birra geas lea ohcanlohpi oktan buoremus prioritehtan, ferte heivehuvvot. Departemeanttas ferte leat vejolašvuohta árvoštallat ohcciid nu ahte áigeprioritehta dušše lea okta ágga mángga ákkas. Dát gusto sihke bággolotnunlobi diediheapmái ja doaibmakonsešuvdnii jna.
4. Registrerehahti minerálaid eatnama eaiggádis berre leat vejolašvuohta válljet geainna son áigu šiehtadit, jos áigu. Dát válga ii dattetge berre čatnat departemeantta bággolotnunlobi diediheamis.
5. Doaibmakonsešuvnna ja bággolotnunlobi gaskavuodat berrejit nuppástahhttojuvvot, nu ahte doaibmalohpi galgá leat eaktun bággolotnumii, iige nuppe ruovttogežiid. Geahča omd. čáhceregularenlága.

Eavttuhus 1 áirasa Jens Petter Olsen, BB sámediggeráđdi:

Odđa čuokkis 6, 11. siidui:

6. Sámediggi eavttuha ahte ášahuvvo oktavuohtaorgána Sámedikki ja ráddehusa gaskii earret eará čoavdit daid vuostálasvuođaid mat leat báktedoaimma oktavuođas sámi guovlluin.
7. Sámediggi áigu deattuhit ahte dat mearkkašumit mat leat addojuvvon minerallávdegotti eavttuhussii, eai mearkkaš dan ahte livčče prinsihpalaš vuosteháhku eatnanvuloš ja mineralresurssaid geavaheapmái.

Dát resurssat sáhttet buktit deatálaš bargosajiid sámi guovlluidege, ja leat ná mielde doalaheamen sámi kultuvrra.

Dat mii dattetge lea deatálaš dán dásis, lea ahte sámi vuoigatvuođa gažaldagat šaddet meannuduvvot ja čovdojuvvot dohkálaš vugiin. Danin ferte čadnat dáid Sámi vuoigatvuođalávdegotti čielggadusa oktavuhtii.

Vuolláičállit: *SS* *RM*

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Eavttuhus 2, áirasa Jens Petter Olsen, BB sámediggejoavku:

Ovddiduvvo beavdegirjelasáhussan, gč. čuo. IV.

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 35 čoahkis.

– Eavttuhus 2 ovddiduvvui beavdegirjelasáhussan.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Eavttuhus 1 hilgojuvvui 9 jiena vuostá.
2. Sámediggerádi árvalus dohkkehuvvui ovttajienalaččat.

IV. Beavdegirjelasáhus**Áirras Jens Petter Olsen, BB sámediggejoavku, ovddidii čuovvovaš beavdegirjelasáhusa:****Mearkkašupmi Sámediggerádi árvalussii (galgá čuovvut ášši)**

Obalaččat buktit čuovvovaš mearkkašumi rádi árvalussii:

Leat guokte suorggi rádi árvalusas masa mii buktit mearkkašumiid erenoamážit;

Siidu 7, goalmát teakstaoassi - sitáhta:

«Dát mearkkaša ahte Sámediggi galgá mearridit mineralressursaid ja movt dat vejolaččat galget geavahuvvot sámi guovlluin boahtteáiggis.»

8. siidu, goalmát teakstaoassi - sitáhta:

«Jos iskkadanlobi galgá sáhttit addit, de ferte Sámediggi dohkkehit ohcanlobi buot sámi guovlluide, nugo iskkadanohcama, bargokonsešuvnna, vuoigatvuohta bággolotnumiidda ja mineraldoaimmaid johtuibidjamii. Dát guoská sihke muhtehahtti ja registerenvejolaš mineralaide.»

Mii guoská dán guovtti sitáhtii, de divvot dat midjiide guokte deatálaš gažaldaga:

1. Galgá go Sámediggi okto mearridit vejolaš mineralressursaid ja movt dat galget geavahuvvot sámi guovlluin?
2. Maid oaivvildit doahpagiin «sámi guovllut»?

Bargiidbellodaga sámediggejoavku oaivvilda ahte otne lea eahpeiddolaš dahkat mearrádusa ahte Sámediggi okto galgá mearridit dáid ja sullasaš gažaldagaid. Erenoamážit dan digáštallama vuodul mii otne dáhpáhuvá Sámi vuoigatvuodalávdegotti árvalusa ektui ja daid eavttuhusaid ektui mat das leat. Lassin lea min mielas heajos signála Sámediggái sáddet, prinsihpa vuodul ahte «Sámediggi juo lea dahkan mearrádusa eana- ja čáhcedigáštallamis», namalassii ahte Sámediggi galgá ieš mearridit buot.

Manimuččat namuhuvvon perspektiiva dávista maiddáí funet dasa mii čuočču áššis 7/97 JAHKEDIEĐÁHUS, 20. siiddus - sitáhta:

«Sámediggi julggásta dan duohtavuoda ahte Norgga stáhtas leat guokte vuoddo álbmoga, sápmelaččat ja norgalaččat. Historjjá čáda leat norgalaččat ja sápmelaččat eallán sierralágaid ja bálddalágaid. Dát lea duohtavuodha mii dagaha ahte eanaš sámi guovlluid oktavuodas ii sáhte ovttabealálaččat čuoččuhit sierra sámi vuoigatvuoda mearridit buot ja

Vuolláičállit: » RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

buohkaid. Muhto maid baicce sáhtta gáibidit lea ahte ovttabealálaččat ii sirrejuvvo buot vuoigatvuodát mearridit dihto guovlluin.

Dán čuovvu dat ahte guoddi prinsihppan sápmelaččaid ja norgalaččaid oktavuoda gaskka ferte leat ahte šiehtadallat ovttamielalašvuhtii ja oktasaš šiehtadusaide min álbmoga ovddasteaddji orgánaid gaskka. Ferte dohkkehit dan ahte seamma uhccán go sápmelaččat sáhttet stivret norgalaččaid buot áššiin olles sámi ássanguovllus, de seamma uhccán sáhttet norgalaččatge stivret sápmelaččaid.»

Min mielas dát sitáhta lea hirkmat buorre čilgehus dasa movt ovttasbargu norgalaččaid ja sápmelaččaid gaskka galgá doaibmat - erenoamážit go jurddašit Sámi vuoigatvuodá-lávdegotti árvalusa eana- ja čáhcevuogitvuodaid hárrái Finnmárkkus.

Árras Heaika Skum, Dáloniid listu, ovddidii čuovvovaš beavdegirjelasáhusa:

Mineralláhka eavttuhus

Oktavuoha plána- ja huksenláhki

Odđa mineralláhka árvalusa ulbmilin lea ahte buot lágan massaváldimat galget regulerejuvvot lága bokte. Leat dušše áibbas ráddjejuvvon váldimat mat dušše gusket plána- ja huksenlága mearrádusaide. Láhka regulere sihke muhtehahti minerálaid ja ii-muhtehahti minerálaid, ja sádduid, cuvkejuvvon gedggiid ja čievrra. Lea hirkmat positiivvalaš go dál leat buotlágan čievrváldimiidda čielga hálddašannjuolggadusat ja ná čielga njuolggadusat movt daid sierralágan áššiid galgá meannudit. Ulbmilin lea ahte odđa mineralláhka galgá heivehuvvot otnáš plána- ja huksenláhki, ja eaktuduvvo, nugo eará lágáidge oktavuodas, ahte dát láhka ii rievdaduvvo. Lea maiddá buorre go bákteruvkeláhka čohkkejuvvo oktan láhkan. Dát buktá eaŋkileabbo ja eambo čielgaseabbo hálddašemi bákteruvkeresurssaide.

Gieldda vejolašvuodát stivret mineralrovgamiid

Ulbmil lea ahte gielddat galget beassat leat mielde mearrideamen plána- ja huksenlága bokte. Dát čájeha ahte ii makkárge rovgamiid dahje doaimmaid sáhte álggahit jos doaimbidju ii leat mielde gielddalaš plánain. Stuorat doaimmaide eaktuduvvojit váikkuhan- čielggadusanalysat ovdal go doaimmat álggahuvvojit. Konsešuvdnalágat maiddá fertejit gustot rievdatkeahhtá. Danin sáhttáge gieldda vuolggasajistis stivret malmmaid ja minerálaid rovgamiid eanaš oktavuodain. Muhto gielddat eai oázžo mearrideaddji saji jos odđa mineralláhka eavttuhus mearriduvvo.

Ruvkemeaštára váikkuhus - vuosteháhu

Muhto odđa láhka addá Ruvkemeaštárii viiddiduvvon fápmudusaid. Danin go mineralláhka dál guoská maiddá luonddugeađgái ja ii-muhtehahti minerálaide, sáhtta Ruvkemeaštir vuostehákovuoigatvuoda vuodul plána- ja huksenlágas oázžut vejolašvuoda bahkkehit doaimmaid guovlluide gosa guovlu ii vuolggasajistis sáva mineraldoaimma. Jos lea vuosteháhu gieldda- ja regulerenplánaid meannudettiin, de ii leat šat gielddas vuoigatvuoha ieš dohkkehit ja plána ferte departemeanta dohkkehit. Dát mearkkaša ahte odđa mineralláhka addá Ruvkemeaštárii stuorat váikkuhanfámu go ovdal. Go Ruvkemeaštir lea seaiva fágainstánsa, de sáhtta dat leat eahpeiddolaš gieldda areálaid stivrema ektui. Gielddas leat vásihusat ahte eará stáhtainstánsat, nugo ovdamearkka dihte Statens vegvesen, lea hirkmat viššal geavahit vuostehákovuoigatvuoda, dahje diedihit dán birra.

Sámi gielddain leat erenoamáš beroštumit mat gusket luonddu geavaheapmái. Dás sáhttit namuhit boazodoalu, meahce-ealáhusaid ja luondduhálddašemi, nugo ovdamearkka dihte boraspirehálddašeapmi, ja dan duohtavuoda ahte muhtun gielddain lea historjáláš

Vuolláičállit: *SS* *RK*

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

mearkašupmi. Sihke boazodoallu, meahcce-ealáhus ja kulturmuittut leat deatálaš sámi kultuvrra guoddit, ja leat vuodđun sámi boaresgeavahus vuoigatvuhtii. Stáhta ja gielddalaš eiseválddiin sámi guovddáš guovlluin lea erenoamáš ovddasvástádus ahte sámi kultuvrras leat eavttut ja vejolašvuodát eallit. Danin galgá gielddain ain leat vejolašvuolta stivret lihkahallamiid meahcceguovlluin. Danin buktáge Sámediggi sávaldaga ahte Ruvkemeaštára vuostehákovuoigatvuolta galgá gustot dušše ii-muhtehahtti minerálaide. Dát mearkaša ahte lea seamma váldi go otnášge geavahus addá Ruvkemeaštárii.

Ohcan- ja iskkadanvuoigatvuolta

Láhká-árvalus lea hibrmat liberála, mii guoská vuoigatvuhtii ohcat minerálaide. Dát addá dábálaš rievtti buohkaide, geat ohcet ohcat minerálaide. Ii leat makkárga vejolašvuolta biehttalit ohcanlobi. Ii eanaeaiggát, ii almmolaš eiseváldi, iige Ruvkemeaštirge, eaige gielddalaš eiseváldditge sáhte biehttalit ohcanlobi. Nugo namuhuvvon bajábealde, de sáhttet boazodoallu ja meahcce-ealáhus šaddat gillát jos odđa lánka rahpá vejolašvuolta ulbmilmeahtun ollu ohcandaimmaide. Muđui lea muhtun guovlluin kulturhistorjálaš mearkašupmi sámi oktavuodas. Danin sáhttet leat muhtun guovllut gos ii leat sávalahahtti ohcat minerálaide, iige albmossii buktit ja kártet vejolaš gávdnosiid. Danin berre gielddaide addit láhkadáhkádusa mainna gieldit ohcamiid ja iskkademiid muhtun guovlluin. Guovllut galget oidnot gielddalaš plánain ja gildosa galgá vuodustit.

Ballu, ahte bohtet vaikko man ollu searvvit mat háliidit ohcat minerálaide Finnmárkku duoddaris nanosmuvvet go duohtavuolta čájeha ahte guovlu lea dovddus viidát, ahte doppe lea vejolašvuolta gávdnat gánnahtahtti minerala- ja malbmagávdnosiid, ja diamánttaide. Danin ii sáhte dohkkehit ohcandaimma, maid ii leat vejolašvuolta stivret, ii hivvodaga iige viidodaga dáfus. Danin ovddiduvvoge gáibádussan ahte geavahuvvojit stivrenmekanismmat mat addet vejolašvuodaid stivret maiddái ohcan- ja iskkadanlobiid, ii ieš massaváldima.

Guovlluid, mat leat deatálaččat boazodollui, nugo ovdamearka dihte boazojohtolagat ja ragásajit, berre boazodoallolága dahje lánka-ásahusa bokte sáhttit giddet guovlluid dihto áigodagaide jagis.

Lea buorre go ohcandaimmaid bohtosat eai addojuvvo Ruvkemeaštárii eaige registerejuvvo doppe. Berre lágideit nu ahte dát registremat dahkkojuvvojit almmolažžan muhtun áigge geažes. Dát addá buoret vuodu máhtolašvuhtii ja ná maiddái buoret mearridan vuodu earáide.

Lánka-ásahus Finnmárkku - «Lánkálávdegotti sámi alibia»

Eavttuhuvvo, ahte galgá mearriduvvot sierra lánka-ásahus mii dušše guoská Finnmárkku fylkii. Lánka-ásahus dáhkida ahte sámi beroštumit vuhtii váldojuvvojit ovdal go iskkadanlohpi, eanamihtu, registerenlohpi dahje bággolotnunlohpi addojuvvojit. Muhto dás lea maiddái ulbmilin, ahte lohpi galgá addot. Duođai galgá gal vuhtii váldit ahte sámi bealli ii šatta gillát «eahpegovttolaččat». Sámedikkis lea váttisvuolta áddet ahte Ruvkemeaštáris livčče gelbbolašvuolta árvvoštallat sámi beroštumiid. Dán lánka árvvoštallamiid ferte ovddidit Sámedigái ja báikkálaš eiseválddiide sámi guovddáš guovlluin.

Dajaldat «eahpegovttolaččat» lea dađi bahábut válljejuvvon ja dán lea váttis meroštallat dárkilit. Dás ferte Ruvkemeaštir vuodđudit árvvoštallama veardádallamii. Dát ii leat dohkálaš. Sámediggi ovddidage danin eavttuhusa ahte dát dajaldat váldojuvvo eret ieš lágas, ja ráhkaduvvo sierra lánka-ásahus mii addá dárkileabbo mearrádusaid dasa makkár njuolggadusat galget gustot amas sámi beroštumit eaige kultuvra šatta gillát.

Nugo lánka-ásahus lea hábmejuvvon, de lea dat dušše addimin lánkálávdegoddaí alibia sámi álbmoga, sámi eiseválddiid ja sámi kultuvrra ektui obalaččat.

Ieš dán lánka-ásahusa meannudeami, mii guoská sámi beroštumiid oktavuhtii, sáhtta mađidit dassáži go sámi vuoigatvuodát leat kártejuvvon ja mearriduvvon earret eará Sámi

Vuolláičállit: SS, R11

vuogatvuodalávdegotti barggu ektui. Jos dát mearrádus válđojuvvo mielde lága fápmuiboahtima mearrádussii, de oktavuohta sámiid beroštumiide ii goazat láhkaeavttuhusa meannudeami ja ođđa minerallága sáhtta mearridit ja guoská olles riikii. Lága tempoplána sáhtta dalle doalahit.

1. Sámediggi ovddida sávaldaga ahte Ruvkemeaštara vuosteháhkovoigatvuotta galgá gustot muhtehahti minerálaide.
2. Gielddat galget oažžut válđdi bidjat gildosa ohcamiid ja iskkademiid vuostá muhtun guovlluin. Guovllut galget dalle oidnot gielddaplánas ja gildosa galgá vuodustit.
3. Guovlluid, mat leat deatálaččat boazodollui nugo ovdamearkka dihte johtolagat ja bohccuid guodohanguovllut, berre leat vejolašvuotta giddet dihto áigodahkii jagis boazodoallolága dahje láhka-ásahusa bokte.

Jos čuoggát 2 ja 3 bajábealde eai válđojuvvo vuhtii, ovddida gieldda molsaeaktolaš eavttuhusa ahte ieš láchkii biddjojuvvo mearrádus ahte ohcan-, iskkadan-, eanamihtto, bággolotnun- dahje doaibmalobi ii sáhte addit jos sámi beroštumit šaddet gillát eahpegovttolaččat. Dajaldat «eahpegovttolaččat» definerejuvvo lagabuidda sierra láhka-ásahusas maid departemeanta mearrida, ja vuodduduvvo sámi vuogatvuodaid čielggadusa bohtosii.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Ing-Lill Pavall, áššejođiheadji Ragnhild Nystad (čoahkkinortnegii) Heaika Skum (č.o) Ragnhild Nystad (č.o)	
2.	Jens Petter Olsen	Ingar Eira Jens Petter Olsen
3.	Heaika Skum	
4.	Berit Ranveig I. Nilssen	
5.	Hartvik Hansen	
6.	Steinar Pedersen	Ragnhild Nystad Tore Bongo Hartvik Hansen Berit Ranveig I. Nilssen Steinar Pedersen
7.	Heaika Skum	
8.	Jens Petter Olsen	
9.	Ragnhild Nystad	
10.	Sven-Roald Nystø Ragnhild Nystad (čoahkkinortnegii) Jens Petter Olsen (jienasteapmái)	
11.	Ing-Lill Pavall, áššejođiheadji	

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

Álgosátni

Vuoddolága § 110A, Sámeláhka ja Norgga ILO-soahpamuša nr. 169 dohkkehus, leat buktán ođđa rápmaveavttuid norgalaš sámeapolitiikkii. Lea mihttojuvvon ahte stáhta Norga lea

Vuolláičállit: SS, RK

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

ásahuvvon guovtti álbmoga guovlluide, sámi álbmoga ja dáža álbmoga. Deba leage stáhta ovddasvástádus suodjalit guktuid álbmogiid beroštumiid. Sámedikki ásaheapmi duodašta stáhta ovddasvástádusa sámi álbmogis. Seammás Sámedikki ásaheapmi mearkaša ahte lea dohkkehuvvon ahte sámiin lea vuoigatvuohta beassat ieža mearridit. Ahte sámiin alddiineaset lea ovddasvástádus sihkkarastit iežaset boahhteáiggi, boahdá oidnosii vuoddolágas ja sámelágas.

Dát de ferte leat vuoddojurddalaš vuolggabáikin go odđa lágat galget ráhkaduvvot guktuid álbmogiid várás. Jos láhkavuoddu lea váillálaš, dahje jos láhkavuodus eai leat stáhta sáme-politihka odđa vuoddojurdagat, de lea sámi álbmogii váttis olahit gosage beroštumiideasetguin. Sámediggi lea mángii deattuhan ahte guovdilis lágaid geahčadeami ulbmil lea sihkkarastit ahte hálddahusmeanut vuhtii váldet eiseválddiid bajimus ulbmiliid ja vuodu sáme-politihkas.

Sámediggi oaidná ahte minerálalága lávdegotti eanetlohku ii leat doarvái bures vuhtii váldán dán vuoddojurddalaš vuodu go hábmii minerálaláhkaevttuhusa.

Sámediggi čujuha dasa ahte Ráddehus čoahkkimisttis sámi organisašuvnnaiguin guovvamánu 17. b. 1981 lohpidii e.e. dan:

6. Ii Ráddehusa beales galgga dahkkojuvvot álga stuoribuš meassamiidda Finnmárkku duoddariid luonddus earágo mearriduvvon Álaheaju eanu ráddjejuvvon báddadeapmi - ovdalga Sámi vuoigatvuodalávdegoddi lea loahpahan iežas barggu vuoigatvuoda áššiiguin.

Doaibmabijut mat ležžet sávahahttit johtalusa ja dan sullasaš áššiid geažil, galget sierra árvoštallojuvvot e.e. sámi organisašuvnnaiguin. (Ot.prp. nr. 33 (1986-1987) pkt. 2.3, s. 9)

Norgga dohkkehettiin ILO-soahpamuša 169 Stuorradikki gielddaid ja birasgáhttenlávdegoddi celkkii ná:

«Dasto álgoálbmogis galgá leat vuoigatvuohta eaiggáduššat ja hálldašit eatnamiiguin iežas birgejupmái ja árbevirolaš doibmii. Departemeanta čujuha dasa ahte dát mearrádus lea dehálaš go álgoálbmot galgá jodihit boazodoalu ja leat mielde geavaheamen, stivremi ja seailuheamen iežaset guovlluid luondduriggodagaid. Dasto lea eiseválddiin geatnegasvuohta ráddádallat álgoálbmogiin ovdalga álggahit iskkadit dahje geavahit luondduváljiid sin eatnamiin.»

Sámediggi maid čujuha daláš stáhtaministara Gro Harlem Brundtlanda sáhkavurrui, mii sus lei Sámedikkis guovvamánu 21. b. 1995, ja mas son dajai e.e. ná:

“Dainnago ii dušše okta, muhto guokte lávdegotti leat bargamin dáiguin áššiiguin, Sámi vuoigatvuodalávdegoddi ja minerálalága lávdegoddi, de lea govtolaš ahte eai dahkkojuvvo stuorra meassamat Finnmárkku duoddariin ovdalga dán guovtti lávdegotti bargguin leat bohtosat, mat leat politihkalaččat meannuduvvon.»

Dát čájeha ahte riikka eiseválddit mángga dilálašvuodas leat dáhkidan ahte eai galgga dahkkojuvvot meassamat sámiid guovdu gulaskuttakeahhtái sámi álbmogiin, ja ahte áigumuš lea oktii heivehit Sámi vuoigatvuodalávdegotti ja minerálalága lávdegotti bargguid.

Minerálalága lávdegoddi lea geahčadan ášši ja buktán eavttuhusaid mat viehka garrasit čuhcet sámiid beroštumiide ja vuoigatvuodaide. Vásihusat čájehit ahte miehtá máilmmi aiddo minerálariggodagaid ávkin geavaheapmi lea dahkan eanemus vahágiid álgoálbmogiid kultuvraide ja eallinvugiide. Maiddái sámi guovlluin leat ovdamearkkat mat čájehit ahte sámít leat gillán ruvkedoalu ja minerálaid ávkašuvvama geažil.

Vuolláičállit: SS, RH

Sámediggi dáhttu deattuhit ahte minerálalága lávdegotti bargu danne čuohtá garrasit Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadeapmái sámiid vuoigatvuodaid dáfus eatnamiidda ja čáziide. Sámedikki mielas orru leamen viguhahtti ášši ahte ráđdehus lea vuodđudan lávdegotti mas lea nu ollu váikkuhanfápmu sámi vuoigatvuohtaássiide, go Sámi vuoigatvuodalávdegotti bargomearrádus ii leat ollašuvvan.

Sámediggi danne oaivvilda ahte minerálalága lávdegotti eavttuhus ferte mañiduvvot dasságo Sámi vuoigatvuodalávdegotti bargomearrádus lea ollašuvvan, ja dasságo vuđolaš gulaskuddan lea leamaš ja eavttuhusat politihkalaččat mennuduvvon. Dat ferte mearkkašit ahte odđa minerálaláhka galgá heivehuvvot Sámi vuoigatvuodalávdegotti čielggadeapmái, álbmotrievtti eavttuhusaide ja dan bargui mii gieskat lea bohtán johtui sámiid árbevieruid ja riekteipmárdusa birra.

Gaskavuodat álbmotrievttalaš geatnegasvuodaide.

Oppalaččat

Norggas sámi kultuvra ja sámit leat álbmogin čavga čadnojuvvon sámiid ássanguovlluid luondduvaljiid geavaheapmái. Danne sámiide erenoamážit čuhcet árvaluvvon minerálalága viiddis mearrádusat ovddimusat. Sámediggi dáhttu maid dárkilastit ahte stáhta Norga lea čadnojuvvon álbmotrievttalaš geatnegasvuodaide. Sámediggi atná vuodđunis ahte Norgga stáhta ferte deavdit iežas álbmotrievttalaš geatnegasvuodaid sámi álbmogii ollásit, vaikko sáhttáge muhtun muddui leat nu, ahte dalle bohtá eará beroštumiiguin vuostálagaid. Ná lea njulgestaga vuodđolága § 110 a mielde.

Árvalusas leat, § 3 nubbi lađas, eavttuhuvvon mearrádusat mat addet vuodu njuolggadusaid ráhkadit mat suodjalit sámi beroštumiid. Sámediggi dáhttu deattuhit ahte dát njuolggadusat ja árvaluvvon mearrádusat adnojuvvojit áibbas váillálažžan sámi kultuvrra ja ealáhusberoštumiid suodjaleapmái, eaige leat dohkálaččat ollašuttit Norgga geatnegasvuodaid álbmotrievttiid vuodul.

Jos Norga stáhtan galgá deavdit iežas geatnegasvuodaid álbmotrievtti mielde, de dat iešalddis juo lea čielggas ahte nu berre dahkat lahkamearrádusaid bokte njuolga, ii dušše njuolggadusaid bokte maid dammanaga departemeanta sáhtta nuppástuhtit dahje heattihiht. Dasto vel ii leat doarvái ahte mearrádus gusto dušše Finnmárkku fylkii, go sámiid ássanguovlu gokčá riikkas viidodagaid mat ollet davvin Finnmárkku rájis lulás gitta Femundena rádjai. Árvaluvvon njuolggadusat leat váillálaččat maiddái ávnnaslaš sisdoalu dáfus.

Jagi 1966 ON-soahpamušas siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra lea Artihkkal 27 mii jáhkiha iežas leamen oppalaš mearrádus mii gohčču suodjalit sámi kultuvrra viiddis mearkkašumis, nu ahte dat suodjala maiddái ávnnaslaš vuoduge daiguin vuoigatvuodaiguin mat sámiin leat luonddu riggodagaid geavaheapmái. Dan oktavuodas čujuhuvvo Sámi vuoigatvuodalávdegotti oassečielggadeapmái NÁČ 1984:18 Sámiid riektedili birra, Od. prp.33 (86-87) ja erenoamážit Atlariektejustitariusa Carsten-Smitha artihkkalii «Sámiid vuoigatvuohta luondduriggodagaide - erenoamážit guolástusregulereimiin» mii lea čállošis Lov og Rett for 1990. Das lea kulturdoahpamis mielde maiddái sámi kultuvrra ávnnaslaš bealli. Sámelágain Sturradiggi lea nannen ahte Artihkkal 27 dáhkida suodjalusa sámi kultuvrii viiddis oaiivilis. Sámediggi oaivvilda ahte Artihkkal 27 ferte leat guovdil go dát árvaluvvon láhka árvoštallojuvvo ja dan váikkuhusat sámi kultuvrii ja beroštumiide.

1989 ILO-soahpamuš nr. 169

Dán soahpamušas mii gustogodii Norggas 1991, leat dárkileabbo mearrádusat Norgga sámiid birra.

Vuolláičállit: SS, RK

Erenoamážit Artihkkal 14 lea guovdil, mas leat mearrádusat álgoálbmoga vuoigatvuodas eatnamiidda. Artihkkala 14 nr. 1, 1. Cealkaga mielde dammanaga álgoálbmogis lea vuoigatvuohta "eaiggáduššat ja ávkinis atnit» árbevirolaš eatnamiiddiset. Sámi vuoigatvuodalávdegotti álbmotriektejoavku lea gieskat bidjan loahppajurddan iežas čielggadeapmái ILO-soahpamuša birra ahte leat dakkár guovllut main sámi álbmot sáhttá gáibidit vuoigatvuohtanis duohtadilis geavahit eatnamiid nu mo eanaš dušše sii geain lea eaiggáduššanvuoigatvuohta (eaiggátriecti). Álbmotriektejoavkku oaivila mielde dat maid mearkkaša ahte dasa gullá guovllu hálddašeapmige. Dás oaivvilduvvo maid ahte lea vuoigatvuohta dakkár ávkingeavaheapmái mii ii leat ovdal leamaš.

Das čuovvu nappo ahte sámi álbmot sáhttá muhtun guovlluin oamastit alces eananeaggátvuoigatvuodaid iežaset eatnamiin, maiddái minerálaide vuoigatvuoda. Sámi vuoigatvuodalávdegotti álbmotriektejoavku cealká dán oktavuodas ná:

"Dain dáhpáhusain main álgotálbmogis leat vuoigatvuohta oažžut dohkkehuvvot eaiggátriecti daidda eatnamiidda maiguin sii leat ávkašuvvan, gullet maiddái eatnanvuloš riggodagat - omd. olju ja minerálat - dan eaiggáduššanvuoigatvuhtii mii álgoálbmogis lea mađe mielde dat riggodagat riikka lágaid bokte leat eananvuoigatvuhtii gullevaš oasis."

Dás lea erenoamán stuorra mearkkašupmi oamaskeahces (ikke-mutbar) minerálaide dáfus, mat árvaluvvon lága mielde galget biddjojuvvot sierra odđa lága hálddašeami vuollái.

Eará sámi guovlluin (sihke Finnmárkkus ja eará Norgga osiin main lea sámi álbmot ja ealáhus), erenoamážit boazodoalu hárrái, bohtet atnui mearrádusat mat leat Artihkkelis 14, 2. cealkka geavahanvuoigatvuoda suodjalusa birra. Lea čielggas ahte minerálaide ohcamat, iskkadeamat ja roggamat leat roahpádussan ovddimusat boazodoalu beroštumiide ja nu maiddái sámi kultuvriige. Leat arvat ovdamearkkat máilmmi eará osiin ahte viiddis ruvke-doaimmat leat billistan guovllu álgoálbmogiid ovdii ja birrasa oppalohká.

Dasa boahhtá lassin sierra suodjalus maid seammá soahpamuša Artihkkal 15 buktá. Artihkkala 15 nr. 1 mielde galgá "dammanaga álbmoga vuoigatvuohta luonddu riggodagaide suodjaluvvot sierra. Dát vuoigatvuodát fátmastit dáid álbmogiid vuoigatvuoda searvat dáid riggodagaide geavaheapmái, stivremii ja seailluheapmái." Sámi vuoigatvuodalávdegotti álbmotriektejoavku lea gávnahan ahte Artikkel 15 gusto sihke dain guovlluin gos sámit sáhttet gáibidit alceseset eaiggátriecti ja geavaheami, ja dain main lea sáhka dušše geavahanvuoigatvuodas.

Prospektevrra riekti bággolotnut alces vuoigatvuodaid luonddu riggodagaide vuoldá álgoálbmoga vuoigatvuodaid dáid mearrádusaid mielde, ja danne dan ferte jáhkkit leamen vuostálagaid Artihkkala 14 ja 15 ILO-soahpamušas.

Artihkkala 15 nr. 2 mielde sámit sáhttet, maiddái doppe gos Stáhtas lea eaiggáduššanvuoigatvuohta minerálaide, gáibidit ahte eai galgga álggahuvvot doaimmat dahje addojuvvot lobit doaimmaide mat iskkadit dahje ávkin atnet minerála riggodagaide, ovdalgo leat ásahuvvon dahje váldojuvvon atnui ráddádallanortnegat dainna álbmogiin. Árvaluvvon lága mearrádusat minerálaide ohcamis ja iskkadeamis leat njulgestaga vuostálagaid dainna mearrádusain.

Álbmotriektejoavku cealká dasto vel ahte dat vuoigatvuohta mii álgoálbmogiin lea Artihkkala 15 nr. 1 mielde searvat iežaset eatnamiid luonddu riggodagaide geavaheapmái, stivremii ja seailluheapmái, ii mearkkaš dušše dan ahte álgoálbmogat sáhttet gáibidit ahte earát galget sis jerrat ovdalgo meassagohtet daid luonddu riggodagaide mat leat sin eatnamiin. Álgoálbmogat maid sáhttet gáibidit beassat leat mielde aktiivvalaččat mearrideamen mo sin guovllu luonddu riggodagat galget ávkin geavahuvvot. Dát ii gusto dušše dain guovlluin main álgoálbmogis lea eaiggáduššan- ja geavahanvuoigatvuohta, muhto dainge main sis dušše lea

Vuolláičállit: SS, RM

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

geavahanvuoigatvuohta. Dan nanne ILO áššedovdi lávdegoddi, mii cealká ahte Artihkkel 15 gusto beroškeahtá das makkár vuoigatvuodat dohkkehuvvojit Artihkkala 14 bokte.

Árvaluvvon lágas bohtá ovdan ahte ohcanvuoigatvuohta ja iskkadanvuoigatvuohta galgá addojuvvot automáhtalaččat, almmá mange sierra eavttu haga. Go giige lea ožžon iskkadanlobi, de lea proseassa jođus maid sáhtá leat váttis jorgalahttit mañnil. Nu galgá leat vejolaš, árvaluvvon lága mielde, velá individuála iskamage haga ovddalgihtii. Jos gánnáhahtti minerálagearddit gávdnojit, de sáhtá šaddat gierdameahttun stuorra deaddu mii bágge roggamiid álggahit.

Dat ruvkesearvvit mat háliidit ahte ohcanlohpi sámi guovlluin maid galgá mearkkašit ahte sis lea vuoigatvuohta roggat maid gávdnet, bahkkejit garrasit ovdan. Ná lea e.e. celkojuvvon ohcamis maid Ashton Mining Ltd lea sádden:

«Ruvkeindustriijas lea dovdomearkkalaš ahte stuorra sumit ruhtaduvvojit viehka áddjilis ohcamiidda. Ohcandoaimmat leat dan dáfus hirbmat sahteláganat, ja dan geažil AML atná vuoddoeaktun ahte lea vuoigatvuohta roggat daid minerálaid mat soitet gávdnot.»

Dá leat bealit mat berrejit váldojuvvoht vuhtii juo dalle go galggašii addojuvvot friddja ohcanvuoigatvuohta ja go árvoštallojuvvo galgágo iskkadanlohpi addojuvvot.

Vai Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodat ollašuvvet, de lea dárbu dasa ahte sámi organisašuvnnain jerrojuvvo ovdalگو ohcamat ja iskkadeamit álggahuvvojit. Nu ferte dahkkojuvvoht nu árrat ahte lea vejolaš, jos nu geavvá, buktit vuđolaš ákkaid vuostá ja váldojuvvoht vuhtii.

Dasto fertejit dahkkojuvvoht láhkamearrádušat mat čadahit daid klausulaid mat ILO-soahpamuša Artihkkalis 14 ja 15 gustojit olles sámi ássanguovllu várás Norggas. Lassin fertejit dahkkojuvvoht mearrádušat mat suodjalit daid álgoálbmoga sierra vuoigatvuodaid mat čuvvot soahpamuša Artihkkala 14 nr. 1, 1. cealkaga.

Dan, mii daddjojuvvui dás bajábealde, doarju maiddái ILO-soahpamuša Artikkel 7 mearráduš, mii e.e. cealká ahte dammanaga álbmogis galgá leat vuoigatvuohta ieš beassat vuoruhit dan proseassa várás mii guoská e.e. sin eallimii ja sin eatnamiidda main sii ášset dahje geavahit, ja ahte álbmogis alddis galgá leat vejolašvuohta stivret dan ovdáneami. Dat minerálaid háhkansystema mii lea árvaluvvon lágas, danne bohtá vuostálagaid dáinna mearrádušain.

Árvaluvvon lágas leat § 2-3, 2. laddasis sierra mearrádušat daid eatnamiid birra main ii leat lohpi ohcat almmá eatnamiid eaiggáda, geavaheaddji dahje eiseválddiid lobi haga. Dán eavttuhusa eavttuin eai leat boazodoalu guovlluide gulli áššiid birra ságastallojuvvon. Muhto guottetbáikkit, mearkun- ja njuovvansajit ja johtolagat leat seammá dehálaččat boazodollui go giettit bondii. Danne fertejit maiddái dakkár báikkitge čuldojuvvoht eret ohcan- ja iskkadanvuoigatvuodas. Ii boazodoallolága § 15 iige § 28 dákkko atte doarvá suodjalusa.

Sámi kulturmuittut

Minerálalága lávdegotti árvalus dasto atná vuodđun dange ahte ohcci/iskkadeaddji iežas hálddus lea mearridit leago sus geatnegasvuohta sáddet dárbbaslaš ohcamiid ja dieđuid gávccenuppelot láhkačoakkáldaga mielde. Muhto lávdegoddi ii guoskkat šat eambo daid dáhpáhusaid main soaitá leat dárbu nu dahkat. Kulturmuitolága dáfus lea nu, ahte gažaldahkan bohcciida dat, leago iskkademiid ovdal dakkár geatnegasvuohta duššefal doppe gos kulturmuittut leat dihtosis ja registrerejuvvon/kártejuvvon.

Kulturmuitolága § 3 nanne ahte ii oktage galgga doaimma álggahit mii sáhtá vahágahttit, billistit, eret roggat, sirdit, nuppástuhttit, gokčat dahje eará láhkai heivemeahttumit vihkáduhttit automáhtalaččat ráfohuuvvon kulturmuittuid dahje stuorrudit daid vihkáduvvanvára.

Gos lea sávahahtti álggahit ohcama ja iskkadeami, doppe ii galgga automáhtalaččat suodjaluvvon registrekeahntes kulturmuittut billistuvvot. Dat mearkkaša ahte prospektivrras lea geatnegasvuohta doaimmahit kulturmuitoiskkadeami ovdalگو son soaitá álgit meassama, muhto árvaluvvon lánka lea eahpečielggas dán dáfus. Jos friddja ohcanvuoigatvuohta galggaš leat ja vahát dáhpáhuvvá, de eananeaiggáda vuhtiiváldima geažil galgá máksojuvvot buhtadus dan vahága ovdii dahje daid muosehisvuodaid ovdii mat deaividit su eatnamii, muhto kulturmuittuid billisteamii dahje vahágahttimis ii leat čielgejuvvon ii mihkkege. Manimus jagiid eiseválddit leat čájehan eanet dáhtu hehttet kulturmuitoláhkarihkomiid.

Árvaluvvon minerálaš álgohápmi állana nuppe guvlui. Bohtosat sáhttet leat dakkárat, ahte prospektivrrat fuomáškeahntá rihkkot lága, go ii leat árahuvvon systema mii dáhkida ahte unnu fuomáškeahntes vahágahttimiid várra automáhtalaččat ráfohuvvon kulturmuittuide.

Sámediggi oaiuvvilda ahte ovddasvástádus kulturmuittuid billisteamis, heivvolaš ránggáštusat dakkár dáhpáhusain ja muhtumassii vaháguvvan kulturmuittuid dieđalaš iskkademiid ruhta-deapmi leat áššit mat berrejit čielgat ovdalگو odđa lágas mihkkege mearriduvvo.

Eanet lándegotti eavttuhusaid birra

Bákteriddjavuoda vuodđojurdda - servodaga stivremii dárbu

Árvaluvvon lánka mearkkaša viggamuša sirdit bákteriddjavuoda vuodđojurdaga maiddái oamaskeahntes minerálaide. Čielggadeapmi čájeha, ahte oamastahtti minerálaide árvu lea unnumin odne, ja oamaskeahntes minerálaide árvu fas stuorrumin. Sámediggi oaiuvvilda, ahte erenoamážit dát buktá mielddis siva árvvoštallat krihtalaččat, berrego bákteriddjavuoda vuodđojurdda jotkojuvvot, ja fievrriduvvot oamaskeahntes minerálaide, almmá dan haga, ahte dát dahku manná rivttiid ja servodaga beroštumiid vuostá.

Sámediggi dáhttu eahpidit bákteriddjavuoda vuodđojurdaga, ahte vuosttamuš gávdnis lea vuoigatvuohta, danin vuodđojurddan, mii ii berre šat gustot Norgga lánkaásahusas. Sámediggi oaiuvvilda, ahte lándegoddi ii leat árvvoštallan dán beali doarvái bures. Eai leat e.e. geahčadan, leago vejolaš heaittihit dán vuodđojurdaga maiddái oamastahtti minerálaide hárrái, vai ávkin šaddá servodaga iežas hálldašeapmi. Sámediggi oaiuvvilda, ahte lánkalándegotti eanetlohku lea ájahallan menddo ollu dainna áigumušain, ahte addit priváhta olbmuide buori movtta ruhtadit minerálaide ohcamiid ja iskkademiid.

Dán oktavuodas Sámediggi dáhttu čujuhit dasa, ahte norgalaš lánkaásahus miehtá dán jahkečuoddi lea bargan ollu dan badjelii, ahte sihkkarastit servodahkii min deháleamos luondduriggodagaid geavaheami ja stivrema. Jagi 1917 čáhcerulerenlága vuodđojurdda lea, ahte buotlágan goržeávkástallamii lea dárbu oážžut konsešuvnna. Stuorimus báddadanáššiin lea lánkadahkki oaidnán dárbbu loktet mearridanválddi bajit dássái. Lágas boahntá ovdan, ahte Stuorradiggi berre beassat buktit cealkámuša ovdalگو addojuvvot lohpi stuoribuš báddadeapmái. Norgga mearabotni oljoohcama ja -bohka lágat leat vuodđuduvvon seammá vuodđojurdagii. Petroleumdáibmalágas celkojuvvot, ahte ovdalگو odđa guovllut rahppojuvvot ohcamiid várás, de galget iešgudetlágan beroštumit, mat gullet áššái, vihkkeduvvot vuostálagaid. Sámediggi oaiuvvilda, ahte seammá vuhtiiváldimiin ferte leat stuorra deaddu maiddái minerálaide roggamiid oktavuodas.

Minerálaide ohcama ja roggama ruvkedoalus, eatnanbajáš ruvkkehallamis jna. dávjá dagahit mearkkašan veara stuorra vahágiid sihke birrasii, kultuvrii ja eará ealáhusaide. Jáhkehahtti lea, ahte ruvkeindustriija prinsihpalaččat háliida roggat riggámuš gávdnosiid, dávjá vuhtiiválddekeahntá daid vahágiid, maid roggama dagahit. Minerálaš lándegoddi ovdeha galle, ahte eiseválddit plána- ja huksenlága bokte sáhttet reguleret sávakeahntes ruvkkehallamiid. Muhto de lea nu, ahte plána- ja huksenlága mielde plánejuvvot vuostálagaid. Sámediggi oaiuvvilda, ahte seammá vuhtiiváldimiin ferte leat stuorra deaddu maiddái minerálaide roggamiid oktavuodas.

Vuolláičállit: SS, RK

vuhtiiváldimat, omd. gieldda ruhtadilli, sáhttet mearridit áššiid gielddaid/fylkkagielddaid plánemis. Danne lea riikka minerálariggodagaid geavaheami várás dárbu riikkaviidosas plánaide, ja dasa, ahte servodaga hálddus lea geahččat bearrái, mo riggodagat ávkin adnojuvvot.

Sámedikki oainnu mielde ii leat vejolaš riggodagaid geavahit servodahkii dohkálaš vuogi mielde, jos minerálariggodagaid intensiiva kárten dáhpáhuvvá áigá juo ovdal eará riggodagaid kártema, sihke ekonomalaš ja kultuvrralaš riggodagaid, ja daid, mat leat luonddu iešárvvus. Kártendoaibma, ja bearráigeahčči ja stivrejeddji neavvut, mat ásahuvvojit, fertejit atnit áigumuššan oazžut áigái čujuhusaid, maid vuodul lea vejolaš viidát árvvoštallat ja mearridit, mo riikka luondduárbi ja kulturárbi galgá geavahuvvot ja suodjaluvvot.

Sámediggi deattuha dasto, ahte sámi servodat ferte sáhttit plánat guhkás ovddas guvlui ja geavahit servodaga válddi bearráigeahččat, ahte minerálariggodagaid geavaheapmi sámi guovlluin lea dohkálaš. Dat mearkkaša, ahte Sámediggi galgá mearridit galgetgo minerálariggodagat sámi guovlluin roggjuvvot boahteáiggis, ja mo, jos nu mearrida. Dát dárbbut eai leat vuhtiiváldojuvvon dohkálaččat árvaluvvon lágas.

Sámediggi dáhttu dasto vel čujuhit dasa, ahte Ruota odđa láhka minerálaid birra (Minerallagen av 1991) atná vuodđunis konsešuvnavuodđojurdaga, go minerálaid sihke iskkadeamit ja roggamat sorjájit konsešuvnnas. Lea galle nu, ahte konsešuvnaoazžuma eavttut leat liberála, muhto lágas leat sierra eavttut dasa, ahte oazžut lobi omd. ohcat e.e. diamánttaid.

Go dan vuhtii váldit, de imaštahtá, ahte minerálalága lávdegotti eanetlohku eavttuha juohkehaččas galgá leat áibbas friddja doaibma dán suorggis. Lága álgohápmi ovdeha dainna lágiin, ahte juohke norgalaš dahje olgoriikkalaš konseartnas lea dáhtus mielde lohpi ohcat ja iskkadit buotlágan minerálagávdnosiid Norggas (árvalusa § 1-2). Sámediggi oaivvilda, ahte álgohápmi dainna lágiin ovddasta rádjarasttideaddji liberalistalaš oainnu dán áššiin. Dikki oaidnu lea, ahte lea dárbu nuppástahttit álgohámi sisdoalu ollu eambbo, vai lea láhka, mas leat dássiideappot mearrádušat, maid váldosisdoalu mielde lea nu, ahte servodat galgá stivret.

Sámediggi dáhttu dás čujuhit lávdegotti unnitlogu merkkášumiide, erenoamážit siidui 50, 69 ja 70. Dain lea erenoamážit deattuhuvvon, ahte juohke ohcama, mas ohcojuvvo lohpi ohcat dahje iskkadit minerálaid, lea dárbu iskkadit konkrehtalaččat servodaga vuhtiiváldima geažil, e.e. birrasa ja báikkiid ealáhusdili geažil. Dásto lea celkojuvvon, ahte lea dárbu buorre muddui oktii heivehit riggodatdisponerema meannudeami. Dat buktá mielddis ahte almmolaš hálddahas ferte leat láchavuodđu mas bissehit ruvkedoaimma, jos nu lea sávahahtti. Dat láchavuodđu ferte boahit ovdan njuolga minerálalágas, vai ášši lea áibbas čielggas dán suorggis.

Sámediggi danne eavttuha, e.e. servodaga vuhtii váldima geažil, ahte odđa minerálaláhka nuppástahttojuvvo konsešuvnaláhkan, mas baktefriddjavuoda vuodđojurdda lea váldojuvvon eret maiddi oamastahtti minerálaid hárrái. Konsešuvnaláhka váldá buorebut vára dárbbuin oazžut čielggaduvvot, makkár váikkuhusat leat ealáhusaide, kultuvrii ja servodahkii.

Árvalus makkár sierramearrádušat galget leat sámi guovlluin várás

Sámediggi dáhttu maid buktit konkrehta mearkkásumiid árvaluvvon lága eanjkilosiide.

Sámediggi doarju unnitlogu árvalusa, ahte sámi guovlluin sierranjuolggadusaid mearrádušat galget leat mielde ieš láchateavsttas, eaige čihkkujuvvo njuolggadusaide maid lea álki nuppástahttit. Sámi beroštumit fertejit sihkkarastujuvvo lága hámis, ja gustot buot sámi guovlluin várás Norggas. Lágas maid ferte boahit ovdan, ahte sierra lohpi galgá leat dasa, ovdalgi giige beassá ohcat, iskkadit ja roggat minerálariggodagaid.

Sámi guovlluin galgá sámiid vuoigatvuohta minerálaide sihkkarastujuvvo. Sámi álbmogis galgá leat vuoigatvuohta searvat buot minerálariggodagaid geavaheapmái, stivremii ja

Vuolláičállit: SS, Rik

sealluheapmái, geahča ILO-soahpamuša nr. 169 artihkkala 15 nr. 1. Gusto dain guovlluin maiddá mearrádus, mii lea artihkkalis 15 nr. 2. Vuoigatvuodaid, mat bohtet dán čuoggá mielde, galgá Sámediggi hálldašit sámi álbmoga beales.

Buot sámi guovlluin lea Sámedikki miediheapmái dárbu, ovdalگو lea vejolaš addit ohcanlobi, iskkadanlobi, ealáhuskonsešuvnna, vuoigatvuoda bággolotnut ja minerálaroggamiid álggahit. Nu lea sihke oamastahtti ja omaskeahtes minerálaid dáfus.

Lága álgohámi § 2-3, nuppi laddasa mielde (ohcanguovlu bustávva i) fertejit buot eatnamat, maid boazodoallu árbevieruid mielde geavaha, suodjaluvvot (guottetbáikkít, mearkun- ja njuovvanbáikkí, bálganbáikkít, johtolagat jna.). Nu fertejit datge guovllut, main leat duodaštuvvon erenoamán stuorra sámi kulturmuítóberoštumit, ja guovllut, main váilevaš registreren ja kárten sáhtta aitit automáhtalaččat ráfohuvvon kulturmuittuid.

Árvaluvvon minerálalága dábalaš mearrádušat

Oppalaččat

Árvaluvvon láhka guoská sihke sámi ja almmolaš beroštumiide nu garrasit, ahte Sámediggi oaidná dárbbu bukkít mearkkašumiid ja eavttuhusaid maiddá dasa.

Minerálaid ohcama ja iskkadeami hárrái

Árvalus mearkkaša, ahte ohcanlohpi guoská oppa riikii. Dat fas mearkkaša, ahte ii oktage eiseváldi oáččo dieđu das, gos ohcci áigu álggahit doaimma, eaige dan, man viiddis dat doaimma šaddá leat. Nu eai leat bearrái geahččama vejolašvuodát ovdalگو vaháгат juo soitet leat dáhpáhuvvan ohcandoaimma olis.

Ohcanlohpi fáttmasta buotlágan bargguid mat ruvkestallamis leat dárbbaslaččat eatnama alde gávnahan dihtii leatgo oamastahtti dahje registrerehahtti minerálat. Dán sii leat álgohámis geahččalan ráddjet dainna lágiin, ahte meassamat mat sáhttet dagahit «oppa stuorra vahága», eai galgga leat vejolaččat almmá eananeaggáda ja geavaheaddji dohkkehusa haga. Dát eavttut leat dattetge viehka muddui sahteárvvoštallama duohken. Meassamat eatnama alde sáhttet nappo vahágahttit šattuid, omd. jeahkáliid, vuvddiid dahje eará šattuid mat leat dehálaččat bohcco- ja šibitbiebmun, dahje muđui birrasii.

Jos galggaš ovttasge leat vejoalašvuolta suodjalit iežas dain sávakeahtes vahágiin, de eaktun lea, ahte eiseváldi, masa ášši gullá, ovddalgihtii oázžu dieđuid das, makkár doaimma lea jurddašuvvon. Dát ovdeha, ahte ohcamat fertejit leat sierra lobi duohken, mii addojuvvo individuála ohcama vuodul, ahte lohpi lea ráddjejuvvon dárkileappot mearriduvvon báikái, ja ahte lea vejolaš bidjat eavttuid ohcanlohpi.

Earret muhtun dihto spiehkastagaid, de lága álgohápmi miediha buohkaide vuoigatvuoda gáibidit lobi beassat iskkadit minerálaid. Iskkadanlohpi lea ráddjejuvvon dihto eatnamiidda ja gusto juogo oamastahtti-dahje oamaskeahtes minerálaid.

Iskkadanvuoigatvuolta lea dattetge viehka viiddis, go dat siskkilda buot bargguid mat leat dárbbaslaččat ovdalگو lea vejolaš árvvoštallat gánáhago gávdnosa roggat, dahje gánáhago gávnus áiggi mielde. Dát mearkkaša, ahte iskkadanlohpi adda vuodu muhtumassii viehka viiddis mearis meassat priváhta eatnama, dahje eatnamiid, main sámiin lea vuoigatvuolta jođihit boazodoalu boazodoallolága mielde.

Iskkadanvuoigatvuodas lea dakkár viidodat, ahte lea ain stuorit sivva dasa, ahte eai galgga leat friddja roggamat, muhto ahte dat galget leat sierra lobi duohken, mii lea addojuvvon individuála ohcama vuodul, ja maŋŋágo almmolaš orgána lea sorjákeahhtá árvvoštallan dan.

Vuolláičállit: SS, RK

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Makkárat addojuvvon iskkadanlobi bohtosat vel leat

Iskkadanlohpi addá vuoigatvuoda dárbbu mielde johtit iskkadanguvlui ja das eret. Iskkadanlohpi maid addá vuoigatvuoda roggat iskkadeami várás 2000 m³ brutto mássa. Das lea čielggas, ahte iskkadanvuoigatvuohta juo ieš alddis addá viiddis vuoigatvuodaid geavahit eatnama, muhtumassii vuostálagaid earáid beroštumiiguin ja vuoigatvuodaiguin. Iskkadeaddjis lea geatnegasvuohta diedihit Bergvesenii 3-vahkkosaš áigemearis, oktan kopiaiguin gildii, eananeaiggádii ja geavaheaddjiide. Áigemearri lea eanaš dáhpáhusain menddo oanehaš, nu ahte diediheamis ii leat báljo makkár geavatlaš mearkkašumiid sidjiide gudet ožžot dan. Ii leat sáhka das, ahte galgá leat vejolašvuohta gulaskuddat ovdalگو iskkadanbarggut álggahuvvojit.

Iskkadanlobi eaiggádis maid lea vuoigatvuohta gáibidit eatnamiid ja vuoigatvuodaid mat leat eanet go dat mat § 3-5 rájis § 3-7 rádjai vuoigaduvvojit sutnje. Dat mearkkaša, ahte dat «guhte ihkinassii» guhte sáhtta gáibidit ohcanvuoigatvuoda ja iskkadanlobi, maiddá sáhtta gáibidit bággolotnuma. Dát dilli lea daid gustojeaddji vuoddojurdagiid vuostá mat muđui gustojit norgalaš riekteortnegis, go dákkko lea addojuvvon bággolotnumii lohpi almmá dan haga, ahte almmolaš orgána lea árvoštallan ovddalgihtii.

Lága siskkáldas dynamihkka

Juohkehaš sáhtta gáibidit ohcanvuoigatvuoda ja iskkadanvuoigatvuoda. Lea vuorji ášši ahte lága álgohámis ii leat viggamuš ráddjet daid lassiváikkuhusaid mat čuvvot dán vuoigatvuoda. Árvalus mearkkaša dan ahte dát vuoigatvuodat addet viiddis ovdamuniid prospektevrii guhte lea geavahan vejolašvuođa gáibidit alces vuoigatvuoda ohat ja iskkadit.

Iskkadanlobi eaiggádis geas lea buoremus prioritehta lea vuoigatvuohta oazžut mihttoeatnama almmá makkárgge ráddjehusaid haga, earágo ahte son ferte jáhkhit ahte gávnus lea gánnahtti. Mihttoeatnama eaiggádis lea dasto áidnavuoigatvuohta geavahit buot oamastahtti minerálaid dan guovllus. Dát mearráduš lea 1500-logu ruvkestallama ovdamuniin. Ii leat duodaštuvvon ahte dán systemas leat matge buriid bohtosiid min áiggi. Ii leat guorahallojuvvon makkár bohtosat das leat, jos seammá vuoddojurdda viiddiduvvo gustot maiddá oamaskeahes minerálaid hárrái.

Árvaluvvon lága álgohápmi addá ovdamunni sutnje geas lea buoremus prioritehta ja vejolašvuođa registrerehit soahpamuššan oamastuvvon vuoigatvuoda registrerehahtti minerálaide dahje bággolodnojuvvon vuoigatvuohta dakkár minerálaide. Dát mielddis buktá dan duohtadili, ahte eananeaiggát ii sáhte válljet, muhto ferte vuhtii váldit dan prospektevrra geas lea «buoremus prioritehta».

Ovdavuoigatvuohta registrerehahtti minerálaide doalvu dasto ovdavuoigatvuhtii mii adda vuoigatvuoda bággolotnut daid gávdnosiid, mas fas bohtet odđa vuoigatvuodat. Sierradáhpáhus lea, ahte dat almmolaš eiseváldit geat sáhttet addit bággolotnunvuoigatvuoda, leat dákkko čadnojuvvon dihto ohccái, mas dasto lea fuomášahtti sierravuoigatvuohta.

Registrerehahtti minerálaid dáfus lea nu, ahte departemeantta mearridanfápmu geavahuvvo easkka dan dásis mas lea sáhka addimis vuoigatvuoda bággolotnut gávdnosa ja dárbbu mielde eatnamiid ja doaimavuoigatvuodaid. Mun dán dásis prospektevra lea juo sihkkarastán alces vuoigatvuoda johtit iskkadanguvlui, vuoigatvuoda roggat iskkadeami dihtii ja vejolaččat lassin vuoigatvuoda bággolotnumii. Dasto prospektevra lea sihkkarastán alces ovdavuoigatvuoda šiehtadit eananeaiggádiin ja registrerehit dán vuoigatvuoda. Dasto lea sus, nugo daddjojuvvui, maiddá áidnavuoigatvuohta oazžut bággolotnunvuoigatvuoda.

Birasgáhttendepartemeantta áirras láhkálávdegottis doarjjui garrasit lága ovdabargguin ahte plána ja huksenlága areálamearrádusaide galgá sihkkarastojuvvot prioritehta. Dat doalvvui soabtmállii, mii lei nubbi vejolašvuohta, ja soabtmálla mearkkaša ahte ii leat vejolaš addit

Vuolláičállit: SS, RN

bággoltnunlobi mii manná plána ja huksenlága nannen plánaid vuostá, jos gieldda dahje stáhtalaš pláneneiseválddit eai mieda dasa.

Muhto dán dásis ášši lea juo nu guhkás ollen, ja duot «buoremus prioritehta» doalli prospektevra lea beassan nu buori posišuvdnii, ahte sihke pláneneiseválddit ja áššemeannudeaddji departemeanta leat rievtti mielde bággejuvvoma dilis. Muđui ii leat dušše bággoltnumis dárbu addit prioritehta plánen- ja huksenlága mearrádusaide duoid ektui gudet sihtet roggat minerálaid. Dát prioritehtagaskavuolta berre mearriduvvot ollu árabut proseassas, mii sáhtta addit doaibmanlobi.

Doaibmanlobi birra

Árvaluvvon lága álgohápmis boahká gával ovdan ahte duot prospektevra maiddá dange okta-vuodas sáhtta gáibidit alcces ovdavuoigatvuoda mihtooeatnama, registrerehuvvon šiehtadusa ja bággoltnunlobi vuodul.

Eananeaiggáda dili birra

Árvaluvvon lága álgohápmi ovdeha ahte registrerehahti minerálat ain gullet eananeaiggádii. Árvalus mearkkaša dattetge ahte juohke eananeaiggát johtilit sáhtta čuoldásit eret go prospektevra oamasta alcces iskkadanlobi (maid eai sáhte biehttalit addimis sutnje). Jos prospektevra lea leamaš vuosttamuzžan ovdan, de sus dalle lea áidnavuoigatvuolta šiehtadit eananeaiggádiin ja vuoigatvuolta bággoltnut. (Dieđuid mielde lea nu, ahte eai dát hirbmat váikkuheaddji árvalusat leat biddjojuvvon ovttaga organisašuvnna ovdii, mii ovddastativččii eananeaiggáda beroštumiid.)

Árvalus lága dábálaš mearrádusaid birra

Sámedikki oaivila mielde dát nuppástusat berrejit boahtit dábálaš mearrádusaide mat leat árvaluvvon lágas:

1. Ohcanvuoigatvuolta berre ráddjejuvvot báikkálaččat ja leat sierra lobis gitta, mii addojuvvo ohcama vuodul maŋŋágo ohcci lea mannan individuála iskkadeami čada. Ohcanlohpi berre addojuvvot dušše maŋŋágo eananeaiggádat ja geavaheaddjit (e.e. guovllu boazodoallu) leat ožžon vejolašvuoda cealkit oaiviliiddiset, govtolaš áigemearis. Dán dásis juo fertejit servodahkii čuohcci áššit guorahallojuvvot, ja makkár áššiid lea dárbu váldit vuhtii servodaga beales.
2. Ovdalis namahuvvon gáibádusat fertejit gustot ain čavgadeappot iskkadanlobiid okta-vuodas. Maŋimusat dán dásis lea dárbu dasa, ahte gaskavuodát eará lágaid leat čielggaduvvon. Ferte čielggaduvvot juogo duon dihto dáhpáhusa minerálaroggamat rihkkot gustojeaddji plánaid, mat leat plánen- ja huksenlága olis. Nu maid kulturmuitalága, boazodoallolága, luonddupárkkaid mearrádusaid olis jna.

Árvaluvvon lánka ii báljo cealkke maidege das, ja dalle sáhtta prospektevra álkit boastut áddet. Erenoamážit olgoriikka prospektevrrain ii leat vejolaš gáibidit, ahte sii galget dovdat daid lágaid mat muđui leat Norgga eanangeavaheami birra. Duot dalle lunddo-laččat jáhkká álddis leat buot vuoigatvuodaid, ja doaibma dan mielde. Lága álgohápmi mearkkaša dáláš dilis ahte eará lágaid eahccimat ja doahttaleapmi čuldojuvvo.

3. Mearrádusat su ovdavuoigatvuoda birra geas lea ohcanlohpi oktan buoremus prioritehtan, ferte heivehuvvot. Departemeanttas ferte leat vejolašvuolta árvvoštallat ohcciid nu ahte áigeprioritehta dušše lea okta ágga mángga ákkas. Dát gusto sihke bággoltnunlobi diediheapmái ja doaibmakonsešuvdnii jna.

4. Registrerehahtti minerálad eatnama eaiggádis berre leat vejolašvuohta válljet geainna son áigu šiehtadit, jos áigu. Dát válga ii dattetge berre čatnat departemeantta bággolotnunlobi dieđiheamis.
5. Doaibmakonsešuvnna ja bággolotnunlobi gaskavuodát berrejit nuppástahttojuvvot, nu ahte doaibmalohpi galgá leat eaktun bággolotnumii, iige nuppe ruovttogežiid. Geahča omd. čáhcereregulerenlága.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 7. b. dii. 09.10.

Vuolláičállit:SS..... RTI.....

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 9/97 Sámi ovddidanfoandda njuolggadusaid rievdadus - doaibmaguovllu viiddideapmi

Ášši meannudeapmi álggahuvvui guovvamánu 7. b. dii. 09.10.

I. Áššebáhpirat

- Sámi ovddidanfoandda njuolggadusat, mearriduvvon gonagaslaš resolušuvnna bokte 07.02.92
- Sámediggeplána áigodahkii 1994 - 1997
- Sámi riddo- ja vuotnaguovlluid doaibmaplána 1997 - 2001
- Sámedikki 1995 jahkediđáhus
- NIBR-raporta: Sámi ovddidanfoanda - ovddidanoasálaš sámi ássanguovlluin, borgemánu 1993
- Sámedikki mearrádus, áššis 34/94 Sámi ovddidanfoandda evaluerema birra - NIBR-raporta
- Sámedikki reive 22.12.1994 - Guoská ohcamiidda Sámi ovddidanfoandda doaibmaguvlui laktimii
- Sámi jienastuslogu listu kreatsaid ja gielddaid dásis
- Sd. prp. nr. 1 (1996-97)
- Sd. prp. nr. 49 (1995-96) Sámedikki 1995 jahkediđáhus
- Reivvet iešguđet gielddain
- Reivvet iešguđet organisašuvnnain, lágádusain, servviin
- NSR:a Sámediggejoavkku árvalus Sámedikkis, áššis 7/95, 20.02.95
- BB:a Sámediggejoavkku árvalus Sámedikkis, áššis 29/95, 18.09.95
- Reive Sámi ealáhusrádis 17.12.96 - ášši sádden Sámediggái meannudeapmái

II. Ovddiduvvon eavttuhusat

Sámediggeráđi árvalus Sámediggái:

1. Sámediggi mearrida čuovvovaš odđa njuolggadusaid Sámi ovddidanfondii. Njuolggadusat bohtet fápmui suoidnemánu 1. b. 1997.
2. Sámediggi bivdá stáhtalaš eiseválddiid fuolahit ahte Sámi ovddidanfoanda oažžu dohkálaš resurssaid foandda eanadieđálaš doaibmaguovllu viiddideapmái.

(Sámediggeráđi árvalus odđajagemánu 7. b. 1997)

Sámi ovddidanfoandda njuolggadusat

§ 1 - Sámi ovddidanfoanda

Sámi ovddidanfondii gullet:

- a) ruđaid juolledeamit stáhtabušehtas
- b) sisaboadut beaivválaš doaimmain

Vuolláičállit: SS / RM

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjis leat oktiibuot 119 siiddu

§ 2 - Ulbmil

Rudaid geavaheami ulbmil lea ovddidit doaimmaid mat ekonomálaččat, sosiálalaččat ja kultuvrralaččat váikkuhit sámi álbmogii ja sámi ássanguovlluide.

§ 3 - Doaimbanguovlu**1. Válgakreatsa 1 Várjjat**

- a) Unjárgga gielda
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

2. Válgakreatsa 2 Deatnu

- a) Deanu gielda, Nuorttat Nuorevuotna ja Uhcavuotna Gángaviikka gielddas
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

3. Válgakreatsa 3 Kárásjohka

Kárásjoga gielda.

4. Válgakreatsa 4 Guovdageaidnu

Guovdageaidnu suohkan

5. Válgakreatsa 5 Porsángu

- a) Porsánggu gielda. Lillefjord, Slohtta, Muorralvuotna, Gádde-Iččát Muosáid gielddas, Dáigevuona skuvlakreatsa, Siskkit Lágesvuotna Sáltesavjjus - Beahkkirvuona sisa ja vuotnaráigge Davvisiidda gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

6. Válgakreatsa 6 Áltá/Fálesnuorri

- a) Fálesnuori gielda ja ovddit Dálbmeluovtta gielda earret ieš čoahkkebáiki Dálbmeluokta Áltá gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

7. Válgakreatsa 7 Davvi-Tromsa

- a) Návuona ja Gáivuona gielddat.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

8. Válgakreatsa 8 Gaska-Tromsa

- a) Moskaluovtta, Olderbakken, Sjursnes og Breivikeidet skuvlakreatsat Sørkjorden:is Tromssa gielddas, ja válgakreatsat Grasmyskogen ja Kvanli Sáččas Leangaviikka gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

9. Válgakreatsa 9 Lulli-Tromsa

- a) Runggu vuoddokreatsa Loabáid gielddas ja Vadnjajávrra, Vuopmegeaži, Vuomi, Sáttiidvuomi, Láberjja ja Sáltejavrra guovllut Skániid gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

Vuolláičállit: ..SS .. R17 ..

10. Válgakreatsa 10 Davit Norlánda

- a) Evenesmarkku guovlu ja Duorgga Evenášši gielddas, ja válgakreatsat Veggen ja Vassdalen (Kvandalen mielde) Narviikka gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

11. Válgakreatsa 11 Gaska Norlánda

- a) Duorgga ja guovllut Darjevuonas ja Ájluovttas Divttasvuona gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

12. Válgakreatsa 12 Lullisámeguovlu

Sámi álbmot lullisámeguovllus.

13. Válgakreatsa 13 Lulli-Norga

Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra válgakreatsas.

§ 4 - Sámediggi

Sámedikki válljen stivra jodiha Sámi ovddidanfoandda. Sámediggi lea ráđdeaddi ja dárkkisteaddji orgána.

Sámediggi bearráigeahččá ahte foandda doaimmat dávistit mearriduvvon mearrádusaide ja njuolggadusaide.

Sámediggi galgá guorahallat foandda obalaš njuolggadusaid. Sámediggi sáhtá váldit ovdan buot áššiid mat gusket foandda beaivválaš doaimmaide.

Sámediggi meannuda foandda jahkediedáhusa ja buktá mearkkašumiid foandda doaimmaide jahkediedáhusastis.

Sámediggi sáhtá oskildit doaimmaid, ovddasvástádusa ja válldi geavahit ja hálldašit foandda ruđaid vuolit orgánii dahje hálldahussii.

Sámediggi sáhtá mearridit ahte váldi oskildit (delegeret) bajábeal namahuvvon laddasa mielde biddjo stivrii.

Sámedikki jodiheaddji dahje son geasa válldi addá, lea foandda lágalaš áirras go guoská juolludemiid hálldašeapmái.

§ 5 - Stivra

Sámi ealáhusráđdi lea Sámi ovddidanfoandda stivra. Stivrras galget leat 5 lahtu ja sis peršuvnnalaš várrelahtut. Sámediggi nammada stivrra 4 jahkái. Sámediggeráđi lahtuid ii sáhte nammadit stivrii.

Stivrras lea mearridan vuoigatvuohta go unnimus golbma lahtu leat čoahkis.

Stivra mearrida doarjjaáššiid foandda ruđain.

Stivra sáhtá juohke áššái mearridit eavttuid.

Stivra ráhkada jahkediedáhusa foandda doaimmaid hárrái.

Stivra sáhtá oskildit mearridanválldi hálldahussii.

Stivra lahtuide máksojuvvo buhtadus maid Bargo- ja gieladepatemeanta mearrida, ja mátk- ja borranbuhtadus mii lea mearriduvvon almmolaš bargiid várás.

Vuolláičállit: SS AK

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

§ 6 - Hálddahus

Sámedikki hálddahus jodiha foandda beaivválaš doaimmaid, gárve áššiid mat galget stivrra ovdii ja čadaha mearrádusaid.

Áššit mat gusket fondii biddjojit njuolga foanddastivrra ovdii.

§ 7 - Váikkuhangaskaoamit

Foandda ruđat sáhttet geavahuvvot doarjjan ja loatnan.

Foandda ruđat dábálaččat eai sáhte geavahuvvot doaimmaide mat ruhtaduvvojit sierranaš almmolaš bušeahhtapoasttain.

§ 8 - Loanat ja doarjagat

Loanat mat addojit berrejit pánttain sihkkarastot jus leaš vejolaš, oktan peršuvnnalaš ovddasvástádusgáibádusain sutnje geas lea mearkkašahtti ekonomálaš beroštupmi doaimmas.

Loanat sáhttet leat oassemávssu hága gitta 5 jahkái. Loanaid ovddas galgá máksit reanttuid dan rájes go oažžu daid máksjuvvot daid reantomeriid mielde maid Gonagas áiggis áigái mearrida. Muđui mearriduvvojit oassemávssu eavttut iešguhte áššis. Oassemávssu áigi ii galgga leat eanet go 10 jagi maŋŋá oassemávssohis áigodaga.

§ 9 - Hálddahusa fápmudusat

Stivra sáhtta addit hálddahussii fápmudusa dahkat mearrádusaid sierranas áššiin.

§ 10 - Váidalusvuoigatvuohta ja eret čuoldin čilgen- geatnegasvuohta

Hálddahuslága njuolggadusat gustojit go áššit meannuduvvojit dáid njuolggadusaid mielde. Lága njuolggadusat eanilmearádusaid eret čuoldin čilgengeatnegasvuođa birra gustojit mearrádusaide áššiin nugo namuhuvvon §§ 7 ja 8.

Hálddahuslága, § 28 goalmát lađđasa, vuodul mearriduvvo ahte Sámediggeráđdi lea váidalusinstánsa mearrádusaide áššiin mat leat namuhuvvon § § 7 ja 8.

§ 11 - Ruovttoluotta máksin

Doarjaga ja loana sáhtta gáibidit ruovttoluotta máksot jus doarjjaáhta vuvdojuvvo dahje geavahuvvo eará adnui ovdal 5 jagi maŋŋágo doarjja lea addon.

Ruovttoluotta mávssu gáibádusa sáhtta vuolidit gorrelaččat.

§ 12 - Máksimat

Foandda hálddaša Finansdepartemeanta Norges Bánkku bokte mii máksá loana ja doarjaga, ja jodiha rehketdoalu.

Máksin-čujuhus sáddejuvvo njuolgga Norges Bánkkui.

Vuolláičállit: SS, RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Eará njuolggadusat**§ 13 - Jávohisvuoda geatnegasvuohta**

Jávohisvuoda geatnegasvuohta hálddahuslága § 13 mielde gusto áirasiidda ja buohkaide geat barget dáid njuolggadusaid mielde.

§ 14 - Nuppástusat njuolggadusain

Sámediggi sáhtá addit aiddolaš mearrádusaid dáidda njuolggadusaide ja rievdatit njuolggadusaid. Vejolaš njuolggadusaid rievdadusat j.d. sáddejuvvojit Gieldadepartementii.

§ 15 - Revišuvdna

Foandda rehketoalu galgá Riikkarevišuvdna dárkkistit.

§ 16 - Fápmuibidjan

Dát njuolggadusat biddjojit fápmui suoidnemánu 1. b. 1997.

Eavttuhus 1, áirasa Eilif O. Larsen, BB sámediggejoavku:

Rievdadus-árvalus:

§ 3 - doaibmaguovlu

7. Válgakreatsa 7 - Davvi-Tromsa

a) Návuona suohkan, Gáivuona suohkan ja Omasvuona suohkan.

§ 4. Ođđa teakstaovssi

Sámediggi berre jahkásaččat oazžut dieđuid makkár doaibmabijuid gielddat Sámi ovddidanfoandda doaibmaguovllus leat čadahan sámi kultuvrra nannema oktavuodas.

Sámediggi bidjá dán vuodđun prioriteredettiin Sámi ovddidanfoanddas.

Eavttuhus 2, Ingar Eira, GB sámediggejoavku:

Lasáhus rádi árvalussii, čuoggái 2, gokko maŋimus čuokkis rievdaduvvo rihku rádjái ja dasa biddjojuvvo dát:

«nu ahte viiddideapmi ii fuotnánahte fálaldagaid otnáš fálaldagaid ektui.

Foanddas galgá maiddá leat vejolašvuohta oassálastit lossa ruhtadan oasálašžan proševttain main lea stuorra servodatlaš mearkkašupmi sámi servodahkii.»

Lasáhus njuolggadusaid 7. paragrafii - váikkuhangaskaoamit, ođđa cealkka maŋimus čuoggá maŋná:

«Dán mearrádusas sáhtá dattetge spiehkastit áššiin main lea stuorra servodatlaš mearkkašupmi sámi servodahkii.»

Eavttuhus 3, Johan Mikkel Sara, BB sámediggejoavku:

Válgakreatsa 13 - Lulli-Norga teaksta rievdaduvvo leat ná:

Sámi álbmot válgakreatsas doaimmaid oktavuodas mat nannejit ja oainnusin dahket sámi giela ja kultuvrra.

Vuolláičállit:

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjis leat oktiibuot 119 siiddu

Eavttuhus 4, Heaika Skum, Fastboendes liste:

§ 2

SOFa juolludusaid ulbmilin lea oažžut johtui doaimmaid, main lea erenoamáš kultuvrralaš, sosiálalaš ja ekonomálaš mearkkašupmi olles sámi álbmogii beroškeahhtá ássansajis.

§ 3

Sámi ovddidanfoandda doaibmaguovlun leat buot guovllut gos sámit ássat. Sámi ovddidanfoanda sáhtá addit doarjaga dahje loana dušše sápmelaččaide geat johtui bidjet doaimmaid, mat leat namuhuvvon 2. paragrafas.

§ 4

Sámit «ráddeaddi ja» nuppi cealkagis sihkkovuvvo.

§ 5

Lasáhus 6. linjái. Eavttut eai galgga dagahit dan ahte doaibmabijut 2. paragrafas eai oažžo doarjaga dahje ahte ulbmil Sámi ovddidanfoandda doarjagiin/loanain ii ollašuhtho.

Eavttuhus 5, Roger Pedersen, Sámejoavku:

§ 3 - Doaibmaguovlu

Buot dán čuoggás sihkkovuvvo ja sadjá biddjo čuovvovaš oadna čuokkis:

Sámi álbmot Norggas.

Eavttuhus 6, Nils O. Nilsen, NSR sámediggejoavku:

Eavttuhus; odna čuokkis 3 Sámediggerádi árvalussii:

«Sámediggi ráhkada strategalaš ovddidanplána Sámi ovddidanfondii, mas doaibmaguovllu viidodat foandda eará doaimma ektui árvoštallojuvvo vudolaččat juohke válgáigodagas. Dasa gullá maiddái mearridit mihttomeriid, strategijaid ja prioriterejuvvon ángiruššansurggiid Sámi ovddidanfondii áigodahkii.»

Rievdadus-eavttuhusat Sámediggerádi Sámi ovddidanfoandda njuolggadusaid rievdadusárvalussii, § 3 - doaibmaguovlu:

Nr 1 Válgakreatsa 1 Várjjat

Odna čuokkis c: Boazodoallosámiid ealáhusdoibmii loahppa válgakreatsas.

Nr. 7 Válgakreatsa 7 Davvi-Tromsa

Čuokkis a. rievdaduvvo leat ná: «Návuona suohkan, Gáivuona suohkan ja Omasvuona suohkan»

Nr. 8 Válgakreatsa 8 Gaska-Tromsa

Čuokkis a. rievdaduvvo leat ná:

Moskaluovtta, Olderbakken, Sjursnes ja Breivikeidet skuvlakreatsat Sørkjorden:is Tromssa gieiddas.

Čuokkis b. «Sámi álbmot Sáččas Leangaviikka suohkanis nannáma bealde.»

Čuokkis c. «Doaimmaide mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatssas.»

Čuokkis d. «Boazodoallo sápmelaččaid ealáhusdoaimmaide loahppa válgakreatssas.»

Vuolláičállit: SS / RP

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Nr. 9 Válgakreatsa 9 - Lulli-Tromsa

Čuokkis a. rievdaduvvo leat ná:

Ruŋgu vuodókreatsa Loabáid gielddas ja Vadnjajávri, Vuopmegeaži, Vuomi, Sáttiidvuomi, Láberjja ja Sáltejavri guovllut Skániid gielddas. Gilit Øse, Kvernmo, Dalsletta, Skifte ja Labergsdalen Rivttáid gielddas.

Čuokkis c. «Boazodoallo sápmelaččaid ealáhusdoaimmaide loahppa válgakreatssas.»

Nr. 10 Válgakreatsa 10 - Davvi-Norlánda

Čuokkis c. «Boazodoallo sápmelaččaid ealáhusdoaimmaide loahppa válgakreatssas.»

Nr. 11 Válgakreatsa 11 - Gaska-Norlánda

Čuokkis c. «Boazodoallo sápmelaččaid ealáhusdoaimmaide loahppa válgakreatssas.»

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis.

– Eavttuhus 4 gessojuvvui ruovttoluotta.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Sámediggeráđi árvalus 1. čuo., ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
2. Sámediggeráđi árvalus 2. čuo. oktan lasáhussan eavttuhus 2, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
3. Eavttuhus 6, odđa 3. čuo., mearriduvvui 1 jiena vuostá.
4. Sámediggeráđi árvalus, §§1. ja 2., ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
5. Eavttuhus 5, § 3, hilgojuvvui 4 jiena vuostá.
6. Sámediggeráđi árvalus § 3, 1. válgakreatsa, čuo. a ja b, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
7. Eavttuhus 6, § 3, 1. válgakreatsa, čuo. c, mearriduvvui 12 jiena vuostá.
8. Sámediggeráđi árvalus § 3, 2. - 6. válgakreatsat, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
9. Eavttuhus 6 ja eavttuhus 1, § 3, 7. válgakreatsa, ovttajienalaččat mearriduvvon.
10. Eavttuhus 6, § 3, 8. válgakreatsa čuo. a, mearriduivvui 10 jiena vuostá.
11. Eavttuhus 6, § 3, 8. válgakreatsa čuo. b, mearriduivvui 9 jiena vuostá.
12. Eavttuhus 6, § 3, 8. válgakreatsa čuo. c, mearriduivvui 10 jiena vuostá.
13. Eavttuhus 6, § 3, 8. válgakreatsa čuo. d, mearriduivvui 12 jiena vuostá.
14. Eavttuhus 6, § 3, 9. válgakreatsa čuo. a, mearriduivvui 9 jiena vuostá.
15. Sámediggeráđi árvalus § 3, válgakreatsa 9, čuo. b, dohkkehuvvui 1 jiena vuostá.
16. Eavttuhus 6, § 3, 9. válgakreatsa čuo. c, mearriduvvui 12 jiena vuostá.
17. Sámediggeráđi árvalus § 3, válgakreatsa 10, čuo. a, mearriduvvui 1 jiena vuostá.
18. Sámediggeráđi árvalus § 3, válgakreatsa 10, čuo. b, dohkkehuvvui 1 jiena vuostá.
19. Eavttuhus 6, § 3, 10. válgakreatsa čuo. c, mearriduvvui 12 jiena vuostá.
20. Sámediggeráđi árvalus § 3, válgakreatsa 11, čuo. a ja b, dohkkehuvvui 1 jiena vuostá.

Vuolláičállit: SS, RK

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjis leat oktiibuot 119 siiddu

21. Eavttuhus 6, § 3, 11. válgakreasta čuo. c, mearriduvvui 12 jiena vuostá.
22. Sámediggerádi árvalus § 3, válgakreasta 12, dohkkehuvvui 1 jiena vuostá.
23. Sámediggerádi árvalus § 3, válgakreasta 13, dohkkehuvvui 11 jiena vuostá.
24. Sámediggerádi árvalus § 4, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
25. Eavttuhus 1, § 4, hilgojuvvui 20 jiena vuostá.
26. Sámediggerádi árvalus §§ 5 ja 6, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
27. Sámediggerádi árvalus § 7, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.
28. Eavttuhus 2, § 7, ovttajienalaččat sáddejuvvo Sámediggeráddái.
29. Sámediggerádi árvalus §§ 8 - 16, ovttajienalaččat dohkkehuvvon.

IV. Beavdegirjelasáhus

Áirras Heaika Skum ovddidii čuovvovaš beavdegirjilasáhusa:

Ášši 9/97 loahpalaš gieđahallan berre mañiduvvot Sámedikki dievasčoahkkimii mii lea miessemánus 1997. Buot áššit mat leat ovddiduvvon áššis, berrejit sáddejuvvo Sámediggeráddái, vai daid gieđahallá. Sámediggeráddi de ferte gohččut joavkojodiheaddjiid čoahkkimii ovdal go ášši gieđahallojuvvo loahpalaččat miessemánu dievasčoahkkimis.

Dáloniid listu ii sáhte doarjut eavttuhusaid nu mo dat dál leat. NSR háliida ahte boazodoallu namahuvvo njuolggadusain sierra. Boazodoallu de geavahuvvo gákkánin oázžun dihtii eambo ruđaid SOFii boazodoallošiehtadusa bokte.

Go boazodoallu namahuvvo sierra, de šaddá boadus ahte eará juolludeaddji eiseválddit čilgejit dán ealáhusa áidna ja buhtáseamos sámi ealáhussan.

Dáloniid listu oaivvilda ahte ášši ii leat ovddalgihtii árvoštallojuvvon doarvái ja vudolaččat, nu ahte lea čielggas mo ovddiduvvon eavttuhusat sáhttet váikkuhit, iige Rádi/NSR árvalus.

Dan geažil Dáloniid listu ferte jienastit ovddiduvvon eavttuhusaid vuostá, go ortnet ii fáttmas oppa Norgga sámi álbmoga. Nu lea go Sámedikki eanetlohku doarju ahte doarjagat galget addojuvvot dušše geográfalaččat ráddjejuvvon guovlluide.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

	Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1.	Alf Edvard Nystad, áššejodiheaddji	
2.	Roger Pedersen	
3.	Eilif O. Larsen	
4.	Nils O. Nilsen	Steinar Pedersen Nils O. Nilsen
5.	Ingar Eira	
6.	Johan Mikkel Sara	Ingar Eira Sven-Roald Nystø
7.	Heaika Skum	Ingar Eira Máret Guhttor Heaika Skum

Vuolláičállit: SS, RK

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

	Heaika Skum (čoahkkinortnegii)
8.	Olav Andersen
9.	Tore Bongo
10.	Hartvik Hansen
	Ingar Eira (č.o.)
	Sven-Roald Nystø (č.o.)
11.	Nils O. Nilsen
12.	Sven-Roald Nystø
13.	Amund Eriksen
14.	Olav Magnar Dikkanen
15.	Geir Tommy Pedersen
16.	Eilif O. Larsen
17.	Inger Ann Fosslí
18.	Ingar Eira
19.	John Henrik Eira
20.	Inger A. Skum
21.	Sven-Roald Nystø
22.	Nils O. Nilsen
23.	Roger Pedersen
24.	Terje K. Haugen
25.	Per Solli
26.	Steinar Pedersen
27.	Heaika Skum
28.	Alf Edvard Nystad, áššejodiheaddji
	Heaika Skum (č.o.)
	Hartvik Hansen (č.o.)
	Ole Henrik Magga (jienasteapmái)
	Ragnhild Nystad (jienasteapmái)

VI. Sámedikki mearrádus manná jienasteami lea ná:

1. Sámediggi mearrida čuovvovaš odđa njuolggadusaid Sámi ovddidanfondii. Njuolggadusat bohtet fápmui suoidnemánu 1. b. 1997.
2. Sámediggi bivdá stáhtalaš eiseválddiid fuolahit ahte Sámi ovddidanfoanda oažžu dohkálaš resurssaid foandda eanadieđalaš doaibmaguovllu viiddideapmái, nu ahte viiddideapmi ii fuotnánahte fálddagaid otnáš fálddagaid ektui. Foanddas galgá maiddái leat vejolašvuohta oassálastit lossa ruhtadan oasálašžan prošeavttain main lea stuorra servodatlaš mearkkašupmi sámi servodahkii.»
3. Sámediggi ráhkada strategalaš ovddidanplána Sámi ovddidanfondii, mas doaibmaguovllu viidodat foandda eará doaimma ektui árvoštallojuvvo vuđolaččat juohke válgáigodagas. Dasa gullá maiddái mearridit mihttomeriid, strategiijaid ja prioriterejuvnon ángiruššansurggiid Sámi ovddidanfondii áigodahkii

Sámi ovddidanfoandda njuolggadusat

§ 1 - Sámi ovddidanfoanda

Sámi ovddidanfondii gullet:

Vuolláičállit: SS RM

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siidu

- a) rudaid juolledeamit stáhtabušehtas
- b) sisaboadut beaivválaš doaimmain

§ 2 - Ulbmil

Rudaid geavaheami ulbmil lea ovddidit doaimmaid mat ekonomálaččat, sosiálalaččat ja kultuvrralaččat váikkuhit sámi álbmogii ja sámi ássanguovlluide.

§ 3 - Doaibmaguovlu

1. Válgakreatsa 1 Várjjat

- a) Unjárgga giela.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.
- c) Boazodoallosámiid ealáhusdoibmii loahppa válgakreatsas.

2. Válgakreatsa 2 Deatnu

- a) Deanu giela, Nuorttat Nuorevuotna ja Uhcavuotna Gángaviikka gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

3. Válgakreatsa 3 Kárášjohka

Kárášjoga giela.

4. Válgakreatsa 4 Guovdageaidnu

Guovdageaidnu suohkan.

5. Válgakreatsa 5 Porsángu

- a) Porsáנגgu giela. Lillefjord, Slohtta, Muorralvuotna, Gádde-Iččát Muosáid gielddas, Dáigevuona skuvlakreatsa, Siskkit Lágesvuotna Sáltesavjjus - Beahkkirvuona sisa ja vuotnaráigge Davvisiidda gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

6. Válgakreatsa 6 Áltá/Fálesnuorri

- a) Fálesnuori giela ja ovddit Dálbmeluovtta giela earret ieš čoahkkebáiki Dálbmeluokta Áltá gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

7. Válgakreatsa 7 Davvi-Tromsa

- a) Návuona suohkan, Gáivuona suohkan ja Omasvuona suohkan.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

8. Válgakreatsa 8 Gaska-Tromsa

- a) Moskaluovtta, Olderbakken, Sjursnes ja Breivikeidet skuvlakreatsat Sør fjorden:is Tromssa gielddas.
- b) Sámi álbmot Sáččas Leangaviikka suohkanis nannáma bealde.
- c) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.

Vuolláičállit: SS, Rrl

d) Boazodoallosámiid ealáhusdoibmii loahppa válgakreatsas.

9. Válgakreatsa 9 Lulli-Tromsa

- a) Ruŋggi vuoddokreatsa Loabáid gielddas ja Vadnjajávrrri, Vuopmegeaži, Vuomi, Sáttiidvuomi, Láberjja ja Sáltejavvri guovllut Skániid gielddas. Gilit Øse, Kvernmo, Dalsletta, Skifte ja Labergsdalen Rivttáid gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.
- c) Boazodoallosámiid ealáhusdoibmii loahppa válgakreatsas.

10. Válgakreatsa 10 Davit Norlánda

- a) Evenesmarkku guovlu ja Duorgga Evenášši gielddas, ja válgakreatsat Veggen ja Vassdalen (Kvandalen mielde) Narviikka gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.
- c) Boazodoallosámiid ealáhusdoibmii loahppa válgakreatsas.

11. Válgakreatsa 11 Gaska Norlánda

- a) Duorgga ja guovllut Darjevuonas ja Ájluovttas Divttasvuona gielddas.
- b) Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra loahppa válgakreatsas.
- c) Boazodoallosámiid ealáhusdoibmii loahppa válgakreatsas.

12. Válgakreatsa 12 Lullisámeguovlu

Sámi álbmot lullisámeguovllus.

13. Válgakreatsa 13 Lulli-Norga

Doaimmat mat erenoamážit nannejit sámi giela ja kultuvrra válgakreatsas.

§ 4 - Sámediggi

Sámedikki välljen stivra jodiha Sámi ovddidanfoandda. Sámediggi lea ráddeaddi ja dárkkisteaddji orgána.

Sámediggi bearráigeahččá ahte foandda doaimmat dávistit mearriduvvon mearrádusaide ja njuolggadusaide.

Sámediggi galgá guorahallat foandda obalaš njuolggadusaid. Sámediggi sáhtá váldit ovdan buot áššiid mat gusket foandda beaivválaš doaimmaide.

Sámediggi meannuda foandda jahkediedáhusa ja buktá mearkkašumiid foandda doaimmaide jahkediedáhusastis.

Sámediggi sáhtá oskildit doaimmaid, ovddasvástádusa ja válldi geavahit ja hálddašit foandda rušaid vuolit orgánii dahje hálddahussii.

Sámediggi sáhtá mearridit ahte váldi oskildit (delegeret) bajábeal namahuvvon lađdasa mielde biddjo stivrii.

Sámedikki jodiheaddji dahje son geasa válldi addá, lea foandda lágalaš áirras go guoská juolludemiid hálddašeapmái.

Vuolláičállit: SS / RK

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjis leat oktiibuot 119 siiddu

§ 5 - Stivra

Sámi ealáhusráddi lea Sámi ovddidanfoandda stivra. Stivrras galget leat 5 lahtu ja sis peršuvnnalaš várrelahtut. Sámediggi nammada stivrra 4 jahkái. Sámediggerádi lahtuid ii sáhte nammadit stivrii.

Stivrras lea mearridan vuoigatvuohta go unnimus golbma lahtu leat čoahkis.

Stivra mearrida doarjjaáššiid foandda rudain.

Stivra sáhtá juohke áššái mearridit eavttuid.

Stivra ráhkada jahkediédáhusa foandda doaimmaid hárrái.

Stivra sáhtá oskildit mearridanválddi hálddahussii.

Stivra lahtuide máksojuvvo buhtadus maid Bargo- ja gieladepatemeanta mearrida, ja mátk- ja borranbuhtadus mii lea mearriduvvon almmolaš bargiid várás.

§ 6 - Hálddahus

Sámedikki hálddahus jođiha foandda beaivválaš doaimmaid, gárve áššiid mat galget stivrra ovdii ja čadaha mearrádusaid.

Áššit mat gusket fondii biddjojit njuolga foanddastivrra ovdii.

§ 7 - Váikkuhangaskaoamit

Foandda ruđat sáhttet geavahuvvot doarjjan ja loantan.

Foandda ruđat dábálaččat eai sáhte geavahuvvot doaimmaide mat ruhtaduvvojit sierranaš almmolaš bušeahhtapoasttain.

§ 8 - Loanat ja doarjagat

Loanat mat addojit berrejit pánntain sihkkarastot jus leaš vejolaš, oktan peršuvnnalaš ovddasvástádusgáibádusain sutnje geas lea mearkkašatti ekonomálaš beroštupmi doaimmas.

Loanat sáhttet leat oassemávssu hága gitta 5 jahkái. Loanaid ovddas galgá máksit reanttuid dan rájes go oazžu daid máksojuvvot daid reantomeriid mielde maid Gonagas áiggis áigái mearrida. Mudui mearriduvvojit oassemávssu eavttut iešguhte áššis. Oassemávssu áigi ii galgga leat eanet go 10 jagi maŋŋá oassemávssohis áigodaga.

§ 9 - Hálddahusa fápmudusat

Stivra sáhtá addit hálddahussii fápmudusa dahkat mearrádusaid sierranas áššiin.

§ 10 - Váidalusvuoigatvuohta ja eret čuoldin čilgen- geatnegasvuohta

Hálddahuslága njuolggadusat gustojit go áššit meannuduvvojit dáid njuolggadusaid mielde. Lága njuolggadusat eanjilmearádusaid eret čuoldin čilgengeatnegasvuoda birra gustojit mearrádusaide áššiin nugo namuhuvvon §§ 7 ja 8.

Hálddahuslága, § 28 goalmát laddasa, vuodul mearriduvvo ahte Sámediggeráddi lea váidalusinstánsa mearrádusaide áššiin mat leat namuhuvvon §§ 7 ja 8.

Vuolláičállit: SS R17

Čoahkkingirji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

§ 11 - Ruovttoluotta máksin

Doarjaga ja loana sáhtta gáibidit ruovttoluotta máksot jus doarjjaáhta vuvdojuvvo dahje geavahuvvo eará adnui ovdal 5 jagi manngágo doarjja lea addon.

Ruovttoluotta mávssu gáibádusa sáhtta vuolidit gorrelaččat.

§ 12 - Máksimat

Foandda hálddaša Finansdepartemeanta Norges Bánkku bokte mii máksá loana ja doarjaga, ja jodiha rehketoalu.

Máksin-čujuhus sáddejuvvo njuolgga Norges Bánkui.

Eará njuolggadusat

§ 13 - Jávohisvuoda geatnegasvuoha

Jávohisvuoda geatnegasvuoha hálldahuslága § 13 mielde gusto áirasiidda ja buohkaide geat barget dáid njuolggadusaid mielde.

§ 14 - Nuppástusat njuolggadusain

Sámediggi sáhtta addit aiddolaš mearrádusaid dáidda njuolggadusaide ja rievdadit njuolggadusaid. Vejolaš njuolggadusaid rievdadusat j.d. sáddejuvvojit Gieladepartementii.

§ 15 - Revišuvdna

Foandda rehketoalu galgá Riikkarevišuvdna dárkkistit.

§ 16 - Fápmuibidjan

Dát njuolggadusat biddjojit fápmui suoidnemánu 1. b. 1997.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui guovvamánu 7. b. dii. 13.00.

Vuolláičállit: SS / RT

Čoahkkingirjii čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjii leat oktiibuot 119 siiddu

Ášši 1/97 Konstitueren - mañidaneavttuhus**I. Áššebáhpirat**

Eai lean áššebáhpirat áššái.

II. Ovddiduvvon eavttuhusat**Ovdal ášši 10/97 giedahallana ovddidii áirras Heaika Skum, Dáloniid listu, čuovvovaš eavttuhusa:**

Áššit 10/97 ja 11/97 mañiduvvojit. Ráđdi gohčču joavkojodiheaddjiid čoahkkimii áššiid birra.

III. Jienasteapmi

39 áirasis ledje 37 čoahkis.

Jienasteapmi čadahuvvui dáid vuoruid mielde:

1. Áirrasa Heaika Skum eavttuhus ovttajienalaččat mearriduvvon.

IV. Beavdegirjelasáhus

Dán áššis ii gáibiduvvon lasáhus beavdegirjái.

V. Sárdnunlistu ja replihkkavuorut

Sáhkaovddideaddji	Replihkka
1. Heaika Skum	

VI. Sámedikki mearrádus mañná jienasteami lea ná:

Áššit 10/97 ja 11/97 mañiduvvojit. Ráđdi gohčču joavkojodiheaddjiid čoahkkimii áššiid birra.

Dievasčoahkkin loahpahuvvui guovvamánu 7. b. dii. 13.05.

Vuolláičállit: SS, 12/17

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk ja Roger Kalstad

Čoahkkingirjjis leat oktiibuot 119 siiddu

Vuolláičállit leat lohkan čoahkkinbeavdegirjji, ja leat gávnahan ahte čoahkkingirjái fievrividuvvon mearrádušat leat nu mo Sámediggi mearridii.

Troanddin guovvamánu 7. b. 1997

Čoahkkinjođihangoddi

Egil Olli

Mary Mikalsen Trollvik

Heika Skum

Sign: SS / RM

Čoahkkingirjji čállit: Synnøve Solbakk/Roger Kalstad